

RUDIMENTA LINGUAE LATINAE

ad usum Sacrae Theologiae studiis deditorum

ZÁKLADY LATINSKÉHO JAZYKA

pro posluchače teologie

Formarum doctrina - Tvarosloví

Milan Šlesinger

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
NAKLADATELSTVÍ KAROLINUM

RUDIMENTA LINGUAE LATINAE

ad usum Sacrae Theologiae studiis deditorum

ZÁKLADY LATINSKÉHO JAZYKA

pro posluchače teologie

Formarum doctrina - Tvarosloví

Milan Šlesinger

PRAHA 2001

Katedra biblických věd
Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

Vedoucí katedry: Jaroslav Brož Th. D.

OBSAH - INDEX LECTIONUM

Předmluva	5
Úvod	7
Latinský jazyk (7) — Důležitost znalosti latiny pro teologa (7) — Jak studovat latinu a cizí jazyk vůbec (7)	
1. lekce	9
Latinská abeceda (9) — Výslovnost (9) — Délka slabik (11) — Přízvuk (11) — Slovní zásoba (12)	
2. lekce	18
Skloňování (18) — Substantiva 1. deklinace (19) — Časování (19) — Slovesa 1. konjugace – přítomný systém (20) — Sloveso esse – přítomný systém (21)	
3. lekce	24
Substantiva 2. deklinace (24) — Adjektiva 1. a 2. deklinace a zájmena přivlastňovací (25) — Zájmena osobní a zájmeno is, ea, id (26) — Zájmeno quī, quae, quod (27) — Slovesa 2. konjugace – přítomný systém (27)	
4. lekce	30
Substantiva 3. deklinace (30) — Slovesa 3. a 4. konjugace – přítomný systém (32) — Překlad latinské věty (34)	
5. lekce	37
Adjektiva 3. deklinace (37) — Participium přítomné (38) — Gerundivum a gerundium (39) — Slovesa deponentní – přítomný systém (40)	
6. lekce	43
Substantiva 4. deklinace (43) — Zbytky lokálu v latině – určení místa a času (44) — Slovesa 1. – 4. konjugace – dokonavý systém (45) — Sloveso esse – dokonavý systém (45)	
7. lekce	49
Substantiva 5. deklinace (49) — Supinum, participium dokonavé pasíva, participium futura (49) — Indikativ dokonavé, plusquamdokonavé, futura II. pasíva (51) — Opisné časování činné a trpné – indikativ (52) — Slovesa deponentní a semideponentní (tvary od kmene supinového) (53)	
8. lekce	57
Zpodstatňování (57) — Tvaroslovný rozbor latinského textu (58) — Opakování gramatiky (59)	
9. lekce	63
Stupňování adjektiv (63) — Tvoření a stupňování adverbíí (66) — Konjunktivy slovesa esse – přítomný systém (68)	
10. lekce	70
Zájmena ukazovací (70) — Konjunktivy přítomného systému sloves 1. – 4. konjugace (71) — Význam a některé případy užití konjunktivů [1] (72) — Konjunktiv ve větách účelových (72)	

11. lekce	76
Zájmena tážací, vztažná a neurči (76) — Konjunktiv perfekta a plusquamperfekta (77) — Význam a některé případy užití konjunktivů [2] (79) — Věty podmínkové (79)	
12. lekce	83
Zájmenná adjektiva (83) — Souvztažná zájmena, adjektiva a příslovce (84) — Odvozeniny slovesa esse – posse, prōdesse (84) — Slovesa faciō, fiō (85)	
13. lekce	89
Slovesa velle, nōlle a mālle (89) — Slovesa neúplná – coepī, meminī, ōdī; aiō, inquam aj. (90) — Přehled latinských předložek (91)	
14. lekce	96
Slovesa ferre, īre a jejich odvozeniny (96) — Číslovky a číselná adverbia (98) — Kalendář (100)	
15. lekce	104
Slovesa dare, edere (ēsse) a jejich odvozeniny (104) — Slovesa neosobní a slovesa se zvláštním významem ve 3. os. sg. (105) — Tvoření a odvozování slov pomocí předpon a přípon (106) — Slovesa počínavá (108)	
16. lekce	112
Opakování gramatiky (112)	
17. lekce	117
Akuzativ s infinitivem (117) — Nominativ s infinitivem (118) — Ablativ absolutní (118) — Cum historicum (119)	
Dodatek	123
Slovník latinsko–český	126
Zkratky	201
Latinské zkratky (201) — Použité mluvnické a bibliografické zkratky (207)	
Bibliografie	209
Seznam textů	214
Věcný rejstřík	218

PŘEDMLUVA – PRAEFATIO

Tato skripta jsou určena pro základní kurs latiny v rámci studia teologie na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy. Dávají posluchačům do rukou pomůcku ke studiu latiny na základě slovní zásoby, vhodné pro potřeby teologů. Tato skripta jsou zaměřena především na morfologii, protože však v některých textech této učebnice i ve cvičných větách, citovaných zde např. podle Vulgáty nebo liturgických knih, se studenti setkají s některými syntaktickými jevy, jsou v 17. lekci přidány informace o vazbách akuzativu a nominativu s infinitivem, o ablativu absolutním a «cum historicum». Tuto lekci není nutno v rámci základního kursu probírat a je ponecháno vyučujícímu, připojí-li podle okolností a svého uvážení jednotlivé části této lekce k jiným lekcím, nebo je zatím vůbec vynechá; budou důkladněji a hlouběji probrány v pokračovacím kursu latiny, zaměřeném na syntax.

Jednotlivé lekce je vhodné rozdělit na části, které se proberou a procvičí samostatně. Výklad gramatiky [A] je v každé lekci rozdělen na několik částí, jež jsou označeny malými písmeny [a), b) atd.], tomu pak odpovídá písmenný index [např. ^a, ^{b-c}, ^e] na začátku jednotlivých odstavců textu cvičení, informující o tom, ke které části gramatiky v dané lekci je daný odstavec cvičení vhodný (probrání předchozích částí gramatiky se předpokládá, např. věty odstavce s označením ^c předpokládají probrání gramatiky částí A,a, A,b a A,c dané lekce). Tato úprava může být vodítkem i při individuálním studiu.

Některé části gramatického výkladu jsou tištěny petitem. Je to jednak z technických důvodů, aby bylo možno lépe uspořádat přehledy skloňování, časování apod., jednak jsou tímto způsobem uvedeny různé poznámky a doplňující informace, popřípadě látka, kterou je možno při výkladu redukovat nebo i vynechat, protože studenti mohou její znalost získat jiným způsobem (např. některé tvaroslovné zvláštnosti ze slovníku při osvojování slovní zásoby). Je na vyučujícím, aby studenty upozornil, které z těchto částí patří k základní látce, kterou je bezpodmínečně nutno znát. K tomu ještě připomínám, že skloňování vztažného zájmena *qui, quae, quod* je v mluvnickém výkladu uvedeno dvakrát; vlastní jeho místo je v 11. lekci v části A,a (zde patří k povinné základní látce), jako předběžná informace je též v 3. lekci v části A,d (tato část je celá tištěna petitem a prozatím není nutné její znalost vyžadovat).

Texty v oddílech C, zejména v prvních lekcích, jsou vybrány bez zřetele k probrané mluvnici. Jejich čtení, popřípadě memorování má vést ke správné výslovnosti a k tomu, aby si studenti zvykali na latinský jazyk. Tyto texty přesto nemusí být studentům nepochopitelné, protože to jsou převážně základní modlitby a liturgické texty, studentům dobře známé v češtině; k jejich překladu a gramatickému rozboru se přistoupí až po probrání příslušných partií gramatiky.

V připojeném slovníku jsou slova patřící do lexikálního minima zdůrazněna značkou ■ a tučným tiskem latinského výrazu. Protože se v textech určených k četbě vyskytují některé tvary ještě před probráním příslušné části gramatiky, jsou se značkou ▷ uváděny odkazy na základní tvary těchto výrazů.

Délky slabik v latinských slovech jsou – až na nepatrné výjimky z cvičných důvodů – označovány v lekcích a ve slovníku. Nejsou označovány v hlavních nadpisech, v bibliografických odkazech a poznámkách ani v seznamu latinských zkratk, v bibliografii a indexu textů.

V bibliografii doporučené literatury jsou vedle běžně dostupných pomůcek uvedena i některá dosti speciální díla, zejména pokud jde o slovníky. Informace o této literatuře jistě poslouží nejen těm, kdo se budou o latinu hlouběji zajímat, ale může být užitečná i při hlubším studiu teologie, církevních dějin a církevního práva.

Při použití této učebnice v podmínkách dálkového studia teologie na KTF UK, pro něž byla primárně určena, by v první hodině měl být probrán úvod a 1. lekce a zadány úkoly pro domácí studium. V dalších hodinách, obvykle po dvou týdnech, vždy výklad a zadání úkolů k další lekci. K procvičení probrané látky může sloužit nepovinný proseminář, také jedna hodina po čtrnácti dnech. Těžištěm vlastní práce je pravidelné

denní individuální studium posluchačů, jehož cílem je zvládnutí morfologie a základní slovní zásoby tak, aby byla získána dobrá pasivní znalost latiny.

Závěrem děkuji všem, kteří přispěli ke zdárnému dokončení těchto skript cennými věcnými připomínkami k jejich obsahu, zejména oběma recenzentům, PhDr. Markétě Klosové a PhDr. Josefu Šimandlovi, a PhDr. Josefu Bartoňovi, který přípravných textů k této učebnici používal k výuce latiny pro své posluchače. Můj dík patří též těm, kteří mi pomohli technickými radami při práci s textovým editorem.

Všem, kdo budou podle této učebnice vnikat do krás latinského jazyka, nebo zdokonalovat a prohlubovat svoje dosavadní nepřilíš rozsáhlé znalosti latiny, přeji světlo Ducha sv., trpělivost a vytrvalost (a to nejen pro latinu), aby jejich studium přineslo užitek stonásobný.

Gratias agamus omnes Deo Patri omnipotenti, fonti totius sapientiae, per Immaculatam Virginem Mariam, Matrem Domini nostri Iesu Christi.

Datum Pragae mense Septembri, anno Domini millesimo nongentesimo nonagesimo septimo.

Mgr. Milan Šlesinger

Předmluva k 2. vydání – Praefatio ad editionem alteram

V tomto druhém vydání učebnice latiny pro teologické fakulty byla téměř beze změny ponechána základní část, kterou tvoří 1. až 17. lekce, aby se zachovalo původní stránkování a zůstala možnost užívání obou vydání současně. Nepodstatné změny v této části spočívají v opravách zjištěných tiskových chyb a v drobných úpravách některých formulací. Ve cvičeních byla na str. 69 přidána věta **[17.]** a na str. 86 věta **[21b.]** – čísla těchto přidávaných vět jsou uvedena v hranatých závorkách. Pokud se někde vyskytla stejná čísla, byla k nim pro rozlišení přidána písmena, např. **27a, 27b**.

V ostatních částech, kde již nezáleželo na zachování původního stránkování, bylo změn více. Za 17. lekci byl přidán dodatek s několika texty, o něž projeví zájem někteří studenti litoměřického teologického konviktu.

Slovník dostal novou grafickou úpravu – všechna hesla jsou vytištěna tučně a slova, která patří k lexikálnímu minimu, jsou zdůrazněna pouze značkou ■. Slovník byl doplněn o některé další latinské výrazy, vhodné k rozšíření slovní zásoby teologa.

Bibliografie byla uspořádána jiným způsobem a doplněna o novou i starší literaturu vhodnou pro zájemce o hlubší studium. Rozšířen byl také seznam zkratk. Ke snadnější orientaci v učebnici by měla přispět zmíněná úprava obsahu a nově připojený věcný rejstřík.

Doufám, že všechny provedené úpravy usnadní studentům práci a povzbudí je k horlivému studiu nejen latinského jazyka, ale i k používání originálních latinských pramenů při studiu teologických oborů.

Q. B. F. F. F. S.

Datum Pragae in festo sancti Benedicti Abbatis, anno Domini bis millesimo primo.

Mgr. Milan Šlesinger

ÚVOD – INTRODUCTION

Latinský jazyk (*lingua Latīna*) patří spolu s řečtinou, jazyky románskými, germánskými, slovanskými a dalšími mezi jazyky indoevropské. Původně tímto jazykem mluvili Latinové (*Latīnī*), kteří sídlili ve střední Itálii při dolním toku řeky Tiberu na území zvaném Latium (*Latium*). Nejvýznamnějším z kmenů sídlících v Latii byli Římané (*Rōmānī*), kteří si během několika století podrobili celou Itálii, všechny krajiny kolem Středozemního moře i celou západní a zčásti též střední Evropu. Tam všude pronikl latinský jazyk, který se stal zvláště v západní polovině říše římské jazykem úředním a spisovným. Z latiny lidové, vulgární (z lat. *vulgus* – lid) vznikly jazyky románské - italština, španělština, portugalština, francouzština a rumunština. Na latině se z valné části zakládá i slovní zásoba jazyka anglického.

Latiny se užívalo po celý středověk a dlouho do novověku jako jazyka úředního, církevního, vědeckého a do značné míry i literárního (v poezii i próze), takže latina byla v té době jazykem mezinárodním. Spolu s řečtinou se latina stala základem dnešní odborné terminologie všech vědních oborů humanitních, společenských i přírodovědných.

Dobrá znalost latiny umožňuje studovat latinsky psané historické prameny, latinská vědecká i literární díla v originále a otvírá cestu ke studiu nejen románských, ale i všech indoevropských jazyků a ke studiu jazykovědy vůbec.

Důležitost znalosti latiny pro teologa plyne zejména z toho, že latinsky je napsána rozsáhlá církevní literatura - spisy západních církevních Otců, teologická díla i studijní příručky, důležité církevní dokumenty, liturgické knihy (až donedávna byla latina jediným liturgickým jazykem západní církve). Latina má přesnou teologickou a filozofickou terminologii; jako úřední a možno říci «mateřský» jazyk církve spojuje místní církve s apoštolským stolicem i mezi sebou navzájem. Proto také význam studia latiny zdůrazňuje řada církevních dokumentů i v poslední době.¹

¹ Např.:

IOANNES PP. XXIII, Constitutio Apostolica De Latinitatis studio provehendo *Veterum Sapientia*, 22 Februarii 1962: AAS 64 (1962), p. 129-135.

SACRA CONGREGATIO DE SEMINARIIS ET STUDIORUM UNIVERSITATIBUS, Ordinationes ad Constitutionem apostolicam «*Veterum Sapientia*» rite exsequendam *Sacrum Latinae Linguae depositum*, 22 Aprilis 1962: AAS 64 (1962), p. 339-368.

PAULUS PP. VI, Litterae Apostolicae motu proprio datae *Studia Latinitatis* quibus Romae conditur Pontificium Institutum altioris latinitatis, 22 Februarii 1964: *Seminarium* 16 (1964), p. 177-181.

CONCILIUM OECUMENICUM VATICANUM II, Decretum de institutione sacerdotali *Optatam totius*, Sessio VII, 28 oct. 1965: AAS 58 (1966), p. 713-727. [Art. 13].

SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, Lettera circolare *Le risposte alla nostra* con la quale viene costituita in Roma una «Scuola di latino», prot. n. 1060/68/F, 1 gennaio 1974; CpR 55 (1974), 81-83.

SACRA CONGREGATIO PRO INSTITUTIONE CATHOLICA, Ordinationes *Universitatis vel facultatis* ad Constitutionem apostolicam «*Sapientia christiana*» rite exsequendam, 29 aprilis 1979; AAS 71 (1979), p. 500-521. [Art. 24, § 3].

Jak studovat latinu a cizí jazyk vůbec?

Naučit se cizímu jazyku znamená po dlouhou dobu pravidelně a vytrvale se věnovat studiu. Začátečník by měl studium zahájit velkým nápořem, aby snadněji překonal počáteční obtíže a měl brzy uspokojení z toho, že dobře zvládl základy cizího jazyka.

Zejména v počátečním období je třeba denně věnovat studiu více času, alespoň hodinu nebo podle potřeby raději i více. Vždy však je třeba pamatovat na to, že je lépe studovat denně nejméně čtvrt hodiny než jen jednou týdně tři nebo více hodin jednorázově.

Znalost cizího jazyka záleží v ovládnutí základů gramatiky, a kdo chce ovládat cizí jazyk dokonale, musí se mluvnici naučit dopodrobna.

Důležité je osvojit si základní slovní zásobu daného jazyka, která se vyskytuje v literárních nebo odborných textech. Při studiu latiny jde o znalost pasívní, abychom mohli v latině číst a čtenému textu porozumět. Tzv. lexikální minimum je však třeba zvládnout aktivně, tj. znát latinský ekvivalent k českému výrazu.²

K získání dobré pasívní znalosti jazyka velmi pomáhá, začneme-li co nejdříve s četbou snadnějších latinských textů, které máme k dispozici v dobrých českých překladech, a to i dříve než máme celou základní mluvnici probranou.³

A závěrem tohoto krátkého úvodu připomínka: **Repetitiō est māter studiōrum** – **opakování je matkou studia**. Začneme tedy

in nōmine Dominī – ve jménu Páně.

AD MAIÖREM DEĪ GLÖRIAM

² Slova, která patří do lexikálního minima, jsou v připojeném slovníku vyznačena značkou ■.

³ Nejlépe latinský text evangelií podle Vulgáty nebo Nové vulgáty, popřípadě snadnější liturgické texty.

1. LEKCE – LECTIO PRIMA

Latinská abeceda. Výslovnost Délka slabik. Přízvuk

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Latinská abeceda – ordō litterārum Latīnārum

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T (U) V X Y Z

Římané znali jen velká písmena (tzv. *majuskule*), malá písmena (*minuskule*) vznikla až ve středověku.

Dnes v latině píšeme velká písmena pouze na začátku věty, vlastních jmen a slov od vlastních jmen odvozených, např. *Rōma* (Řím), *Rōmānus* (římský), *Latium* (Latium), *Latīnus* (latinský), *Latīnē* (latinsky).

Písmeno **I** označuje samohlásku *i* a polosamohlásku *j*. Ve starších liturgických a jiných církevních textech se používalo také písmene **J**.

Písmeno **V** původně označovalo samohlásku *u* i polosamohlásku *v*, dnes však **U** a **V** v písmu rozlišujeme.

Písmeno **K** se v latině vyskytuje jen ojediněle, **Y** a **Z** pouze ve slovech původně řeckých.

Zvláštní písmeno **CH** latinská abeceda neměla; hláska *ch* se proto v latině abecedně řadí pod písmeno **C**.

Dvojhlásky **AE**, **ae**, **OE**, **oe** mívají někdy, zejména v liturgických knihách, podobu **Æ**, **æ**, **Œ**, **œ**.

b) Výslovnost – prōnuntiātiō

<i>Písmeno</i>	<i>Poloha</i>	<i>Výslovnost</i>	<i>Příklad</i>
ae, oe (æ, œ)	dvojhlásky	dlouhé <i>é</i>	caelum [célum] poena [péna]
aē, aë	samohlásky v různých slabikách	<i>a-é, a-e</i>	āēr [á-ér] Phaēthōn [fa-et ^h ón]
oē, oë		<i>o-é, o-e</i>	poēta [po-éta] coērceō [ko-erceó]
i	před samohláskou téže slabiky	<i>j</i>	iam [jam] Iōannēs [jóannés]
i	před samohláskou násl. slabiky	<i>ij</i>	Italia [italija]
i	v odvozených slovech	<i>j</i> <i>jī</i>	iniūstus [in-jústus] adiciō [ad-jicijó]

<i>Písmeno</i>	<i>Poloha</i>	<i>Výslovnost</i>	<i>Příklad</i>
i	mezi samohláskami	<i>jj</i>	maior [<i>majjor</i>]
c	před a, o (oē, oē), u	<i>k</i>	occāsus [<i>okkázus</i>] colloquium [<i>kolokvijum</i>] coēlectus [<i>ko-élektus</i>] coërceō [<i>ko-erceó</i>] cultus [<i>kultus</i>]
c	před souhláskou	<i>k</i>	doctrīna [<i>doktrína</i>]
c	na konci slova	<i>k</i>	lac [<i>lak</i>]
c	před e, i, y	<i>c</i>	cēna [<i>céna</i>] accipiō [<i>akcipijó</i>] Cýrus [<i>cýrus</i>]
c	před dvojháskami ae (æ), oe (œ)	<i>c</i>	caecus [<i>cékus</i>] coetus [<i>cétus</i>]
ch	vždy	<i>ch (k^h)</i>	Chrīstus [<i>christus / k^hristus</i>]
di, ni	vždy	<i>dy, ny</i>	rudīmentum [<i>rudýmentum</i>] pānis [<i>pánys</i>]
ti	před souhláskou na konci slova	<i>ty</i> <i>ty</i>	Titus [<i>tytus</i>] sānctī [<i>sánkty</i>]
ti + samohl. n. dvojh.	v nepřízvučné slabice	<i>ci</i>	tentātiō [<i>tentácijó</i>] sapientia [<i>sapiencija</i>] dīvitiae [<i>dývicijé</i>]
ti + samohl. n. dvojh.	je-li ī dlouhé v řeckých slovech po s, t, x	<i>ty (tý)</i> <i>ty</i> <i>sty</i> <i>tty</i> <i>ksty</i>	tōtius [<i>tótýjus</i>] Miltiadēs [<i>miltyjadés</i>] modestia [<i>modestyja</i>] Bruttiī [<i>bruttyjí</i>] commixtiō [<i>kommikstyjó</i>]
qu, ngu	vždy	<i>kv, ngv</i>	quoque [<i>kvokve</i>] lingua [<i>lingva</i>]
su	před samohláskou téže slabiky	<i>sv</i>	suāvis [<i>svávis</i>] cōnsuētus [<i>kónsvétus</i>]
su	před samohláskou násl. slabiky	<i>su</i>	suus [<i>su-us</i>]
s	mezi samohláskami n. dvojháskami	<i>z</i>	rosa [<i>roza</i>]
s	po n, l, r před samohláskou	<i>z</i>	mēnsa [<i>ménza</i>] falsus [<i>falzus</i>] ūniversus [<i>únyverzus</i>]
x		<i>ks</i>	xenium [<i>ksenyjum</i>] maximus [<i>maksimus</i>] extrā [<i>ekstrá</i>] index [<i>indeks</i>]

<i>Písmeno</i>	<i>Poloha</i>	<i>Výslovnost</i>	<i>Příklad</i>
ex, ex(s)	před samohláskou	<i>egz</i>	exemplum [egzemplum] ex(s)ilium [egzilium]
ph, rh, th	v řeckých slovech	<i>f, r, t^h</i>	philosophia [fílozofija] rhētor [rétor] theologia [t ^h eologija]

c) Délka slabik – *quantitās syllabārum*

Latinská slabika může být dlouhá

- přirozeně (*longa nātūrā*), obsahuje-li dlouhou samohlásku nebo dvojhlásku: *pānis*, *poena*, *aut*;
- polohou (*longa positiōne*), následují-li za krátkou samohláskou aspoň dvě souhlásky nebo **x**: *intrā*, *exemplum*; souhláska **qu** se pokládá za jedinou souhlásku, **h** netvoří poziční délku: *aqua*, *anhēlus*. Ve výslovnosti poziční délka krátkou samohlásku neprodlužuje;
- je-li po krátké samohlásce skupina souhlásek němé **b, p, d, t, g, c** s plynou **l, r** (*mūta cum liquidā*), pokládá se taková slabika v próze za krátkou, ve verši za obojetnou, tj. podle potřeby verše za krátkou nebo dlouhou.

Délka samohlásek bývá v latině nositelem významu, např. *malum* (zlo) – *mālum* (jablko); *venī* (přijď) – *vēnī* (přišel jsem). Je tedy důležité znát délky slabik a správně je vyslovovat. V učebnicích, gramatikách a slovnících se proto délka slabik označuje vodorovnou čárkou nad samohláskou: *tōtus* [tótus], *tōtūs* [tótýjus]. V latinských textech se však délka slabik neoznačuje.

d) Přízvuk – *accentus*

Dvojslabičná slova mají přízvuk vždy na první slabice: *pater*, *māter*.

U trojslabičných a víceslabičných slov se přízvuk řídí délkou předposlední slabiky (*syllaba paenultima*): je-li dlouhá přirozeně nebo polohou, je přízvuk na ní, je-li krátká, je přízvuk na třetí slabice od konce (*pravidlo paenultimové*): *amīcus*, *ūniversus*, *dominus*, *fēmīna*, *dēpositum*.

Ve výslovnosti přízvuk krátkou slabiku neprodlužuje.

Poznámka: Přízvuk se v latině neoznačuje. Je-li třeba, označí se přízvučná slabika čárkou nad samohláskou: *dōminus* [dominus]. V liturgických textech určených k recitaci se přízvuk označuje tímto způsobem u slov trojslabičných a delších.

B. Cvičení – *exercitationes*

a) Čtěte nahlas se správnými délkami a přízvuky:

^{c-d} 1. *Fēmīna*, *fēmīnae*, *fēminam*, *fēminā*; *linguae*, *linguārum*, *linguīs*, *linguās*; *dominī*, *dominōrum*, *dominōs*; *philosophus*, *philosophia*, *sapientiae*, *poenae*, *ūniversitās*, *ūniversitātis*. 2. *Sānctificāmus*, *sānctificētur*; *liberō*, *liberās*, *liberat*, *liberāmus*, *liberātis*, *liberant*; *liberā*, *liberāte*; *accēpī*, *accēpistī*; *adicimus* [adjicimus], *adicitis*, *adiciunt*; *coērcēre*, *coērcēbāmus*, *coērcēbant*. 3. *Suāvis*, *suāvēs*, *suāvibus*; *cōnsuētī*, *cōnsuētōrum*, *cōnsuētōs*; *tōta*, *tōtūs*, *tōtī*; *sacer*, *sacrōrum*, *sacrīs*; *suae*, *suārum*, *suīs*. 4. *Ā malō*, *dē magistrīs*, *ad aquās*; *sum*, *es*, *est*, *sumus*, *estis*, *sunt*; *sed*, *rīte*, *hodiē*; *quae*, *quōrum*, *quibus*. 5. *Poēta magnus*, *poētae magnī*, *poētās magnōs*; *pater noster et māter nostra*; *rhētorēs Rōmānī*; *commixtiōnēs*; *modestia*,

modestiae, modestiam, modestiā; adveniō, advenit, advenīmus, advēnī, advēnit, advēnimus.
6. Successor, missa, missiō, miserēre, vīsītō, vīsītātiō, exspectō, exaequō.

Poznámka: Výjimečně – pouze v tomto cvičení – jsou tučným tiskem vyznačeny ve víceslabičných slovech také přízvučné slabiky; jinak je třeba se řídit výše uvedenými pravidly (→ oddíl A,d této lekce).

- b) *Čtěte pozorně – se správnými délkami a přízvuky – všechny texty v oddílu C této lekce, pokuste se je s pomocí slovníku přeložit (jsou to známé základní modlitby) a naučte se jim nazpaměť.*
— Po probrání příslušných částí mluvnice se budeme k těmto textům i k textům dalších lekcí opět vracet.
- c) *Podle pokynů v oddíle D této lekce si vyhledejte ve slovníku všechna latinská slova, s nimiž jste se v této lekci setkali, vypište si je a zapamatujte si jejich tvary a význam.*
- d) *Čtěte pozorně – se správnými délkami a přízvuky – všechna slova v oddílu D této lekce a osvojte si jejich význam. Zapamatujte si hned od počátku všechny tvary, uváděné u jednotlivých slov, třebaže po stránce gramatické budou probírány teprve později.*

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

Poznámka: texty určené k povinnému memorování jsou zde i v dalších lekcích označeny vlevo svislou čarou.

[1] | **In nōmine Patris, et Filii, et Spīritūs Sānctī. Amēn.**

[2] | **Pater noster, quī es in caelīs:**
sānctificētur nōmen tuum;
adveniat rēgnum tuum;
fiat voluntās tua, sicut in caelō, et in terrā.
Pānem nostrum cotīdiānum dā nōbīs hodiē;
et dīmītte nōbīs dēbita nostra,
sicut et nōs dīmīttimus dēbitōribus nostrīs;
et nē nōs indūcās in tentātiōnem;
sed līberā nōs ā malō. Amēn.

[3] | **Avē Mariā, grātiā plēna, Dominus tēcum,**
benedicta tū in mulieribus
et benedictus fructus ventris tuī, Iēsūs.
Sāncta Mariā, Māter Deī,
ōrā prō nōbīs peccātōribus nunc
et in hōrā mortis nostrae. Amēn.

D. Slovní zásoba – vocabularium

Jak již bylo řečeno v úvodu, kromě spolehlivé znalosti gramatiky je třeba si osvojit též dostatečnou slovní zásobu studovaného jazyka. Je proto nutné hned od počátku v připojeném slovníku vyhledat a zapamatovat si význam latinských výrazů, s nimiž se při studiu na kterémkoli místě v těchto skriptech setkáte. Znamená to vypsát si příslušné slovo se všemi uvedenými tvary do vlastního slovníčku, a to opakovaně, dokud si je bezpečně neosvojíte i se všemi ve slovníku uvedenými tvary. Zapamatovat si celou stupnici každého slova hned od počátku je velmi důležité, i když zatím nebyly příslušné partie tvarosloví probrány. Úplná stupnice totiž pomáhá rozumět

slovům odvozeným (např. *dēbeō, dēbēre, dēbuī, dēb-it-um – dlužím; dēb-it-or, dēb-it-ōris, m – dlužník*) – a ta zase mnohdy napovědí význam slovesa.

Jednotlivé druhy slov jsou určeny těmito tvary, které je nutné si osvojit a trvale pamatovat:

substantiva:	nom. a gen. sg., rod;
adjektiva trojvýchodná:	nominativ sg. m., f., n.;
adjektiva dvojvýchodná:	nominativ sg. m/f, n.;
adjektiva jednovýchodná:	nom. a gen. sg. (platí pro všechny tři rody);
zájmena:	jako u adjektiv, popř. zvl. tvary (zejména gen. a dat. sg.);
číslovky (pokud se skloňují):	jako u adjektiv;
slovesa:	1. os. sg. prez., inf. prez., 1. os. sg. perf., supinum (u některých sloves místo supina part. fut. akt.);
předložky:	s kterým pádem se pojí;
spojky:	zda se v daném významu pojí s indikativem nebo s konjunktivem, popřípadě platnost (např. <i>s ind., časová</i>);
ostatní neohebná slova, tj. adverbia, citoslovce, částice:	základní tvar.

Protože začátečníkům může dělat potíže hledání ve slovníku a správné čtení hesel (další tvary jsou totiž většinou uváděny ve zkrácené podobě, tj. pouze příslušné koncovky nebo proměnlivé části, je k této lekci jako pomůcka pro správné čtení slovníkových hesel připojen slovníček s odkazy na základní tvar od těch slov, která se v jejím textu nevyskytují v základní podobě (tj. nominativ u substantiv, nom. sg. m. u adjektiv a zájmen, 1. osoba sg. přítomného času u sloves). Slova zde neuvedená, jsou to zejména slova neohebná, je ovšem nutné vyhledat v připojeném slovníku (→ s. 126–200).

Znovu je nutno zdůraznit: vypisujte si do vlastního slovníčku a zapamatujte si všechny tvary ve slovníku uvedené hned od počátku, i když dosud nebyly příslušné gramatické jevy probrány.

Vysvětlivky: ve slovníčku je uvedena základní slovníková podoba hesla, za značkou ► je uvedeno čtení hesla v plném znění (je nutné si pamatovat); značka = uvádí český ekvivalent; značkou → jsou uváděny odkazy.

accentus, ūs, m ► accentus, accentūs, masculīnum = přízvuk, důraz

accēpī → accipiō ...

accipiō, ere, cēpī, ceptum ► accipiō, accipere, accēpī, acceptum = přijímám, беру

adicimus → adiciō ...

adiciō, ere, iēcī, iectum ► adiciō, adicere, adiēcī, adiectum = přihazuji, přidávám, připojuji

adveniat → adveniō ...

adveniō, ĭre, vēnī, ventum ► adveniō, advenīre, advēnī, adventum = přicházím

āēr, ēris, n (fēc. akuz. āēra vedle āērem) ► āēr, āēris, neutrum (řecký akuzativ āēra vedle āērem) = vzduch, ovzduší

amīcus, ī, m ► amīcus, amīcī, masculīnum = přítel

anhēlus, a, um ► anhēlus, anhēla, anhēlum = udýchaný

aqua, ae, f ► aqua, aquae, fēminīnum = voda

aquās → aqua ...

ars, artis, f ► ars, artis, fēminīnum = umění, dovednost, řemeslo

benedicta → benedictus ...

benedictus, a, um ► benedictus, benedicta, benedictum = požehnaný

Bruttiī, ōrum, m ► Bruttiī, Bruttiōrum, masculīnum = Bruttiové, obyvatelé jihoitalského kraje Bruttia

caecus, a, um ► caecus, caeca, caecum = slepý

caelīs → caelum ...

caelō → **caelum** ...

caelum, ī, n, pl. **caeli**, ōrum, m ▶ **caelum, caeli, neutrum, plural caeli, caelorum, masculinum** = nebe, nebesa, obloha
cēna, ae, f ▶ **cēna, cēnae, fēmininum** = oběd, večeře, hostina

Christus, ī, m ▶ **Christus, Christi, masculinum** = Kristus, Pomazaný, Mesiáš

coelectus, a, um ▶ **coelectus, coelecta, coelectum** = spoluvybraný, spoluvyvolený

coercēbāmus → **coercēō** ...

coerceō, ēre, cuī, itum ▶ **coerceō, coercēre, coercuī, coercitum** = omezují, krotím, trestám

coercēre → **coerceō** ...

coetus, ūs, m ▶ **coetus, coetūs, masculinum** = sejítí, schůze, shromáždění

colloquium, iī, n ▶ **colloquium, colloquiī, neutrum** = rozmluva, rozhovor

commixtiō, ōnis, f ▶ **commixtiō, commixtiōnis, fēmininum** = smíšení

commixtiōnēs → **commixtiō** ...

cōnsuētī → **cōnsuētus** ...

cōnsuētus, a, um ▶ **cōnsuētus, cōnsuēta, cōnsuētum** = zvyklý, obvyklý

cotidiānum → **cotidiānus** ...

cotidiānus, a, um ▶ **cotidiānus, cotidiāna, cotidiānum** = každodenní, denní, všední

cultus, ūs, m ▶ **cultus, cultūs, masculinum** = pěstování, vzdělání, péče, způsob života; bohoslužba, bohopocta, kult

Cýrus, ī, m ▶ **Cýrus, Cýrī, masculinum** = Kýros, král perský

dā → **dō** ...

dēbita → **dēbitum** ...

dēbitor, ōris, m ▶ **dēbitor, dēbiōris, masculinum** = dlužník, viník

dēbitōribus → **dēbitor** ...

dēbitum, ī, n ▶ **dēbitum, dēbiūtī, neutrum** = dluh, závazek, vina

Deī → **Deus** ...

dēpositum, ī, n ▶ **dēpositum, dēpositī, neutrum** = svěšená věc, úschova, poklad

Deus, ī, m ▶ **Deus, Deī, masculinum** = Bůh

dimitte → **dīmittō** ...

dīmittimus → **dīmittō** ...

dīmittō, ere, mīsi, missum ▶ **dīmittō, dīmittere, dīmīsi, dīmissum** = rozesílám, propouštím, odpouštím

dīvītae, ārum, f ▶ **dīvītae, dīvitiārum, fēmininum** = bohatství, poklady

dō, dare, dedī, datum ▶ **dō, dare, dedī, datum** = dávám

doctrīna, ae, f ▶ **doctrīna, doctrīnae, fēmininum** = vyučování, nauka, věda

dominī → **dominus** ...

dominus, ī, m ▶ **dominus, dominī, masculinum** = pán, hospodář, vládce; Hospodin

es → **sum** ...

est → **sum** ...

exaequō, āre, āvi, ātum ▶ **exaequō, exaequāre, exaequāvī, exaequātum** = (úplně) vyrovnávám, činím stejným

exemplum, ī, n ▶ **exemplum, exemplī, neutrum** = příklad, vzor, ukázka, doklad

exercitātiō, ōnis, f ▶ **exercitātiō, exercitātiōnis, fēmininum** = cvičení, výcvik

exercitātiōnēs → **exercitātiō** ...

exspectō, āre, āvī, ātum ▶ **exspectō, exspectāre, exspectāvī, exspectātum** = očekávám, čekám

falsus, a, um ▶ **falsus, falsa, falsum** = klamný, nepravdivý, lživý, falešný

fēmina, ae, f ▶ **fēmina, fēminae, fēmininum** = žena

fēmininum → **fēmininus** ...

fēmininus, a, um ▶ **fēmininus, fēminīna, fēmininum** = ženský

fiat → **fiō**

fīliī → **fīlius** ...

fīlius, iī, m ▶ **fīlius, fīliī, masculinum** = syn

fiō, fierī, factus sum ▶ **fiō, fierī, factus sum** = stávám se, vznikám

fructus, ūs, m ▶ **fructus, fructūs, masculinum** = výnos, užitek, plod, ovoce

glōria, ae, f ▶ **glōria, glōriae, fēmininum** = sláva, čest

glōriam → **glōria** ...

grammatica → **grammaticus** ...

grammaticus, a, um ▶ **grammaticus, grammatica, grammaticum** = mluvnický, gramatický

grātia, ae, f ▶ **grātia, grātiae, fēmininum** = vděk, dík, půvab; milost

grātiā → **grātia** ...

hōra, ae, f ▶ **hōra, hōrae, fēminīnum** = (určitá) doba, hodina
hōrā → hōra ...

Iēsūs, ū, m ▶ **Iēsūs, Iēsū, masculīnum** = Ježíš

indūcās → indūcō ...

indūcō, ere, dūxī, ductum ▶ **indūcō, indūcere, indūxī, inductum** = uvádím, přivádím

iniūstus, a, um ▶ **iniūstus, iniūsta, iniūstum** = nespravedlivý

interpretandī → interpretandus ...

interpretandus, a, um ▶ **interpretandus, interpretanda, interpretandum** = mající být vyložen, přeložen

interpretor, āri, ātus sum ▶ **interpretor, interpretārī, interpretātus sum** = vykládám, tlumočím, překládám

intrōductiō, ōnis, f ▶ **intrōductiō, intrōductiōnis, fēminīnum** = uvedení, uvádění, úvod

Iōannēs, is, m ▶ **Iōannēs, Iōannis, masculīnum** = Jan

Italia, ae, f ▶ **Italia, Italiae, fēminīnum** = Itálie

lac, lactis, n ▶ **lac, lactis, neutrum** = mléko

Latīna → Latīnus ...

Latīnārum → Latīnus ...

Latīnē (adv. od Latīnus) ▶ **Latīnē (adverbium od Latīnus)** = latinsky

Latīnī, ōrum, m ▶ **Latīnī, Latīnōrum, masculīnum** = Latinové, obyvatelé Latia

Latīnus, a, um ▶ **Latīnus, Latīna, Latīnum** = latinský

Latium, īi, n ▶ **Latium, Latīi, neutrum** = Latium, kraj ve stř. Itálii

lēcīō, ōnis, f ▶ **lēcīō, lēcīōnis, fēminīnum** = sbírání, čtení, přednáška, lekce

legendī → legendus ...

legendus, a, um ▶ **legendus, legenda, legendum** = ten, který má být čten; mající býti čten; ke čtení

legō, ere, lēgī, lēctum ▶ **legō, legere, lēgī, lēctum** = sbírám, vybírám, čtu

liberā → liberō ...

liberō, āre, āvī, ātum ▶ **liberō, liberāre, liberāvī, liberātum** = osvobozuji, zprošťuji, zbavuji

lingua, ae, f ▶ **lingua, linguae, fēminīnum** = jazyk, řeč

linguae → lingua ...

liquidā → liquidus ...

liquidus, a, um ▶ **liquidus, liquida, liquidum** = tekutý, plyný

littera, ae, f ▶ **littera, litterae, fēminīnum** = písmeno, písmo

litterārum → littera ...

longa → longus ...

longus, a, um ▶ **longus, longa, longum** = dlouhý

magistrīs → magister ...

magister, strī, m ▶ **magister, magistrī, masculīnum** = učitel, mistr

magnus, a, um ▶ **magnus, magna, magnum** = velký, veliký; mocný, vznešený

maior, maius (kompar. k magnus) ▶ **maior, maius (komparativ k magnus)** = větší

maiōrem → maior ...

malō → malum ...

malō → malus ...

malum, ī, n ▶ **malum, malī, n** = zlo, špatnost, neřest

mālum, ī, n ▶ **mālum, mālī, neutrum** = jablko

Marīa, ae, f ▶ **Marīa, Mariāe, fēminīnum** = Maria

masculīnum → masculīnus ...

masculīnus, a, um ▶ **masculīnus, masculīna, masculīnum** = mužský

māter, tris, f ▶ **māter, mātis, fēminīnum** = matka

memoria, ae, f ▶ **memoria, memoriae, fēminīnum** = paměť, památka, vzpomínka

memoriā → memoria ...

memoriā teneō = držím v paměti, pamatuji si

mēnsa, ae, f ▶ **mēnsa, mēnsae, fēminīnum** = stůl; pokrm, jídlo, hody; jídelna; obětní stůl, oltář

Miltiadēs, is, m ▶ **Miltiadēs, Miltiadis, masculīnum** = Miltiades, athénský vojevůdce

misereor, ērī, itus sum ▶ **misereor, miserērī, miseritus sum** = smilovávám se

miserēre → misereor ...

missa, ae, f ▶ **missa, missae, fēminīnum** = mše

missiō, ōnis, f ▶ **missiō, missiōnis, fēminīnum** = posláni, propuštění (ze služby), poselstvo, delegece

modestia, ae, f ▶ **modestia, modestiae, fēminīnum** = mírnost, skromnost, kázeň

mors, mortis, f ▶ **mors, mortis, fēminīnum** = smrt, úmrtí, skonání

mortis → mors ...

mulier, eris, f ▶ *mulier, mulieris, fēmininum* = žena, paní

mulieribus → mulier ...

mūta → mūtus ...

mūtus, a, um ▶ *mūtus, mūta, mūtum* = němý

nātūra, ae, f ▶ *nātūra, nātūrae, fēmininum* = příroda, povaha, přirozenost

nātūrā → nātūra ...

neuter, tra, um (gen. neutrūs, dat. neutrī) ▶ *neuter, neutra, neutrum (gen. neutrūs, dat. neutrī)* = žádný z obou, střední

neutrum → neuter ...

nōbīs → nōs ...

nōmen, inis, n ▶ *nōmen, nōminis, neutrum* = jméno

nōmine → nōmen ...

nōs (gen. nostrī / nostrum) ▶ *nōs (genitiv nostrī nebo nostrum)* = my

noster, tra, trum ▶ *noster, nostra, nostrum* = náš

nostra → noster ...

nostrae → noster ...

nostrīs → noster ...

nostrum → noster ...

occāsus, ūs, m ▶ *occāsus, occāsūs, masculinum* = západ; zánik, konec, pád

ōrā → ōrō ...

ōrō, āre, āvī, ātum ▶ *ōrō, ōrāre, ōrāvī, ōrātum* = mluvím, řečním, prosím, modlím se

ordō, inis, m ▶ *ordō, ordinis, masculinum* = řada, řád, pořádek; stav

paenultima → paenultimus ...

paenultimus, a, um ▶ *paenultimus, paenultima, paenultimum* = předposlední

pānem → pānis ...

pānis, is, m ▶ *pānis, pānis, masculinum* = chléb

pater, tris, m ▶ *pater, patris, masculinum* = otec

patris → pater ...

peccātor, ōris, m ▶ *peccātor, peccātōris, masculinum* = hříšník, provinilec

peccātōribus → peccātor ...

Phaëthōn, ontis, m ▶ *Phaëthōn, Phaëthontis, masculinum* = Faethon, syn boha Slunce

philosophia, ae, f ▶ *philosophia, philosophiae, fēmininum* = filozofie, láska k moudrosti

philosophus, ī, m ▶ *philosophus, philosophī, masculinum* = filozof, milovník moudrosti

plēna → plēnus ...

plēnus, a, um ▶ *plēnus, plēna, plēnum* = plný, naplněný, úplný

poena, ae, f ▶ *poena, poenae, fēmininum* = trest, pokuta, odplata

poenae → poena ...

poēta, ae, m ▶ *poēta, poētae, masculinum* = básník

positiō, ōnis, f ▶ *positiō, positiōnis, fēmininum* = poloha

positiōne → positiō ...

prīma → prīmus ...

prīmus, a, um ▶ *prīmus, prīma, prīnum* = první, přední, nejpřednější

prōnuntiātiō, ōnis, f ▶ *prōnuntiātiō, prōnuntiātiōnis, fēmininum* = provolání, přednes, výslovnost

quae → quī ... = který, jenž

quantitās, ātis, f ▶ *quantitās, quantitātis, fēmininum* = velikost, počet, množství; délka (slabiky)

quī, quae, quod (gen. cuius, dat. cui) ▶ *quī, quae, quod (genitiv cuius, dativ cui)* = který, jenž

rēgnum, ī, n ▶ *rēgnum, rēgnī, neutrum* = království

repetitiō, ōnis, f ▶ *repetitiō, repetitiōnis, fēmininum* = opakování

rhētor, oris, m ▶ *rhētor, rhētoris, masculinum* = učitel řečnictví, řečník, rétor

rhētorēs → rhētor ...

rīte ▶ *rīte* = podle obřadu, obřadně, náležitě, řádně

Rōma, ae, f ▶ *Rōma, Rōmae, fēmininum* = Řím

Rōmānī → Rōmānus ...

Rōmānus, a, um ▶ *Rōmānus, Rōmāna, Rōmānum* = římský; subst. Říman

rosa, ae, f ▶ *rosa, rosae, fēmininum* = růže

rudimentum, ī, n ▶ *rudimentum, rudimentī, neutrum* = začátek, průprava, základ

sacer, cra, um ▶ *sacer, sacra, sacrum* = posvátný, svatý, prokletý

sāncta → **sānctus** ...

sānctī → **sānctus** ...

sānctificāmus → **sānctificō** ...

sānctificētur → **sānctificō** ...

sānctificō, āre, āvī, ātum ▶ *sānctificō, sānctificāre, sānctificāvī, sānctificātum* = posvěcuji, činím svatým

sānctus, a, um ▶ *sānctus, sāncta, sānctum* = svatý, posvěcený, zasvěcený

sapientia, ae, f ▶ *sapientia, sapientiae, fēmininum* = moudrost

sapientiae → **sapientia** ...

spīritus, ūs, m ▶ *spīritus, spīritūs, masculinum* = duch, dech, vánek

spīritūs → **spīritus**

studiōrum → **studium** ...

studium, īī, n ▶ *studium, studiū, neutrum* = snaha, horlivost, pīle, studium

suae → **suus** ...

suāvis, e ▶ *suāvis, suāve* = sladký, příjemný, milý

successor, ōris, m ▶ *successor, successoris, masculinum* = nástupce, dědic, následník

sum, esse, fuī, – futūrus ▶ *sum, esse, fuī, –, futūrus* = jsem

suus, a, um ▶ *suus, sua, suum* = svůj

syllaba, ae, f ▶ *syllaba, syllabae, fēmininum* = slabika

syllabārum → **syllaba** ...

tēcum → **tū**

tenendī → **tenendus** ...

tenendus, a, um ▶ *tenendus, tenenda, tenendum* = ten, který má být držen; mající býti držen, podržen

teneō, ēre, uī, tentum ▶ *teneō, tenēre, tenuī, tentum* = držím, směřuji

tentātiō, ōnis, f ▶ *tentātiō, tentātiōnis, fēmininum* = pokušení, zkouška

tentātiōnem → **tentātiō** ...

terra, ae, f ▶ *terra, terrae, fēmininum* = země, půda, krajina

terrā → **terra** ...

textus, ūs, m ▶ *textus, textūs, masculinum* = tkaní; tkáň, pletivo; text

textūs → **textus** ...

theologia, ae, f ▶ *theologia, theologiae, fēmininum* = teologie

Titus, ī, m ▶ *Titus, Tiū, masculinum* = Titus, mužské vlastní jméno

tōta → **tōtus** ...

tōtūs → **tōtus** ...

tōtus, a, um (gen. tōtūs, dat. tōtī) ▶ *tōtus, tōta, tōtum (genitiv tōtūs, dativ tōtī)* = celý, všechen

tū ▶ **tū** = ty (*tēcum* = s tebou)

tua → **tuus** ...

tuī → **tuus** ...

tuum → **tuus** ...

tuus, a, um ▶ *tuus, tua, tuum* = tvůj

ūniversitās, ātis, f ▶ *ūniversitās, ūniversitātis, fēmininum* = veškerenstvo, celek, souhrn; universita

ūniversus, a, um ▶ *ūniversus, ūniversa, ūniversum* = veškeren, všechen, celý, úplný

venī → **veniō** ...

vēnī → **veniō** ...

veniō, īre, vēnī, ventum ▶ *veniō, venīre, vēnī, ventum* = přicházím

ventris → **venter** ...

venter, ventris, m ▶ *venter, ventris, masculinum* = břicho; mateřský život

vīsitiō, ōnis, f ▶ *vīsitiō, vīsitiōnis, fēmininum* = přehlídka, prohlídka, návštěva, navštívení

vīsītō, āre, āvī, ātum ▶ *vīsītō, vīsītāre, vīsītāvī, vīsītātum* = přehlížím, prohlížím, navštěvuji

voluntās, ātis, f ▶ *voluntās, voluntātis, fēmininum* = vůle

vulgus, ī, n ▶ *vulgus, vulgī, neutrum* = obecný lid, lid, dav

2. LEKCE – LECTIO SECUNDA

Susstantiva 1. deklinace Slovesa 1. konjugace – přítomný systém Sloveso esse – přítomný systém

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Skloňování – *dēclīnātiō*

U latinských podstatných jmen (*nōmina substantīva*), přídavných jmen (*nōmina adiectīva*), zájmen (*prōnōmina*) a některých číslovek (*numerālia*) rozlišujeme:

● rod (<i>genus</i>):	mužský	(<i>g. masculīnum</i>)	m.
	ženský	(<i>g. fēminīnum</i>)	f.
	střední	(<i>g. neutrum</i>)	n.
● číslo (<i>numerus</i>):	jednotné	(<i>n. singulāris</i>)	sg.
	množné	(<i>n. plūrālis</i>)	pl.
● pád (<i>cāsus</i>):	1. pád	(<i>c. nōminātīvus</i>)	nom.
	2. pád	(<i>c. genitīvus</i>)	gen.
	3. pád	(<i>c. datīvus</i>)	dat.
	4. pád	(<i>c. accūsātīvus</i>)	ak. / akuz.
	5. pád	(<i>c. vocātīvus</i>)	vok.
	6. pád	(<i>c. ablātīvus</i>)	abl.

Poznámka: Latinský ablativ spojuje v sobě platnost tří pádů: původního ablativu, zaniklého lokálu (lokativu) a zaniklého instrumentálu; v češtině mu odpovídá český lokál (6. pád – *c. locālis*) a instrumentál (7. pád – *c. instrūmentālis*), podle smyslu a souvislosti může být překládán i jinými pády.

Latinská substantiva řadíme do pěti deklinací (*dēclīnātiō* – *skloňování*) podle zakončení genitivu singuláru:

	<i>nom. sg.</i>	<i>gen. sg.</i>	<i>základ</i>	<i>gen. pl.</i>	<i>kmen</i>
1. deklinace: -ae	fēmina	fēmin-ae	fēmin-	fēmin-ā-rum	-ā-
2. deklinace: -ī	servus verbum	serv-ī verb-ī	serv- verb-	serv-ō-rum verb-ō-rum	-ō-
3. deklinace: -is	victor nōmen cīvis mare	victōr-is nōmin-is cīv-is mar-is	victōr- nōmin- cīv- mar-	victōr-um nōmin-um cīv-i-um mar-i-um	souhláskový souhláskový -i- -i-
4. deklinace: -ūs	currus cornū	curr-ūs corn-ūs	curr- corn-	curr-u-um corn-u-um	-u- -u-
5. deklinace: -ēī, -eī	diēs rēs	di-ēī r-eī	di- r-	di-ē-rum r-ē-rum	-ē- -ē-

Kmen je tvořen kmenotvornými příponami (sufixy), připojovanými ke slovnímu základu. U substantiv a adjektiv kmen určíme, oddělíme-li od genitivu plurálu u 1., 2. a 5. deklinace koncovku -rum, u 3. a 4. deklinace koncovku -um. Podle zakončení rozeznáváme kmeny samohláskové (např. **ā-kmen:** *fēmin-ā-*) a souhláskové (např. *victōr-*).

- způsob (*modus*): oznamovací (*indicātīvus*) ind.
 rozkazovací (*imperātīvus*) imper.
 spojovací (*coniūctīvus*) konj.
- rod (*genus*): činný (*āctīvum*) akt.
 trpný (*passīvum*) pas.

Jmenné (neurčité) tvary slovesné (*nōminālia*):

- infinitiv (*modus īnfīnītīvus*) – neurčitý způsob inf.
- participium (*participium*) – přičestí, přechodník part.
- supinum (*supīnum*) sup.
- gerundium (*gerundium*) – slovesné substantivum gerundium
- gerundivum (*gerundivum*) – pasívní slovesné adjektivum gerundivum

Slovesné tvary se tvoří od tří kmenů – přítomného, dokonavého a supinového.

- **Kmen přítomný** dostaneme odtržením koncovky **-re** od infinitivu přítomného např. od *laud-ā-re* kmen *laud-ā-*. Od kmene přítomného se tvoří všechny určité tvary přítomného, imperfekta, futura I., imperativu a infinitiv přítomného, a to v aktivu i pasívu, dále gerundium, gerundivum a participium přítomného; je také základem některých slov odvozených.
- **Kmen dokonavý** dostaneme odtržením koncovky **-ī** od 1. os. ind. perf. akt., např. od *laud-ā-vī* kmen *laud-āv-*. Od kmene dokonavého se tvoří všechny aktivní tvary dokonavého, plupf., fut. II. a ind. perf. akt., tj. pouze slovesné tvary.
- **Kmen supinový** zjistíme odtržením koncovky **-um** od supina, např. od supina *laud-ā-tum* kmen *laud-āt-* nebo od supina *vīs-um* kmen *vīs-*. Od kmene supinového se tvoří supinum, participium perf. pas., participium fut. akt. a časy složené z těchto participií a příslušného tvaru slovesa *esse*. Supinový kmen je také základem většiny slov odvozených.

Latinská pravidelná slovesa mají přítomný kmen zakončen samohláskou (*téma – příznak*; proto se nazývají též *samohlásková*, *tematická* nebo *příznaková*) a dělí se do čtyř tříd – konjugací (*coniugātiō – časování*):

	1. osoba prez. akt.		inf. prez.	kmenová samohláska	kmen přítomný
1. konjugace:	laud-ō	chválím	laud-ā-re	-ā-	laud-ā-
2. konjugace:	dēl-e-ō	ničím	dēl-ē-re	-ē-	dēl-ē-
3. konjugace:	leg-ō	čtu	leg-e-re	-e-	leg-e-
	cap-i-ō	chytám	cap-e-re	-e-	cap-e-
4. konjugace:	aud-i-ō	slyším	aud-ī-re	-ī-	aud-ī-

Později poznáme také slovesa nepravidelná (*souhlásková*, *bezpříznaková*, *atematická*), která mají přítomný kmen zakončen souhláskou a před koncovkou mívají nepravidelné samohlásky, např. sloveso *sum, esse ... – jsem*.

d) Slovesa 1. konjugace – *verbōrum coniugātiō prīma*

Vzor: **laudō, laudāre, laudāvī, laudātum – chválím**

Kmenová samohláska: **-ā-**

Přítomný kmen: **laud-ā-**

Indikativ aktiva – indicātīvus āctīvī

	préz.	impf.	fut. I.
sg. 1.	laud-ō chválím	laud-ā-ba-m chválil jsem	laud-ā-b-ō budu chválit
2.	laud-ā-s	laud-ā-bā-s	laud-ā-bi-s
3.	laud-a-t	laud-ā-ba-t	laud-ā-bi-t
pl. 1.	laud-ā-mus	laud-ā-bā-mus	laud-ā-bi-mus
2.	laud-ā-tis	laud-ā-bā-tis	laud-ā-bi-tis
3.	laud-a-nt	laud-ā-ba-nt	laud-ā-bu-nt

Indikativ pasíva – indicātīvus passīvī

	<i>préz.</i>		<i>impf.</i>		<i>fut. I.</i>
<i>sg. 1.</i>	laud- o-r <i>jsem chválen</i>		laud- ā-ba-r <i>byl jsem chválen</i>		laud- ā-bo-r <i>budu chválen</i>
2.	laud- ā-ris		laud- ā-bā-ris		laud- ā-be-ris
3.	laud- ā-tur		laud- ā-bā-tur		laud- ā-bi-tur
<i>pl. 1.</i>	laud- ā-mur		laud- ā-bā-mur		laud- ā-bi-mur
2.	laud- ā-minī		laud- ā-bā-minī		laud- ā-bi-minī
3.	laud- a-ntur		laud- ā-ba-ntur		laud- ā-bu-ntur

Poznámka: Latinské pasívum lze překládat čtverým způsobem, např. **laudātur** můžeme přeložit *je chválen* / *chválí se* (zvratné pasívum nebo význam «*chválí sám sebe*») / *chválí ho* (všeobecný podmět) / *dává se chválit*.

Rozkazovací způsob – imperātīvus

<i>Imper. akt.</i>	<i>sg. 2.</i>	laud- ā!	<i>chval!</i>	<i>sg. 2.</i>	laud- ā-tō! <i>chvaliž!</i> [ty]
				3.	laud- ā-tō! <i>chvaliž!</i> / <i>ať chválí</i> [on]
	<i>pl. 2.</i>	laud- ā-te!	<i>chvalte!</i>	<i>pl. 2.</i>	laud- ā-tōte! <i>chvaltež!</i> [vy]
				3.	laud- a-ntō! <i>chvaltež!</i> / <i>ať chválí</i> [oni]
<i>Imper. pas.</i>	<i>sg. 2.</i>	laud- ā-re!	<i>bud' chválen!</i>		
	<i>pl. 2.</i>	laud- ā-minī!	<i>bud'te chváleni!</i>		

Jmenné tvary – nōminālia

<i>Inf. préz. akt.</i>	laud- ā-re	<i>chválit</i>
<i>Inf. préz. pas.</i>	laud- ā-rī	<i>být chválen</i>
□ <i>Participium préz.</i>	laud- ā-ns (gen. laud- a-nt-is)	<i>chvále, chválíc; chválící</i>
□ <i>Gerundium</i>	laud- a-ndī , laud- a-nd-ō ...	<i>chválení</i>
□ <i>Gerundivum</i>	laud- a-ndus , laud- a-nda , laud- a-ndum	<i>mající být chválen</i>

□ **Poznámka:** Participium prézentu, gerundium a gerundivum se zde i ve 3. a 4. lekcí uvádějí pro úplnost přehledu o přítomném systému sloves – budou se probírat později (→ L 5.A,b-c).

e) Sloveso esse – přítomný systém

sum, esse, fui, –, futūrus – *jsem, existuji*

Sloveso nepravidelné (bezpříznakové)

Přítomní kmen: **es-** (někdy oslabený v pouhé s-)

Indikativ – indicātīvus

	<i>préz.</i>		<i>impf.</i>		<i>fut. I.</i>
<i>sg. 1.</i>	su- m <i>jsem</i>		era- m <i>byl jsem</i>		er- ō <i>budu</i>
2.	e- s		erā- s		eri- s
3.	es- t		era- t		eri- t
<i>pl. 1.</i>	su- mus		erā- mus		eri- mus
2.	es- tis		erā- tis		eri- tis
3.	su- nt		era- nt		eru- nt

Rozkazovací způsob – imperātīvus

<i>Imper. I.</i>	<i>2. os. sg.</i>	es!	<i>bud'!</i>
	<i>2. os. pl.</i>	es-te!	<i>bud'te!</i>

**C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování
– textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi**

[4] *Doxologia in honōrem Sāctissimae Trīnitātis*

Glōria Patrī, et Filiō, et Spīrituī Sāctō.
Sicut erat in pīncipiō, et nunc et semper,
et in saecula saeculōrum. Amēn.

[5] *Ē Prece eucharisticā – acclāmātiō post praefātiōnem (trisagium)*

Sāctus, Sāctus, Sāctus
Dominus Deus Sabaōth.
Plēnī sunt caelī et terra glōriā tuā.
Hosanna in excelsīs.
Benedictus quī venit in nōmine Dominī.
Hosanna in excelsīs.

[6] *«Angelus Dominī»*

Angelus Dominī nuntiāvit Marīae,
et concēpit dē Spīritū Sāctō. – Avē Marīa ...

Ecce ancilla Dominī,
fiat mihi secundum verbum tuum. – Avē Marīa ...

Et Verbum carō factum est,
et habitāvit in nōbīs. – Avē Marīa ...

Ōrā prō nōbīs, Sācta Deī Genetrīx,
ut dignī efficiāmur prōmissiōnibus Chrīstī.

[Ōrēmus.]
Grātiā tuā, quaesumus, Domine
mentibus nostrīs īfunde,
ut quī, Angelō nuntiante,
Chrīstī Filīi tuī incarnātiōnem cōgnōvimus,
per passiōnem eius et crucem
ad resurrēctiōnis glōriā perdūcāmur.
Per Chrīstum, Dominum nostrum. – Amēn.

[7] *Benedictiō*

Nōs cum prōle piā – benedīcat Virgō Marīa. – Amēn.

3. LEKCE – LECTIO TERTIA

Substantiva 2. deklinace

Adjektiva 1. a 2. deklinace a zájmena přivlastňovací

Zájmena osobní a zájmeno *is, ea, id*. Zájmeno *quī, quae, quod*

Slovesa 2. konjugace – přítomný systém

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Substantiva 2. deklinace – substantīvōrum dēclīnātiō secunda

Genitiv singuláru: *-ī*

Kmenová samohláska: *-ō* (*ō-kmeny*)

Vzory: *servus, servī, m* – *otrok, sluha*
puer, puerī, m – *chlapec, hoch, dítě*
ager, agrī, m – *pole, role; pozemek*
verbum, verbī, n – *slovo*

<i>sg.</i>				
<i>nom.</i>	<i>serv-us</i>	<i>puer</i>	<i>ager</i>	<i>verb-um</i>
<i>gen.</i>	<i>serv-ī</i>	<i>puer-ī</i>	<i>agr-ī</i>	<i>verb-ī</i>
<i>dat.</i>	<i>serv-ō</i>	<i>puer-ō</i>	<i>agr-ō</i>	<i>verb-ō</i>
<i>ak.</i>	<i>serv-um</i>	<i>puer-um</i>	<i>agr-um</i>	<i>verb-um</i>
<i>vok.</i>	<i>serv-e!</i>	<i>puer!</i>	<i>ager!</i>	<i>verb-um!</i>
<i>abl.</i>	<i>serv-ō</i>	<i>puer-ō</i>	<i>agr-ō</i>	<i>verb-ō</i>
<i>pl.</i>				
<i>nom.</i>	<i>serv-ī</i>	<i>puer-ī</i>	<i>agr-ī</i>	<i>verb-a</i>
<i>gen.</i>	<i>serv-ō-rum</i>	<i>puer-ō-rum</i>	<i>agr-ō-rum</i>	<i>verb-ō-rum</i>
<i>dat.</i>	<i>serv-īs</i>	<i>puer-īs</i>	<i>agr-īs</i>	<i>verb-īs</i>
<i>ak.</i>	<i>serv-ōs</i>	<i>puer-ōs</i>	<i>agr-ōs</i>	<i>verb-a</i>
<i>vok.</i>	<i>serv-ī!</i>	<i>puer-ī!</i>	<i>agr-ī!</i>	<i>verb-a!</i>
<i>abl.</i>	<i>serv-īs</i>	<i>puer-īs</i>	<i>agr-īs</i>	<i>verb-īs</i>

Substantiva 2. deklinace na *-us* jsou zpravidla maskulina. Feminina jsou jména stromů, zemí, většiny měst a ostrovů, např. *fāgus, ī, f* – *buk*; *Aegyptus, ī, f* – *Egypt*; *Corinthus, ī, f* – *Korint*; *Dēlus / Dēlos, ī, f* – *Dēlos (ostrov)*; dále sem patří *humus, ī, f* – *země, hlína, půda*. Neutra jsou *vulgus / volgus, ī, n* – *lid, dav* a *vīrus, ī, n* – *jed*.

Substantiva 2. deklinace na *-er* jsou maskulina. Samohlásku *-e-* většina z nich při skloňování mimo *nom.* a *vok. sg.* vypouští (vzor *ager, agrī, m*). Ke vzoru *puer* patří i jediné maskulinum 2. deklinace na *-īr*: *vir, virī, m* – *muž*.

Substantiva 2. deklinace na *-um* jsou neutra.

Vokativ singuláru má u jmen 2. deklinace zakončených na *-us* koncovku *-e!*, všude jinde se vokativ rovná nominativu.

Neutra u všech deklinací mají v akuzativu stejný tvar jako v nominativu, *nom.* a *ak. plurálu* je vždy zakončen na *-a*.

Jako u 1. deklinace mají i zde některá substantiva v plurálu jiný význam než v singuláru, např. *rōstrum*, *ī*, *n* – zobák; *rōstra*, *rōstrōrum* – řečníště (na *foru*) a některých se užívá jenom v plurálu, např. *līberī*, *ōrum*, *m* – děti; *posterī*, *ōrum*, *m* – potomci; *arma*, *ōrum*, *n* – zbraně, zbroj; *castra*, *ōrum*, *n* – tábor; *Delphī*, *ōrum*, *m* – Delfy.

Některé zvláštnosti ve skloňování:

- Substantivum *Deus* má vok. sg. *Deus!*, v pl. vedle *dei*, *deīs* též tvary *diī*, *diīs* nebo *dī*, *dīs*. Vok. sg. rovný nom. sg. mívá také subst. *agnus*, *ī*, *m* (*Agnus Dei* – Beránku Boží).
- Vlastní jména na *-ius* mají ve vok. sg. koncovku *-ī*, např. *Antōnius* má vokativ *Antōnī!*, stejně tak substantivum *filius* – syn má vok. *fīlī!*
- Maskulina na *-ius* a neutra na *-ium* mívají v gen. sg. místo *-ī* někdy *-ī*: *cōnsilium* – rada mívá gen sg. *cōnsilī*; *imperium* – vláda, moc mívá gen. *imperī*.
- Vlastní jméno *Iēsūs* (nepatří k 2. deklinaci) se skloňuje takto: gen. *Iēsū*, dat. *Iēsū*, ak. *Iēsum*, vok. *Iēsū!*, abl. *Iēsū*.

b) Adjektiva 1. a 2. deklinace a zájmena přivlastnovací – adiectīvōrum dēclīnātiō 1ma et 2^a et prōnōmina possessīva

Vzory: **bonus, bona, bonum** – dobrý
līber, lībera, līberum – svobodný
pulcher, pulchra, pulchrum – krásný

	sg.			pl.		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
nom.	bon-us	bon-a	bon-um	bon-ī	bon-ae	bon-a
gen.	bon-ī	bon-ae	bon-ī	bon-ō-rum	bon-ā-rum	bon-ō-rum
dat.	bon-ō	bon-ae	bon-ō	bon-īs	bon-īs	bon-īs
ak.	bon-um	bon-am	bon-um	bon-ōs	bon-ās	bon-a
vok.	bon-e!	bon-a!	bon-um!	bon-ī!	bon-ae!	bon-a!
abl.	bon-ō	bon-ā	bon-ō	bon-īs	bon-īs	bon-īs
nom.	līber	līber-a	līber-um	līber-ī	līber-ae	līber-a
gen.	līber-ī	līber-ae	līber-ī	līber-ō-rum	līber-ā-rum	līber-ō-rum
dat.	līber-ō	līber-ae	līber-ō	līber-īs	līber-īs	līber-īs
ak.	līber-um	līber-am	līber-um	līber-ōs	līber-ās	līber-a
vok.	līber!	līber-a!	līber-um!	līber-ī!	līber-ae!	līber-a!
abl.	līber-ō	līber-ā	līber-ō	līber-īs	līber-īs	līber-īs
nom.	pulcher	pulchr-a	pulchr-um	pulchr-ī	pulchr-ae	pulchr-a
gen.	pulchr-ī	pulchr-ae	pulchr-ī	pulchr-ō-rum	pulchr-ā-rum	pulchr-ō-rum
dat.	pulchr-ō	pulchr-ae	pulchr-ō	pulchr-īs	pulchr-īs	pulchr-īs
ak.	pulchr-um	pulchr-am	pulchr-um	pulchr-ōs	pulchr-ās	pulchr-a
vok.	pulcher!	pulchr-a!	pulchr-um!	pulchr-ī!	pulchr-ae!	pulchr-a!
abl.	pulchr-ō	pulchr-ā	pulchr-ō	pulchr-īs	pulchr-īs	pulchr-īs

Adjektiva 1. a 2. deklinace se skloňují shodně se substantivy, a to v rodě mužském a středním podle 2. deklinace a v rodě ženském podle 1. deklinace. Vzory *līber* a *pulcher* odlišuje jenom přítomnost *-e-* v dalších pádech – srov. *puer*, *puerī* a *ager*, *agrī*.

Poznámka: Při studiu slovíček si všimněte a poznamenávejte, zda substantiva a adjektiva na *-er* samohlásku *-e-* vypouštějí nebo ne. Dokážete s pomocí slovníku odlišit genitiv *līberī* a *lībrī*?

Stejně jako tato adjektiva se skloňují také *zájmena přivlastňovací – prōnōmina possessīva*:

meus, mea, meum – <i>můj</i>	suus, sua, suum – <i>svůj</i>	noster, nostra, nostrum – <i>náš</i>
tuus, tua, tuum – <i>tvůj</i>		vester, vestra, vestrum – <i>váš</i>

Poznámka: *Meus* má v maskulinu vok. sg. *mī*!, např. *filī mī*! – *můj synu!*; ve Vulgátě se setkáváme s různými kombinacemi, např. *Domine mī* – *Pane můj* (cf. Nm 12, 11); *Domine Deus meus* – *Pane Bože můj* (cf. 1 Reg 8, 28); *Deus meus* – *Bože můj* (cf. Mt 27, 46).

Přivlastňovacího zájmena zvratného (*prōnōmen possessīvum reflexīvum*) *suus, sua, suum* – *svůj* se v latině užívá jen ve vztahu k podmětu ve 3. os. sg. nebo pl. V jiných případech se třetí osobě přivlastňuje genitivem ukazovacího zájmena *is, ea, id*: *eius* (*jeho, její, jeho*); *eōrum, eārum, eōrum* (*jejich*). Pro 1. a 2. osobu se zvratného zájmena neužívá.

c) Zájmena osobní – prōnōmina persōnālia

	<i>sg.</i>		<i>pl.</i>		<i>sg. – pl.</i>
	<i>1. os.</i>	<i>2. os.</i>	<i>1. os.</i>	<i>2. os.</i>	<i>3. os.</i>
	<i>já</i>	<i>ty</i>	<i>my</i>	<i>vy</i>	<i>sebe, se</i>
<i>nom.</i>	ego	tū	nōs	vōs	—
<i>gen.</i>	meī	tuī	nostrī	vestrī	suī
			/ nostrum	/ vestrum	
<i>dat.</i>	mihi	tibi	nōbīs	vōbīs	sibi
<i>ak.</i>	mē	tē	nōs	vōs	sē
<i>abl.</i>	mē	tē	nōbīs	vōbīs	sē

Osobní zájmeno zvratné (*prōnōmen persōnāle reflexīvum*) 3. osoby nemá nominativ a tvary sg. a pl. se nerozlišují. Označuje se jím osoba nebo věc, která je zároveň podmětem slovesného děje.

Genitiv pl. má dvojí tvary: **nostrī, vestrī** pro označení osob jako celku (*amor nostrī* – *lásky k nám*; *memor vestrī* – *pamětliv vás* – *gen. předmětový, objektivní*); **nostrum, vestrum** pro označení celku, z něhož se část vyjímá (*multī nostrum* – *mnozí z nás*; *minimus vestrum* – *nejmenší z vás* – *gen. celkový, partitivní*).

Tvary osobních zájmen (s výjimkou gen. sg. a pl.) se někdy zesilují postfixem **-met** (např. *egomet, mēmet, tibimet, nōsmet, vōbīsmet* ...) nebo **-te** (např. *tūte*), zřídka též zdvojením (*mēmē, tētē, sēsē*). – O zesilování osobních zájmen připojením příslušného tvaru zájmena *ipse* → L 10.A,a (pozn. na str. 71).

Předložka *cum* (*s, se*) se neklade před osobní zájmeno, ale vždy se k němu připojuje: *mēcum, tēcum, sēcum, nōbīscum, vōbīscum* (*se mnou, s tebou* ...).

Zájmena osobní mají zvláštní tvary jenom pro 1. a 2. os. sg. a pl. Pro 3. osobu latina používá zájmena ukazovacího (*prōnōmen dēmōnstrātīvum*) **is, ea, id** – *ten, ta, to; on, ona, ono*:

	<i>sg.</i>			<i>pl.</i>		
	<i>m.</i>	<i>f.</i>	<i>n.</i>	<i>m.</i>	<i>f.</i>	<i>n.</i>
<i>nom.</i>	is	ea	id	ī (eī, ī)	eae	ea
<i>gen.</i>	eius	eius	eius	eōrum	eārum	eōrum
<i>dat.</i>	eī	eī	eī	īis (eīs, īs)	īis (eīs, īs)	īis (eīs, īs)
<i>ak.</i>	eum	eam	id	eōs	eās	ea
<i>abl.</i>	eō	eā	eō	īis (eīs, īs)	īis (eīs, īs)	īis (eīs, īs)

Poznámka: Zájmeno *is, ea, id* mívá v plurálu místo pravidelných tvarů *īi, īis* v nom. pl. m. tvar *eī* nebo *ī*, v dat. a abl. pl. všech tří rodů tvary *eīs*, popřípadě *īs*. V církevní latině má dat. a abl. pl. zpravidla podobu *eīs*.

d) Zájmeno quī, quae, quod

Protože v textech i v některých cvičných větách se již od 1. lekce častěji setkáváme s různými tvary zájmena *quī, quae, quod* – *který; jenž; (a) ten; (a) on; ten, který* (→ L 11.A,a), je zcela na místě uvést předběžně již zde jeho skloňování:

	sg.			pl.		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
nom.	quī	quae	quod	quī	quae	quae
gen.	cuius	cuius	cuius	quōrum	quārum	quōrum
dat.	cui	cui	cui	quibus	quibus	quibus
ak.	quem	quam	quod	quōs	quās	quae
abl.	quō	quā	quō	quibus	quibus	quibus

Poznámka: genitiv sg. *cuius* vyslovujeme *kujjus*, dat. sg. *cui* vyslovujeme *kuj* (jednoslabičně).

e) Slovesa 2. konjugace – verbōrum coniugātiō secunda

Vzor: *dēlēō, dēlēre, dēlēvī, dēlētum* – *ničím, hubím*

Kmenová samohláska: *-ē-*

Prézentní kmen: *dēl-ē-*

Indikativ aktiva – indicātīvus āctīvī

	préz.	impf.	fut. I.
sg. 1.	dēl-e-ō <i>ničím</i>	dēl-ē-ba-m <i>ničil jsem</i>	dēl-ē-b-ō <i>budu ničít</i>
2.	dēl-ē-s	dēl-ē-bā-s	dēl-ē-bi-s
3.	dēl-e-t	dēl-ē-ba-t	dēl-ē-bi-t
pl. 1.	dēl-ē-mus	dēl-ē-bā-mus	dēl-ē-bi-mus
2.	dēl-ē-tis	dēl-ē-bā-tis	dēl-ē-bi-tis
3.	dēl-e-nt	dēl-ē-ba-nt	dēl-ē-bu-nt

Indikativ pasíva – indicātīvus passīvī

	préz.	impf.	fut. I.
sg. 1.	dēl-e-or <i>jsem ničen</i>	dēl-ē-ba-r <i>byl jsem ničen</i>	dēl-ē-bo-r <i>budu ničen</i>
2.	dēl-ē-ris	dēl-ē-bā-ris	dēl-ē-be-ris
3.	dēl-ē-tur	dēl-ē-bā-tur	dēl-ē-bi-tur
pl. 1.	dēl-ē-mur	dēl-ē-bā-mur	dēl-ē-bi-mur
2.	dēl-ē-minī	dēl-ē-bā-minī	dēl-ē-bi-minī
3.	dēl-e-ntur	dēl-ē-ba-ntur	dēl-ē-bu-ntur

Rozkazovací způsob – imperātīvus

<i>Imper. akt.</i>	sg. 2.	dēl-ē!	<i>nič!</i>	sg. 2.	dēl-ē-tō! <i>ničíž!</i> [ty]
				3.	dēl-ē-tō! <i>ničíž!</i> / <i>ať ničí</i> [on]
	pl. 2.	dēl-ē-te!	<i>ničte!</i>	pl. 2.	dēl-ē-tōte! <i>ničtež!</i> [vy]
				3.	dēl-e-ntō! <i>ničtež!</i> / <i>ať ničí</i> [oni]
<i>Imper. pas.</i>	sg. 2.	dēl-ē-re!	<i>bud' ničen!</i>		
	pl. 2.	dēl-ē-minī!	<i>bud'te ničeni!</i>		

Jmenné tvary – nōminālia

<i>Inf. préz. akt.</i>	dēl-ē-re	<i>ničit, zničit</i>
<i>Inf. préz. pas.</i>	dēl-ē-rī	<i>být ničen</i>

□ <i>Participium prez.</i>	dēl-ē-ns	niče, ničt; ničtí
□ <i>Gerundium</i>	dēl-e-ndī, dēl-e-nd-ō ...	ničení
□ <i>Gerundivum</i>	dēl-e-ndus, dēl-e-nda, dēl-e-ndum	mající být (z)ničen

B. Cvičení – exercitationes

a) *Určete tvary substantiv (všechny možnosti), přeložte a slovní spojení skloňujte v sg. i pl.:*

- ^a 1. Silvae et agrī. 2. Fīlium et filiam. 3. Magister et puer. 4. Librīs et scrīptīs. 5. Verbōrum Domini.

b) *Přeložte a skloňujte (v sg. i pl., pokud to smysl dovoluje):*

- ^b 1. Dominus meus et Deus meus. 2. Sānctus Laurentius. 3. Prophēta magnus. 4. Corinthus praeclāra. 5. Magister bonus. 6. Populus līber. 7. Puer parvus. 8. Liber tuus.

c) *Zájmena a adjektiva v závorkách uveďte do správného tvaru a slovní spojení skloňujte:*

- ^c 1. Amīcus (tuus) et tū. 2. Magistrī (vester) et vōs. 3. Tū et nōs. 4. Vōs et ego. 5. (Is) verbum (vērus). 6. (Is frūgifer) īnsula. 7. (Is āridus) humus. 8. (Is ingrātus) vulgus.

d) *Říkejte, popřípadě i napište, tyto věty ve všech časech (prez., impf., fut. I.) a osobách (sg. i pl.):*

- ^c 1. Videō et laudō vel moneō. 2. Sī error, moneor. 3. Nisi bene studeō, castigor. 4. Dēbeō ac teneor. 5. Sī interrogor, respondeō. 6. Librum meum mēcum portō.

e) *Přeložte:*

- ^a 1. In prīncipiō erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (*Io 1, 1*). 2. Sōbrii estōte et vigilāte (*1 Pe 5, 8*). 3. Puerī Hebraeorum portābant rāmōs palmārum et clāmābant: Hosanna filiō Dāvid. 4. Argūmenta ponderantur, nōn numerantur. 5. Prīncipiīs obstā, sērō medicīna parātur.

- ^b 6. Cantāte Dominō canticum novum (*Ps 98 [97], 1*). 7. Advena sum in terrā aliēnā (*Ex 2, 22*). 8. In memoriā aeternā erit iūstus (*Ps 112 [111], 6*). 9. Nōn est discipulus super magistrum nec servus super dominum suum (*Mt 10, 24*).

- ^{c-d} 10. Ego sum quī sum (*Ex 3, 14*). 11. Ego erō tēcum (*Ex 3, 12*). 12. Glōria tibi, Domine. 13. Grātiā autem Deī sum id, quod sum, et grātiā eius in mē vacua nōn fuit (*1 Cor 15, 10*). 14. Date et dabitur vōbīs: mēnsūram bonam, cōnfertam, coagitātam dabunt vōbīs (*cf. Lc 6, 38*).

- ^e 15. Prīmum decalogī mandātum est: Nōn habēbis deōs aliēnōs cōram mē. 16. Iōannēs habēbat vestīmentum dē pilīs camēlī et zōnam pelliceam circā lumbōs suōs (*cf. Mc 1, 6*). 17. Beātī pācificī, quoniam filiī Deī vocābuntur (*Mt 5, 9*). 18. Beātī, quī lūgent, quoniam cōnsolābuntur (*cf. Mt 5, 4*). 19. Beātī, quī nunc flētis, quia rīdēbitis (*Lc 6, 21*). 20. Vae vōbīs, quī rīdētis nunc, quia lūgēbitis et flēbitis (*Lc 6, 25*). 21. Domine, docē nōs ōrāre (*Lc 11, 1*). 22. Deus nōn irrīdētur (*Gal 6, 7*). 23. Domine, manē nobīscum (*cf. Io 24, 29*). 24. Singulīs dominicīs et fēstīs dē praeceptō episcopī ordinārii et parochī prō populō sibi commissō missam applicāre tenentur. 25. Sī valēs, bene est, ego valeō. 26. Et erit dēsertum in hortum, et iūstitia in hortō sedēbit (*cf. Is 32, 15–16*).

Poznámky: 13. *fuit* – 3. os. sg. perf. slovesa *esse* – *byl*, *-a*, *-o*; 24. *singulīs dominicīs et fēstīs dē praeceptō* – abl. časový – o jednotlivých nedělích a přikázaných (zasvěcených) svátcích / každou neděli a svátek; *commissus*, *-a*, *-um* – participium perf. od slovesa *committō*, *-ere*, *-misi*, *-missum* ve významu adjektiva – *svěřený*; *missam applicāre* – připojit / přivlastnit / aplikovat, tj. obětovat / slavit mši za ... (→ CIC–1983, Can. 381, § 1; Can. 534, § 1).

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[8] *Āctus paenitentiālis (1)*

Sacerdōs fidēlēs invitat ad paenitentiam:

Frātrēs, agnōscāmus peccāta nostra,
ut aptī sīmus ad sacra mystēria celebranda.

Fit brevis pausa silentiī. Postea omnes simul faciunt cōfessionem:

Cōnfiteor Deō omnipotentī et vōbīs, frātrēs,
quia peccāvī nimis
cōgitātiōne, verbō, opere et omissiōne:
mea culpa, mea, culpa, mea maxima culpa.
Ideō precor beātam Mariām semper Virginem,
omnes Angelōs et Sāctōs,
et vōs, frātrēs, ōrāre prō mē
ad Dominum Deum nostrum.

Sequitur absolutiō sacerdotis:

Misereātur nostrī omnipotēns Deus
et, dīmissīs peccātīs nostrīs,
perducāt nōs ad vītā aeternā.

[9] *Āctus paenitentiālis (2)*

Miserere nostrī, Domine. – Quia peccāvimus tibi.

Ostende nōbīs, Domine, misericordiam tuam. – **Et salūtāre tuum dā nōbīs.**

[10] *Āctus paenitentiālis (3)*

Quī missus es sālāre contrītōs corde: Kýrie, eleison. – Kýrie, eleison.

Quī peccātōrēs vocāre vēnistī: Chrīste, eleison. – Chrīste, eleison.

Quī ad dexteram Patris sedēs, ad interpellandum prō nōbīs: Kýrie, eleison. – Kýrie, eleison.

[11] *Antiphōna fīnālis ad beātam Mariām Virginem (3)*

Salvē, Rēgīna, māter misericordiae;
vīta, dulcēdō et spēs nostra, salvē.
Ad tē clāmāmus, exsulēs, filiī Evae.
Ad tē suspīrāmus, gementēs et flentēs
in hāc lacrimārum valle.
Eia ergō, advocāta nostra,
illōs tuōs misericordēs oculōs
ad nōs converte.
Et Iēsum, benedictum frūctum ventris tuī,
nōbīs post hoc exsilium ostende.
Ō clēmēns, ō pia, ō dulcis Virgō Mariā.

4. LEKCE – LECTIO QUARTA

Substantiva 3. deklinace
Slovesa 3. a 4. konjugace – přítomný systém
Překlad latinské věty

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Substantiva 3. deklinace – substantivōrum dēclīnātiō tertiā

Genitiv singuláru: **-is**

(1) Kmeny souhláskové

(2) Kmenová samohláska: **-i-** (i-kmeny)

Vzory: (1) **victor, victōris, m** – vítěz
nōmen, nōminis, n – jméno
(2) **cīvis, cīvis, m/f** – občan, občanka
mare, maris, n – moře

	<i>m. f.</i>	<i>n.</i>	<i>m. f.</i>	<i>n.</i>
sg.				
<i>nom.</i>	victor	nōmen	cīv-i-s	mare
<i>gen.</i>	victōr-is	nōmin-is	cīv-is	mar-is
<i>dat.</i>	victōr-ī	nōmin-ī	cīv-ī	mar-ī
<i>ak.</i>	victōr-em	nōmen	cīv-em	mare
<i>vok.</i>	victor!	nōmen!	cīv-i-s!	mare!
<i>abl.</i>	victōr-e	nōmin-e	cīv-e	mar-ī
pl.				
<i>nom.</i>	victōr-ēs	nōmin-a	cīv-ēs	mar-i-a
<i>gen.</i>	victōr-um	nōmin-um	cīv-i-um	mar-i-um
<i>dat.</i>	victōr-ibus	nōmin-ibus	cīv-ibus	mar-ibus
<i>ak.</i>	victōr-ēs	nōmin-a	cīv-ēs	mar-i-a
<i>vok.</i>	victōr-ēs!	nōmin-a!	cīv-ēs!	mar-i-a!
<i>abl.</i>	victōr-ibus	nōmin-ibus	cīv-ibus	mar-ibus

Ke třetí deklinaci patří substantiva všech rodů. Nominativ singuláru má různá zakončení a mívá podobu odlišnou od ostatních pádů. Je proto u každého substantiva nutné zapamatovat si genitiv a rod, případně ve slovníku uvedené odlišnosti některých pádů, což ostatně platí pro všechny deklinace.

Substantiva kmenů souhláskových obvykle mají v gen. sg. o slabiku více než v nom. sg. a nazývají se proto nestejnoslabičná (*imparisyllaba*), kmeny samohláskové (i-kmeny) mají většinou v obou pádech stejný počet slabik, proto se jmenují stejnoslabičná (*parisyllaba*).

Podle vzoru **victor** se skloňuje většina maskulin a feminin 3. deklinace. Tato substantiva mají v abl. sg. koncovku **-e**, v gen. pl. koncovku **-um**. Rod je poměrně spolehlivý u substantiv na **-or** (maskulina), **-dō, -gō, -iō, -tās** (feminina).

Příklady:

● ambō, ambōnis, m – *kazatelna* ● homō, hominis, m – *člověk* ● mōs, mōris, m – *mrav, zvyk* ● caesar, caesaris, m – *císař* ● amor, amōris, m – *láska* ● soror, sorōris, f – *sestra* ● carcer, carceris, m – *vězení* ● mulier, mulieris, f – *žena* ● cinis, cineris, m – *popel* ● antistes, antistitis, m – *představený; biskup* ● mīles, mīlitis, m – *voják* ● sōl, sōlis, m – *slunce* ● daps, dapis, f – *obětní hostina, jídlo, pokrm* ● plēbs, plēbis, f – *lid* ● aestās, aestātis, f – *léto* ● laus, laudis, f – *chvála* ● pāx, pācis, f – *mír, pokoj* ● pontifex, pontificis, m – *velekněz; biskup* ● lēx, lēgis, f – *zákon* ● ordō, ordinis, m – *řada, řád* ● fortitūdō, fortitūdinis, f – *statečnost, udatnost, odvaha* ● orīgō, orīginis, f – *původ, počátek* ● ōrātiō, ōrātiōnis, f – *řeč, modlitba*.

Podle vzoru *cīvis* se skloňují maskulina a feminina 3. deklinace, která jsou v nom. sg. zakončena na **-is, -ēs** a jsou stejnoslabičná (parisyllaba), např. *ovīs, ovīs, f – ovce; vulpēs, vulpis, f – liška*. Tato substantiva mají zakončen abl. sg. na **-e** a gen. pl. na **-ium**.

Podle vzoru *cīvis* můžeme skloňovat i ta substantiva 3. deklinace, jejichž kmen končí dvěma bezprostředně za sebou následujícími souhláskami, např. *dēns, dentis, m – zub; urbs, urbis, f – město; nox, noctis, f – noc*. Z neuter sem patří např. *os, ossis, n – kost; cor, cordis, n – srdce* (skloňují se takto: sg. *cor, cordis, cordī, cor, cor!, corde*; pl. *corda, cordium, cordibus, corda, corda!, cordibus*). U neuter dejte pozor na ak. sg. (vždy se rovná nominativu) a nom. a ak. pl. (vždy končí na **-a**).

Výjimku tvoří substantiva *pater, patris, m – otec; māter, mātris, f – matka; frāter, frātris, m – bratr, parentēs, parentum, m – rodiče*, která mají gen. pl. *patrum, mātrum, frātrum, parentum*.

Podle vzoru *mare* se skloňují neutra zakončená v nom. sg. na **-e, -al, -ar** (gen. sg. na **-is, -ālis, -āris**), např. *ovīle, ovīlis, n – ovčinec; animal, animālis, n – živočich; exemplar, exemplāris, n – obraz, příklad, vzor*. Tato substantiva mají zakončen abl. sg. na **-ī**, nom., ak. a vok. pl. na **-ia**, gen. pl. na **-ium**.

Ostatní neutra 3. deklinace se skloňují podle vzoru *nōmen*. V nom. sg. jsou většinou zakončena na **-men, -ur, -us**, u některých může být zakončení i jiné. Tato substantiva mají v abl. sg. koncovku **-e**, v nom., ak. a vok. pl. **-a**, v gen. pl. **-um**.

Příklady:

● carmen, carminis, n – *báseň, píseň* ● tempus, temporis, n – *čas, doba* ● rōbur, rōboris, n – *síla, pevnost* ● fulgur, fulguris, n – *blesk* ● onus, oneris, n – *břemeno* ● iūs, iūris, n – *právo, pravomoc* ● caput, capitis, n – *hlava* ● ōs, ōris, n – *ústa* ● os, ossis, n (gen. pl. ossium) – *kost* ● iter, itineris, n – *pochod, chůze, cesta*.

Některé zvláštnosti ve skloňování substantiv třetí deklinace:

Několik jednoslabičných maskulin a feminin se souhláskovým kmenem má gen. pl. na **-ium**: *faux, faucis (faucēs, faucium), f – hrdlo, chřtán; mūs, mūris, m (mūrium) – myš; līs, litīs, f (litium) – spor, hádka; dōs, dōtis, f (dōtium) – dar, věno; nix, nivis, f (nivium) – sníh*.

Některá substantiva podle vzoru *cīvis* mají výjimečně gen. pl. na **-um**. Mezi ně patří *canis, canis, m/f (canum) – pes; iuvenis, iuvenis, m (iuvenum) – mladík; senex, senis, m (senum) – stařec*.

Některá stejnoslabičná substantiva mají zakončen ak. sg. na **-im** a abl. sg. na **-ī** (gen. pl. je pravidelný: **-ium**). Patří sem jména měst a řek končící na **-is**, např.: *Neāpolis, Neāpolis, f (ak. Neāpolim, abl. Neāpolī) – Neapol; Albis, Albis, m (ak. Albim, abl. Albī) – Labe; Tiberis, Tiberis, m (ak. Tiberim, abl. Tibertī) – Tiber*. Patří sem též některá obecná jména, např.: *febris, febris, f (ak. febrim, abl. febrī) – horečka; puppis, puppis, f (ak. puppim, abl. puppī) – zád loďní; secūris, secūris, f (ak. secūrim, abl. secūrī) – sekera; sitiis, sitiis, f (ak. sitim, abl. sitiī) – žízeň; turris, turris, f (ak. turrim, abl. turriī) – věž; tussis, tussis, f (ak. tussim, abl. tussī) – kašel*.

Substantiva *ignis, ignis, m – oheň* a *nāvis, nāvis, f – loď* mohou mít v abl. sg. tvary *ignī, nāvī* nebo *igne, nāve*.

Nepravidelné tvary má substantivum *bōs, bovis, mlf* – býk, vůl, kráva: gen. pl. *boum*, dat. a abl. pl. *būbus* (zřídka *bōbus*).

Substantivum *vīs, f – síla* má v sg. vedle nom. jenom ak. *vīm* a abl. *vī*, pl. pravidelný *vīrēs, vīrium, vīribus* ...

Substantivum *vās, vāsis, n – nádoba* má plurál podle 2. deklinace: *vāsa, vāsōrum* ...

Podle 3. deklinace (vzor *nōmen*) se skloňují také řecká jména středního rodu končící na **-ma**, např. *aenigma, aenigmatis, n – záhada, hádanka; baptisma, baptismatis, n – křest; charisma, charismatis, n – dar, milost, charisma; chrīisma, chrīismatis, n – křížmo*.

b) Slovesa 3. a 4. konjugace – verbōrum coniugātiō tertiā et quārta

3. konjugace:

Vzory: **legō, legere, lēgī, lēctum** – sbírám, čtu
capīō, capere, cēpī, captum – chytám

Kmenová samohláska: **-e-**

Prézentní kmen:

**leg-e-
cap-e-**

4. konjugace:

Vzor: **audiō, audīre, audīvī (audī), audītum** – slyším

Kmenová samohláska: **-ī-**

Prézentní kmen:

aud-ī-

Indikativ prézentu – indicātīvus praesentis

Aktivum

<i>sg. 1.</i>	leg-ō čtu	cap-i-ō chytám	aud-i-ō slyším
2.	leg-i-s	cap-i-s	aud-ī-s
3.	leg-i-t	cap-i-t	aud-i-t
<i>pl. 1.</i>	leg-i-mus	cap-i-mus	aud-ī-mus
2.	leg-i-tis	cap-i-tis	aud-ī-tis
3.	leg-u-nt	cap-i-u-nt	aud-i-u-nt

Passivum

<i>sg. 1.</i>	leg-o-r jsem čten	cap-i-or jsem chytán	aud-i-or jsem slyšen
2.	leg-e-ris	cap-e-ris	aud-ī-ris
3.	leg-i-tur	cap-i-tur	aud-ī-tur
<i>pl. 1.</i>	leg-i-mur	cap-i-mur	aud-ī-mur
2.	leg-i-mini	cap-i-mini	aud-ī-mini
3.	leg-u-ntur	cap-i-u-ntur	aud-i-u-ntur

Indikativ imperfekta – indicātīvus imperfecti

Aktivum

<i>sg. 1.</i>	leg-ē-ba-m četl jsem	cap-i-ē-ba-m chytal jsem	aud-i-ē-ba-m slyšel jsem
2.	leg-ē-bā-s	cap-i-ē-bā-s	aud-i-ē-bā-s
3.	leg-ē-ba-t	cap-i-ē-ba-t	aud-i-ē-ba-t
<i>pl. 1.</i>	leg-ē-bā-mus	cap-i-ē-bā-mus	aud-i-ē-bā-mus
2.	leg-ē-bā-tis	cap-i-ē-bā-tis	aud-i-ē-bā-tis
3.	leg-ē-ba-nt	cap-i-ē-ba-nt	aud-i-ē-ba-nt

Pasívum

sg. 1.	leg-ē-ba-r byl jsem čten	cap-i-ē-ba-r byl jsem chytán	aud-i-ē-ba-r byl jsem slyšen
2.	leg-ē-bā-ris	cap-i-ē-bā-ris	aud-i-ē-bā-ris
3.	leg-ē-bā-tur	cap-i-ē-bā-tur	aud-i-ē-bā-tur
pl. 1.	leg-ē-bā-mur	cap-i-ē-bā-mur	aud-i-ē-bā-mur
2.	leg-ē-bā-minī	cap-i-ē-bā-minī	aud-i-ē-bā-minī
3.	leg-ē-ba-ntur	cap-i-ē-ba-ntur	aud-i-ē-ba-ntur

Indikativ futura I. – indicātīvus futūrī I.

Aktivum

sg. 1.	leg-a-m budu číst	cap-i-a-m budu chytat	aud-i-a-m budu slyšet
2.	leg-ē-s	cap-i-ē-s	aud-i-ē-s
3.	leg-e-t	cap-i-e-t	aud-i-e-t
pl. 1.	leg-ē-mus	cap-i-ē-mus	aud-i-ē-mus
2.	leg-ē-tis	cap-i-ē-tis	aud-i-ē-tis
3.	leg-e-nt	cap-i-e-nt	aud-i-e-nt

Pasívum

sg. 1.	leg-a-r budu čten	cap-i-a-r budu chytán	aud-i-a-r budu slyšen
2.	leg-ē-ris	cap-i-ē-ris	aud-i-ē-ris
3.	leg-ē-tur	cap-i-ē-tur	aud-i-ē-tur
pl. 1.	leg-ē-mur	cap-i-ē-mur	aud-i-ē-mur
2.	leg-ē-minī	cap-i-ē-minī	aud-i-ē-minī
3.	leg-e-ntur	cap-i-e-ntur	aud-i-e-ntur

Rozkazovací způsob – imperātīvus

Aktivum

sg. 2.	leg-e! čti!	cap-e! chytej!	aud-ī! slyš!
pl. 2.	leg-i-te! čtěte!	cap-i-te! chytejte!	aud-ī-te! slyšte!

Pasívum

sg. 2.	leg-e-re! buď čten!	cap-e-re! buď chytán!	aud-ī-re! buď slyšen!
pl. 2.	leg-i-minī! buďte čteni!	cap-i-minī! buďte chytáni!	aud-ī-minī! buďte slyšeni!

Imper. II.

sg. 2.	leg-i-tō! čtiž! [ty]	cap-i-tō! chytejž! [ty]	aud-ī-tō! slyšiž! [ty]
3.	leg-i-tō! čtiž! / ať čte [on]	cap-i-tō! chytejž! / ať chytá [on]	aud-ī-tō! slyšiž! / ať slyší [on]
pl. 2.	leg-i-tōte! čtětež! [vy]	cap-i-tōte! chytejtež! [vy]	aud-ī-tōte! slyštež! [vy]
3.	leg-u-ntō! čtětež! / ať čtou [oni]	cap-i-u-ntō! chytejtež! / ať chytají [oni]	aud-i-u-ntō! slyštež! / ať slyší [oni]

Poznámka: Slovesa 3. konjugace *dīcō, dīcere, dīxī, dictum* – říkám; *dūcō, dūcere, dūxī, ductum* – vedu; *faciō, ere, fēcī, factum* – činím, *konám* a nepravidelné sloveso *ferō, ferre, tulī, lātum* – nesu mají v imperativu 2. os. sg. tvary **dīc!** – říkej! / řekni!, **dūc!** – ved'!, **fac!** – dělej!, **fer!** – nes!

Jmenné tvary – nōminālia

Inf. prez. akt.	leg-e-re číst	cap-e-re chytat	aud-ī-re slyšet
Inf. prez. pas.	leg-ī být čten	cap-ī být chytán	aud-ī-rī být slyšen

□ <i>Participium préz.</i>	leg-ē-ns čta, čtouc; čtoucí	cap-i-ē-ns chytaje, chytajíc; chytající	aud-i-ē-ns slyše, slyšíc; slyšící
□ <i>Gerundium</i>	leg-e-ndī čtení	cap-i-e-ndī chytání	aud-i-e-ndī slyšení
□ <i>Gerundivum</i>	leg-e-ndus	cap-i-e-ndus	aud-i-e-ndus
	leg-e-nda	cap-i-e-nda	aud-i-e-nda
	leg-e-ndum	cap-i-e-ndum	aud-i-e-ndum
	mající být čten	mající být chytán	mající být slyšen

c) Překlad latinské věty – sententiae Latīnae trāslātiō

Latinská věta na rozdíl od češtiny bývá složitější a delší a mívá dosti libovolný slovosled, zejména v básnické řeči. V pravidelněji stavěných větách bývá sloveso na konci, adjektiva se kladou častěji až za substantivem; předložky nemusí stát těsně u jména, k němuž patří. Proto při překládání je třeba zachovávat určitý postup a osvojit si jej již na jednoduchých větách.

Nejprve vyhledáme řídicí sloveso a určíme základní dvojici, holý podmět a holý přísudek, potom postupně přidáváme další větné členy; podmět klademe před sloveso, předmět za sloveso, předložku vždy připojujeme k příslušnému substantivu, atd. Jako vzor ukážeme překlad věty:

Saepe magistri et magistrae in scholis multa de praeclara patriae nostrae historia discipulis suis narrabant.

<i>narrābant</i>	vyprávěli
<i>magistrī et magistrae narrābant</i>	učitelé a učitelky vyprávěli
<i>narrābant discipulīs</i>	vyprávěli žákům
<i>discipulīs suis</i>	svým žákům
<i>narrābant multa</i>	vyprávěli mnoho (mnohé věci)
<i>multa dē historiā</i>	mnoho o dějinách
<i>dē historiā patriae</i>	o dějinách vlasti
<i>patriae nostrae</i>	naší vlasti
<i>dē historiā praeclārā</i>	o slavných dějinách
<i>narrābant saepe</i>	vyprávěli často
<i>narrābant in scholīs</i>	vyprávěli ve školách

Nakonec z takto zjištěných částí sestavíme správně česky znějící větu: *Učitelé a učitelky často ve školách svým žákům vyprávěli mnohé věci o slavných dějinách naší vlasti.*

B. Cvičení – exercitationes

a) *Skloňujte v sg. i pl.:*

^a 1. Doctor. 2. Pater meus – pater familiās – pater patriae. 3. Māter bona. 4. Imāgō pulchra. 5. Nōmen – ōmen. 6. Cīvis Rōmānus. 7. Urbs et oppidum. 8. Grex ovium. 9. Tempus et mōs. 10. Animal marīnum. 11. Arōma pretiōsum.

b) *Časujte a utvořte příslušné imperativy; převeďte také do imperfekta a futura I. a časujte:*

^b 1. Scribo et corrigō. 2. Statuō et praecipiō. 3. Incipiō et finiō. 4. Fallor et dēcipior. 5. Reperior et capior. 6. Taceō et audiō. 7. Discō et ērudior. 8. Sitiō, bibō, reficior. 9. Veniō, doceō, exāminō. 10. Moneor, castīgor et pūnior.

c) *Přeložte:*

^{a,c} 1. Domine, apud tē est fōns vītae, et in lūmine tuō vidēbimus lūmen (*Ps 36 [35], 10*). 2. Deus cāritās est, et quī manet in cāritāte, in Deō manet et Deus in eō (*1 Io 4, 16*). 3. Deus, propitius estō mihi peccātōrī (*Lc 18, 13*). 4. Sāncta virgō virginum, ōrā prō nōbīs. 5. Opus

iūstītae pāx. **6.** Urbī et orbī. **7.** Vōx sanguinis frātris tuī clāmat ad mē dē agrō (*Gn 3, 9*). **8.** Quī amat patrem aut mātrem plūs quam mē, nōn est mē dignus (*Mt 10, 37*). **9.** Lavā mē, Domine, ab inīquitāte meā, et ā peccātō meō mundā mē (*Ps 51 [50], 4*). **10.** Ō altitūdō dīvitiārum et sapientiae et scientiae Deī (*Rom 11, 33*). **11.** Rēgnum eius rēgnum sempiternum, et potestās eius in generātiōnem et generātiōnem (*Dn 3, 100*).

^{b,c} **12.** Dīligam tē, Domine, fortitūdō mea (*Ps 18 [17], 2*). **13.** Hauriētis aquās in gaudiō dē fontibus Salvātōris (*Is 12, 3*). **14.** Quī recipit prophētā in nōmine prophētae, mercēdem prophētae accipiet; et quī recipit iūstū in nōmine iūstī, mercēdem iūstī accipiet (*Mt 10, 41*). **15.** Ego sum pāstor bonus, et animam meam pōnō prō ovibus meis, dīcit Dominus (*cf. Io 10, 11*). **16.** Concurrēbat autem et multitūdō vīcīnārum cīvitatū Ierūsalem (*Act 5, 16*). **17.** Custōdēs ante ōstium custōdiēbant carcerem (*Act 12, 6*). **18.** Custōdī mē ut pūpillam oculī, sub umbrā ālarum tuārum prōtege mē (*Ps 17 [16], 8*). **19.** Ovēs meae vōcem meam audiunt, et ego cōgnōscō eas (*Io 10, 27*). **20.** Petite et dabitur vōbīs, quaerite et inveniētis, pulsāte et aperiētur vōbīs (*Lc 11, 9*). **21.** Ō sacrum convīvium, in quō Chrīstus sūmitur, recolitur memoria passiōnis eius, mēns implētur grātiā et futūrae glōriae nōbīs pignus datur. **22.** Benedīcite, filiī hominum, Dominō, laudāte et superexaltāte eum in saecula (*Dn 3, 82*).

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[12] *Ex Ordine Missae – salūtātiō [ritūs initiālēs]*

In nōmine Patris et Filīi et Spīritūs Sanctī. – Amēn.

- (1) Grātiā Dominī nostrī Iēsū Chrīstī, et cāritās Deī, et communicātiō Sanctī Spīritūs sit cum omnibus vōbīs (*vel: Dominus vōbīscum*). – Et cum spīritū tuō.
- (2) Grātiā vōbīs et pāx ā Deō Patre nostrō et Dominō Iēsū Chrīstō.
– Benedictus Deus et Pater Dominī nostrī Iēsū Chrīstī (*vel: Et cum spīritū tuō*).

[13] *Ex ordine Missae – hymnus*

Glōria in excelsīs Deō

et in terrā pāx hominibus bonae voluntātis.

Laudāmus tē,

benedīcimus tē,

adōrāmus tē,

glōrificāmus tē,

grātiās agimus tibi propter magnam glōriam tuam,

Domine Deus, Rēx caelestis,

Deus Pater omnipotēns.

Domine, Filī ūnigenite, Iēsū Chrīste,

Domine Deus, Agnus Deī, Filius Patris,

quī tollis peccāta mundī, miserēre nōbīs;

quī tollis peccāta mundī, suscipe dēprecātiōnem nostram.

Quī sedēs ad dexteram Patris, miserēre nōbīs.

Quoniam tū sōlus Sanctus, tū sōlus Dominus,

tū sōlus Altissimus,

Iēsū Chrīste, cum Sanctō Spīritū: in glōriā Deī Patris.

Amēn.

[14] *Aspirātiōnēs ad Sānctissimum Redēptōrem*

Anima Chrīstī, sānctificā mē.
Corpus Chrīstī, salvā mē.
Sanguis Chrīstī, inebriā mē.
Aqua lateris Chrīstī, lavā mē.
Passiō Chrīstī, cōnfortā mē.
Ō bone Iēsū, exaudī mē.
Intrā tua vulnera absconde mē.
Nē permittās mē sēparārī ā tē.
Ab hoste malignō dēfende mē.
In hōrā mortis meae vocā mē.
Et iubē mē venīre ad tē,
ut cum Sānctīs tuīs laudem tē
in saecula saeculōrum. Amēn.

Poznámky: *nē permittās* – 2. os. sg. konj. préz. akt. od *permittō*, ere, *permīsī*, *permissum* – *nedovol, nedej; iube mē venīre ad tē* – *přikaž* (imper 2. os. sg. akt. od slovesa *iubeō*, ěre, *iussī*, *iussum*) *mi / mně přijíti k tobě; ut ... laudem* – 1. os. sg. konj. préz. akt. od *laudō* ... – *abych chválil*.

[15] *Ōrātiō cotīdiāna sānctī Thōmae Aquīnātis ante studium*

Concēde mihi, misericors Deus,
quae tibi sunt placita ārdenter concupīscere,
prūdenter investigāre, vērāciter agnōscere
et perfectē adimplēre
ad laudem et glōriam nōminis tuī. Amēn.

[16] *Antiphōna finālis ad beātam Mariām Virginem (4)*

Sub tuum praesidium cōnfugimus, sāncta Deī Genetrīx,
nostrās dēprecātiōnēs nē dēspiciās in necessitātibus;
sed ā perīculīs cūnctīs liberā nōs semper,
Virgō glōriōsa et benedicta.

Poznámka: *nē dēspiciās* – 2. os. sg. konj. préz. akt. od slovesa *dēspiciō*, ere, *spexī*, *spectum* – *nepohrdej, neodmítej*.

[17] *Benedictiō*

Dīvīnum auxilium maneat semper nōbīscum. – Amēn.

Poznámka: *maneat* – 3. os. sg. konj. préz. akt. od slovesa *maneō*, ěre, *mānsī*, –, *mānsūrus* – *at' trvá, at' zůstává*.

5. LEKCE – LECTIO QUINTA

Adjektiva 3. deklinace Participium præsenti. Gerundivum a gerundium Slovesa deponentní – přítomný systém

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Adjektiva 3. deklinace – adiectivōrum dēclīnātiō tertiā

Vzory: ācer, ācris, ācre – *ostrý*
brevis, breve – *krátký*
fēlix, fēlicis – *šťastný*

Adjektiva trojvýchodná

	sg.			pl.		
	m.	f.	n.	m.	f.	n.
nom.	ācer	ācr-is	ācr-e	ācr-ēs	ācr-ēs	ācr-i-a
gen.	ācr-is	ācr-is	ācr-is	ācr-i-um	ācr-i-um	ācr-i-um
dat.	ācr-ī	ācr-ī	ācr-ī	ācr-i-bus	ācr-i-bus	ācr-i-bus
ak.	ācr-em	ācr-em	ācr-e	ācr-ēs	ācr-ēs	ācr-i-a
vok.	ācer!	ācr-is!	ācr-e!	ācr-ēs!	ācr-ēs!	ācr-i-a!
abl.	ācr-ī	ācr-ī	ācr-ī	ācr-i-bus	ācr-i-bus	ācr-i-bus

Adjektiva dvojvýchodná

	m. f.	n.	m. f.	n.
nom.	brev-is	brev-e	brev-ēs	brev-i-a
gen.	brev-is	brev-is	brev-i-um	brev-i-um
dat.	brev-ī	brev-ī	brev-i-bus	brev-i-bus
ak.	brev-em	brev-e	brev-ēs	brev-i-a
vok.	brev-is!	brev-e!	brev-ēs!	brev-i-a!
abl.	brev-ī	brev-ī	brev-i-bus	brev-i-bus

Adjektiva jednovýchodná

	m. f. n.			m. f. n.	
nom.	fēlix		fēlic-ēs	fēlic-ēs	fēlic-i-a
gen.	fēlic-is			fēlic-i-um	
dat.	fēlic-ī			fēlic-i-bus	
ak.	fēlic-em	fēlic-em	fēlix	fēlic-ēs	fēlic-i-a
vok.	fēlix!			fēlic-ēs!	fēlic-i-a!
abl.	fēlic-ī			fēlic-i-bus	

Podle zakončení nom. sg. rozeznáváme u 3. deklinace **adjektiva trojvýchodná** (každý rod má svou koncovku), **dvojvýchodná** (mužský a ženský rod mají stejnou koncovku) a **jednovýchodná** (všechny rody mají stejnou koncovku).

Adjektiva 3. deklinace se až na několik výjimek skloňují jako substantiva 3. deklinace s kmenem samohláskovým (i-kmeny): abl. sg. je zakončen na **-ī**, gen. pl. na **-ium**, nom., ak. a vok. pl. neuter na **-ia**.

Poznámky:

- Adjektivum *celer*, *celeris*, *celere* (rychlý) zachovává vložené -e- ve všech tvarech na rozdíl od ostatních trojvýchodných adjektiv.
- Některá trojvýchodná adjektiva mají v nom. sg. m. vedle tvaru na -er též tvar na -ris, např. *salūber* (*salūbris*), *salūbris*, *salūbre* – zdravý, *alacer* (*alacris*), *alacris*, *alacre* – hbitý, čilý.
- Některá jednovýchodná adjektiva se skloňují jako substantiva s kmenem souhláskovým a mají v abl. sg. koncovku -e, v gen. pl. koncovku -um, např.:

compos , compotis – <i>mocen</i>	abl. sg. compot-e	gen. pl. compot-um
dīves , dīvitis – <i>bohatý</i> (nom. pl. n. dítia)	dīvit-e	dīvit-um
particeps , participis – <i>účastný</i>	particip-e	particip-um
pauper , pauperis – <i>chudý</i>	pauper-e	pauper-um
prīnceps , prīncipis – <i>první</i>	prīncip-e	prīncip-um
sōspes , sōspitis – <i>zdráv</i>	sōspit-e	sōspit-um
superstes , superstitis – <i>pozůstalý</i>	superstit-e	superstit-um
vetus , veteris – <i>starý</i> (nom. pl. n. vetera)	veter-e	veter-um

- Několik jednovýchodných adjektiv má v abl. sg. -ī, ale v gen. pl. -um. Jsou to:

inops , inopis – <i>bezmocný, nuzný</i>	abl. sg. inop-ī	gen. pl. inop-um
memor , memoris – <i>pamětlivý</i>	memor-ī	memor-um
immemor , immemoris – <i>nepamětlivý</i>	immemor-ī	immemor-um
supplex , supplicis – <i>prosebný</i>	supplic-ī	supplic-um

- Adjektiva v platnosti substantivní (→ L 8.A,a) mají v abl. sg. obvykle koncovku -e, např. *ā suppliance* – od prosebníka, ale některá zpodstanělá adjektiva podržují v abl. sg. -ī (a v gen. pl. -ium), např.:

aequālis , aequālis , m/f – <i>vrstevník</i>	abl. sg. aequāl-ī	gen. pl. aequāl-ium
annālis [liber], annālis , m – <i>letopis</i>	annāl-ī	annāl-ium
familiāris , familiāris , m – <i>důvěrný přítel</i>	familiār-ī	familiār-ium
nātālis [diēs], nātālis , m – <i>narozeniny</i>	nātāl-ī	nātāl-ium

b) Participium prézentu – participium praesentis

Participium prézentu se tvoří od kmene prézentního sufixem -nt- (v nominativu sg. koncovka -ns):

inf.	kmen	nom. sg.	gen. sg.	abl. sg.	gen. pl.
laud-ā-re	laud-ā-	laud-ā-ns <i>chválící</i>	laud-a-nt-is	laud-a-nt-e	laud-a-nt-ium
dēl-ē-re	dēl-ē-	dēl-ē-ns <i>ničící</i>	dēl-e-nt-is	dēl-e-nt-e	dēl-e-nt-ium
leg-e-re	leg-e-	leg-ē-ns <i>čtoucí</i>	leg-e-nt-is	leg-e-nt-e	leg-e-nt-ium
cap-e-re	cap-e-	cap-i-ē-ns <i>chytající</i>	cap-i-e-nt-is	cap-i-e-nt-e	cap-i-e-nt-ium
aud-ī-re	aud-ī-	aud-i-ē-ns <i>slyšící</i>	aud-i-e-nt-is	aud-i-e-nt-e	aud-i-e-nt-ium

Příklad skloňování participií prézentu:

	m. f.	n.	m. f.	n.	m. f.	n.
sg.						
nom.	laud-ā-ns		leg-ē-ns		aud-i-ē-ns	
gen.	laud-a-nt-is		leg-e-nt-is		aud-i-e-nt-is	
dat.	laud-a-nt-ī		leg-e-nt-ī		aud-i-e-nt-ī	
ak.	laud-a-nt-em	laud-ā-ns	leg-e-nt-em	leg-ē-ns	aud-i-e-nt-em	aud-i-ē-ns
abl.	laud-a-nt-e		leg-e-nt-e		aud-i-e-nt-e	
pl.						
nom.	laud-a-nt-ēs	laud-a-nt-ia	leg-e-nt-ēs	leg-e-nt-ia	aud-i-e-nt-ēs	aud-i-e-nt-ia
gen.	laud-a-nt-ium		leg-e-nt-ium		aud-i-e-nt-ium	
dat.	laud-a-nt-ibus		leg-e-nt-ibus		aud-i-e-nt-ibus	
ak.	laud-a-nt-ēs	laud-a-nt-ia	leg-e-nt-ēs	leg-e-nt-ia	aud-i-e-nt-ēs	aud-i-e-nt-ia
abl.	laud-a-nt-ibus		leg-e-nt-ibus		aud-i-e-nt-ibus	

Participia préz. se skloňují jako jednovýchodná adjektiva 3. deklinace. V abl. sg. mají ve významu slovesném (ablativ absolutní → L 17.A,c) a substantivním koncovku **-e** (např. *praesente populō – za přítomnosti lidu; ā sapiente – od mudrce*), v platnosti adjektivní koncovku **-ī** (např. *ūnā cum praesentī populō – spolu s přítomným lidem; ā sapientī virō – od moudrého muže*). V gen. pl. jsou zakončena na **-ium**.

Participia préz. mají význam aktivní a vyjadřují děj současný s jiným dějem (přítomným, minulým nebo budoucím). Do češtiny se překládají adjektivem slovesným (*laudāns – chválící; portāns – nesoucí*), nebo se rozvedou ve vedlejší větu (*laudāns – který chválí / když chválí / protože chválí / tím, že chválí*). Všechny tyto významy zahrnuje český přechodník přítomný (*laudāns – chvále, chválící; portāns – nesa, nesouc*); k této možnosti však ať sahá jen ten, kdo české přechodníky umí tvořit i používat.

c) Gerundivum a gerundium

Gerundivum je slovesné adjektivum, které se tvoří od přítomného kmene příponami **-ndus, -nda, -ndum**:

laudō, -āre, -āvī, -ātum:	laud-ā-	laud-a-nd-us, -a, -um	ten, který má být chválen
dēleō, -ēre, -ēvī, -ētum:	dēl-ē-	dēl-e-nd-us, -a, -um	ten, který má být ničen
legō, -ere, lēgī, lēctum:	leg-e-	leg-e-nd-us, -a, -um	ten, který má být čten
capiō, -ere, cēpī, captum:	cap-e-	cap-i-e-nd-us, -a, -um	ten, který má být chytán
audiō, -īre, -īvī, -ītum:	aud-ī-	aud-i-e-nd-us, -a, -um	ten, který má být slyšen

Gerundivum se skloňuje jako adjektiva 1. a 2. deklinace. Má význam pasivní a vyjadřuje děj, který se má nebo musí stát. Čeština obdobný tvar nemá, gerundivum je třeba překládat podle smyslu. Např. *puer monendus* může mít významy: *hoch, který bude (nutně) napomínán; hoch, který má (musí) být napomínán; hoch, který zaslouží napomenutí; hoch, jehož je nutno napomenout*.

Gerundium je slovesné substantivum (*substantivum verbāle*), které se svými tvary rovná singuláru neutra gerundiva; místo nominativu gerundia se užívá infinitivu přítomného a akuzativ se vyskytuje jenom s předložkou. Má význam aktivní, do češtiny se překládá infinitivem, podstatným jménem slovesným, nebo názvem děje, např.: *laudāre, laudandī – chválit, chválení, chvála*.

Příklad skloňování gerundiva a gerundia:

<i>Gerundivum</i>				<i>Gerundium</i>
<i>sg.</i>				
<i>nom.</i>	leg-e-nd-us	leg-e-nd-a	leg-e-nd-um	[leg-e-re]
<i>gen.</i>	leg-e-nd-ī	leg-e-nd-ae	leg-e-nd-ī	leg-e-nd-ī
<i>dat.</i>	leg-e-nd-ō	leg-e-nd-ae	leg-e-nd-ō	leg-e-nd-ō
<i>ak.</i>	leg-e-nd-um	leg-e-nd-am	leg-e-nd-um	ad leg-e-nd-um [leg-e-re]
<i>vok.</i>	leg-e-nd-e!	leg-e-nd-a!	leg-e-nd-um!	—
<i>abl.</i>	leg-e-nd-ō	leg-e-nd-ā	leg-e-nd-ō	leg-e-nd-ō
<i>pl.</i>				
<i>nom.</i>	leg-e-nd-ī	leg-e-nd-ae	leg-e-nd-a	—
<i>gen.</i>	leg-e-nd-ōrum	leg-e-nd-ārum	leg-e-nd-ōrum	—
<i>dat.</i>	leg-e-nd-īs	leg-e-nd-īs	leg-e-nd-īs	—
<i>ak.</i>	leg-e-nd-ōs	leg-e-nd-ās	leg-e-nd-a	—
<i>vok.</i>	leg-e-nd-ī!	leg-e-nd-ae!	leg-e-nd-a!	—
<i>abl.</i>	leg-e-nd-īs	leg-e-nd-īs	leg-e-nd-īs	—

Poznámka: vokativu gerundiva se užívá jen u některých sloves, např. poëta *admīrande!* - obdivuhodný básníku!; *veneranda* máter! - ctihodná matko!

Příklady užití gerundia:

Discere utile est.

Ars scribendi.

Pueri discendō operam dant.

Vēlōx ad audiendum.

Discimus cantāre.

Cantandō dēlectāmur.

Učit se (učení) je užitečné.

Umění psát.

Chlapci vynakládají námahu na učení.

Rychlý k slyšení.

Učíme se zpívat.

Bavíme se zpěvem (zpíváním).

d) Deponentní slovesa – verba dēpōnentia

Některá slovesa mají jenom pasívní tvary, ale s významem aktivním nebo zvrtným. Nazývají se deponentní (*verba dēpōnentia* [od *dēpōnere* – odkládat] – slovesa odkládající aktivní tvary). Časují se jako pasívum vzorů 1. až 4. konjugace.

Vzory:	1. hortor, hortārī, hortātus sum – povzbuzuji	(jako laudor)
	2. vereor, verērī, veritus sum – bojím se	(jako dēleor)
	3. sequor, sequī, secūtus sum – následuji	(jako legor)
	patior, patī, passus sum – trpím	(jako capior)
	4. blandior, blandīrī, blandītus sum – lichotím	(jako audior)

Indikativ – indicātīvus

	préz.	impf.	fut. I.
1. konjugace:	hort-or povzbuzuji hort-ā-ris atd. (jako laudor)	hort-ā-ba-r povzbuzoval jsem hort-ā-bā-ris atd. (jako laudābar)	hort-ā-bo-r budu povzbuzovat hort-ā-be-ris atd. (jako laudābor)
2. konjugace:	ver-e-or bojím se ver-ē-ris atd. (jako dēleor)	ver-ē-ba-r bál jsem se ver-ē-bā-ris atd. (jako dēlēbar)	ver-ē-bo-r budu se bát ver-ē-be-ris atd. (jako dēlēbor)
3. konjugace:	sequ-or následuji sequ-e-ris atd. (jako legor)	sequ-ē-ba-r následoval jsem sequ-ē-bā-ris atd. (jako legēbar)	sequ-a-r budu následovat sequ-ē-ris atd. (jako legar)
	pat-i-or trpím pat-e-ris atd. (jako capior)	pat-i-ē-ba-r trpěl jsem pat-i-ē-bā-ris atd. (jako capiēbar)	pat-i-a-r budu trpět pat-i-ē-ris atd. (jako capiar)
4. konjugace:	bland-i-or lichotím bland-ī-ris atd. (jako audior)	bland-i-ē-ba-r lichotil jsem bland-i-ē-bā-ris atd. (jako audiēbar)	bland-i-a-r budu lichotit bland-i-ē-ris atd. (jako audiar)

Rozkazovací způsob – imperātīvus

1. konjugace:	hort-ā-re!	hort-ā-minī!	povzbuzuj!, povzbuzujte!
2. konjugace:	ver-ē-re!	ver-ē-minī!	boj se!, bojte se!
3. konjugace:	sequ-e-re!	sequ-i-minī!	následuj!, následujte!
	pat-e-re!	pat-i-minī!	trp!, trpte!
4. konjugace:	bland-ī-re!	bland-ī-minī!	lichot!, lichotěte!

Jmenné tvary – nōminālia

Inf. prez.	hort-ā-rī	povzbuzovat
	ver-ē-rī	bát se
	sequ-ī	následovat
	pat-ī	trpět
	bland-ī-rī	lichotit

<i>Part. préz.</i>	hort-ā-ns, -a-ntis ... ver-ē-ns, -e-ntis ... sequ-ē-ns, -e-ntis ... pat-i-ē-ns, -e-ntis ... bland-i-ē-ns, -e-ntis ...	<i>povzbuzuje, povzbuzující; povzbuzující</i> <i>boje se, bojíc se; bojící se</i> <i>následuje, následující; následující</i> <i>trpě, trpíc; trpící</i> <i>lichotě, lichotíc; lichotící</i>
<i>Gerundium</i>	hort-a-ndī, -ndō ... ver-e-ndī, -ndō ... sequ-e-ndī, -ndō ... pat-i-e-ndī, -ndō ... bland-i-e-ndī, -ndō ...	<i>povzbuzování</i> <i>obávání se, ostýchání</i> <i>následování</i> <i>trpění</i> <i>lichocení</i>
<i>Gerundivum</i>	hort-a-ndus, -nda, -ndum ver-e-ndus, -nda, -ndum sequ-e-ndus, -nda, -ndum pat-i-e-ndus, -nda, -ndum bland-i-e-ndus, -nda, -ndum	<i>ten, který má být povzbuzován</i> <i>ten, který má být obáván</i> <i>ten, který má být následován</i> <i>ten, který má být trpěn</i> <i>ten, kterému se má lichotit</i>

Poznámka: Gerundivum má i u deponentních sloves význam pasívní.

B. Cvičení – exercitationes

a) *Skloňujte tato slovní spojení (adjektiva v závorkách uveďte do správného tvaru):*

^a Equus (celer) – locus (terribilis) – mulier (fortis) – opus (mīrābilis) – vir (pauper et humilis) – urbs (celeber et cōpiōsus) – onus (gravis) – vestīmentum (vetus) – lēx (vetus et iūstus) – verbum (vērāx) – fūr (mendāx) – ferrum (ācer).

b) *Utvořte a skloňujte participia préz. od těchto infinitivů (určete vždy též stupnici slovesa a jeho český význam):*

^b Accipere – advenīre – ambulāre – cadere – cupere – dēpōnere – habēre – manifestāre – monēre – portāre – servīre – sūmere.

c) *Utvořte a skloňujte gerundivum a gerundium od těchto sloves (určete vždy též stupnici slovesa a český význam):*

^c Adiuvō – aedificō – benedicō – hauriō – inveniō – irrīdeō – pulsō – quaerō – recipiō – scribō – teneō – videō.

d) *Napište si přehled časování deponentních sloves hortor, vereor, sequor, patior a blandior ve všech osobách indikativu préz., impf. a fut. I.*

e) *Čtěte a přeložte tyto věty:*

^a **1.** Ecce ego mittō vōs sicut ovēs in mediō lupōrum; estōte ergō prūdētēs sicut serpentēs et simplicēs sicut columbae (*Mt 10, 16*). **2.** Semper pauperēs habētis vōbiscum, mē autem nōn semper habētis (*Mt 26, 11*). **3.** Domine, Dominus noster, quam admīrābile est nōmen tuum in ūniversā terrā (*Ps 8, 2*). **4.** Deus superbīs resistit, humilibus autem dat grātiā (*1 Pe 5, 5*).

^b **5.** Gaudēre cum gaudentibus, flēre cum flentibus; idipsum invicem sentientēs, nōn alta sapientēs, sed humilibus cōsentientēs (*Rom 12, 15–16*). **6.** Quis similis tuī, Domine, terribilis atque laudābilis, faciēs mīrābilis? (*cf. Ex 15, 11*). **7.** Benedicite maledīcentibus vōbīs, ōrāte prō calumniāntibus vōs (*Lc 6, 28*).

^c **8.** Legendō librōs docēmur et dēlectāmur. **9.** Magna [sunt] opera Domini, exquīrenda omnibus, quī cupiunt ea (*Ps 111 [110], 2*). **10.** Rēx tremendae maiestātis, quī salvandos salvās grātis, salvā mē, fōns pietātis.

^d 11. Et lingua mea meditabitur iustitiam tuam (Ps 35 [34], 28). 12. Miserere mei, Deus, secundum magnam misericordiam tuam (Ps 51 [50], 3). 13. Confitebor tibi in ecclesia magna, in populo multo laudabo te (Ps 35 [34], 18). 14. Ex aversitate multa mala nascuntur. 15. Ego sum lux mundi; qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lucem vitae (Io 8, 12). 16. Omnia tempus habent et momentum suum cuique negotio sub caelo: tempus nascendi et tempus moriendi, tempus destruendi et tempus aedificandi, tempus flendi et tempus ridendi, tempus tacendi et tempus loquendi (Eccl 3, 1-4. 7). 17. Deus, qui omnipotentiam tuam parcendo maxime et miserando manifestas, multiplica super nos misericordiam tuam.

Poznámky: 5. inf. gaudere, flere a part. prez. sentientes, sapientes, consentientes je vzhledem ke kontextu vhodné přeložit imperativem pl.; idipsum – spojení zájmen ukazovacích id a ipsum (ak. sg. n.) – to samé / totéž / stejně; 10. gratis = gratius – «za pouhé díky» / zdarma / z lásky; 16. cuique – dat. sg. zájmena quisque, quaeque, quodque – každému; (momentum suum) cuique negotio [est] – dativ přivlastňovací (dativus possessivus) – každá záležitost / činnost má (svou důležitost / svůj čas).

- f) Ve 2. lekci si znovu vyhledejte text [5] (s.23), určete tvary jednotlivých slov (vzor → L 2.B,c; L 8.A,b) a text přeložte.

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

- [18] *Prex iaculatória ad sacratissimum Cor Iesu*

Cor Iesu flagrans amore nostri,
inflammā cor nostrum amore tuī.

- [19] *Oratio sancti Petri Canisii ante studium*

Domine Iesu Chrīste, omnis sapientiae fons
et lumen cordium,
largire mihi, quaeſo, mentis illuſtrationem,
acumen ingenii et intelligentiae clariſtatem,
ut meus in legendō et discendō labor
nōminī tuō glōrificandō
et proximō adiuvandō serviat
mihique sit salūtāris. Amēn.

Poznámky: serviat – 3. os. sg. konj. prez. akt. slovesa serviō, tre ... – ať slouží; sit – 3. os. sg. konj. prez. slovesa esse – ať je.

- [20] *Antiphona finalis ad beatam Mariam Virginem (1)*

Alma Redēptōris Māter, quae pervia caeli
porta manēs, et stella maris, succurre cadenti,
surgere qui cūrat, populo: tū quae genuisti,
nātūrā mīrante, tuum sāctum Genitōrem,
Virgo prius ac posterius, Gabriēlis ab ore
sūmēns illud Avē, peccātorum miserere.

Poznámka: nātūrā mīrante – vazba ablativu absolutního (→ L 17.A,c) – k údivu přírody (přirozenosti); Virgo – zde výjimečně s krátkým -o z důvodů metrických (antifona je ve veršové formě zvané hexametru).

6. LEKCE – LECTIO SEXTA

Substantiva 4. deklinace

Zbytky lokálu v latině – určení místa a času

Slovesa 1. – 4. konjugace – perfektní systém

Sloveso esse – perfektní systém

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Substantiva 4. deklinace – substantivōrum dēclīnātiō quārta

Genitiv singuláru: -ūs

Kmenová samohláska: -u- (u-kmeny)

Vzory: **currus, currūs, m – vůz**
cornū, cornūs, n – roh

	<i>m. f.</i>		<i>n.</i>	
	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>	<i>sg.</i>	<i>pl.</i>
<i>nom.</i>	curr- u-s	curr- ū-s	corn- ū	corn- u-a
<i>gen.</i>	curr- ū-s	curr- u-um	corn- ū-s	corn- u-um
<i>dat.</i>	curr- u-ī	curr- ibus	corn- ū	corn- ibus
<i>ak.</i>	curr- u-m	curr- ū-s	corn- ū	corn- u-a
<i>vok.</i>	curr- u-s!	curr- ū-s!	corn- ū!	corn- u-a!
<i>abl.</i>	curr- ū	curr- ibus	corn- ū	corn- ibus

Substantiva 4. deklinace, zakončená v nom. sg. na **-us**, jsou převážně maskulina; feminina jsou jména bytostí ženských a stromů a některá další obecná jména, např.: **quercus, quercūs, f – dub**; **acus, acūs, f – jehla**; **manus, manūs, f – ruka**; **porticus, porticūs, f – sloupořadí**; **Īdūs, Īduum, f – Idy (13. nebo 15. den v měsíci)**.

Substantiva 4. deklinace, zakončená v nom. sg. na **-ū**, jsou vždy neutra; je jich velmi málo (např. **genū, genūs, n – koleno**; **gelū, gelūs, abl. gelū [defekt.], n – led, mráz**).

Substantivum **domus, domūs, f – dům** má některé pády podle 2. deklinace: abl. sg. **domō**, gen. pl. **domōrum** (častěji **domuum**), akuz. pl. **domōs** (také **domūs**).

Některé zvláštnosti ve skloňování substantiv 4. deklinace:

V dat. sg. u maskulin a feminin se někdy, zvláště v poezii, vyskytuje vedle **-uī** také koncovka **-ū**, např. **currū, manū, sūmptū (sūmptus, sūmptūs, m – náklad)**.

Některá substantiva, zejména dvojslabičná končící v nom. sg. na **-cus**, mají v dat. a abl. pl. původní koncovku **-ubus**, např.: **arcus, arcūs, m – luk, oblouk (arcubus)**; **lacus, lacūs, m – jezero (lacubus)**; **artus, artūs, m – úd (artubus)**; **tribus, tribūs, f – okres, tribus (tribubus)**. Substantivum **portus, portūs, m – přístav** má abl. pl. obvykle **portibus**, zřídka **portubus**.

Některá substantiva mají jen abl. sg.: **iussū – na rozkaz**; **iniussū – proti rozkazu**; **nātū – rodem, věkem**; **rogātū – na žádost, na prosbu**.

b) Zbytky lokálu v latině: určení místa nebo času – *cāsus locālis: adverbīālia locī vel temporis*

Latinský ablativ zahrnuje v sobě platnost tří pádů, které se ve staré latině lišily svým tvarem i významem. Jsou to: vlastní ablativ (určuje východisko slovesného děje), lokál (určoval místo nebo čas) a instrumentál (vyjadřoval prostředek nebo způsob slovesného děje). Lokál a instrumentál v dalším vývoji latiny zanikly. V některých případech se však tvary lokálu (zkr. *lok.*), ve své podobě shodné s gen. sg. substantiv 1. a 2. deklinace, udržely.

Určení místa

Na otázky *kde? (ubi?) / odkud? (unde?) / kam? (quō?)* se klade

prostý pád

- u vlastních jmen měst a malých ostrovů 1. a 2. deklinace v singuláru:

Rōmae (<i>lok.</i>) v Římě	Rōmā (<i>abl.</i>) z Říma	Rōmam (<i>ak.</i>) do Říma
Prāgae (<i>lok.</i>) v Praze	Prāgā (<i>abl.</i>) z Prahy	Prāgam (<i>ak.</i>) do Prahy
Corinthī (<i>lok.</i>) v Korintě	Corinthō (<i>abl.</i>) z Korinta	Corinthum (<i>ak.</i>) do Korinta
Olomuciī (<i>lok.</i>) v Olomouci	Olomuciō (<i>abl.</i>) z Olomouce	Olomucium (<i>ak.</i>) do Olomouce
Dēlī (<i>lok.</i>) na Délu	Dēlō (<i>abl.</i>) z Délu	Dēlum (<i>ak.</i>) na Délos

- u substantiv *rūs, rūris, n; domus, domūs, f; humus, ī, f* a v některých zvl. případech:

rūrī (<i>lok.</i>) na venkově	rūre (<i>abl.</i>) z venkova	rūs (<i>ak.</i>) na venkov
domī (<i>lok.</i>) doma, v domě	domō (<i>abl.</i>) z domu, z vlasti	domum (<i>ak.</i>) domů
humī (<i>lok.</i>) na zemi	humō (<i>abl.</i>) se země	humum (<i>ak.</i>) na zem

bellī (*lok.*) ve válce: domī bellīque – doma i ve válce, v míru i ve válce

domī militīaeque – doma i na vojně, doma i v poli, v míru i ve válce

- u vlastních jmen měst a malých ostrovů 1. a 2. deklinace v plurálu:

Athēnīs (<i>abl.</i>) v Athénách	Athēnīs (<i>abl.</i>) z Athén	Athēnās (<i>ak.</i>) do Athén
------------------------------------	---------------------------------	---------------------------------

- u vlastních jmen měst a malých ostrovů 3. deklinace:

Carthāgine (<i>abl.</i>) v Kartágu	Carthāgine (<i>abl.</i>) z Kartágu	Carthāginem (<i>ak.</i>) do Kartága
Sardibus (<i>abl.</i>) v Sardách	Sardibus (<i>abl.</i>) ze Sard	Sardēs (<i>ak.</i>) do Sard

předložkový pád

- u jmen zemí:

in Italiā v Itálii	ex Italiā z Itálie	in Italiam do Itálie
in Aegyptō v Egyptě	ex Aegyptō z Egypta	in Aegyptum do Egypta

- u obecných jmen:

in urbe ve městě	ex urbe z města	in urbem do města
in īnsulā na ostrově	ex īnsulā z ostrova	in īnsulam na ostrov

- ve spojení vlastního jména s obecným jménem:

in urbe Rōmā	ex urbe Rōmā	in urbem Rōmam
in īnsulā Dēlō	ex īnsulā Dēlō	in īnsulam Dēlum

Určení času

vesperī (*lok.*) večer

c) Slovesa 1. – 4. konjugace (perfektní systém) –
indicātīvus āctīvī perfectī, plūsquamperfectī, futūrī exāctī

Indicātīvus perfectī āctīvī

	<i>pochválil jsem</i>	<i>zničil jsem</i>	<i>přečetl jsem</i>	<i>chytíl jsem</i>	<i>uslyšel jsem</i>
sg. 1.	laud-ā-v-ī	dēl-ē-v-ī	lēg-ī	cēp-ī	aud-ī-v-ī
2.	laud-ā-v-istī	dēl-ē-v-istī	lēg-istī	cēp-istī	aud-ī-v-istī
3.	laud-ā-v-it	dēl-ē-v-it	lēg-it	cēp-it	aud-ī-v-it
pl. 1.	laud-ā-v-imus	dēl-ē-v-imus	lēg-imus	cēp-imus	aud-ī-v-imus
2.	laud-ā-v-istis	dēl-ē-v-istis	lēg-istis	cēp-istis	aud-ī-v-istis
3.	laud-ā-v-ērunt	dēl-ē-v-ērunt	lēg-ērunt	cēp-ērunt	aud-ī-v-ērunt

Indicātīvus plūsquamperfectī āctīvī

	<i>byl jsem pochválil</i>	<i>byl jsem zničil</i>	<i>byl jsem přečetl</i>	<i>byl jsem chytíl</i>	<i>byl jsem uslyšel</i>
sg. 1.	laud-ā-v-eram	dēl-ē-v-eram	lēg-eram	cēp-eram	aud-ī-v-eram
2.	laud-ā-v-erās	dēl-ē-v-erās	lēg-erās	cēp-erās	aud-ī-v-erās
3.	laud-ā-v-erat	dēl-ē-v-erat	lēg-erat	cēp-erat	aud-ī-v-erat
pl. 1.	laud-ā-v-erāmus	dēl-ē-v-erāmus	lēg-erāmus	cēp-erāmus	aud-ī-v-erāmus
2.	laud-ā-v-erātis	dēl-ē-v-erātis	lēg-erātis	cēp-erātis	aud-ī-v-erātis
3.	laud-ā-v-erant	dēl-ē-v-erant	lēg-erant	cēp-erant	aud-ī-v-erant

Indicātīvus futūrī II. (exāctī)

	<i>(až) pochválím</i>	<i>(až) zničím</i>	<i>(až) přečtu</i>	<i>(až) chytím</i>	<i>(až) uslyším</i>
sg. 1.	laud-ā-v-erō	dēl-ē-v-erō	lēg-erō	cēp-erō	aud-ī-v-erō
2.	laud-ā-v-eris	dēl-ē-v-eris	lēg-eris	cēp-eris	aud-ī-v-eris
3.	laud-ā-v-erit	dēl-ē-v-erit	lēg-erit	cēp-erit	aud-ī-v-erit
pl. 1.	laud-ā-v-erimus	dēl-ē-v-erimus	lēg-erimus	cēp-erimus	aud-ī-v-erimus
2.	laud-ā-v-eritis	dēl-ē-v-eritis	lēg-eritis	cēp-eritis	aud-ī-v-eritis
3.	laud-ā-v-erint	dēl-ē-v-erint	lēg-erint	cēp-erint	aud-ī-v-erint

Infīnītvus perfectī āctīvī

<i>že chválil</i>	<i>že ničil</i>	<i>že četl</i>	<i>že chytal</i>	<i>že slyšel</i>
laud-ā-v-isse	dēl-ē-v-isse	lēg-isse	cēp-isse	aud-ī-v-isse

Poznámky:

- Ve 3. os. pl. perf. akt. bývá koncovka -ēre místo -ērunt, zejména v poezii, např. *laudāv-ēre* = *laudāv-ērunt* (*pochválili*); *dēlēv-ēre* = *dēlēv-ērunt* (*zničili*), *fēc-ēre* = *fēc-ērunt* (*učinili*).
- Tvary perfektního systému se znakem -v- se někdy, zvláště u sloves 1. a 4. konjugace, zkracují vynecháním slabiky -ve- a -vi- před *r* nebo *s*; v perfektu na -īvī- se vynechává jen -v-, přitom se krátí samohláska nebo se stáhne celá slabika, např:

laudā-sse = laudā-vi-sse
laudā-runt = laudā-vē-runt
laudā-stī = laudā-vi-stī
laudā-stis = laudā-vi-stis
dēlē-stis = dēlē-vi-stis
dēlē-ram = dēlē-ve-ram

audī-sse = audī-v-i-sse
audī-ī = audī-v-ī
audī-stī = audī-v-i-stī
audī-stis = audī-v-i-stis
audī-eram = audī-v-eram
audī-erō = audī-v-erō

Od kmene perfektního se tvoří pouze aktivní tvary perfekta, plusquamperfekta, futura II. a infinitiv perfekta aktiva.

Indikativ perfekta vyjadřuje děj v minulosti ukončený a stav vzniklý z tohoto děje, např. *vīcimus* – *z vítězili jsme, jsme vítězové*; do češtiny se překládá obvykle minulým časem dokonavého slovesa.

Indikativ plusquamperfekta označuje děj minulý ukončený před jiným dějem minulým (*legēbam librum, quem mihi miserās – četl jsem knihu, kterou jsi mi (předtím) poslal; omnia, quae videram, scripsī – vše, co jsem (u)viděl, jsem napsal*); do češtiny můžeme překládat minulým časem sloves dokonavých i nedokonavých, pokud tím neporušíme jasné vyjádření předčasnosti.

Futurum II (*futūrum exāctum*) vyjadřuje děj budoucí, který bude ukončen před jiným dějem budoucím (*omnia, quae viderō, scribam – všechno, co uvidím, napíšu*), popřípadě děj budoucí, který se jistě stane (*iam ego hūc vēnerō – hned sem přijdu*).

Perfektní kmen se od prezntního kmene může lišit některým z těchto znaků:

1. proměnou kmenové samohlásky (zdloužením nebo zdloužením a kvalitativní změnou);
2. zdvojením (reduplikací) kmenové slabiky;
3. příznakem **-v-** nebo **-u-** (perfekta zakončená na **-vī**, **-uī**);
4. příznakem **-s-** (perfekta sigmatická);
5. bez zvláštní změny (perfekta vyznačená jen perfektními příponami).

Tím vzniká velká rozmanitost perfektních tvarů. V latinských gramatikách bývají proto uváděny seznamy sloves podle jednotlivých konjugací a způsobů tvoření perfekta. Pro praxi je však důležité a nezbytné u každého slovesa si zapamatovat všechny tvary, uvedené ve slovníku (tzv. stupnici slovesa, tj. vedle 1. os. sg. ind. prez. také infinitiv prez., 1. os. sg. ind. perf. a supinum, případně některé další tvary, uvedené ve slovníku).

Příklady:

	<i>sloveso</i>	<i>kmen prezntní</i>	<i>kmen perfektní</i>	<i>1. os. ind. perf. akt.</i>
ad 1.	legō, legere ... – <i>čtu</i> capiō, capere ... – <i>chytám</i> veniō, venīre ... – <i>přicházím</i>	leg-e- cap-e- ven-ī-	lēg- cēp- vēn-	lēg-ī cēp-ī vēn-ī
ad 2.	tendō, tendere ... – <i>napínám</i> tangō, tangere ... – <i>dotýkám se</i> currō, currere ... – <i>běžím</i> pellō, pellere ... – <i>ženu</i>	tend-e- tang-e- curr-e- pell-e-	te-tend- te-tig- cu-curr- pe-pul-	te-tend-ī te-tig-ī cu-curr-ī pe-pul-ī
ad 3.	laudō, laudāre ... – <i>chválím</i> dēleō, dēlēre ... – <i>ničím</i> audiō, audīre ... – <i>slyším</i> cubō, cubāre ... – <i>ležím</i> teneō, tenēre ... – <i>držím</i>	laud-ā- dēl-ē- aud-ī- cub-ā- ten-ē-	laud-ā-v- dēl-ē-v- aud-ī-v- cub-u- ten-ū-	laud-ā-v-ī dēl-ē-v-ī aud-ī-v-ī cub-u-ī ten-u-ī
Ad 4.	carpō, carpere ... – <i>trhám</i> dīcō, dīcere ... – <i>říkám</i> regō, regere ... – <i>řídím</i>	carp-e- dīc-e- reg-e-	carp-s- dīx- (*dīc-s-) rēx- (*rēg-s-)	carp-s-ī dīx-ī (*dīc-s-ī) rēx-ī (*rēg-s-ī)
Ad 5.	volvō, volvere ... – <i>valím</i> minuō, minuere ... – <i>umenšuji</i>	volv-e- minu-e-	volv- minu-	volv-ī minu-ī

d) Sloveso esse (verbum esse) – perfektní systém

Indikativ – indicātīvus

	<i>perf.</i>	<i>plqpf.</i>	<i>fut. II.</i>
sg. 1. os.	fu-ī – <i>byl jsem</i>	fu-eram – <i>byl jsem (byl)</i>	fu-erō – <i>(až) budu</i>
2. os.	fu-istī	fu-erās	fu-eris
3. os.	fu-it	fu-erat	fu-erit
pl. 1. os.	fu-imus	fu-erāmus	fu-erimus
2. os.	fu-istis	fu-erātis	fu-eritis
3. os.	fu-ērunt	fu-erant	fu-erint

Infinitiv perf.

fu-isse – *že byl*

B. Cvičení – exercitationes

a) *Skloňujte tato slovní spojení (adjektiva v závorkách uveďte do správného tvaru):*

^a 1. Āctus (humānus). 2. Cantus (chorālis). 3. Domus (cedrīnus). 4. Manus (dexter fortis). 5. Currus (mūnītus mīlitāris).

b) *Odpovídejte na otázky uvedením výrazů v závorkách do náležitého tvaru:*

^b 1. Unde venīs? Veniō (Aegyptus – Carthāgō – Cōstantīnopolis – Delphī – domus – Ephesus – Pergamum – Philippī – rūš – Sardēs – Smyrna – Syrācūsae – urbs Prāga). 2. Ubi habitās? (Athēnae – Bohēmia – Bruna – Carthāgō – Corinthus – īnsula Dēlus – Neāpolis – Olomucium – Philippī – rūš – Sardēs). 3. Quō vādīs? (Athēnae – Carthāgō – Damascus – domus – Galilaea – Neāpolis – Olomucium – Philippī – Prāga – rūš – Sardēs – urbs Rōma).

c) *Určete slovesné tvary, přeložte a řikejte uvedené věty ve všech osobách sg. i pl.:*

^{c-d} 1. Vēmī, vīdī, vīcī. 2. Pōtum, quem mihi parāveram, bibī. 3. Legēbam librum, quem prīdiē ēmeram. 4. Omnia, quae vīderō et audīverō, scrībam. 5. Semper parentibus meis grātus fuī.

d) *Čtěte a přeložte tyto věty:*

^a 1. Senātuī et magistrātibus Rōmānīs auctōritās magna tribuēbātur. 2. Hiems erat; et ambulābat Iēsūs in templō in porticū Salomōnis (Io, 10, 22-23). 3. Percutiēbant caput eius arundine et cōnspuēbant in eum et pōnentēs gēna adōrābant eum (Mc 15, 19). 4. Haec dīcit Dominus exercituum: Ecce ego salvābō populum meum dē terrā orientis et dē terrā occāsūs sōlis (Zach 8, 7).

^b 5. Corinthī morābar litterāsque Rōmā exspectābam. 6. Ut Rōmae cōsulēs, sīc Carthāgine quotannīs bīnī rēgēs creābantur. 7. Paulus Damascī disputābat cum Iūdais, praedicābat ēvangeliū Ephesī, Corinthī, Athēnīs, Rōmae; Corinthō Ephesum nāvīgābat, Rōmae cum Lūcā discipulō erat. 8. Quod vidēs, scrībe in librō et mitte septem ecclēsiīs, quae sunt in Asiā: Ephesum et Smyrnam et Pergamum et Thyatīram et Sardīs et Philadelphīam et Lāodicīam (Apc 1, 11).

^{c-d} 9. Samuēl accēpit cornū oleī et ūnixit Dāvid (cf. 1 Sam 16, 13). 10. Cōstituit eum dominum domūs suae et prīncipem omnis possessiōnis suae (Ps 105 [104], 21). 11. Bonum certāmen certāvī, cursum cōsummāvī (2 Tim 4, 7). 12. In propria vēnit, et suī eum nōn recēpērunt (Io 1, 11). 13. Hostēs neque mulieribus neque infantibus pepercērunt. 14. Ecce lignum crucis, in quō salūs mundī pependit. 15. Populus, quī sedēbat in tenebrīs, vīdit lūcem magnam (Mt 4, 16). 16. Stēlla, quam vīderant in oriente, antecēdēbat eōs (Mt 2, 9). 17. In foveam cecidit, quam fēcerat ipse. 18. Sī lēgibus nōn pārueris, certē pūniēris. 19. Quī sē exaltāverit, humiliābitur, et quī se humiliāverit, exaltābitur (Mt 23, 12). 20. Sī quis sermōnem meum servāverit, nōn gustābit mortem in aeternum (Io 8, 52). 21. Sī quid petieritis Patrem in nōmine meō, dabit vōbīs (Io 16, 23). 22. Postquam resurrēxerō, praecēdam vōs in Galilaeam (Mt 26, 32). 23. Scīmus Chrīstum surrēxisse ā mortuīs vērē, tū nōbīs, victor rēx, miserēre. 24. Cumque obdūxerō nūbibus caelum, appārēbit arcus meus in nūbibus, et recordābor foederis meī vōbīscum (Gn 9, 14-15). 25. Super pauca fuistī fidēlis; suprā multa tē cōstituiam (Mt 25, 23).

Poznámky: 4. haec – ak. pl. n. zájmena ukazovacího hic, haec, hoc – *toto*; 8. Sardīs – zde ak. pl. od Sardēs / Sardīs, -ium, f – *do Sard*; 17. ipse – nom. sg. m. zájmena ukazovacího ipse, ipsa, ipsum – *sám*; 23. scīmus Chrīstum surrēxisse – vazba akuzativu s infinitivem (→ L 17.A,a) – *víme, že Kristus vstal*.

e) *V oddílech C minulých lekcí si znovu vyhledejte texty [1] (s.12), [4] (s.23), [9] a [11] (s.29), proveďte jejich tvaroslovný rozbor (vzor → L 2.B,c; L 8.A,b) a přeložte je.*

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[21] *Canticum Simeōnis (Lc 2, 29-32)*

Nunc dīmīttis servum tuum, Domine,
secundum verbum tuum in pāce;
quia vīdērunt oculī meī
salūtāre tuum,
quod parāstī
ante faciem omnium populōrum:
lūmen ad revēlātiōnem gentium,
et glōriam plēbis tuae Īsrāēl.

[22] *Antiphōna ad «Nunc dīmīttis»*

Salvā nōs, Domine, vigilantēs, custōdī nōs dormientēs,
ut vigilēmus cum Chrīstō et requiēscāmus in pāce.

Poznámky: *ut vigilēmus ... et requiēscāmus* – věta účelová (→ L 10.A,c) – *abychom bděli ... a odpočívali*
(*vigilēmus, requiēscāmus* – 1. os. pl. konj. prez. akt.)

[23] *Invocātiō Sānctī Spīritūs*

Venī, Sāncte Spīritus, replē tuōrum corda fidēlium
et tuī amōris in eīs ignem accende.

V. Ěmitte Spīritum tuum et creābuntur.

R. Et renovābis faciem terrae.

[Ōrēmus.]

Deus, quī corda fidēlium
Sānctī Spīritūs illūstrātiōne docuistī,
dā nobīs in eōdem Spīritū rēcta sapere
et dē eius semper cōsolātiōne gaudēre.
Per Chrīstum, Dominum nostrum. – Amēn.

[24] *Ōrātiō sānctī Bernardī ad beātam Mariām Virginem*

Memorāre, ō piīssima Virgō Marīa,
nōn esse audītum ā saeculō,
quemquam ad tua currentem praesidia,
tua implōrantem auxilia,
tua petentem suffrāgia esse dērelictum.
Ego tālī animātus cōnfidentīā,
ad tē, Virgō virginum, Māter, currō; ad tē veniō;
cōram tē gemēns peccātor assistō.
Nōlī, Māter Verbī, verba mea dēspicere,
sed audī propitia et exaudī. Amēn.

Poznámky: *nōn esse audītum* – vazba akuzativu s infinitivem (→ L 17.A,a) – *že nebylo slyšet (slycháno); quemquam* – ak. sg. m. zájmena quisquam, quaequam, quidquam – *někoho; quemquam ... esse dērelictum* – vazba ak. s inf. – *že někdo byl opuštěn; nōlī* – imper. 2. os. sg. slovesa nōlō – *nechtěj; nōlī dēspicere* – *nepohrdej, neodmítej.*

7. LEKCE – LECTIO SEPTIMA

Substantiva 5. deklinace

Supīnum, participium perfectī passīvī, participium futūrī
Indicātīvus perfectī, plūsquamperfectī, futūrī exāctī (II) passīvī

Opisné časování činné a trpné – indikativ

Slovesa deponentní a semideponentní

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Substantiva 5. deklinace – substantīvōrum dēclīnātiō quīnta

Genitiv singuláru: -ēī, -eī

Kmenová samohláska: -ē- (ē-kmeny)

Vzory: **diēs, diēī, m** – *den*
rēs, reī, f – *věc*

	sg.	pl.	sg.	pl.
nom.	di-ē-s	di-ē-s	r-ē-s	r-ē-s
gen.	di-ē-ī	di-ē-rum	r-e-ī	r-ē-rum
dat.	di-ē-ī	di-ē-bus	r-e-ī	r-ē-bus
ak.	di-e-m	di-ē-s	r-e-m	r-ē-s
vok.	di-ē-s!	di-ē-s!	r-ē-s!	r-ē-s!
abl.	di-ē	di-ē-bus	r-ē	r-ē-bus

Kmenová samohláska -ē- se v gen. a dat. sg. zkracuje, předchází-li před ní souhláska, v akuz. je vždy krátká (-e-), např. *diēī, speciēī*, ale *reī, fideī; diem, speciem, rem, fidem*.

Substantiva 5. deklinace jsou feminina, jenom *diēs, diēī* – *den* a *merīdiēs, merīdiēī* – *poledne* jsou maskulina – ale i substantivum *diēs* v singuláru je femininum tehdy, značí-li určitý den nebo lhůtu: *diēs certa* (určitý den), *diē statūtā* (ve stanovený den), *diēs prīma* (první den), *diē septimā Decembris* (dne sedmého prosince) a pod.

Všechny pády v sg. i pl. vytvářejí pouze substantiva *diēs* a *rēs*, ostatní substantiva 5. deklinace mají v pl. zpravidla pouze nom. a ak.

Substantivum *rēs, reī, f* ve spojení s adjektivem často vytváří jediný pojem, např.: *rēs pūblica* – *obec, stát, republika*; *rēs familiāris* – *jmění*; *rēs frūmentāria* – *zásobování obilím, dovoz*; *rēs bellica* – *válečnictví*; *rēs militāris* – *vojenství*; *rēs rūstica* – *rolnictví*; dále jenom v plurálu *rēs adversae* – *neštěstí*; *rēs secundae* – *štěstí*; *rēs gestae* – (válečné) činy.

V gen. sg. se někdy vyskytuje zakončení na -ī ve výrazech *tribūnus plēbī* – *tribun lidu* a *plēbīscītum* – *usnesení lidu*; plēbī (z *plēb-e-ī) je stažený tvar substantiva *plēbēs, plēbeī, f* – *lid, dav, plebejové*.

b) Jmenné tvary slovesné od kmene supinového – nōminālia:

supīnum, participium perfectī passīvī, participium futūrī

Některé jmenné tvary slovesné, a to supinum, participium perfekta pasíva a participium futura aktiva se tvoří od kmene supinového, který se liší od kmene přítomného i perfektního.

Kmen supinový zjistíme, odtrhneme-li od supína koncovku **-um**. Znakem kmene supinového je **-t-** nebo méně časté **-s-**. Supinum, pokud je sloveso tvoří, je uvedeno ve slovníku u každého slovesa a je nutno si je zapamatovat (je součástí tzv. stupnice slovesa).

	<i>kmen supinový</i>	<i>supinum</i>	
laudō, laud-ā-re, laud-ā-v-ī – <i>chválím</i>	laud-ā-t-	laud-ā-t-um	<i>chválit</i>
dēleō, dēl-ē-re, dēl-ē-v-ī – <i>ničím</i>	dēl-ē-t-	dēl-ē-t-um	<i>ničit</i>
moneō, mon-ē-re, mon-u-ī – <i>napomínám</i>	mon-i-t-	mon-i-t-um	<i>napomínat</i>
torqu-e-ō, torqu-ē-re, tor-s-ī – <i>točím, krotím</i>	tor-t- (*torqu-t-)	tor-t-um	<i>točit</i>
leg-ō, leg-e-re, lēg-ī – <i>čtu</i>	lēc-t- (*lēg-t-)	lēc-t-um	<i>číst</i>
carp-ō, carp-e-re, carp-s-ī – <i>trhám</i>	carp-t-	carp-t-um	<i>trhat</i>
emō, em-e-re, ēm-ī – <i>kupuji</i>	ēmp-t- (*ēm-t-)	ēmp-t-um	<i>kupovat</i>
cap-i-ō, cap-e-re, cēp-ī – <i>chytám</i>	cap-t-	cap-t-um	<i>chytat</i>
aud-i-ō, aud-ī-re, aud-ī-v-ī – <i>slyším</i>	aud-ī-t-	aud-ī-t-um	<i>slyšet</i>
sed-e-ō, sed-ē-re, sēd-ī – <i>sedím</i>	ses-s- (*sed-t-)	ses-s-um	<i>sedět</i>
claud-ō, claud-e-re, claus-ī – <i>zavírám, zamykám</i>	claus- (*claud-t-)	claus-um	<i>zavřít</i>
pell-ō, pell-e-re, pe-pul-ī – <i>vyháním, zapuzuji</i>	pul-s-	pul-s-um	<i>vyhnat</i>
fig-ō, fig-e-re, fix-ī – <i>přibíjím, připevňuji</i>	fix- (*fig-s-)	fix-um	<i>přibít</i>

Supinum je nesklonný jmenný tvar slovesný. Tvoří se od kmene supinového příponou **-um** (supinum I.), některá slovesa mají vedle toho také supinum na **-ū** (supinum II.), např.:

	<i>km. supinový</i>	<i>supinum I.</i>	<i>supinum II.</i>	
fac-i-ō, fac-e-re, fēc-ī – <i>činím</i>	fac-t-	fac-t-um	fac-t-ū	<i>k činění</i>
vid-e-ō, vid-ē-re, vīd-ī – <i>vidím</i>	vīs-	vīs-um	vīs-ū	<i>k vidění</i>
aud-i-ō, aud-ī-re, aud-ī-v-ī – <i>slyším</i>	aud-ī-t-	aud-ī-t-um	aud-ī-t-ū	<i>k slyšení</i>

Supinum I. na **-um** je ustrnulý akuzativ slovesného substantiva 4. deklinace na **-us**, kterého se užívalo po slovesech pohybu k označení cíle a účelu pohybu, např.: *eō vēnātum* – *jdu lovit*; *vēnit ōrātum* – *přišel prosit*.

Supinum II. na **-ū** je svým původem tvar slovesného substantiva 4. deklinace; vyskytuje se pouze u několika sloves a jen ve spojení s určitými adjektivy; označuje děj, kterého se adjektivní určení týká, např.: *difficile dictū* – *nesnadné říci*; *facile factū* – *snadné učinit* (*k učinění*); *incrēdibile audītū* – *neuvěřitelné slyšet* (*na poslech*); *horribile vīsū* – *hrozné vidět* (*na pohled*).

Participium perfekta pasíva se tvoří od supinového kmene příponami **-us**, **-a**, **-um** a skloňuje se jako adjektiva 1. a 2. deklinace; může mít i adjektivní význam.

	<i>kmen supinový</i>	<i>supinum</i>	<i>part. perf. pas.</i>	
laudō:	laud-ā-t-	laud-ā-t-um	laud-ā-t-us, -a, -um	<i>pochválen, byv pochválen; pochválený</i>
dēleō:	dēl-ē-t-	dēl-ē-t-um	dēl-ē-t-us, -a, -um	<i>zničen, byv zničen; zničený</i>
legō:	lēc-t-	lēc-t-um	lēc-t-us, -a, -um	<i>přečten, byv přečten; přečtený</i>
capiō:	cap-t-	cap-t-um	cap-t-us, -a, -um	<i>chycen, byv chycen; chycený</i>
audiō:	aud-ī-t-	aud-ī-t-um	aud-ī-t-us, -a, -um	<i>slyšen, byv slyšen; slyšený</i>

Participia perfekta mají význam pasívní a vyjadřují okolnost nebo stav vzniklý z děje předcházejícího před jiným dějem (přítomným, minulým nebo budoucím). Do češtiny se překládají přechodníkem nebo přičestím (*laudātus* – *[byv] pochválen*), adjektivem slovesným (*laudātus* – *pochválený*), nebo se rozvedou ve vedlejší větu (*laudātus* – *který byl [je, bude] pochválen / když [protože, ačkoliv] byl [je, bude] pochválen / tím, že byl [je, bude] pochválen*); někdy je též možné participium přeložit hlavní větou se spojkou *a* (*laudātus* – *byl [je, bude] pochválen a ...*) nebo jiným obratem (*laudātus* – *po pochvalě*). Pro vyjádření předčasnosti je v českém překladu nutné použít pokud možno slovesa dokonavého.

Participium futura aktiva se tvoří od kmene supinového příponami **-ūrus, -ūra, -ūrum** a skloňuje se jako adjektiva 1. a 2. deklinace; může mít i adjektivní význam.

	<i>kmen supinový</i>	<i>supinum</i>	<i>part. fut. akt.</i>	
laudō:	laud-ā-t-	laud-ā-t-um	laud-ā-t-ūrus, -a, -um	<i>chtěje, chtějící (hodlaje, hodlající) chválit</i>
dēlēō:	dēl-ē-t-	dēl-ē-t-um	dēl-ē-t-ūrus, -a, -um	<i>chtěje, chtějící (hodlaje, hodlající) ničit</i>
legō:	lēc-t-	lēc-t-um	lēc-t-ūrus, -a, -um	<i>chtěje, chtějící (hodlaje, hodlající) číst</i>
capīō:	cap-t-	cap-t-um	cap-t-ūrus, -a, -um	<i>chtěje, chtějící (hodlaje, hodlající) chytat</i>
audiō:	aud-ī-t-	aud-ī-t-um	aud-ī-t-ūrus, -a, -um	<i>chtěje, chtějící (hodlaje, hodlající) slyšet</i>
esse:	fu-t-	—	fu-t-ūrus, -a, -um	<i>budoucí</i>

Participia fut. mají význam aktivní a vyjadřují děj spojený s určitým úmyslem nebo přáním, nebo děj, který bude následovat po jiném ději (přítomném, minulém nebo budoucím). Do češtiny se překládají adjektivem slovesným (*laudātūrus – hodlající chválit*), přechodníkem (*laudātūrus – chtěje / hodlaje / maje v úmyslu chválit*), nebo se rozvedou ve vedlejší větu (*laudātūrus – který chce [chtěl, bude chtít] chválit / když [protože, ačkoliv] hodlá [hodlal, bude hodlat] chválit / tím, že má [měl, bude mít] v úmyslu chválit*); někdy je též možné participium přeložit hlavní větou se spojkou *a* (*laudātūrus – ... a chce [chtěl, bude chtít] chválit*) nebo jiným obratem (*laudātūrus – s cílem / s úmyslem / odhodlán [po]chválit; librōs scrīptūrus – budoucí / nastávající spisovatel*).

Infinitivy supinového systému dostaneme složením těchto participií významového slovesa s infinitivem *esse*, popřípadě složením supina s infinitivem *īrī* (inf. prez. pas. slovesa *eō, īre, īt, –, itūrus – jdu*):

Infinitivus perfecti passivi

(akusativ, případně nominativ participia perf. pas. významového slovesa + infinitiv prez. slovesa *esse*)

(mē) laudātum (-am, -um) esse

že (jsem) byl pochválen

(nōs) laudātōs (-ās, -a) esse

že (jsme) byli pochváleni

Infinitivus futuri activi

(akusativ, případně nominativ participia fut. akt. významového slovesa + infinitiv prez. slovesa *esse*)

laudātūrum (-ūram, -ūrum) esse

že bude (hodlá, chce) chválit

laudātūrōs (-ūrās, -ūra) esse

že budou (hodlají, chtějí) chválit

Infinitivus futuri passivi

(supinum významového slovesa + infinitiv *īrī*)

(mē) laudātum īrī

že bude (budu) chválen, pochválen

(nōs) laudātum īrī

že budou (budeme) chváleni, pochváleni

Upozornění: Akuzativy (popřípadě nominativy) participií se v těchto infinitivech se shodují s podmětem v rodě a čísle, supinum je nesklonné.

Poznámka: Použití těchto infinitivů ve vazbách akuzativu nebo nominativu s infinitivem se probírá v syntaxi (popřípadě zde → L 17.A,a-b).

c) Indicativus perfecti, plusquamperfecti, futuri exacti (II.) passivi

Pasivní indikativ perfekta, plusquamperfekta a futura II. dostaneme složením participia perf. a příslušného tvaru ind. prez., impf. nebo fut. I. slovesa *esse*.

Indicativus perfecti passivi

(participium perf. pas. významového slovesa + příslušný tvar ind. prez. slovesa *esse*)

sg. laudātus, -a, -um sum, es, est

byl jsem pochválen, -a, -o

pl. laudātī, -ae, -a sumus, estis, sunt

byli jsme pochváleni, -y, -a

Indicātīvus plūsquamperfecti passīvī

(participium perf. pas. významového slovesa + příslušný tvar ind. impf. slovesa *esse*)

sg. laudātus, -a, -um eram, erās, erat

(předtím) jsem byl pochválen, -a, -o

pl. laudātī, -ae, -a erāmus, erātis, erant

(předtím) jsme byli pochváleni, -y, -a

Indicātīvus futūrī exāctī (II.) passīvī

(participium perf. pas. významového slovesa + příslušný tvar ind. fut. I. slovesa *esse*)

sg. laudātus, -a, -um erō, eris, erit

(až) budu pochválen, -a, -o

pl. laudātī, -ae, -a erimus, eritis, erunt

(až) budeme pochváleni, -y, -a

Upozornění: Participia se v těchto slovesných tvarech vždy shodují s podmětem v rodě a čísle; shoda v čísle musí být i mezi participiem a pomocným slovesem.

d) Opisné časování – coniugātiō periphrastica

Připojením příslušných tvarů slovesa *esse* k participiu futura nebo gerundivu dostaneme tzv. opisné časování činné nebo trpné.

Opisné časování činné (indikativ) – coniugātiō periphrastica āctīva (indicātīvus)

(participium fut. akt. významového slovesa + příslušný tvar slovesa *esse*; vyjadřuje úmysl, záměr něco činit; part. fut. akt. se v těchto tvarech vždy shoduje s podmětem v rodě a čísle)

<i>préz.</i>	laudātūrus, -a, -um sum, es, est laudātūrī, -ae, -a sumus, estis, sunt	<i>chci chválit</i>
<i>impf.</i>	laudātūrus, -a -um eram, erās, erat laudātūrī, -ae, -a erāmus, erātis, erant	<i>chtěl jsem chválit</i>
<i>fut. I.</i>	laudātūrus, -a -um erō, eris, erit laudātūrī, -ae, -a erimus, eritis, erunt	<i>budu chtít chválit</i>
<i>perf.</i>	laudātūrus, -a, -um fuī, fuistī, fuit laudātūrī, -ae, -a fuimus, fuistis, fuērunt	<i>chtěl jsem pochválit</i>
<i>plqpf.</i>	laudātūrus, -a, -um fueram, fuerās, fuerat laudātūrī, -ae, -a fuerāmus, fuerātis, fuerant	<i>chtěl jsem (předtím) pochválit</i>
<i>fut. II.</i>	laudātūrus, -a, -um fuerō, fueris, fuerit laudātūrī, -ae, -a fuerimus, fueritis, fuerint	<i>(až) budu chtít (po)chválit</i>
<i>inf. prez.</i>	(mē) laudātūrum, -am, -um esse	<i>že budu (hodlám, chci) chválit</i>
<i>inf. perf.</i>	(mē) laudātūrum, -am, -um fuisse	<i>že (jsem) chtěl (po)chválit</i>

Opisné časování trpné (indikativ) – coniugātiō periphrastica passīva (indicātīvus)

(gerundivum významového slovesa + příslušný tvar slovesa *esse*; vyjadřuje nutnost nebo vhodnost slovesného děje; gerundivum se v těchto tvarech vždy shoduje s podmětem v rodě a čísle)

<i>préz.</i>	laudandus, -a, -um sum, es, est laudandī, -ae, -a sumus, estis, sunt	<i>musím / mám být chválen</i>
<i>impf.</i>	laudandus, -a -um eram, erās, erat laudandī, -ae, -a erāmus, erātis, erant	<i>musil / měl jsem být chválen</i>
<i>fut. I.</i>	laudandus, -a -um erō, eris, erit laudandī, -ae, -a erimus, eritis, erunt	<i>budu musít být chválen</i>
<i>perf.</i>	laudandus, -a, -um fuī, fuistī, fuit laudandī, -ae, -a fuimus, fuistis, fuērunt	<i>musil / měl jsem být pochválen</i>
<i>plqpf.</i>	laudandus, -a, -um fueram, fuerās, fuerat laudandī, -ae, -a fuerāmus, fuerātis, fuerant	<i>(předtím) jsem musil / měl být pochválen</i>
<i>fut. II.</i>	laudandus, -a, -um fuerō, fueris, fuerit laudandī, -ae, -a fuerimus, fueritis, fuerint	<i>(až) budu musít být (po)chválen</i>

inf. préz. (mē) laudandum, -am, -um esse
inf. perf. (mē) laudandum, -am, -um fuisse

že musí(m) / má(m) být chválen
že (jsem) musil / měl být pochválen

e) Slovesa deponentní a semideponentní – verba dēpōnentia et sēmīdēpōnentia

Slovesa deponentní, tj. slovesa, která mají pouze pasívní tvary, ale s významem aktivním (→ L 5.A,d), tvoří supinum, participium perfekta, participium futura aktiva a příslušné infinitivy analogicky podle vzorů 1. až 4. konjugace a časují se i v perfektu, plusquamperfektu a futuru II. jako pasívum těchto vzorů, např.:

	<i>kmen supinový</i>	<i>supinum</i>	<i>part. perf.</i>	<i>part. fut.</i>
hortor – povzbuzuji (jako laudor)	hort-ā-t-	hort-ā-t-um	hort-ā-t-us	hort-ā-t-ūrus
vereor – bojím se (jako dēleor)	ver-i-t-	ver-i-t-um	ver-i-t-us	ver-i-t-ūrus
sequor – následuji (jako legor)	sec-ū-t- (*sequ-t-)	sec-ū-t-um	sec-ū-t-us	sec-ū-t-ūrus
lābor – klesám (jako sequor)	lāp-s- (*lāb-s-)	lāp-s-um	lāp-s-us	lāp-s-ūrus
pator – trpím (jako capior)	pas-s- (*pat-s-)	pas-s-um	pas-s-us	pas-s-ūrus
blandior – lichoťím (jako audior)	bland-ī-t-	bland-ī-t-um	bland-ī-t-us	bland-ī-t-ūrus

Jmenné tvary – nōminālia

<i>Supinum I.</i>	hort-ā-t-um	<i>povzbudit</i>
<i>Supinum II.</i>	hort-ā-t-ū	<i>k povzbuzení</i>
<i>Participium perfecti</i>	hort-ā-t-us, -a, -um	<i>povzbudiv</i>
<i>Participium futuri (aktivní)</i>	hort-ā-t-ūrus, -a -um	<i>chtěje (hodlaje) povzbudit</i>
<i>Infinitivus perfecti</i>	(mē) hort-ā-t-um (-am, -um) esse	<i>že (jsem) povzbudil</i>
<i>Infinitivus futuri aktivní</i>	(mē) hort-ā-t-ūrum (-am, -um) esse	<i>že povzbudí(m)</i>

Indikativ – indicātīvus

<i>Indicātīvus perfecti</i>	hortātus (-a, -um) sum, es, est ...	<i>povzbudil jsem</i>
<i>Indicātīvus plusquamperfecti</i>	hortātus (-a, -um) eram, erās, erat ...	<i>(předtím) jsem povzbudil</i>
<i>Indicātīvus futuri exacti (II.)</i>	hortātus (-a, -um) erō, eris, erit ...	<i>(až) povzbudím</i>

Slovesa semideponentní (polodeponentní) mají deponentní tvary (tj. tvary pasívní s aktivním významem)

1. buď jenom v systému perfektním (perfektum, plusquamperfektum, futurum II.),
2. nebo jenom v systému přítomném (tvary tvořené od kmene přítomního).

Jsou to tato slovesa:

1. audeō, audēre, **ausus sum** – *odvažuji se*
gaudeō, gaudēre, **gāvīsus sum** – *raduji se*
soleō, solēre, **solitus sum** – *mám ve zvyku*
fidō, fīdere, **fīsus sum** – *věřím, důvěřuji*
cōnfidō, cōnfīdere, **cōnfīsus sum** – *důvěřuji*
diffidō, diffīdere, **diffīsus sum** – *nedůvěřuji*

2. revertor, revertī, revertī / reversus sum – *vracím se* (reversus, -a, -um = *vrátiv se*)

Poznámka: Dvojí *revertī* v této stupnici není chyba tisku: první je inf. préz., druhé je 1. os. sg. perf. akt.

Gerundivum (→ L 5.A,d) a opisné časování trpné (→ L 7.A,d) sloves deponentních a semideponentních má vždy význam pasívní, např.:

Gerundivum

hortandus, -a, -um	<i>ten, který má být povzbuzován</i>
imitandus, -a, -um	<i>ten, který má být napodobován</i>

Coniugātiō periphrastica passīva

hortandus, -a, -um sum ...	<i>mám být povzbuzován</i>
imitandus, -a, -um sum ...	<i>mám být napodobován</i>

Kromě toho mají deponentní a semideponentní slovesa také některé aktivní tvary s aktivním významem: participium přezentu, gerundium (→ L 5.A,c–d), participium futura a opisné časování činné, např.:

<i>Part. prez.</i>	hortāns, hortantis	<i>povzbuzuje, povzbuzující; povzbuzující</i>
<i>Gerundium</i>	hortandī, hortandō ...	<i>povzbuzování</i>
<i>Part. fut. akt.</i>	hortātūrus, -a, -um	<i>chtěje (hodlaje) povzbudit; chtějící povzbudit</i>
<i>Opisné časování akt.</i>	hortātūrus, -a, -um sum ...	<i>chci (hodlám) povzbudit</i>

Deponentními slovesy nelze vyjádřit pasívum (výjimkou je pouze gerundivum a opisné časování trpné). Potřebujeme-li slovesný tvar s pasívním významem, musíme použít pasívních tvarů aktivního slovesa podobného významu, např.:

imitor, imitārī, imitātus sum – napodobuji	simulō, simulāre, simulāvī, simulātum – napodobuji, předstírám
imitāmur – napodobujeme	simulāmur – napodobujeme
—	simulāmur – jsme napodobováni
imitābāmur – napodobovali jsme	simulābāmur – napodobovali jsme
—	simulābāmur – byli jsme napodobováni
imitātī sumus – napodobili jsme	simulāvī sumus – napodobili jsme
—	simulātī sumus – byli jsme napodobeni
imitārī – napodobovat	simulāre – napodobovat
—	simulārī – být napodobován
imitāre! – napodobuj!	simulā! – napodobuj!
—	simulāre! – buď napodobován!
imitāns – napodobuje; napodobující	simulāns – napodobuje; napodobující

B. Cvičení – exercitationes

a) Skloňujte tato slovní spojení (adjektiva v závorkách uveďte do správného tvaru):

- ^a 1. Diēs (pulcher et fēlix). 2. Diēs (certus). 3. Merīdiēs (clārus). 4. Seriēs (longus).
5. Spēs (brevis novus) [jen v sg.]. 6. Rēs (pūblicus). 7. Rēs (secundus et adversus) [jen v pl.].

b) Určete tyto slovesné tvary, stupnici příslušného slovesa a český význam:

- ^b 1. Audītū. 2. Clausūra. 3. Dicta. 4. Dictū. 5. Iūdicātus. 6. Mansūrus. 7. Missī.
8. Monitum. 9. Parāta. 10. Perāctūrus. 11. Pulsum. 12. Redēptae. 13. Rogātum.
14. Sepultūra. 15. Vīsū.

c) Slovesa v závorkách uveďte do správného pasívního tvaru a takto upravené věty převeďte do perfekta, plusquamperfekta a futura II.:

- ^c 1. Discipulus (moneō). 2. Herbae (carpō). 3. Hostēs (pellō). 4. Nōs (videō). 5. Onera (portō). 6. Oppidum (dēleō). 7. Patria (līberō). 8. Tū (laudō). 9. Vōx (audiō). 10. Vulpēs (capiō).

d) Přeložte, určete slovesné tvary a převeďte věty do ostatních časů:

- ^d 1. Epistolam scrīptūrus sum. 2. Opus bonum factūrī sunt. 3. Liber bonus legendus est.
4. Mortuī sepeliendī sunt. 5. Properandum est.

e) Určete tyto slovesné tvary, stupnici příslušného slovesa, český význam a časujte:

- ^e 1. Ausus sum. 2. Cōfessus eram. 3. Cōsōlātus erō. 4. Diffīsa sum. 5. Ēgressa eram.
6. Gāvīsus sum. 7. Imitātus erō. 8. Lāpsus eram. 9. Largītus sum. 10. Locūta eram.
11. Mentītus sum. 12. Recordātus erō. 13. Solitus sum. 14. Verita sum.

f) V oddílech C minulých lekcí si znovu vyhledejte texty [3] (s.12), [10] (s.29), [15] (s.36) a [21] (s.48), proveďte jejich tvaroslovný rozbor (vzor → L 2.B,c; L 8.A,b) a přeložte je.

g) Čtěte a přeložte tyto věty:

^a 1. Sicut umbra diēs nostrī sunt super terram (*Iob*, 8, 9). 2. Et ecce ego vōbiscum sum omnibus diēbus usque ad cōsummātiōnem saeculī (*Mt* 28, 20). 3. Averte faciem tuam ā peccātis meis et omnēs inīquitātēs meās dēlē (*Ps* 51 [50], 11). 4. Vidēmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem faciē ad faciem (*1 Cor* 13, 12). 5. Fidēs ex audītū, audītus autem per verbum Chrīstī (*Rom* 10, 17).

^b 6. Veniam vōs monitum. 7. Quae sunt tibi facilia dictū, mihi saepe audītū difficilia sunt. 8. Tacentēs cōsentiunt. 9. Iūdās paenitentiā ductus dīxit: «Peccāvī trādēns sanguinem innocentem» (*cf. Mt* 27, 3–4). 10. Līmina Apostolorum vīsītātūrī veniunt episcopī Rōmam. 11. Invictīs victī victūrī.

^c 12. Missus est angelus Gabriēl ā Deō in cīvitatē Galilaeae, cui nōmen Nāzareth, ad virginem dēspōnsātam virō, cui nōmen erat Iōsēph, dē domō Dāvid, et nōmen virginis Mariā (*Lc* 1, 26–27). 13. Virginēs, quae parātae erant, intrāvērunt cum eō ad nuptiās; et clausa est iānuā (*cf. Mt* 25, 10). 14. Pōns, quī interruptus erat, brevī tempore restitūtus est. 15. Ecce ego ad tē, Sīdōn, et glōrificābor in mediō tuī, et scient quia ego Dominus, cum fēcērō in eā iūdicia et sāctificātus fuerō in eā (*Ez* 28, 22).

^d 16. Rogō prō eīs, quī crēditūrī sunt per verbum eōrum in mē (*cf. Io* 17, 20). 17. Sciō, quod redēptor meus vīvit, et in novissimō diē dē terrā surrēctūrus sum (*cf. Iob* 19, 25). 18. Vidēbō Deum, quem vīsūrus sum ego ipse, et oculī meī cōnspectūrī sunt (*cf. Iob* 19, 26–27). 19. Sāctī nōn solum admīrandī, sed etiam imitandī sunt. 20. Bellum fīniendum erat. 21. Prohibenda maximē erit īra in pūniendō.

^e 22. Rem tenē, verba sequentur. 23. Parvulus enim nātus est nōbīs, fīlius datus est nōbīs (*Is* 9, 6). 24. Fēlix es, sacra Virgō Mariā, et omnī laude dignissima: ex quā ortus est sōl iūstitiae, Chrīstus Deus noster, per quem salvātī et redēptī sumus. 25. Reversī sunt pāstōrēs glōrificantēs et laudantēs Deum in omnibus, quae audierant et vīderant, sicut dictum est ad illōs (*Lc* 2, 20). 26. Hic fīlius meus mortuus erat et revīxit, perierat et inventus est (*Lc* 15, 24). 27. Mortuus est autem et dīves et sepultus est in īfernō (*Lc* 16, 22). 28. Omnis, quī cōfessus fuerit mē cōram hominibus, et Fīlius hominis cōfitebitur illum cōram angelīs Deī (*cf. Lc* 12, 8). 29. Recordātus est Petrus verbī Iēsū, quod dīxerat, et ēgressus forās flēvit amārē (*cf. Mt* 26, 75). 30. Mementō, homō, quia pulvis es et in pulverem revertēris (*cf. Gn* 3, 19). 31. Gāvīsī sunt ergō discipulī vīsō Dominō (*Io* 20, 20).

Poznámky: 2. *omnibus diēbus* – abl. časový – po všechny dny; *saeculum* – zde časnost, svět; 12. *mihi est* – dativ přivlastňovací – mám; *nōmen est mihi* – mám jméno / jmenuji se; 14. *brevī tempore* – abl. časový – v krátké době; 15. *ad tē* – dopln: *dīcō* – (k) tobě říkám, pravím; *in eā* – tj. v Sidonu; *sāctificātus (fu)erō* – fut. II. 18. *ipse* – zájmeno ukazovací (→ L 10.A,a) – sám; 24. *omnī laude (dignissima)* – ablativ vztahu – veškeré chvály (nejhodněji); 25. *ad illōs* – ak. pl. m. zájmena ukazovacího ille, illa, illud (→ L 10.A,a) – k nim / jim; 26. *perierat* – 3. os. sg. plqpf. slovesa pereō, perīre, perīi, –, peritūrus – byl ztracen, ztratil se; 28. *cōfessus (fu)erit* – fut. II.; *illum* – ak. sg. m. zájmena ukazovacího ille, illa, illud – jej, jeho, ho; 31. *vīsō Dominō* – abl. absol. (→ L 17.A,c) – když uviděl Pána.

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[25] *Psalmus* 117 (116)

Laudāte Dominum, omnēs gentēs,
collaudāte eum, omnēs populī;
quoniam cōfirmāta est super nōs misericordia eius,
et vērītās Domini manet in aeternum.

Crēdō in ūnum Deum,

Patrem omnipotentem, factōrem caelī et terrae,
vīsibilium omnium et invīsibilium.

Et in ūnum Dominum Iēsum Chrīstum,

Fīlium Deī ūnigenitum,

et ex Patre nātum ante omnia saecula.

Deum dē Deō, lūmen dē lūmine,

Deum vērum dē Deō vērō,

genitum, nōn factum, cōsubstantiālem Patrī:

per quem omnia facta sunt.

Quī propter nōs hominēs et propter nostram salūtem
dēscendit dē caelīs.

Et incarnātus est dē Spīritū Sāctō

ex Mariā Virgine, et homō factus est.

Crucifixus etiam prō nōbīs sub Pontiō Pilātō;

passus et sepultus est,

et resurrexit tertiā diē, secundum Scrīptūrās,

et ascendit in caelum, sedet ad dexteram Patris.

Et iterum ventūrus est cum glōriā,

iūdicāre vīvōs et mortuōs,

cuius rēgnī nōn erit finis.

Et in Spīritum Sāctum, Dominum et vīvificantem:

quī ex Patre Fīliōque prōcēdit.

Quī cum Patre et Fīliō simul adōrātur et conglōrificātur:

quī locūtus est per prophētās.

Et ūnam, sāctam, catholicam et apostolicam Ecclēsiam.

Cōnfiteor ūnum baptisma in remissiōnem peccātōrum.

Et exspectō resurrectiōnem mortuōrum,

et vītā ventūrī saeculī. Amēn.

[27] *Antiphōna fīnālis ad beātam Mariām Virginem (2)*

Avē, Rēgīna caelōrum,

avē, Domina angelōrum,

salvē, rādīx, salvē, porta,

ex quā mundō lūx est orta.

Gaudē, Virgō glōriōsa,

super omnēs speciōsa;

valē, ō valdē decōra,

et prō nōbīs Chrīstum exōrā.

8. LEKCE – LECTIO OCTAVA

Zpodstatňování Tvaroslovný rozbor latinského textu Opakování gramatiky

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Zpodstatňování

Slova adjektivní povahy (adjektiva, participia, většina zájmen) často nabývají významu substantiva – zpodstatňují se (substantivizují). Osoby se přitom obvykle označují maskulinem, popř. femininem, obecné pojmy neutrem, např.

amīcus, a, um *přátelský*
dīves, dīvitis – *bohatý*
iūstus, a, um *spravedlivý*
malus, a, um *zlý*
sānctus, a, um *svatý*

stultus, a, um *hloupý*
sapiēns, sapientis – *moudrý*
bonus, a, um *dobrý*
malus, a, um *zlý*

amīcus, ī, m *přítel*; amīca, ae, f *přítelkyně*
dīves, dīvitis, m *bohatý* / *bohatec* / *boháč*
iūstus, ī, m *spravedlivý* (člověk)
malus, ī, m *zlý* (člověk / duch)
sānctus, ī, m *svatý* / *světec*
sāncta, ae, f *svatá* / *svěťice*
stultus, ī, m *hloupý* (člověk) / *hlupák*
sapiēns, entis, m *moudrý muž*, *mudrc*
bonum, ī, n *dobro*
malum, ī, n *zlo*

Některých adjektiv se v plurálu může použít substantivně, např.

doctus, a, um *učený*
nōbilis, e *urozený*
posterus, era, um *potomní, příští*
Rōmānus, a, um *římský*

doctī, ōrum, m *učenci*
nōbilēs, ium, m *šlechtici* / *šlechta*
posterī, ōrum, m *potomci*
Rōmānī, ōrum, m *Římané*

Obecné a hromadné pojmy, které čeština vyjadřuje singulárem neutra, se v latině vyjadřují zpravidla plurálem neutra, např.

mala
bona
nova et vetera
omnia
ea, quae
adiuvantia

zlé věci / zlo
dobré věci / statky / majetek
věci nové i staré / události nové i staré
všechny věci / všechno
ty věci, které / to, co
věci / látky pomáhající / povzbuzující; pomocné prostředky,
pomocné látky
věci, které mají být přidány / přídavky / dodatky
věci, které mají být opraveny / chyby k opravení / opravy
vykonané věci / činy / skutky / veřejné jednání / usnesení /
nařízení / zápisy / protokoly / (denní) zprávy / noviny
věci skryté / to, co je skryté

addenda
corrigenda
ācta
abscondita

Poznámky: Substantivizované plurály neuter překládáme pracovní jako (nějaké) věci, potom podle významu a kontextu zvolíme vhodnější ekvivalent.

K morfologii substantivizovaných adjektiv 3. deklinace → pozn. na str. 38 (L 5.A,a).

b) Vzor gramatického (morfologického) rozboru textu

¹⁶ Undecim autem discipulī abiērunt in Galilaeam, in montem ubi cōstituerat illīs Iēsūs, ¹⁷ et videntēs eum adōrāvērunt; quīdam autem dubitāvērunt. ¹⁸ Et accēdēns Iēsūs locūtus est eis dīcēns: «Data est mihi omnis potestās in caelō et in terrā. ¹⁹ Euntēs ergō docēte omnēs gentēs, baptizantēs eōs in nōmine Patris et Filii et Spīritūs Sānctī, ²⁰ docentēs eōs servāre omnia, quaecumque mandāvī vōbīs. Et ecce ego vōbiscum sum omnibus diēbus usque ad cōsummātiōnem saeculī».

(Mt 28, 16–20) ⁴

Gramatický rozbor:

Výklad je zaměřen na morfologické určení jednotlivých slov; je vzorem, jak určovat jednotlivé slovní tvary. V hranatých závorkách [...] je kromě toho zjednodušeně označena funkce ve větě jako pomůcka pro překlad (návod k postupu při překladu → L 4.A,c). Podle potřeby jsou uvedeny stručné poznámky k dosud neprobraným gramatickým jevům.

ūndecim – číslovka základní, nesklonná – *jedenáct*

autem (na druhém místě) – spojka odporovací – *avšak, ale, pak*

discipulī – nom. pl. substantiva *discipulus, discipulī, m* – *učedníci* (*ūndecim discipulī* = *jedenáct učedníků*) – [podmět]

abiērunt – 3. os. pl. ind. perf. akt. slovesa *abeō, abīre, abiī, abitum* – *odešli* – [přísudek]

in – předložka s ak. na otázku kam? – *do*

(in) **Galilaeam** – ak. sg. subst. *Galilaea, Galilaeae, f* – (*do*) *Galileje* – [určení místa]

(in) **montem** – ak. sg. subst. *mōns, montis, m* – (*na*) *horu* – [určení místa]

ubi – příslovce místa – *kde, zde vhodněji kam* (ve smyslu vztažném)

cōstituerat – 3. os. sg. ind. plqpf. akt. slovesa *cōstituō, cōstituere, cōstituī, cōstitutum* – (*předtím / byl*) *přikázal* – [přísudek vedlejší věty]

illīs – dat. pl. m. zájmena *ille, illa illud* – *jim* (doslova *oněm*) – [předmět v dat.]

Iēsūs – nom. sg. vlastního jména *Iēsūs, Iēsū, m* – *Ježíš* – [podmět vedlejší věty]

et – spojka – *a, i*

videntēs – nom. pl. m. participia prez. slovesa *videō, ēre, vīdī, vīsum* – *vidíce / když uviděli*

eum – ak. sg. m. zájmena ukazovacího *is, ea, id* – *ho, jej* – [předmět v ak.]

adōrāvērunt – 3. os. pl. ind. perf. akt. slovesa *adōrō, adōrāre, adōrāvī, adōrātum* – *poklonili se* – [přísudek]

quīdam – nom. pl. m. zájmena neurčitého *quīdam, quaedam, quoddam* – *někteří* – [podmět]

autem – spojka odporovací – *však*

dubitāvērunt – 3. os. pl. ind. perf. akt. slovesa *dubitō, dubitāre, dubitāvī, dubitātum* – *pochybovali* – [přísudek]

accēdēns – nom. sg. part. prez. slovesa *accēdō, accēdere, accessī, accessum* – *přistupuje* (= přechodník), přeložíme raději větou «(i) přistoupil ... (a promluvil)»

locūtus est – 3. os. sg. ind. perf. deponentního slovesa *loquor, loquī, locūtus sum* – *promluvil* – [přísudek]

eīs – dat. pl. m. zájmena ukazovacího *is, ea, id* – (*k*) *nim* – [předmět v dat.]

dīcēns – nom. sg. m. part. prez. slovesa *dīcō, dīcere, dīxī, dictum* – *říkaje, řka*

data est – 3. os. sg. ind. perf. pas. slovesa *dō, dare, dedī, datum* – *byla dána (jest dána)* – [přísudek]

mihi – dat. sg. zájmena osobního *ego* – *mně* – [předmět v dat.]

omnis – nom. sg. f. adjektiva *omnis, omne* – *všechna* – [přívlastek k *potestās*]

potestās – nom. sg. substantiva *potestās, potestātis, f* – *moc* – [podmět]

in – předložka s abl. na otázku kde? – *v, na*

(in) **caelō** – abl. sg. substantiva *caelum, caelī, n* – (*na*) *nebi* – [určení místa]

(in) **terrā** – abl. sg. substantiva *terra, terrae, f* – (*na*) *zemi* – [určení místa]

euntēs – nom. pl. m. part. prez. slovesa *eō, ire, iī, itum* – *jdouce / jděte a ...*

ergō – adverbium – *tedy*

docēte – imper. 2. os. pl. slovesa *doceō, docēre, docuī, doctum* – *učte* – [přísudek]

omnēs – ak. pl. f. adjektiva *omnis, omne* – *všechny* – [přívlastek ke *gentēs*]

gentēs – ak. pl. substantiva *gēns, gentis, f* – *národy* – [předmět v ak.]

baptizantēs – nom. pl. m. part. prez. slovesa *baptizō, baptizāre, baptizāvī, baptizātum* – *křtíce* (vhodnější překlad ... *a křtěte*)

⁴ Text podle Nova Vulgata Bibliorum Sacrorum editio. Editio typica altera. [Città del Vaticano], Libreria Editrice Vaticana 1986.

eōs – ak. pl. m. zájmena ukazovacího *is, ea, id – je* – [předmět v ak.]

(in) nōmine – abl. sg. substantiva *nōmen, nōminis, n* – (ve) jměnu

Patris – gen. sg. substantiva *Pater, Patris, m* – Otce – [gen. přivlastňovací, přívlastek k *in nōmine*]

Filiū – gen. sg. substantiva *Filius, Filiū, m* – Syna – [gen. přivlastňovací, přívlastek k *in nōmine*]

Spīritūs – gen. sg. substantiva *Spīritus, Spīritūs, m* – Ducha [gen. přivlastňovací, přívlastek k *in nōmine*]

Sānctī – gen. sg. adjektiva *sāctus, sāncta, sānctum* – Svatého [přívlastek ke *Spīritūs*]

docentēs – nom. pl. m. participia prez. slovesa *doceō, docere, docui, doctum* – učíce / a učte

servāre – inf. prez. slovesa *servō, servāre, servāvī, servātum* – zachovávat – [předmět k *docentēs*]

omnia – ak. pl. n. substantivizovaného (zpodstatnělého) adjektiva *omnis, omne* – všechno – [předmět k *servāre*]

quaecumque – ak. pl. n. neurčitého vztažného zájmena *quicumque, quaecumque, quodcumque* – cokoli – [předmět vedlejší věty]

mandāvī – 1. os. sg. ind. perf. akt. slovesa *mandō, mandāre, mandāvī, mandātum* – přikázal jsem – [přísudek vedlejší věty]

vōbīs – dat. zájmena osobního *vōs – vām* – [předmět ve 3. pádě]

ecce – citoslovce (lat. interiectiō) – *hle, ejhle*

ego – nom. zájmena osobního *ego – já* – [podmět]

cum – předložka s abl. – *s, se*

vōbīs(cum) – abl. zájmena osobního *vōs – (s) vāmī*

sum – 3. os. sg. ind. prez. slovesa *sum, esse, fui, –, futūrus* – *jsem* – [přísudek]

omnibus – abl. pl. m. adjektiva *omnis, omne* – (ve) všech [přívlastek k *diēbus*]

diēbus – abl. pl. substantiva *diēs, diēī, m* – (ve) dnech

omnibus diēbus – ablativ časový – *ve všech dnech / po všechny dny* – [určení času]

ūsq̄ue – adverbium – *ustavičně, stále, až*

ad – předložka s ak. – *k, do*

ūsq̄ue ad – *až do*

(ūsq̄ue ad) cōsummātiōnem (saeculī) – ak. sg. substantiva *cōsummātiō, cōsummātiōnis, f* – (až do) konce / / skonání (světa) – [určení času]

saeculī – gen. sg. substantiva *saeculum, saeculī, n* – věku, času, světa – [přívlastek ke *cōsummātiōnem*]

c) Opakování gramatiky – artis grammaticae repetitiō

- Procvičení správné výslovnosti délek a přízvuků (výklad → L 1.A,c–d)

Čtěte pozorně text [28] z části C této lekce (déšky jsou vyznačeny výše v části A.b).

- Skloňování substantiv a adjektiv (výklad → L 2.A,a–b; L 3.A,a–b; L 4.A,a; L 5.A,a; L 6.A,a; L 7.A,a)

Přeložte, určete deklinaci a skloňujte:

Poēta clārus – ordō sacer – exercitātiō cotīdiāna – coetus magnus – magister sapiēns – frāter meus – rēs pūblica – rēs difficilis – diēs fēstus – urbs mūnīta.

- Časování sloves – indikativ (výklad → L 2.A,c–d–e; L 3.A,e; L 4.A,b; L 5.A,d; L 6.A,c–d; L 7.A,c–d–e)

Přeložte, určete konjugaci, tvar a stupnici slovesa a časujte:

Sī salūtō, salūtor. – Spondeō ac polliceor. – Sī bene labōrāveram, laudābar. – Vidēbam et audiēbam. – Sī bene loquar, audiar. – Legis et scrībīs. – Aperīō et claudō. – Patitur et moritur. – Castīgāvī et monuī. – Studuī et didicī. – Lēgeram et assēnsus sum. – Domō ēgressus eram et Rōmam profectus sum.

— *Převed'te tyto věty též do ostatních časů.*

- Jmenné tvary slovesné (výklad → L 2.A,c; L 5.A,b–c; L 7.A,b; infinitivy → výše: časování sloves)

Přeložte a určete tvary uvedených participií a stupnici sloves od kterých jsou utvořena:

Monēns – monitus – monitūrus – hortāns – passus – secūtūrus – capiēns – gāvīsus – missus – clausūrus – factus – scrībentēs.

Přeložte a určete tyto jmenné tvary slovesné a stupnici sloves, od kterých jsou utvořeny:

Portāre – benedīxisse – ad capiendum – (facile) factū – habitātās – legenda – tenendum
esse – vidēre – celebrātūrum esse – monendus et hortandus – patī – mittī – quaesītus –
expectārī – petītum esse – pepulisse – pulsum esse – (veniō) cēnātum.

— *Utvořte od výše uvedených sloves opisné časování činné a trpné a uveďte příklady pro jednotlivé časy.*

B. Cvičení – exercitationes

a) Čtěte a přeložte:

^a 1. Euge, serve bone et fidēlis, super pauca fuisit fidēlis, suprā multa tē cōstituam: intrā in gaudium dominī tuī (*Mt 25, 23*). 2. Fēcērunt omnia iuxtā praeceptum Mōysi (*Lv 10, 7*). 3. Quī attonitis oculīs cōgitat prāva, comprimēns labia sua perficit malum (*Prv 16, 30*). 4. Perdam sapientiam sapientium et prūdentiam prūdentium reprobābō (*1 Cor 1, 19*). 5. Dērelīquērunt mē propinquī mei (*Iob 19, 14*). 6. Memor fuī diērum antīquōrum, meditātus sum in omnibus operibus tuīs, in factīs manuum tuārum recōgitābam (*Ps 143 [142], 5*). 7. Zachaeus dīxit: «Ecce dīmidium bonōrum meōrum, Domine, dō pauperibus» (*cf. Lc 19, 8*). 8. Inimīcus vōbīs factus sum vērūm dīcēns vōbīs? (*Gal 4, 16*). 9. Benedīcite ūnīversa germinantia in terrā Dominō (*Dn 3, 76*). 10. Memoriam fēcīt mīrābīlium suōrum misericors et miserātor Dominus (*Ps 111 [110], 4*).

^{b-c} 11. Domine, diēi exordium ā tuā benignitāte suscepimus, nōbīs pariter vītae novae concēde initium. 12. Chrīste, sōl et diēs noster, illūminā nōs radiīs tuīs, et omnēs sēnsūs malōs iam māne compesce. 13. Per crucem et resurrēctiōnem tuam replē nōs cōsōlātiōne Spīritūs Sāctī. 14. Sī quis sermōnem meum servāverit, mortem nōn vidēbit in aeternum (*Io 8, 51*). 15. Quī persevērāverit ūsque in finem, hic salvus erit (*Mt 24, 13*). 16. Ut sēmentem fēceris, ita metēs. 17. Quī sē humiliāverit, exaltābitur (*Mt 23, 12*). 18. Cum cecideram, surgēbam. 19. Concordiā parvae rēs crēscunt, discordiā maximae quidem dīlābuntur. 20. Signum magnum appāruit in caelō: mulier amicta sōle et lūna sub pedibus eius et in capite eius corōna stēllārum duodecim (*Apc 12, 1*).

b) *Určete tvary jednotlivých slov ve větách ze cvičení a) podle vzoru v části A, b této lekce.*

c) *Pokud to smysl dovoluje, převeďte věty ze cvičení a) ze singuláru do plurálu nebo naopak a převeďte je do ostatních časů.*

d) *Vyhledejte si znovu text [20] (s. 42), proveďte jeho tvaroslovný rozbor a přeložte.*

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[28] *Dē epistolā secundā beātī Paulī apostolī ad Timotheum (2 Tīm 4, 1–5)*

¹ Testificor cōram Deō et Chrīstō Iēsū, quī iūdicātūrus est vīvōs ac mortuōs, per adventum ipsīus et rēgnum eius: ² praedicā verbum, instā opportūnē, importūnē, argue, increpā, obsecrā in omnī longanimitāte et doctrīnā.

³ Erit enim tempus, cum sānam doctrīnam nōn sustinēbunt, sed ad sua dēsīdēria coacervābunt sibi magistrōs prūrientēs auribus, ⁴ et ā vērītate quidem audītum āvertent, ad fābulās autem convertentur.

⁵ Tū vērō vigilā in omnibus, labōrā, opus fac ēvangelistae, ministerium tuum implē.

Poznámka: ¹ *ipsīus* – gen. sg. m. zájmena ipse, ipsa, ipsum – jeho (samého).

Baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti.

Diaconus, vel sacerdos: Dóminus vobíscum.

Populus respondet: Et cum spírítu tuo.

Diaconus, vel sacerdos: **Léctio sancti Evangélii secúndum Matthæum**

28, 16–20

Populus acclamat: Glória tibi, Dómine.

In illo témpore:

Undecim autem discípuli abiérunt in Galilæam, in montem ubi constitúerat illis Iesus, et vidéntes eum adoravérunt, quidam autem dubitavérunt.

Et accédens Iesus locútus est eis dicens: «Data est mihi omnis potéstas in caelo et in terra. Eúntes ergo docéte omnes gentes, baptizántes eos in nómine Patris et Fílii et Spíritus Sancti, docéntes eos serváre ómnia, quaecúmque mandávi vobis. Et ecce ego vobíscum sum ómnibus diébus usque ad consummationem sæculi».

Finito Evangelio diaconus vel sacerdos dicit: Verbum Dómini,

omnibus acclamantibus: **Laus tibi, Christe.**

Deinde librum osculatur dicens secreto:

Per evangélica dicta deleántur nostra delicta.

Poznámky:

- Při čtení textu věnujte velkou pozornost správné výslovnosti – nejsou zde vyznačeny délky, ale v částech určených k hlasitému přednesu při slavení liturgie jsou označeny přízvuky, jak je to obvyklé v liturgických knihách (→ L 1.A,c-d).
- Tento text je uveden podle *Missale Romanum cum lectionibus. Editio iuxta typicam alteram. [Città del Vaticano], Libreria Editrice Vaticana 1977. 4 Tomi.* – Text odpovídá mešnímu lekcionáři.
- Petitem jsou tištěny doplňky z *Ordo missae cum populo*.
- Části tištěné kurzívou se při liturgii nečtou. V liturgických knihách jsou většinou tištěny červeně (tzv. rubriky).
- Podrobné gramatické poznámky k vlastnímu textu evangelia: → oddíl A.a této lekce.
- Další poznámky k překladu: *annō B* – abl. časový – v roce B (v ročním cyklu B); *fnītō ēvangeliō* – vazba ablativu absolutního (→ L 17.A,c) – *když bylo evangelium skončeno, po ukončení evangelia*; *omnibus acclāmantibus* – abl. absolutní – *zatímco všichni zvolají / a všichni zvolají; děleantur* – 3. os. pl. konj. prez. pas. – *ať jsou zničeny / zahlazeny*.

[30] *Symbolum apostolicum*

Crēdō in Deum,

Patrem omnipotentem,

Creātōrem caelī et terrae.

Et in Iēsum Chrīstum,

Filium eius ūnicum, Dominum nostrum:

quī conceptus est dē Spīritū Sāctō,

nātus ex Mariā Virgine,

passus sub Pontiō Pilātō,

crucīfixus, mortuus, et sepultus:

dēscendit ad īnferōs:

tertiā diē resurrēxit ā mortuīs;

ascendit ad caelōs;

sedet ad dexteram Deī Patris omnipotentis:

inde ventūrus est

iūdicāre vīvōs et mortuōs.

Crēdō in Spīritum Sānctum,
Sānctam Ecclēsiam catholicam,
Sānctōrum commūniōnem,
remissiōnem peccātōrum,
carnis resurrēctiōnem,
vītā aeternā. Amēn.

[31] *Canticum beātae Mariāe Virginis (Lc 1, 46–55)*

Magnificat

anima mea Dominum,
et exultāvit spīritus meus
in Deō salūtārī meō;
quia respēxit humilitātem ancillae suae,
ecce enim ex hōc beātam mē dīcent omnēs generātiōnēs.
Quia fēcit mihi magna, quī potēns est:
et sānctum nōmen eius,
et misericordia eius ā prōgeniē in prōgeniēs
timentibus eum.
Fēcit potentiam in bracchiō suō,
dispersit superbōs mente cordis suī,
dēposuit potētēs dē sēde,
et exaltāvit humilēs,
ēsurgentēs implēvit bonīs,
et dīvitēs dīmīsit inānēs.
Suscēpit Īsrāēl, puerum suum,
recordātus misericordiae suae,
sicut locūtus est ad patrēs nostrōs,
Abraham et sēminī eius in saecula.

[32] *Invocātiō ad sānctum Michaēlem Archangelum*

Sāncte Michaēl Archangele, dēfende nōs in proeliō;
contrā nēquitiam et īnsidiās diabolī estō praesidium.
Imperet illi Deus; supplicēs dēprecāmur:
tūque, Prīnceps militiae caelestis,
satanam aliōsque spīritūs malignōs,
quī ad perditionem animārum pervagantur in mundō,
dīvinā virtūte in īnfernū dētrūde. Amēn.

Poznámky: *illī* – dat. sg. zájmena ille, illa, illud – *jemu*; *imperet* – 3. os. sg. konj. prez. akt. – *necht' přikáže*.

[33] *Invocātiō ad sānctum Angelum Custōdem proprium*

Angele Deī, quī custōs es meī,
mē tibi commissum pietāte supernā
[hodiē (*vel:* hāc nocte)]
illūminā, custōdī, rēge et gubernā. Amēn.

9. LEKCE – LECTIO NONA

Stupňování adjektiv Tvoření a stupňování adverbii Konjunktivy slovesa esse

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Stupňování adjektiv – adiectivōrum gradātiō

Latinská adjektiva mohou vyjádřit trojí stupeň jimi označené vlastnosti:

1. stupeň – pozitiv (gradus positivus) vyjadřuje základní míru vlastnosti
např. *pulcher, pulchra, pulchrum* – krásný
2. stupeň – komparativ (gradus comparativus) vyjadřuje vyšší nebo odlišnou míru vlastnosti
např. *pulchrior, pulchrius* – krásnější
3. stupeň – superlativ (gradus superlativus) vyjadřuje nejvyšší míru vlastnosti
např. *pulcherrimus, -a, -um* – nejkrásnější, překrásný

Stupňování pravidelné – gradātiō rēgulāris

Komparativ se tvoří ze základu adjektiva příponami **-ior** (pro m. a f.), **-ius** (pro n.) a skloňuje se podle 3. deklinace jako substantiva s kmenem souhláskovým (vzory *victor* a *nōmen*). V abl. sg. má koncovku **-e**, v gen. pl. **-um**, v nom. a ak. pl. n. koncovku **-a**.

Superlativ se tvoří ze základu adjektiva zpravidla příponou **-issimus, -issima, -issimum** a skloňuje se jako adjektiva 1. a 2. deklinace.

Adjektiva 1. 2. a 3. deklinace zakončená v nom. sg. na **-er** tvoří superlativ příponou **-rimus, -rima, -rimum**.

Šest adjektiv zakončených v nom. sg. na **-lis** (3. deklinace) tvoří superlativ příponou **-limus, -lima, -limum**.

<i>pozitiv</i>	<i>základ</i>	<i>komparativ</i>	<i>superlativ</i>
clārus, a, um <i>jasný, slavný</i>	clār-	clār-ior, -ius	clār-issimus, -a, -um
levis, e <i>lehký</i>	lev-	lev-ior, -ius	lev-issimus, -a, -um
fēlix, fēlicis <i>šťastný</i>	fēlic-	fēlic-ior, -ius	fēlic-issimus, -a, -um
līber, era, erum <i>svobodný</i>	līber-	līber-ior, -ius	līber-rimus, -a, -um
crēber, bra, brum <i>hojný, častý</i>	crēb(e)r-	crēbr-ior, -ius	crēber-rimus, -a, -um
ācer, ācris, ācre <i>ostrý, rázný</i>	āc(e)r-	ācr-ior, -ius	ācer-rimus, -a, -um
celer, celeris, e <i>rychlý</i>	celer-	celer-ior, -ius	celer-rimus, -a, -um
facilis, e <i>snadný</i>	facil-	facil-ior, -ius	facil-limus, -a, -um
difficilis, e <i>nesnadný</i>	difficil-	difficil-ior, -ius	difficil-limus, -a, -um
similis, e <i>podobný</i>	simil-	simil-ior, -ius	simil-limus, -a, -um
dissimilis, e <i>nepodobný</i>	dissimil-	dissimil-ior, -ius	dissimil-limus, -a, -um
humilis, e <i>nízký</i>	humil-	humil-ior, -ius	humil-limus, -a, -um
gracilis, e <i>štíhlý</i>	gracil-	gracil-ior, -ius	gracil-limus, -a, -um

Ostatní adjektiva zakončená v pozitivu na **-lis** mají superlativ pravidelný, např.:

nōbilis, e <i>vznešený</i>	nōbil-	nōbil-ior, -ius	nōbil-issimus, -a, -um
ūtilis, e <i>užitečný</i>	ūtil-	ūtil-ior, -ius	ūtil-issimus, -a, -um

Zvláštnosti ve tvoření komparativu a superlativu

Složená adjektiva zakončená na **-dicus, -ficus, -volus** tvoří komparativ a superlativ, jakoby končila na **-dicēns, -ficēns, -volēns** (gen. sg. *-dicentis, -ficientis, -volentis*):

<i>pozitiv</i>		<i>komparativ</i>	<i>superlativ</i>
maledic-us, a, um <i>zlolajný</i>	maledic-e-nt-	maledic-e-nt-ior, -ius	maledic-e-nt-issimus, -a, -um
magnifi-cus, a, um <i>velkolepý</i>	magnific-e-nt-	magnific-e-nt-ior, -ius	magnific-e-nt-issimus, -a, -um
benevol-us, a, um <i>laskavý</i>	benevol-e-nt-	benevol-e-nt-ior, -ius	benevol-e-nt-issimus, -a, -um

Stupňování opisné – gradātiō periphrastica

Adjektiva, která mají před koncovkou **-us, -a, -um** samohlásku, tvoří komparativ pomocí adverbia **magis** (*více*) a superlativ pomocí adverbia **maximē** (*nejvíce*), např.:

	<i>pozitiv</i>	<i>komparativ</i>	<i>superlativ</i>
-u-us	arduus, a, um <i>strmý</i>	magis arduus, -a, -um	maximē arduus, -a, -um
-i-us	dubius, a, um <i>pochybný</i>	magis dubius, -a, -um	maximē dubius, -a, -um
-e-us	idōneus, a, um <i>vhodný</i>	magis idōneus, -a, -um	maximē idōneus, -a, -um

Poznámky:

- Zvl. ve středověké a církevní latině se superlativ i u těchto adjektiv tvoří pomocí koncovky **-issimus, -a, -um**,
např.: pius, a, um *zbožný* magis pius, -a, -um pi-issimus, -a, -um
strēnuus, a, um *zdatný, rázný* magis strēnuus, -a, -um strēnu-issimus, -a, -um
- Adjektiva na **-quus** se stupňují pravidelně,
např.: aequus, a, um *rovný, slušný* aequ-ior, -ius aequ-issimus, -a, -um
antīquus, a, um *starý, starobylý* antīqu-ior, -ius antīqu-issimus, -a, -um
nēquam (neskl.) *ničemný, špatný* nēqu-ior, -ius nēqu-issimus, -a, -um
- Opisného stupňování se může použít i u adjektiv, která samohlásku před koncovkou nemají,
např.: ūtilis, e *užitečný* ūtil-ior, -ius / magis ūtilis, -e ūtil-issimus, -a, -um
/ maximē ūtilis, -e

Stupňování nepravidelné – gradātiō irrēgulāris

Některá adjektiva tvoří jednotlivé stupně od různých kmenů. Jsou to tato adjektiva:

<i>pozitiv</i>		<i>komparativ</i>	<i>superlativ</i>
bonus, a, um	<i>dobrý</i>	melior, -ius	optimus, -a, -um
malus, a, um	<i>zlý, špatný</i>	peior, -ius	pessimus, -a, -um
magnus, a, um	<i>velký, veliký</i>	maior, -ius	maximus, -a, -um
parvus, a, um	<i>malý</i>	minor, -us	minimus, -a, -um
multī, ae, a	<i>mnozí, četní</i>	plūrēs, -a (gen. <i>plūrium</i>)	plūrimī, -ae, -a
multum (neutrum sg.)	<i>mnoho</i>	plūs, plūris	plūrium

Poznámky:

- *Plūs* – *více* (kompar. k *multum*) je neutrum substantivní; kromě nom. a ak. sg. (*plūs*) má jenom gen. sg. (*plūris*); také superlativ *plūrium* – *nejvíce* se obvykle vyskytuje pouze v nom. a ak. (*plūrium*), např.: *plūs (plūrium) aurī* – *více (nejvíce) zlata*; *plūs (plūrium) valeō* – *více (nejvíce) zmožu*; *plūris (plūrimī) aestimō* – *více (nejvíce) si vážím, oceňuji*.
- Plurál (*multī, multae, multa* – *mnozí*; *plūrēs, plūra* – *více*; *plūrimī, plūrimae, plūrima* – *nejvíce*) má význam adjektivní: *multī hominēs* – *mnoho lidí*; *plūrēs hominēs* – *více lidí*; *plūrimī hominēs* – *nejvíce lidí*.
- Adjektivum *complūrēs, complūra* (*přemnozí, dosti mnoho, nemálo*) vyskytuje se jen v plurálu a nemá význam srovnávací: *complūrēs librí* – *nemálo knih, přemnohé knihy*.

Stupňování neúplné (schodné) – gradātiō dēfectīva

Některá adjektiva netvoří všechny stupně. U těchto adjektiv se scházející stupeň nahrazuje jiným adjektivem téhož nebo analogického významu, nebo se užije opisného stupňování, popřípadě se tohoto stupně vůbec neužívá:

<i>pozitiv</i>	<i>od adjektiva</i>	<i>komparativ</i>	<i>superlativ</i>
egēnus, a, um (<i>nuzný</i>)	<u>egēns, entis</u>	<u>egentior, -ius</u>	<u>egentissimus, -a, -um</u>
prōvidus, a, um (<i>prozíravý</i>)	<u>prōvidēns, entis</u>	<u>prōvidentior, -ius</u>	<u>prōvidentissimus, -a, -um</u>
novus, a, um (<i>nový</i>)	<u>recēns, entis</u>	<u>recentior, -ius</u>	novissimus, -a, -um
sacer, cra, crum (<i>posvátný</i>)	<u>sāctus, a, um</u>	<u>sāctior, -ius</u>	sacerrimus, -a, -um
salūtāris, e (<i>zdravý, léčivý</i>)	<u>salūber, bris, bre</u>	salūtārior, -ius	<u>salūberimus, -a, -um</u>
vetus, veteris (<i>starý, starobylý</i>)	<u>vetustus, a, um</u>	<u>vetustior, -ius</u>	veterimus, -a, -um
frūgī (neskl.) (<i>řádný</i>)	<u>frūgālis, e</u>	<u>frūgālior, -ius</u>	<u>frūgālissimus, -a, -um</u>
dīversus, a, um (<i>různý</i>)		magis dīversus, -a, -um	dīversissimus, -a, -um
falsus, a, um (<i>klamný</i>)		magis falsus, -a, -um	falsissimus, -a, -um
alacer, cris, cre (<i>hbitý, čihý</i>)		alacrior, -ius	—
laudābilis, e (<i>chvályhodný</i>)		laudābilior, -ius	—
iuvenis, e (<i>mladý</i>)		iūnior, -ius	—
senex, senis (<i>starý</i>)		senior, -ius	—
exterus / exter, era, erum (<i>vnější</i>)		exterior, -ius	extrēmus, -a, -um
īnferus, a, um (<i>dolní, spodní</i>)		īnferior, -ius	īnfirmus, -a, -um / / īmus, -a, -um
posterus, a, um (<i>následující, příští</i>)		posterior, -ius (<i>zadnější, pozdější</i>)	postrēmus, -a, -um
super(us), era, erum (<i>horní</i>)		superior, -ius	suprēmus, -a, -um / / summus, -a, -um
— [prope (<i>blízko</i>); propinquus, a, um (<i>blízký</i>)]		propior, -ius (<i>blížeší</i>)	proximus, -a, -um
— [ante (<i>před</i>)]		anterior, -ius (<i>přednější, přední</i>)	—
— [citrā (z této strany)]		cīterior, -ius (<i>přednější, přední</i>)	—
—		dēterior, -ius (<i>horší, špatnější</i>)	dēterrīmus, -a, -um
— [intra (<i>uvnitř</i>); internus, a, um (<i>vnitřní</i>)]		interior, -ius (<i>vnitřnější, vnitřní</i>)	intimus, -a, -um
— [prae (<i>před</i>)]		prior, -ius (<i>přednější</i>)	přīmus, -a, -um (<i>první</i>)
— [ultra (<i>z oné strany</i>)]		ulterior, -ius (<i>vzdálenější, zadní</i>)	ultimus, -a, -um

Poznámky k překladu komparativu a superlativu:

Komparativ

- Odlišuje-li komparativ dvě věci, které nějak patří k sobě, pak se do češtiny obvykle překládá pozitivem, např.
pars prior – pars posterior (*první část* – *druhá část*) pars exterior – pars interior (*vnější část* – *vnitřní část*)
- Základ srovnání (osoba nebo věc, od které se něco rozlišuje) se u komparativu vyjadřuje ablativem srovnávacím (*ablātīvus comparātīvus*) nebo spojkou *quam* (*než*) s nominativem; v češtině dnes obojí vyjadřujeme spojkou *než* (*s nom.*) nebo předložkou *nad* (*s ak.*), gen. srovnávací (*jasnější hvězdy*) je archaický; např.
stēllā clārīor / clārīor quam stēlla *jasnější než hvězda / jasnější nad hvězdu / jasnější hvězdy*
- Komparativ v absolutním použití (základ srovnání není vyjádřen) označuje větší nebo odchýlnou míru vlastnosti proti pravidelné mříže; do češtiny překládáme pozitivem s příslovci *příliš / poněkud / trochu / nadmíru / poměrně* apod.
Tua verba dūriōra sunt. *Tvá slova jsou příliš / nadmíru / poměrně tvrdá.*
Respōnsū erat brevius. *Odpověď byla příliš / poněkud / trochu stručná.*

Superlativ

- Základ srovnání u superlativu se vyjadřuje genitivem celkovým (*genitīvus partitīvus*) nebo předložkovým pádem (abl., ak.); do češtiny se obojí překládá předložkovým pádem, např.

sapientissimus Graecōrum	nejmoudřejší z Řeků
clārissimus omnium	nejslavnější ze všech / nade všechny
ācerrimus ex omnibus nostrīs sēnsibus	nejostřejší z našich smyslů
honestissimus inter suōs	nejpočestnější mezi svými

- Absolutní užití superlativu (základ srovnání není vyjádřen) označuje velmi vysoký stupeň vlastnosti jako něco naprostého; v tomto případě se superlativní tvar nazývá **elativ** (*ēlātīvus*); do češtiny se elativ překládá pozitivem s příslovci *velmi* / *velice* / *zcela*, nebo adjektivy s předponami *pře-*, *vele-*, *pra-*, např.

Sōcratēs fuit vir sapientissimus.

Sokrates byl velmi moudrý muž.

Urbs clārissima ...

Přeslavné město ...

b) Tvoření a stupňování adverbíí

Latinská adverbia (příslovce) mohou být různá jak svým významem, tak svým původem (primární – prvotní a sekundární – odvozená).

Primární adverbia nelze odvodit z jiných slovních druhů. Patří k nim zápornky *nōn* a *nē*.

Odvozená (sekundární) adverbia jsou tvořena z kmenů jmenných, zájmenných a slovesných různými odvozovacími příponami. Z latinských odvozených adverbíí jsou nejčetnější **adjektivní adverbia** (příslovce způsobu), která se zpravidla mohou také stupňovat. Jejich **pozitiv** se tvoří od adjektiv příponami **-ē**, **-iter** nebo **-er**, **komparativ** se rovná ak. sg. n. komparativu příslušného adjektiva (koncovka **-ius**), **superlativ** se tvoří od superlativu příslušného adjektiva příponou **-ē**.

Příklady odvozování a stupňování adjektivních adverbíí:

- adverbia od adjektiv 1. a 2. deklinace

clār-us, -a, -um <i>slavný</i>	clār-ē <i>slavně</i>	clār-ius	clār-issim-ē
līber, -era, -erum <i>svobodný</i>	līber-ē <i>svobodně</i>	līber-ius	līber-rim-ē
pulcher, -chra, -chrum <i>krásný</i>	pulchr-ē <i>krásně</i>	pulchr-ius	pulcher-rim-ē

- adverbia od adjektiv 3. deklinace

ācer, ācr-is, ācr-e <i>ostrý</i>	ācr-iter <i>ostře</i>	ācr-ius	ācer-rim-ē
brevis, -e <i>krátký</i>	brev-iter <i>krátce</i>	brev-ius	brev-issim-ē
facilis, e <i>snadný</i>	facil-iter <i>snadno</i>	facil-ius	facil-lim-ē
fēlix, fēlic-is <i>šťastný</i>	fēlic-iter <i>šťastně</i>	fēlic-ius	fēlic-issim-ē

- adverbia od adjektiv 3. deklinace zakončených na **-ns** (kmen na **-nt-**)

sapiēns, sapient-is <i>moudrý</i>	sapient-er <i>moudře</i>	sapient-ius	sapient-issim-ē
-----------------------------------	--------------------------	-------------	-----------------

- adverbia od nepravidelně stupňovaných adjektiv a některé zvláštní tvary

bonus, -a, -um <i>dobrý</i>	ben-e <i>dobře</i>	mel-ius	optim-ē
malus, -a, -um <i>zlý, špatný</i>	mal-e <i>zle, špatně</i>	pe-ius	pessim-ē
magnus, -a, -um <i>velký, veliký</i>	magnopere <i>velmi</i> (* magnō opere)	magis <i>více</i>	maxim-ē
paulus, -a, -um <i>malý, skrovný</i>	paul-um <i>málo</i> / / nōn mult-um	minus <i>méně</i>	minim-ē
multus, a, um <i>mnohý, četný</i>	mult-um <i>mnoho</i>	plūs <i>více</i>	plūrim-um
potis, -e <i>mohoucí, schopný</i>	—	pot-ius <i>spíše, více</i>	pot-issim-um <i>nejspíše, nejraději</i>
nēquam (neskl.) <i>ničemný</i>	nēqu-iter <i>ničemně</i>	nēqu-ius	nēqu-issim-ē
alius, alia, aliud <i>jiný</i>	al-iter <i>jinak</i>	—	—
audāx, audāc-is <i>odvážný</i>	audāc-ter <i>odvážně</i>	audāc-ius	audāc-issim-ē
difficil-is, e <i>nesnadný</i>	difficil-iter <i>nesnadno</i>	difficil-ius	difficil-lim-ē

Poznámka: Adverbium *difficiliter* – *nesnadno* mívá v pozitivu také jiné tvary: *difficulter* / *difficile* / *nōn facile*.

● dvojí tvary některých adjektivních adverbii

firm-us, -a, -um	<i>pevný</i>	firm-ē	<i>i firm-iter</i>
hūmān-us, -a, -um	<i>lidský</i>	hūmān-ē	<i>i hūmān-iter</i>
larg-us, -a, -um	<i>štedrý</i>	larg-ē	<i>i larg-iter</i>
lūculent-us, -a -um	<i>skvělý</i>	lūculent-ē	<i>i lūculent-er</i>
turbulent-us, -a, -um	<i>bouřlivý</i>	turbulent-ē	<i>i turbulent-er</i>

● ak. (popř. abl.) sg. n. některých adjektiv v platnosti adverbia

facil-is, -e	<i>snadný</i>	facil-e	<i>snadno</i>
immān-is, -e	<i>hrozný</i>	immān-e	<i>hrozně</i>
sublīm-is, -e	<i>vysoký</i>	sublīm-e	<i>ve výši, do výše</i>
multus, a, um	<i>mnohý</i>	mult-um	<i>mnoho</i>
		mult-ō	<i>mnohem</i>
nimius, a, um	<i>přilísný</i>	nimi-um	<i>přilíš</i>
paulus, a, um	<i>malý, skrovný</i>	paul-um	<i>málo</i>
		paul-ō	<i>o něco, poněkud</i>
postrēm-us, a, um	<i>poslední</i>	postrēm-um	<i>naposled</i>
		postrēm-ō	<i>konečně, nakonec</i>
tantus, a, um	<i>tak veliký</i>	tant-um	<i>tolik, toliko</i>
		tant-ō	<i>o tolik, tím</i>
cēterī, ae, a	<i>ostatní</i>	cēter-um	<i>ostatně</i>

● adverbia na -ō od některých adjektiv 1. a 2. deklinace (vlastně abl. sg. n. adjektiva)

cit-us, -a, -um	<i>rychlý</i>	cit-ō / cit-o	<i>rychle</i>
continu-us, -a, -um	<i>souvislý</i>	continu-ō	<i>ihned</i>
crēb-er, -bra, -brum	<i>častý</i>	crēbr-ō	<i>často</i>
fals-us, -a, -um	<i>klamný, mylný</i>	fals-ō	<i>mylně</i>
fortuīt-us, -a, -um	<i>náhodný</i>	fortuīt-ō	<i>náhodně</i>
grātuīt-us, -a, -um	<i>bezplatný, zdarma</i>	grātuīt-ō	<i>zdarma</i>
merit-us, -a, -um	<i>zasloužený</i>	merit-ō	<i>zaslouženě</i>
necessāri-us, -a, -um	<i>nutný</i>	necessāri-ō	<i>nutně</i>
perpetu-us, -a, -um	<i>neustálý</i>	perpetu-ō	<i>neustále</i>
rār-us, -a, -um	<i>řídce, vzácný</i>	rār-ō	<i>zřídka</i>
sēcrēt-us, -a, -um	<i>soukromý, tajný</i>	sēcrēt-ō	<i>soukromě, tiše</i>
sēr-us, -a, -um	<i>pozdní</i>	sēr-ō	<i>pozdě</i>
subīt-us, -a, -um	<i>náhle</i>	subīt-ō	<i>náhle</i>
tūt-us, -a, -um	<i>bezpečný</i>	tūt-ō	<i>bezpečně</i>
cert-us, -a, -um	<i>jistý, určitý</i>	cert-ō	<i>určitě</i>
		ale cert-ē	<i>zajisté, aspoň</i>
vēr-us, -a, -um	<i>pravý, pravdivý</i>	vēr-ō	<i>vskutku, avšak</i>
		ale vēr-ē	<i>pravdivě</i>

● adverbia odvozená příponami -tīm (-ātim, -ītim) nebo -tus (-itus), např.

- certātīm – *o závod; fūrtīm – pokradmu; gradātīm – krok za krokem, postupně; nōminātīm – jmenovitě; passīm (*pad-tīm) – všude; sēnsīm (*sent-tīm) – sotva pozorovatelně, znenáhla; paulātīm – znenáhla; raptīm – chvatně; singillātīm – jednotlivě, po jednom; virītīm – muž po muži, po mužích;*
- [označení východiska]: antīquitus – *od starodávna; dīvinītus – božím řízením, od Boha; fundītus – od základu, zcela; penītus – z nitra, zcela; rādīcītus – z kořene, zúplna;*

● některá z odvozených adverbii jsou ustrnulé pády

- nominativ: vērum [= pravda] vskutku, rūrsus (*revorsus = obrátiv se) – opět;
- akuzativ: partīm – dílem, částečně; statīm – ihned; vicissīm – střídavě; rūsum (*revorsum = obrátivšího se) – opět; aliās - jindy, jinak; forās – za dveře, ven; multum – mnoho;
- lokál (→ L 6.A,b): herī – včera; vesperī – večer; humī – na zemi;
- ablativ: falsō – mylně; meritō – zaslouženě; dēnuō – znova; forte – náhodou; repente – náhle; grāt(i)us – zdarma;

● také některá primární adverbia (neodvozená od adjektiv) se mohou stupňovat

diū dlouho	diūtius déle	diūtissimē nejdéle
prope blízko	propius blíže	proximē nejbliže
saepe často	saepius častěji	saeπισsimē nejčastěji

- některá adverbia netvoří všechny stupně (stupňování neúplné – schodné)

nūper <i>nedávno</i>	—	nūperrimē <i>zcela nedávno</i>
satis / sat <i>dosti</i>	satius <i>spíše, lépe</i>	—
secus <i>jinak</i>	sētius / sēcius <i>méně, hůře, jinak</i>	—
—	dēterius <i>hůře</i>	dēterrimē <i>nejhůře</i>
—	posterius <i>později</i>	postrēmum / postrēmō <i>nejpozději, naposled</i>
—	prius <i>dříve, předtím</i>	prīmum / prīmō <i>nejdříve, nejprve</i>

c) Sloveso esse – konjunktivy přítomného systému verbum esse – coniunctivus praesentis et imperfecti

Konjunktiv (způsob spojovací) vyjadřuje děj možný nebo neskutečný, přání a rozkaz. Význam konjunktivu je patrný z větné souvislosti. Konjunktivu se dále užívá k vyjádření závislosti v nepřímé řeči a v některých druzích vět vedlejších; pro toto použití konjunktivu platí pravidla, která se probírají v syntaxi.

Konjunktivy přítomného systému slovesa esse

	<i>préz.</i>		<i>impf.</i>	
<i>sg.</i> 1.	s-i-m	<i>ať jsem</i>	es-se-m	<i>byl bych</i>
2.	s-ī-s	<i>ať jsi</i>	es-sē-s	<i>byl bys</i>
3.	s-i-t	<i>ať jest</i>	es-se-t	<i>byl by</i>
<i>pl.</i> 1.	s-ī-mus	<i>ať jsme</i>	es-sē-mus	<i>byli bychom</i>
2.	s-ī-tis	<i>ať jste</i>	es-sē-tis	<i>byli byste</i>
3.	s-i-nt	<i>ať jsou</i>	es-se-nt	<i>byli by</i>

B. Cvičení – exercitationes

- a) Utvořte komparativy a superlativy od těchto adjektiv a skloňujte je ve spojení se substantivy v závorkách:

^a 1. Altus (mōns). 2. Antīquus (tempus). 3. Āter (nox). 4. Beātus (homō). 5. Bonus (opus). 6. Brevis (iter). 7. Idōneus (locus). 8. Magnificus (mūnus). 9. Magnus (pars). 10. Malus (error). 11. Novus (nuntius). 12. Parvus (urbs). 13. Pius (filius). 14. Vetus (cōnsuētūdō).

- b) Utvořte a stupňujte adverbia od adjektiv ze cvičení a):

^b Poznámky: 12. *parvus* – adv. = *parum*, stupňování jako adv. *paulum*; 14. pro pozitiv použijte adverbia od *vetustus*.

- c) Časujte tyto věty:

^c 1. Prudentior sim hodiē, quam fuī herī. 2. Utinam iterum parvulus essem.

- d) Přečtěte a přeložte:

^a 1. Tua cōsilia sunt lūce clāriōra. 2. Videō meliōra probōque, sed dēteriōra sequor. 3. Melior est oboedientia quam victimae (cf. 1 Sam 15, 22). 4. Iūdicia Domini [sunt] vēra, dulciōra super mel et favum stillantem (Ps 19 [18], 10). 5. Liber proprius est amīcus proximus. 6. Nullum malum est vēlōcius fāmā. 7. Et erit novissimus error peior priōre (Mt 27, 64). 8. Simulātiō amōris peior odiō est. 9. Tunica palliō propior est. 10. Lēx posterior dērogat priōrī. 11. Sunt facta verbīs difficiliōra. 12. Quī minor est inter vōs omnēs, hic maior est (Lc 9, 48). 13. Amīcī benevolentissimī in periculīs cōgnōscuntur. 14. Aliēna vitia vidēre facillimum est. 15. Vir humillimus, pauperrimus, castissimus, tālis erit praelātus dignissimus.

16. Apud omnēs ferē gentēs maiōrēs nātū ā minōribus coluntur. [17.] Dē duōbus malīs minus ēlige. 18. In omnibus operibus tuīs memorāre novissima tua et in aeternum nōn peccābis (Eccli 7, 40). 19. Ego enim sum minimus apostolorū, quī nōn sum dignus vocārī apostolus, quoniam persecūtus sum ecclēsiā Deī (1 Cor 15, 9).

^b 20. Fēstīnā lentē. 21. Plēnus venter nōn studet libenter. 22. Canis timidus vehementius lātrat quam mordet. 23. Argūmenta plūs quam testēs valent. 24. Surge vėlōciter. 25. Honōrēs mūtāt mōrēs, sed rārō in meliōrēs. 26. Ferrum hominī maximē necessārium et ūtilissimum est. 27a. Melius est cōfidere in Dominō quam cōfidere in homine.

^c 27b. Nē sīmus sevērī iūdicēs aliōrum. 28. Sī hominēs sine ratiōne essent, bēluīs similēs essent. 29. Sine spē vīta tristis esset. 30. Pāx Dominī sit semper vōbīscum.

- e) Znovu si vyhleďte text [12] (s.35), proved'te jeho tvaroslovný rozbor (vzor → L 8.A,b) a přeložte. K procvičení stupňování adjektiv a adverbii je možno použít textu [35] v části C této lekce a textů [15] (s.36) a [66] (s.122).

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[34] *Ē Prece eucharisticā – acclāmātiō post Cōsecrātiōnem*

93. Deinde [sacerdōs] dīcit: **Mystērium fideī.**

Et populus prōsequitur acclāmāns:

**Mortem tuam annuntiāmus, Domine,
et tuam resurrēctiōnem cōfitemur, dōnec veniās.**

Vel:

**Quotiēscumque mandūcāmus pānem hunc et calicem bibimus,
mortem tuam annuntiāmus, Domine, dōnec veniās.**

Vel:

**Salvātor mundī, salvā nōs,
quī per crucem et resurrēctiōnem tuā līberāstī nōs.**

Poznámka: *dōnec veniās* – *veniās*: 2. os. sg. konj. prez. akt. slovesa *veniō*, *īre*, ... – *až bys přišel* / *dokud bys nepřišel* / *dokud nepřijdeš*.

[35] *Ōrātiō prō agōnizantibus*

**Ō clēmētissime Iēsū, amātor animārum,
obsecrō tē per agōniā Cordis tuī Sāctissimī
et per dolōrēs Mātris tuae Immaculātae,
lavā in Sanguine tuō peccātōrēs tōtius mundī
nunc positōs in agōniā et hodiē moritūrōs. Amēn.**

**Cor Iēsū in agōniā factum
miserēre morientium.**

Poznámky: *tōtius* – gen. sg. m. zájmeného adjektiva *tōtus*, -a, -um – *celého*; *in agōniā factum* – *factum*: part. perf. od slovesa *frō*, *fierī*, *factus sum* – *stávám se*, *vznikám*, *jsem* – které jsi bylo v agónii / ponořené do agónie.

10. LEKCE – LECTIO DECIMA

Zájmena ukazovací Konjunktivy přítomního systému sloves 1. – 4. konjugace Význam a některé případy užití konjunktivů (1)

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Zájmena ukazovací – prōnōmina dēmōnstrātīva

- hic, haec, hoc** – *tento, tato, toto* – ukazuje na předmět přítomný a blízký 1. osobě; např. *hunc librum tibi dabō – tuto knihu ti dám; haec domus – tento dům (kde jsem) / tento (můj) dům; hoc tempus – tato doba (v níž žijeme) / naše doba;*
- iste, ista, istud** – *tenhle, tahle, tohle* – ukazuje na předmět blízký osobě oslovené, např. *ista domus – tenhle dům (kde jsi) / tenhle (tvůj) dům; istud tempus – tahle doba (v níž žijete) / vaše doba;* někdy mívá význam hanlivý, např. *istōrum hominum facta – činy těchhle (ničemných) lidí;*
- ille, illa, illud** – *onen, ona, ono* – ukazuje na předmět vzdálený nebo nepřítomný, např. *illa domus – onen dům (tam); illud tempus – ona dávná doba;* někdy také na osobu známou, proslulou, např. *Sōcratēs ille – (onen) slavný Sokrates; illud Augustīnī – (onen) známý / slavný / proslulý výrok Augustinův;* v poklasické latině pokleslo na zájmeno třetí osoby – *on, ona, ono;*
- ipse, ipsa, ipsum** – *sám, sama, samo* – zdůrazňuje význam substantiva nebo zájmena, např. *ipse Petrus – sám Petr;* nemá význam *sám* ve smyslu *samojedíný, osamělý,* ale *právě on; ten, o kterém je řeč;* v překladu do češtiny někdy stačí osobní zájmeno v důrazové pozici na začátku: *Ipse liberābit mē – On sám / Právě ōn / On mē vysvobodí.*
- is, ea, id** – *ten, ta, to (on, ona, ono)* – ukazuje na to, o čem byla zmínka nebo co se právě vysvětluje; význam *on, ona, ono* má pouze tehdy, zastupuje-li zájmeno osobní nebo přivlastňovací 3. osoby (→ L 3.A,b–c);
- īdem, eadem, idem** – *tentýž (týž), tatáž (táž), totéž* – má význam ztotožňovací; skloňuje se pouze v první části podobně jako zájmeno **i(s)-, ea-, i(d)-**, postfix **-dem** zůstává ve všech pádech nezměněn.

Skloňování ukazovacích zájmen

sg.									
nom.	hic	haec	hoc	iste	ista	istud	ille	illa	illud
gen.	huius	huius	huius	istius	istius	istius	illius	illius	illius
dat.	huic	huic	huic	istī	istī	istī	illī	illī	illī
ak.	hunc	hanc	hoc	istum	istam	istud	illum	illam	illud
abl.	hōc	hāc	hōc	istō	istā	istō	illō	illā	illō
pl.									
nom.	hī	hae	haec	istī	istae	ista	illī	illae	illa
gen.	hōrum	hārum	hōrum	istōrum	istārum	istōrum	illōrum	illārum	illōrum
dat.	hīs	hīs	hīs	istīs	istīs	istīs	illīs	illīs	illīs
ak.	hōs	hās	haec	istōs	istās	ista	illōs	illās	illa
abl.	hīs	hīs	hīs	istīs	istīs	istīs	illīs	illīs	illīs

<i>sg.</i>									
<i>nom.</i>	ipse	ipsa	ipsum	is	ea	id	īdem	eadem	idem
<i>gen.</i>	ipsius	ipsius	ipsius	eius	eius	eius	eiusdem	eiusdem	eiusdem
<i>dat.</i>	ipsī	ipsī	ipsī	eī	eī	eī	eīdem	eīdem	eīdem
<i>ak.</i>	ipsum	ipsam	ipsum	eum	eam	id	eundem	eandem	idem
<i>abl.</i>	ipsō	ipsā	ipsō	eō	eā	eō	eōdem	eādem	eōdem
<i>pl.</i>									
<i>nom.</i>	ipsī	ipsae	ipsa	īī (eī)	ae	ea	īīdem	aeadem	eadem
<i>gen.</i>	ipsōrum	ipsārum	ipsōrum	eōrum	eārum	eōrum	eōrundem	eārundem	eōrundem
<i>dat.</i>	ipsīs	ipsīs	ipsīs	īīs (eīs)	īīs (eīs)	īīs (eīs)	īīsdem	īīsdem	īīsdem
<i>ak.</i>	ipsōs	ipsās	ipsa	eōs	eās	ea	eōsdem	eāsdem	eadem
<i>abl.</i>	ipsīs	ipsīs	ipsīs	īīs (eīs)	īīs (eīs)	īīs (eīs)	īīsdem	īīsdem	īīsdem

Poznámky:

- u zájmena *īdem*, *eadem*, *idem* v ak. sg. a v gen. pl. přešlo **-m-** před **-d-** v **-n-**, můžeme se však setkat i s tvary *eundem*, *eamdem*, *eōrundem*, *eārundem* (např. ve starších vydáních Vulgáty nebo liturgických knih).
- zájmeno *ipse*, *ipsa*, *ipsum* bývá spojováno s osobními zájmeny v jedno slovo, přičemž se někdy mezi obě součásti vkládá částice **-met-**, např. *ego ā mēipsō nōn loquor* – já nemluvím sám ze sebe; *salvā tēmetipsum* – zachraň sám sebe.

b) Konjunktivy prézentního systému – *coniunctīvus praesentis et imperfecti*

Coniunctīvus praesentis activi

<i>at' chválím</i>	<i>at' ničím</i>	<i>at' čtu</i>	<i>at' chytám</i>	<i>at' slyším</i>
laud-e-m	děle-a-m	leg-a-m	cap-i-a-m	aud-i-a-m
laud-e-s	děle-ā-s	leg-ā-s	cap-i-ā-s	aud-i-ā-s
laud-e-t	děle-a-t	leg-a-t	cap-i-a-t	aud-i-a-t
laud-ē-mus	děle-ā-mus	leg-ā-mus	cap-i-ā-mus	aud-i-ā-mus
laud-ē-tis	děle-ā-tis	leg-ā-tis	cap-i-ā-tis	aud-i-ā-tis
laud-e-nt	děle-a-nt	leg-a-nt	cap-i-a-nt	aud-i-a-nt

Coniunctīvus praesentis passivi

<i>at' jsem chválen</i>	<i>at' jsem ničén</i>	<i>at' jsem čten</i>	<i>at' jsem chytán</i>	<i>at' jsem slyšen</i>
laud-e-r	děl-e-a-r	leg-a-r	cap-i-a-r	aud-i-a-r
laud-ē-ris	děl-e-ā-ris	leg-ā-ris	cap-i-ā-ris	aud-i-ā-ris
laud-ē-tur	děl-e-ā-tur	leg-ā-tur	cap-i-ā-tur	aud-i-ā-tur
laud-ē-mur	děl-e-ā-mur	leg-ā-mur	cap-i-ā-mur	aud-i-ā-mur
laud-ē-mini	děl-e-ā-mini	leg-ā-mini	cap-i-ā-mini	aud-i-ā-mini
laud-e-ntur	děl-e-a-ntur	leg-a-ntur	cap-i-a-ntur	aud-i-a-ntur

Coniunctīvus imperfecti activi

<i>chválil bych</i>	<i>ničil bych</i>	<i>četl bych</i>	<i>chytal bych</i>	<i>slyšel bych</i>
laud-ā-re-m	děl-ē-re-m	leg-e-re-m	cap-e-re-m	aud-ī-re-m
laud-ā-rē-s	děl-ē-rē-s	leg-e-rē-s	cap-e-rē-s	aud-ī-rē-s
laud-ā-re-t	děl-ē-re-t	leg-e-re-t	cap-e-re-t	aud-ī-re-t
laud-ā-rē-mus	děl-ē-rē-mus	leg-e-rē-mus	cap-e-rē-mus	aud-ī-rē-mus
laud-ā-rē-tis	děl-ē-rē-tis	leg-e-rē-tis	cap-e-rē-tis	aud-ī-rē-tis
laud-ā-re-nt	děl-ē-re-nt	leg-e-re-nt	cap-e-re-nt	aud-ī-re-nt

Coniunctīvus imperfecti passivi

<i>byl bych chválen</i>	<i>byl bych ničén</i>	<i>byl bych čten</i>	<i>byl bych chytán</i>	<i>byl bych slyšen</i>
laud-ā-re-r	děl-ē-re-r	leg-e-re-r	cap-e-re-r	aud-ī-re-r
laud-ā-rē-ris	děl-ē-rē-ris	leg-e-rē-ris	cap-e-rē-ris	aud-ī-rē-ris
laud-ā-rē-tur	děl-ē-rē-tur	leg-e-rē-tur	cap-e-rē-tur	aud-ī-rē-tur
laud-ā-rē-mur	děl-ē-rē-mur	leg-e-rē-mur	cap-e-rē-mur	aud-ī-rē-mur
laud-ā-rē-mini	děl-ē-rē-mini	leg-e-rē-mini	cap-e-rē-mini	aud-ī-rē-mini
laud-ā-re-ntur	děl-ē-re-ntur	leg-e-re-ntur	cap-e-re-ntur	aud-ī-re-ntur

c) Význam a některé případy užití konjunktivu (1) – konjunktiv prézentu a imperfekta

Konjunktiv prézentu v samostatné nebo hlavní větě vyjadřuje:

- děj možný v přítomnosti, nedokonavý (*konjunktiv možnosti – coniunctivus potentiālis*) – v záporných větách je záporka **nōn**; např.:

Dīcās. – Říkal bys.

Nōn dīcās. – Neříkal bys.

- rozkaz nebo zákaz, vybídnutí (*konj. rozkazovací, zabraňovací, vybízecí – coniunctivus iussivus, prohibitivus, hortativus*) – v záporných větách je záporka **nē**; např.:

Laudēs! – Chval!

Nē laudēs! – Nechval!

Laudet! – Ať chválí!

Nē laudet! – Ať nechválí!

- splnitelné přání v přítomnosti (*konj. přací – coniunctivus optativus*) – v záporných větách je záporka **nē**; např.:

Omnia bene ēveniant.

Kéž všechno dobře dopadne.

Utinam nē patiāris.

Kéž netrpíš.

- Konjunktiv přací může nabýt též významu přípustky (*konj. přípustkový – coniunctivus concessivus*), např.

Ut dēsint vīrēs, tamen est laudanda voluntās. Ať / i když / třebaže chybějí síly, přece vůle si zaslouží chválu.

Nē summum sit malum, malum tamen est. I když / ačkoliv to není největší zlo, přece je to zlo.

- rozvažování nebo nejistotu nebo pochybnost v přítomnosti (*konjunktiv rozvažovací – coniunctivus deliberativus*) – v záporných větách je záporka **nōn**; např.:

Quid faciam?

Co mám dělat? / Co bych měl dělat?

Rogem tē? Nōn rogem?

Mám tě prosit? Nemám prosit?

Konjunktiv imperfekta v samostatné nebo hlavní větě vyjadřuje:

- děj nebo stav neskutečný, ireálný v přítomnosti nebo všeobecně platný (*konjunktiv neskutečnosti – coniunctivus irrealis*) – v záporných větách je záporka **nōn**; např.:

Sine amīcīs vīta trīstis esset.

Bez přátel by byl život smutný.

- možnost v minulosti, a to zřídka a jen u některých sloves ve 2. nebo 3. osobě sg. (*konjunktiv možnosti – coniunctivus potentiālis*) – v záporných větách je záporka **nōn**; např.:

Crēderem tibi.

Byl bych ti věřil.

Nōn crēderem tibi.

Nebyl bych ti věřil.

- nesplnitelné, ireálné přání v přítomnosti (*konjunktiv přací – coniunctivus optativus*) – v záporných větách je záporka **nē**; např.:

Utinam frāter revivēsceret.

Kéž by bratr znovu ožil.

Utinam hoc pater nē audīret.

Kéž by to otec neslyšel.

- rozvažování nebo nejistotu či pochybnost v minulosti (*konjunktiv rozvažovací – coniunctivus deliberativus*) – v záporných větách je záporka **nōn**; např.:

Quid facerem?

Co jsem měl dělat? / Co bych byl měl dělat?

Quid nōn facerem?

Co jsem neměl dělat? / Co bych byl neměl dělat?

Konjunktiv ve větách účelových

Věty vedlejší účelové, uváděné spojkami **ut** (*aby*) a **nē** (*aby ne*), mají sloveso v konjunktivu prézentu, je-li v hlavní větě prézens, futurum nebo imperativ (tzv. *časy hlavní*); je-li ve větě hlavní kterýkoli čas minulý (tzv. *časy vedlejší*), je ve vedlejší větě účelové konjunktiv imperfekta, např.:

- Discis, ut sapiēns sis. – Učíš se, abys byl moudrý.

Labōrās, nē castīgēris. – Pracuješ, abys nebyl kárán.

Discēs, ut sapiēns sis. – Budeš se učit, abys byl moudrý.

Labōrābis, nē castīgēris. – Budeš pracovat, abys nebyl kárán.

Disce, ut sapiēns sīs! – *Uč se, abys byl moudrý.*

Labōrā, nē castīgēris! – *Pracuj, abys nebyl kárán!*

□ Discēbas, ut sapiēns essēs. – *Učil ses, abys byl moudrý.*

Laborābās, nē castīgārēris. – *Pracoval jsi, abys nebyl kárán.*

Didicistī, ut sapiēns essēs. – *Naučil ses, abys byl moudrý.*

Labōrāvistī, nē castīgārēris. – *Pracoval jsi, abys nebyl kárán.*

B. Cvičení – exercitationes

a) Slova v závorkách upravte do náležitého tvaru a skloňujte tato slovní spojení v singuláru i plurálu:

^a 1. (Hic) signum (indēlēbilis). 2. (Hic et ille) servus (fidēlis). 3. (Ille) factum (praeclārus). 4. (Hic) virgō (sapiēns). 5. (Ille magnus) cīvītās. 6. (Ipse) rēx (noster). 7. (Iste īnfēlix) oppidum. 8. (Iste) locus (terribilis). 9. (Ipse) nōmen (Dominī). 10. (Īdem) canticum (brevis). 11. (Īdem) via (arduus). 12. (Īdem) cāsus (secundus).

b) Utvořte konjunktiv prézentu a imperfekta od těchto sloves a časujte je v aktivu i pasívu, pokud to jejich význam dovoluje:

^b Accipiō – dīligō – exspectō – gaudeō – imitor – impleō – iūdicō – mittō – pellō – sepeliō – sequor – taceō.

c) Přečtěte a přeložte:

^a 1. Haec est voluntās Deī, sānctificātiō vestra (1 Thess 4, 3). 2. Amēn dīcō vōbīs: Venient haec omnia super generātiōnem istam (Mt 23, 36). 3. Tū es Petrus, et super hanc petram aedificābō ecclēsiam meam (Mt 16, 18). 4. Dīcō autem vōbīs: Nōn bibam amodō dē hōc genimine vītis ūsque in diem illum, cum illud bibam vōbīscum novum in rēgnō Patris meī (Mt 26, 29). 5. Hic est discipulus ille, quī testimōnium perhibet dē hīs et scrīpsit haec, et scīmus, quia vērūm est testimōnium eius (Io 21, 24). 6. Omnēs eandem escam spīritālem mandūcāvērunt, et omnēs eundem pōtūm bibērunt (1 Cor 10, 3–4). 7. Sī duō faciunt idem, nōn est idem. 8. Per ipsum et cum ipsō et in ipsō, est tibi Deō Patrī omnipotentī in ūnitātē Spīritūs Sānctī omnis honor et glōria. 9. Quid dīcis dē tēipsō? (Io 1, 22). 10. Sicut Pater habet vītam in sēmetipsō, sic dedit et Fīliō vītam habēre in sēmetipsō (Io 5, 26).

^{b-c} 11. Gaudeāmus et exultēmus et dēmus glōriam Dominō (cf. Apc 19, 7). 12. Memoriam cotīdiē exerceāmus. 13. Audiātur et altera pars. 14. Sī quis sitit, veniat ad mē et bibat (Io 7, 37). 15. Laudētur Iēsūs Chrīstus. 16. Quī glōriātur, in Dominō glōriētur (1 Cor 1, 31). 17. Accendat in nōbīs Dominus ignem suī amōris et flammam aeternae cāritātis. 18. Grātiās agāmus Dominō Deō nostrō. 19. Dominus nōs benedīcat et ab omnī malō dēfendat et ad vītam perdūcat aeternam. 20. Fidēlium animae per misericordiam Deī requiēscant in pāce. 21. Nē timeās, Marīa, invēnistī enim grātiā apud Deum (Lc 1, 30). 22. Nē āvertās faciem tuā ā mē, nē dēclīnēs in īrā tuā ā servō tuō (Ps 27 [26], 9). 23. Sī quid vōvistī Deō, nē morēris reddere (Eccle 5, 3). 24. Sine poenae timōre multī cīvēs lēgibus nōn parērent. 25. Quis nostrum prō parentibus nōn ōrāret. 26. Utinam māter adhūc vīveret. 27. Sīc lūceat lūx vestra cōram hominibus, ut videant opera vestra bona et glōrificent Patrem vestrum, quī in caelīs est (Mt 5, 16). 28. Hic vēnit in testimōnium, ut testimōnium perhibēret dē lūmine, ut omnēs crēderent per eum (Io 1, 7).

d) Znovu si přečtěte v minulých lekcích texty [7] (s.23), [16] (s.36), [17] (s.36), [22] (s.48), vyhledejte a určete v nich konjunktivy a texty přeložte. Stejným způsobem je možno zpracovat i texty č. [14] (s.36), [19] (s.42) nebo [32] (s.62).

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[36] *Psalmus 95 (94)*

Venīte, exsultēmus Dominō;
iubilēmus Deō salūtārī nostrō.
Praeoccupēmus faciem eius in cōfessiōne
et in psalmīs iubilēmus eī.

Quoniam Deus magnus Dominus
et rēx magnus super omnēs deōs.
Quia in manū eius sunt profunda terrae,
et altitūdinēs montium ipsīus sunt.
Quoniam ipsīus est mare, et ipse fēcit illud,
et siccā manūs eius formāverunt.

Venīte, adōrēmus et prōcidāmus
et genua flectāmus ante Dominum, quī fēcit nōs,
quia ipse est Deus noster,
et nōs populus pascuae eius et ovēs manūs eius.

Utinam hodiē vōcem eius audiātis:
«Nōlīte obdūrāre corda vestra,
sicut in Meribā secundum diem Massā in dēsertō,
ubi tentāverunt mē patrēs vestrī:
probāverunt mē, etsī vīderunt opera mea.

Quadrāgintā annīs taeduit mē generātiōnis illīus
et dīxī: populus errantium corde sunt istī.
Et ipsī nōn cōgnōverunt viās meās;
ideō iūrāvī in irā meā:
Nōn introībunt in requiem meam».

Poznámka: *nōlīte* - imper. pl. slovesa nōlō, nōlle, nōlui, -: nechci – *nechtějte*; *nōlīte obdūrāre* – *nezatvrzujte*.

[37] *Ē librō Dē Imitātiōne Chrīstī auctōre Thōmā ā Kempīs (tractātūs III caput IX)*

Quod omnia ad Deum sicut ad finem ultimum sunt referenda

1. Filī, ego dēbeō esse finis tuus suprēmus et ultimātus, sī vērē dēsīderās esse beātus.

Ex hāc intentiōne pūrificābitur affectus tuus, saepius ad sē ipsum et ad creatūrās male incurvātus.

Nam sī tē ipsum in aliquō quaeris, statim in te dēfīcis et ārēscis.

Omnia ergō ad mē prīncipālīter referās, quia ego sum, quī omnia dedī.

Sic singula cōnsīderā sicut ex summō bonō manantia; et ideō ad mē tamquam ad suam originem cūncta sunt reducenda.

2. Ex mē pusillus et magnus, pauper et dīves, tamquam ex fonte vīvō aquam vīvam hauriunt; et quī mihi sponte et liberē dēserviunt, grātiā prō grātiā accipient.

Quī autem extrā mē voluerit glōriārī, vel in aliquō prīvātō bonō dēlectārī, nōn stabiliētur in vērō gaudiō, neque in corde suō dīlātābitur, sed multipliciter impediētur et angustīābitur.

Nihil ergō tibi dē bonō adscribere dēbēs, nec alicui hominī virtūtem attribuās, sed tōtum dā Deō, sine quō nihil habet homō.

3. Ego tōtum dedī; ego tōtum rehabēre volō et cum magnā districtiōne grātiarum āctiōnēs requirō.

[38] *Oblātiō sui*

Suscipe, Domine, ūniversam meam lībertātem.

Accipe memoriā, intellēctum atque voluntātem omnem.

Quidquid habeo vel possideo, mihi largītus es:

id tibi tōtum restituō,

ac tuae prōrsus voluntātī trādō gubernandum.

Amōrem tuī solum cum grātiā tuā mihi dōnēs,

et dīves sum satis, nec aliud quidquam ultrā poscō.

[39] *Ōrātiō ad impetrandam bonam mortem*

Ō Mariā, sine lābe concepta,

ōrā prō nobīs, quī cōnfugimus ad tē;

ō Refugium peccātorum, Māter agōnizantium,

nōlī nōs dērelinquere in hōrā exitūs nostrī,

sed impetrā nobīs dolōrem perfectum,

sincēram contritiōnem,

remissiōnem peccātorum nostrorum,

sānctissimī Viaticī dignam receptiōnem,

extrēmae Ūnctiōnis Sacramētī corrōborātiōnem,

quātenus sēcūrī praesentārī valeāmus

ante thronum iūstī sed misericordis Iūdicis,

Deī et Redēptōris nostrī. Amēn.

Poznámky: *nōlī* (imper. 2. os. sg. slovesa *nōlō, nōlle, nōluī, –*) – *nechtěj; nōlī dērelinquere – neopouštěj; quātenus (až kam / až pokud) – ve středověké latině v platnosti účelové spojky ut – aby.*

[40] *Ōrātiō prō Conciliō vel Synodō*

Deus, quī populīs tuīs indulgentiā cōsulis

et amōre domināris,

dā spīritum sapientiae quibus dedistī regimen disciplīnae,

ut plēbs tua ad vērītātis agnitiōnem plēniōrem

et sānctitātis tibi acceptum dūcātur augmentum.

Per Chrīstum Dominum nostrum. Amēn.

11. LEKCE – LECTIO UNDECIMA

Zájmena tázací, vztažná a neurčitá
Konjunktiv perfekta a plusquamperfekta
Význam a některé případy užití konjunktivů (2)
Věty podmínkové

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Zájmena tázací, vztažná a neurčitá – prōnōmina interrogātīva, relātīva et indēfīnīta

Zájmena tázací – prōnōmina interrogātīva

1. **quis? quid?** – *kdo? co?* – má význam substantivní – ptáme se jím na osobu nebo věc, např.: *Quis vēnit? (Kdo přišel?) – Quid fēcistī? (Co jsi učinil?)*
2. **quī? (quis?) quae? quod?** – *který? která? které? – jaký? jaká? jaké?* – má význam adjektivní – ptáme se jím na určitější označení nebo vlastnost osoby či věci, např.: *Quī (quis) poēta est clārissimus? – Který básník je nejslavnější? Při zvolání mívá toto zájmeno význam jaký, jaký to, např. Quae virtūs in hōc exercitū! – Jaká (je) to statečnost v tom vojsku!*

Skloňování tázacích zájmen:

				<i>nom.</i>	quis	quid
				<i>gen.</i>	cuius	cuius reī
				<i>dat.</i>	cui	cui reī
				<i>ak.</i>	quem	quid
				<i>abl.</i>	quō	quā rē

	<i>Sg.</i>			<i>Pl.</i>		
<i>nom.</i>	quī	quae	quod	quī	quae	quae
<i>gen.</i>	cuius	cuius	cuius	quōrum	quārum	quōrum
<i>dat.</i>	cui	cui	cui	quibus	quibus	quibus
<i>ak.</i>	quem	quam	quod	quōs	quās	quae
<i>abl.</i>	quō	quā	quō	quibus	quibus	quibus

Předložka cum se v abl. připojuje na konec zájmena stejně jako u zájmen osobních (→ L 3.A,c) *quōcum, quācum, quibuscum* ale *cum quā rē*.

Zájmena vztažná – prōnōmina relātīva

1. **Quī, quae, quod** – *který, která, které; jenž, jež, jež* – skloňuje se stejně jako tázací zájmeno *quī, quae, quod*; v ablativu s předložkou cum bývá *quōcum, quācum, quibuscum* (řidčeji *cum quō, cum quā, cum quibus*). Toto zájmeno často stojí na začátku větného celku, ať už samo nebo ve spojení se substantivem, a spojuje jej těsněji s větným celkem předcházejícím; pak se překládá ukazovacím nebo osobním zájmenem, popř. kombinací zájmena osobního nebo ukazovacího a vztažného, např. *ty; a ty; on; a on; ten; a ten;*

ten, který; tento – nebo podle kontextu *ten pak; ten však; ten totiž; ten tedy; aby (on)* a pod. – např.:

Lēgī librum, **quem** mihi mīserās.
Benedictus, **quī** venit in nōmine Domini.
... in unum Dominum ... **Quī** propter nōs hominēs ...
Quī tollis peccāta mundi, mīserēre nōbīs.
... benignitātem suam ostendit. **Quae** benignitās ...
Dux lēgātōs accēpit. **Quī** dē pāce agēbant.
... **Quī** dē pāce nōn agēbant.
... **Quī** dē pāce agere cupiēbant.
... **Quī** tandem dē pāce agēbant.

Přečetl jsem knihu, kterou jsi mi poslal.
Požehnaný, jenž přichází ve jménu Páně.
... v jednoho Pána ... *On pro nás lidi ...*
Ty, který snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi.
... ukázal svou laskavost. *(A) tato laskavost ...*
Vojevůdce přijal legáty. Ti pak jednali o míru.
... *Ti však o míru nejednali.*
... *Ti totiž toužili jednat o míru.*
... *Ti tedy / pak konečně jednali o míru.*

2. Zájmena neurčitě vztažná:

- **quisquis, quidquid** – *kdokoli, cokoli* – mimo uvedené tvary se vyskytuje obvykle jen v ablativu *quōquō modō* – *jakkoli, jakýmkoli způsobem*;
- **quicumque, quaecumque, quodcumque** – *kdokoli, cokoli* (substantivně); *kterýkoli, kterákoli, kterékoli* (adjektivně) – skloňuje se pouze část *quī-, quae-, quod-* (stejně jako zájmeno tázací), postfix *-cumque* zůstává beze změny.

Zájmena neurčitá – prōnōmina indēfīnīta

1. **quis (quī), quid** – *(ně)kdo, (ně)co*; **quis, qua, quod** nebo **quī, quae, quod** – *(ně)který, (ně)která, (ně)které* – skloňují se jako stejně znějící zájmena tázací; užívá se jich po spojkách *sī, nisi, nē* – *jestliže, jestliže ne, aby ne*, po částici *num* – *zda, zdali* a po vztažných adverbích *quō, quantō* – *čím, o kolik*, např.: *sī quis dixerit* – *jestliže by někdo řekl*; *nē quod bellum oriatur* – *aby nevznikla nějaká (žádná) válka*; *num quis venit?* – *přichází snad někdo?*; *quō quis est sapientior* – *čím je kdo moudřejší*.
2. **aliquis, aliquid** – *někdo, něco*; **aliquī (aliquis), aliqua, aliquod** – *některý, nějaký* – skloňuje se pouze druhá část *-quis, -quid* atd. (tj. gen. *alicuius*, dat. *alicui*, ak. *aliquem* ...), nom. sg. f. a nom. a ak. pl. n. je pouze *aliqua*.
3. **quīdam, quiddam** – *kdosi, cosi*; **quīdam, quaedam, quoddam** – *kterýsi, jakýsi* – skloňuje se jenom první část, tj. gen. *cuiusdam*, dat. *cuidam*, ak. sg. m. a f. *quendam, quandam*, gen. pl. *quōrundam, quārundam, quōrundam*.
4. další složeniny neurčitého zájmena **quis-, quid- (quī-, quae-, quod-)**:

quisnam, quidnam – *kdopak, copak*; *quīnam, quaenam, quodnam* – *jakýpak, kterýpak*
quisque, quidque; quīque, quaeque, quodque – *každý, každá, každé*
quisquam, quidquam (quicquam) – *někdo, něco*
quispiam, quidpiam – *někdo, něco; kdokoli, cokoli*; *quispiam, quaeipiam, quodpiam* – *některý, nějaký*
quīvīs, quidvīs – *kdokoli, cokoli*; *quīvīs, quaevīs, quodvīs* – *kterýkoli, jakýkoli*
quīlibet, quidlibet – *lecko, leccos*; *quīlibet, quaelibet, quodlibet* – *leckterý, leccjaký*

b) Konjunktivy perfekta a plusquamperfekta

Sloveso *esse*

	<i>konj. perf.</i>	<i>konj. plqf.</i>
sg. 1. os.	<i>fu-erim at' jsem byl</i>	<i>fu-isse-m byl bych byl</i>
2. os.	<i>fu-eris</i>	<i>fu-issē-s</i>
3. os.	<i>fu-erit</i>	<i>fu-isse-t</i>
pl. 1. os.	<i>fu-erimus</i>	<i>fu-issē-mus</i>
2. os.	<i>fu-eritis</i>	<i>fu-issē-tis</i>
3. os.	<i>fu-erint</i>	<i>fu-isse-nt</i>

Slovesa 1. – 4. konjugace

Coniunctīvus perfectī āctīvī

<i>ať jsem pochválil</i>	<i>ať jsem zničil</i>	<i>ať jsem přečetl</i>	<i>ať jsem chytil</i>	<i>ať jsem uslyšel</i>
laud-ā-v-erim	děl-ē-v-erim	lěg-erim	cěp-erim	aud-ī-v-erim
laud-ā-v-eris	děl-ē-v-eris	lěg-eris	cěp-eris	aud-ī-v-eris
laud-ā-v-erit	děl-ē-v-erit	lěg-erit	cěp-erit	aud-ī-v-erit
laud-ā-v-erimus	děl-ē-v-erimus	lěg-erimus	cěp-erimus	aud-ī-v-erimus
laud-ā-v-eritis	děl-ē-v-eritis	lěg-eritis	cěp-eritis	aud-ī-v-eritis
laud-ā-v-erint	děl-ē-v-erint	lěg-erint	cěp-erint	aud-ī-v-erint

Coniunctīvus plūsquamperfectī āctīvī

<i>byl bych pochválil</i>	<i>byl bych zničil</i>	<i>byl bych přečetl</i>	<i>byl bych chytil</i>	<i>byl bych uslyšel</i>
laud-ā-v-isse-m	děl-ē-v-isse-m	lěg-isse-m	cěp-isse-m	aud-ī-v-isse-m
laud-ā-v-issē-s	děl-ē-v-issē-s	lěg-issē-s	cěp-issē-s	aud-ī-v-issē-s
laud-ā-v-isse-t	děl-ē-v-isse-t	lěg-isse-t	cěp-isse-t	aud-ī-v-isse-t
laud-ā-v-issē-mus	děl-ē-v-issē-mus	lěg-issē-mus	cěp-issē-mus	aud-ī-v-issē-mus
laud-ā-v-issē-tis	děl-ē-v-issē-tis	lěg-issē-tis	cěp-issē-tis	aud-ī-v-issē-tis
laud-ā-v-isse-nt	děl-ē-v-isse-nt	lěg-isse-nt	cěp-isse-nt	aud-ī-v-isse-nt

Coniunctīvus perfectī passīvī

(participium perf. pas. významového slovesa + příslušný tvar konj. prez. slovesa esse)

sg. laudātus, -a, -um sim, sīs, sit	<i>ať jsem byl pochválen</i>
pl. laudātī, -ae, -a sīmus, sītis, sint	<i>ať jsme byli pochváleni</i>

Coniunctīvus plūsquamperfectī passīvī

(participium perf. pas. významového slovesa + příslušný tvar konj. impf. slovesa esse)

sg. laudātus, -a, -um essem, essēs, esset	<i>byl bych býval pochválen</i>
pl. laudātī, -ae, -a essēmus, essētis, essent	<i>byli bychom bývali pochváleni</i>

Konjunktivy opisného časování – coniunctīvī coniugātiōnis periphrasticae

Konjunktiv tzv. opisného časování činného nebo trpného (→ L 7.A,d) dostaneme připojením příslušných tvarů konjunktivu slovesa esse k participiu futura nebo gerundivu významového slovesa.

Opisné časování činné (konjunktiv) – coniugātiō periphrastica āctīva (coniunctīvus)

(participium fut. akt. významového slovesa + příslušný tvar konjunktivu slovesa esse; vyjadřuje úmysl, záměr něco činit; part. fut. akt. se v těchto tvarech vždy shoduje s podmětem v rodě a čísle)

konj. prez.	laudātūrus, -a, -um sim, sīs, sit laudātūrī, -ae, -a sīmus, sītis, sint	<i>ať chci chválit</i>
konj. impf.	laudātūrus, -a -um essem, essēs, esset laudātūrī, -ae, -a essēmus, essētis, essent	<i>chtěl bych chválit</i>
konj. perf.	laudātūrus, -a, -um fuerim, fueris, fuerit laudātūrī, -ae, -a fuerimus, fueritis, fuerint	<i>ať jsem chtěl pochválit</i>
konj. plqpf.	laudātūrus, -a, -um fuisset, fuissēs, fuisset laudātūrī, -ae, -a fuissēmus, fuissētis, fuissent	<i>byl bych chtěl pochválit</i>

Opisné časování trpné (konjunktiv) – coniugātiō periphrastica passīva (coniunctīvus)

(gerundivum významového slovesa + příslušný tvar konjunktivu slovesa esse; vyjadřuje nutnost nebo vhodnost slovesného děje; gerundivum se v těchto tvarech vždy shoduje s podmětem v rodě a čísle)

konj. prez.	laudandus, -a, -um sim, sīs, sit laudandī, -ae, -a sīmus, sītis, sint	<i>ať musím, ať mám být chválen</i>
konj. impf.	laudandus, -a, -um essem, essēs, esset laudandī, -ae, -a essēmus, essētis, essent	<i>musil bych, měl bych být chválen</i>

<i>konj. perf.</i>	laudandus, -a, -um fuerim, fueris, fuerit laudandī, -ae, -a fuerimus, fueritis, fuerint	<i>ať jsem musil, ať jsem měl být pochválen</i>
<i>konj. plqpf.</i>	laudandus, -a, -um fuisset, fuissēs, fuisset laudandī, -ae, -a fuissēmus, fuissētis, fuissent	<i>byl bych musil, byl bych měl být pochválen</i>

c) Význam a některé případy užití konjunktivu (2) – konj. perfekta a plusquamperfekta

Konjunktiv perfekta v samostatné nebo hlavní větě vyjadřuje:

- děj možný dokonavý v přítomnosti (*konjunktiv možnosti – coniunctivus potentiālis*) – v záporných větách je záporka **nōn**; např.:

Dīxeris.	<i>Řekl bys. / Mohl bys říci. / Možná, že řekneš.</i>
Nōn dīxeris.	<i>Neřekl bys. / Nemohl bys říci. / Možná, že neřekneš.</i>
Quis hoc in dubium revocāverit?	<i>Kdo by snad o tom pronesl pochybnost?</i>

- zákaz ve 2. os. (*konjunktiv zabraňovací – coniunctivus prohibitivus*) – se záporkou **nē**, např.:

Nē laudāveris! – Nē laudāveritis!	<i>Nechval! – Nechvalte!</i>
-----------------------------------	------------------------------

- přání v minulosti bez vyjádření jeho splnění či nesplnění (*konjunktiv přací – coniunctivus optātivus*) – v záporných větách je záporka **nē**; např.:

Omnia bene evēnerint.	<i>Kéž všechno dobře dopadlo.</i>
Utinam laudāverim.	<i>Kéž jsem pochválil.</i>
Nē locūtus sit!	<i>Kéž nemluvil!</i>
Utinam nē passus sīs.	<i>Kéž jsi netrpěl.</i>

Konjunktiv plusquamperfekta v samostatné nebo hlavní větě vyjadřuje:

- děj nebo stav neskutečný (ireálný) v minulosti (*konjunktiv neskutečnosti – coniunctivus irreālis*) – v záporných větách je záporka **nōn**; např.:

Prōfēcissem.	<i>Byl bych měl úspěch.</i>
Nōn prōfēcissem.	<i>Nebyl bych měl úspěch.</i>

- nesplnitelné (ireálné) přání v minulosti (*konjunktiv přací – coniunctivus optātivus*) – v záporných větách je záporka **nē**; např.:

Utinam id scīvissem.	<i>Kéž bych to byl věděl.</i>
Utinam hoc pater nē audīvisset.	<i>Kéž by to byl otec neslyšel.</i>

d) Věty podmínkové

Latina má tři druhy podmínkových vět – **reálné** (forma skutečnosti), **potenciální** (forma možnosti) a **ireálné** (forma neskutečnosti); ve větách kladných je spojka **sī** (*jestliže / -li; jestliže by / kdyby snad; kdyby*), ve větách záporných **nīsī** nebo **sī nōn** (*jestliže ne; jestliže by ne / kdyby snad ne; kdyby ne*).

- forma skutečná (reálná) se vyjadřuje indikativem, např.:

Sī interrogās, respondeō.	<i>Jestliže se ptáš / ptáš-li se, odpovídám.</i>
Sī interrogāvistī, respondī.	<i>Jestliže jsi se zeptal, odpověděl jsem.</i>
Sī interrogābis, respondēbō.	<i>Jestliže se zeptáš / zeptáš-li se, odpovím.</i>
Sī cecideram, surgēbam.	<i>Jestliže jsem upadl, vstával jsem.</i>
Sī ceciderō, surgam.	<i>Jestliže upadnu / upadnu-li, vstanu.</i>

- forma možná (potenciální) se vyjadřuje konjunktivem prézentu (možnost v přítomnosti) nebo perfekta (možnost v minulosti), např.:

Sī hoc dicās, errēs.	<i>Jestliže bys / kdybys to (snad) říkal, mýlil by ses.</i>
Sī hoc dīxeris, errāveris.	<i>Jestliže bys / kdybys to (snad) řekl, mýlil by ses.</i>
Nīsī eum monueris, inhūmānē fēciris.	<i>Kdybys ho snad nevaroval, nejednal bys správně.</i>

- forma neskutečná (ireálná) vyjadřuje se konjunktivem imperfekta (neskutečnost přítomná) nebo plusquamperfekta (neskutečnost minulá), např.:

Sī hoc dīcerēs, errārēs.
 Sī interrogārēs, respondērem.
 Sī hoc dīxissēs, errāvissēs.
 Si interrogāvissēs, respondissem.
 Nisi bonī essētis, fēlicēs nōn essētis.
 Sī studuissem, prōfēcissem.

*Kdybys to říkal, chyboval bys.
 Kdyby ses ptal, odpověděl bych.
 Kdybys to byl říkal, byl bys (býval) chybil.
 Kdyby ses byl zeptal, byl bych (býval) odpověděl.
 Kdybyste nebyli dobří, nebyli byste šťastní.
 Kdybych byl studoval, byl bych prospěl.*

B. Cvičení – exercitationes

- a) *Zájmena a adjektiva v závorkách uveďte do správného tvaru a skloňujte tato slovní spojení v singuláru i plurálu:*

^a 1. (Quī bonus) mulier. 2. (Ille) verbum (quī) ... 3. Quis (nōs et vōs). 4. (Quīvīs) causa (dubius). 5. Castellum (quīdam tacitus). 6. (Quisque) vir (fortis). 7. (Quicumque) opus misericordiae. 8. (Aliquis) peregrīnus (veniēns). 9. (Ipse) magister (noster, quī) ... 10. (Quispiam) poēta (recitāns carmina sua).

- b) *Určete slovesné tvary, utvořte k nim konjunktiv perfekta a plusquamperfekta a časujte:*

^b Erās – errās – resistitis – respondēbam – scrībunt – sedēbat et surgēbat – sequētur – solēbāmus – spērāvērunt – spondēbimus – tacuistis – trādiderō – ūtāris – vēnor – vigilāret – vocāmur.

- c) *Přečtěte a přeložte:*

^a 1. Numquam vēnit quisquam. 2. Homō quīdam fēcit cēnam magnam et vocāvit multōs (*Lc 14, 16*). 3. Intrāvit Iēsūs in quoddam castellum, et mulier quaedam Martha nōmine excēpit illum in domum suam (*Lc 10, 38*). 4. Quicumque mandūcāverit pānem [hunc] vel biberit calicem Domini indignē, reus erit corporis et sanguinis Domini (*1 Cor 11, 27*). 5. Omnia, quaecumque ōrantēs petitis, crēdite, quia accipiētis et ēvenient vōbīs (*Mc 11, 24*). 6. Cuius vōcem audiō? Quōcum pater loquitur? 7. Quō quisque est doctior, eō est modestior. 8. Quidquid agis, prūdenter agās, et respice finem.

^{b-c} 9. Id fortasse quispiam dīxerit. 10. Nē fūgeris nēve mortem timueris. 11. Utinam vēra nuntiāveritis. 12. Nē citō amīcum laudāveris, nē citō inimīcum accūsāveris. 13. Utinam numquam peccāvissēmus. 14. Utinam frāter vēnerit.

^d 15. Nisi abundāverit iūstitia vestra plūs quam scrībārum et pharisaeōrum, nōn intrābitis in rēgnum caelōrum (*Mt 5, 20*). 16. In quacumque domum intrāveritis, primum dīcite: Pāx huic domui. Et sī ibi fuerit filius pācis, requiescet super illum pāx vestra (*Lc 10, 5–6*). 17. Sī mē persecūtī sunt, et vōs persequentur; sī sermōnem meum servāvērunt, et vestrum servābunt (*Io 15, 20*). 18. Sī scīret pater familiās, quā hōrā fūr ventūrus esset, vigilāret utique et nōn sineret perfodī domum suam (*Mt 24, 43*). 19. Sī tacuissēs, philosophus mānsissēs. 20. Domine, sī fuissēs hīc, nōn esset mortuus frāter meus (*Io 11, 32*). 21. Sī cōgnōvissētis mē, et Patrem meum cōgnōvissētis (*cf. Io 14, 7*). 22. Sī nōn vēnissem et locūtus fuisset eis, peccātum nōn habērent (*Io 15, 22*). 23. Sī adhūc hominibus placērem, Chrīstī discipulus nōn essem (*Gal 1, 10*). 24. Sī nihil agerēs, male agere discerēs. 25. Multae cīvitatēs flōrērent, sī bene administrārentur. 26. Sī dīligerētis mē, gaudērētis utique, quia vādō ad Patrem, quia Pater maior mē est (*Io 14, 28*). 27. Rēgnum meum nōn est dē mundō hōc; sī ex hōc mundō esset rēgnum meum, ministrī mei dēcertārent, ut nōn trāderer Iūdais (*Io 18, 36*).

- d) *Opakování textů: tvaroslovně rozeberte (vzor → L 8.A,b) a přeložte texty [8] (s.29) a [34] (s.69).*

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[41] *Psalmus 51 (50)*

Miserere mei, Deus

secundum magnam misericordiam tuam;
et secundum multitudinem miserationum tuarum
dēlē iniquitatem meam.

Amplius lavā mē ab iniquitate meā,
et ā peccātō meō mundā mē.

Quoniam iniquitatem meam ego cōgnōscō,
et peccātum meum contrā mē est semper.

Tibi, tibi sōlī peccāvī,
et malum cōram tē fēcī,
ut iūstus inveniāris in sententiā tuā
et aequus in iūdicīō tuō.

Ecce enim in iniquitate generātus sum,
et in peccātō concēpit mē māter mea.

Ecce enim vērītatem in corde dīlēxistī,
et in occultō sapientiam manifestāstī mihi.

Aspergēs mē hyssōpō, et mundābor;
lavābis mē, et super nivem dēalbābor.

Audire mē faciēs gaudium et laetitiam,
et exultābunt ossa quae humiliāstī.

Āverte faciem tuam ā peccātīs meis,
et omnēs iniquitātēs meās dēlē.

Cor mundum creā in mē, Deus,
et spīritum rēctum innovā in vīsceribus meis.

Nē prōiciās mē ā faciē tuā,
et spīritum sānctum tuum nē auferās ā mē.

Redde mihi laetitiam salūtāris tuī,
et spīritū prōmptissimō cōfirmā mē.

Docēbō iniquōs viās tuās,
et impiī ad tē convertentur.

Līberā mē dē sanguinibus, Deus, Deus salūtis meae,
et exultābit lingua mea iūstitiam tuam.

Domine, labia mea aperiēs,
et os meum annuntiābit laudem tuam.

Nōn enim sacrificiō dēlectāris,
holocaustum, sī offeram, nōn placēbit.

Sacrificium Deō spīritus contrībulātus,
cor contrītum et humiliātum, Deus, nōn dēspiciēs.

Benignē fac, Domine, in bonā voluntāte tuā Siōn,
ut aedificentur mūrī Ierūsalēm.

Tunc acceptābis sacrificium iūstitiae, oblātiōnēs et holocausta;
tunc impōnent super altāre tuum vitulōs.

[42] *Ex Ordine Missae – de ritu Communionis*

Embolismus: 126. Manibus extēnsīs, sacerdos sōlus prōsequitur, dīcēns:

Liberā nōs, quaesumus, Domine, ab omnibus malīs,
dā propitius pācem in diēbus nostrīs,
ut, ope misericordiae tuae adiūtī,
et ā peccātō sīmus semper liberī
et ab omnī perturbātiōne sēcūrī:
exspectantēs beātam spem
et adventum Salvātōris nostrī Iēsū Chrīstī.

Populus orātiōnem conclūdit, acclāmāns:

Quia tuum est rēgnum,
et potestās, et glōria
in saecula.

Ante Communionem: 133. Sacerdos genūflectit, accipit hostiam, eamque aliquantulum ēlevātam super patenam tenēns, ad populum versus, clārā vōce dīcit:

Ecce Agnus Deī, ecce quī tollit peccāta mundī.
Beātī, quī ad cēnam Agnī vocātī sunt.

Et unā cum populō semel subdit:

Domine, nōn sum dignus, ut intrēs sub tēctum meum:
sed tantum dīc verbō, et sānābitur anima mea.

[43] *Orātiō ad sānctum Iōsēph*

Virginum custōs et pater, sāncte Iōsēph,
cuius fidēlī custōdiae ipsa innocentia Chrīstus Iēsūs
et Virgō virginum Marīa commissa fuit:
tē per hoc utrumque cārissimum pignus Iēsum et Marīam
obsecrō et obtestor,
ut mē ab omnī immunditiā praeservātum,
mente incontāminātā, pūrō corde et castō corpore
Iēsū et Marīae semper faciās castissimē famulārī. Amēn.

Poznámka: *ut mē ... faciās* – věta snahová (účelová) – konj. prez. po přítomném čase věty hlavní (obsecrō et obtestor) – *abys mne ... učinil / aby mi ... pomohl.*

[44] *Orātiō sānctī Petrī Canisii post studium*

Tibi laus et glōria, Deus aeternae,
quod grātiā tuā dūce hunc absolvī labōrem,
quem tibi grātum et mihi salūtārem esse concēde.
Nōn nōbīs, Domine, nōn nōbīs,
sed nōminī tuō dā glōriam,
ut semper in omnibus et super omnia
in nōbīs et prō nōbīs benedīcāris.
Per Chrīstum Dominum nostrum. Amēn.

Poznámky: *grātiā tuā dūce* – vazba abl. absolutního (→ L 17.A,c) – *veden tvou milostí; quem [labōrem] ... grātum et ... salūtārem esse concēde* – (a) *uďel / dej, aby tato [práce] byla ... milá a ... spasitelná / ke spáse.*

12. LEKCE – LECTIO DUODECIMA

Zájmenná adjektiva Souvztažná zájmena, adjektiva a příslovce Odvozeniny slovesa esse – posse, prōdesse Slovesa faciō a fiō

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Zájmenná adjektiva – adiectīva prōnōminālia

Zájmenná adjektiva (*adiectīva prōnōminālia*) jsou adjektiva tvořená od zájmenných kmenů nebo adjektiva svým významem blízká zájmenům. Skloňují se podobně jako ukazovací zájmena *iste, ista, istud* nebo *ipse, ipsa, ipsum*, tj. gen. sg. **-iūs**, dat. sg. **-ī** pro všechny rody (→ L 10.A,a).

alius, alia, aliud (gen. sg. *alteriūs*, dat. sg. *aliī*) – *jíný*

alter, altera, alterum (gen. sg. *alteriūs*, dat. sg. *alterī*) – *druhý*

uter, utra, utrum (gen. sg. *utriūs*, dat. sg. *utrī*) – *který z obou*

neuter, neutra, neutrum (gen. sg. *neutriūs*, dat. sg. *neutrī*) – *žádný z obou*

nūllus, nūlla, nūllum (gen. sg. *nūlliūs*, dat. sg. *nūllī*) – *žádný*

ūllus, ūlla, ūllum (gen. sg. *ūlliūs*, dat. sg. *ūllī*) – *některý* (po záporu *neque ūllus* – *a žádný*)

sōlus, sōla, sōlum (gen. sg. *sōliūs*, dat. sg. *sōlī*) – *sám, samojediný*

tōtus, tōta, tōtum (gen. sg. *tōtiūs*, dat. sg. *tōtī*) – *celý*

uterque, utraque, utrumque (gen. sg. *utriūsq̄ue*, dat. sg. *utrīq̄ue*) – *jeden i druhý, oba*

utercumque, utracumque, utrumcumque (gen. sg. *utriūscumq̄ue*, dat. sg. *utrīcumq̄ue*) – *kterýkoli z obou*

utervīs, utravīs, utrumvīs (gen. sg. *utriūsvīs*, dat. sg. *utrīvīs*) – *kterýkoli z obou*

alteruter, alterutra, alterutrum (gen. sg. *alteriūs utriūs* / *alterutriūs*, dat. sg. *alterī utrī* / *alterutrī*) – *jeden ze dvou (obou)*
/ *jeden nebo druhý*; v pozdní latině se vyskytují ustrnulé výrazy vzájemnosti *alterutrum* / *alterutrō* – *jeden druhého* / *jeden vůči druhému* / *navzájem*

K zájmenným adjektivům se řadí:

nom.	nēmō – <i>nikdo</i>	nihil – <i>nic</i>	ambō – <i>oba</i>	ambae – <i>obě</i>	ambō – <i>obě</i>
gen.	nūlliūs	nūlliūs rei	ambōrum	ambārum	ambōrum
dat.	nēminī	nūllī rei	ambōbus	ambābus	ambōbus
ak.	nēminem	nihil	ambōs	ambās	ambō
abl.	nēmine (nūllō)	nūllā rē	ambōbus	ambābus	ambōbus

Poznámky:

- *alter* – *alter* = *jeden – druhý*;
- *aliī* – *aliī* = *jedni – druží*;
- *ambō* = *oba (najednou)*; *uterque* = *oba (každý zvlášť)*, např.: *ambōs senātōrēs vīdit* = *uviděl oba senátory* (šli spolu); *utrumque senātōrem vīdit* = *uviděl oba senátory* (šli každý zvlášť)
- stejně jako zájmenná adjektiva (např. *nūllus, a, um*) se skloňuje číslovka **ūnus, ūna, ūnum** – *jeden*;
- jako *ambō, ambae, ambō* se skloňuje číslovka **duo, duae, duo** – *dva*.

b) Souvztažná zájmena, adjektiva a příslovce – prōnōmina, adiectīva, adverbia correlātīva

Zájmena, adjektiva a příslovce, která se svým významem navzájem doplňují a sobě odpovídají, se nazývají souvztažná (*correlātīva*).

Souvztažná zájmena a adjektiva (*prōnōmina et adiectīva correlātīva*)

is – quī	ten – <i>který (kdo)</i>
tantus – quantus	tak veliký – jak veliký
tālis – quālis	taký (takový) – jaký
tot – quot	tolik – kolik

Souvztažná příslovce (*adverbia correlātīva*)

ibi – ubi	tam – kde
eō – quō	tam – kam
eā – quā	tudy – kudy
inde / hinc – unde	odtud – odkud
tantum – quantum	tolik – kolik
totiē(n)s – quotiē(n)s	tolikrát – kolikrát
tum / tunc – quandō	tehdy – kdy
tum / tunc – cum	tehdy – kdy(ž)
ita / sic – ut	tak – jak
tam – quam	tak – jak

Poznámky:

Quot librōs habēs? – Kolik máš knih?
Quot librī hīc sunt? – Kolik je zde knih?
Quota hōra est? – Kolik je hodin?

c) Odvozeniny slovesa esse

ab-sum	ab-esse	ā-fuī	ā-futūrus	<i>jsem vzdálen, jsem nepřítomen</i>
ad-sum [as-sum]	ad-esse	af-fuī	af-futūrus	<i>jsem přítomen, jsem zde, pomáhám</i>
dē-sum	dē-esse	dē-fuī	dē-futūrus	<i>scházím, chybím</i>
īn-sum	īn-esse	īn-fuī	—	<i>jsem uvnitř, jsem obsažen</i>
inter-sum	inter-esse	inter-fuī	—	<i>jsem mezi něčím, účastním se</i>
ob-sum	ob-esse	ob-fuī	ob-futūrus	<i>škodím</i>
prae-sum	prae-esse	prae-fuī	prae-futūrus	<i>jsem vpředu, v čele, řídím</i>
sub-sum	sub-esse	—	—	<i>jsem dole, vespod, pod něčím</i>
super-sum	super-esse	super-fuī	—	<i>zbývám</i>

Tato slovesa s prefixem se časují stejně jako jednoduché sloveso *esse* (→ L 2.A,e; L 6.A,d; L 9.A,c; L 11.A,b). Určité odchylky v přítomném systému mají slovesa

possum (*pot[is] sum), **posse**, **potuī**, – *mohu, mám moc, jsem schopen*
prōsum (*prō[d]-sum), **prōdesse**, **prōfuī**, –, **prōfutūrus** *prospívám, jsem prospěšný, pomáhám*

— začíná-li tvar základového slovesa *esse* souhláskou s-, v základu *pot-* se mění -t- v -s-, v základu *prōd-* se vypouští -d-:

Prézens a imperfektum

<i>ind. prés.</i>	pos-sum	prō-sum	<i>konj. prés.</i>	pos-sim	prō-sim
	pot-es	prō-d-es		pos-sīs	prō-sīs
	pot-est	prō-d-est		pos-sit	prō-sit
	pos-sumus	prō-sumus		pos-sīmus	prō-sīmus
	pot-estis	prō-d-estis		pos-sītis	prō-sītis
	pos-sunt	prō-sunt		pos-sint	prō-sint
<i>ind. impf.</i>	pot-eram	prō-d-eram	<i>konj. impf.</i>	pos-sem	prō-d-essem
	pot-erās	prō-d-erās		pos-sēs	prō-d-essēs
	pot-erat	prō-d-erat		pos-set	prō-d-esset
	pot-erāmus	prō-d-erāmus		pos-sēmus	prō-d-essēmus
	pot-erātis	prō-d-erātis		pos-sētis	prō-d-essētis
	pot-erant	prō-d-erant		pos-sent	prō-d-essent

Ostatní časy

<i>ind. fut. I.</i>	pot-erō, pot-eris, ...	prō-d-erō, prō-d-eris ...
<i>ind. perf.</i>	potu-ī, potu-istī, ...	prō-fu-ī, prō-fu-istī ...
<i>ind. plqpf.</i>	potu-eram, potu-erās, ...	prō-fu-eram, prō-fu-erās, ...
<i>ind. fut. II.</i>	potu-erō, potu-eris, ...	prō-fu-erō, prō-fu-eris, ...

<i>konj. perf.</i>	potu-erim, potu-eris, ...	prō-fu-erim, prō-fu-eris, ...
<i>konj. plqpf.</i>	potu-issem, potu-issēs, ...	prō-fu-issem, prō-fu-issēs, ...

Rozkazovací způsob

<i>imper. I.</i>	—	prō-d-es! prō-d-este!
<i>imper. II.</i>	—	prō-d-estō! prō-d-estōte! prō-suntō!

Jmenné tvary

<i>inf. prez.</i>	pos-se	prō-d-esse
<i>inf. perf.</i>	potu-isse	prō-fu-isse
<i>inf. fut.</i>	—	prō-fu-t-ūrum esse
<i>part. fut.</i>	—	prō-fu-t-ūrus, a, um

d) Slovesa faciō a fiō – verba faciō et fiō

- **faciō, facere, fēcī, factum** (*imper. fac!*) – *činím, konám, tvořím* – nemá pasívní tvary přítomného systému; časuje se podle vzoru *capiō* (3. konjugace);
- **fiō, fierī, factus sum** – *stávám se, vznikám, jsem* – všechny tvary mají význam pasívní:

	<i>ind. prez.</i>	<i>ind. impf.</i>	<i>ind. fut. I.</i>	<i>konj. prez.</i>	<i>konj. impf.</i>	<i>imper.</i>
	<i>stávám se</i>	<i>stával jsem se</i>	<i>stanu se</i>	<i>ať se stanu</i>	<i>stal bych se</i>	<i>staň se!</i>
<i>sg. 1.</i>	fiō	fiēbam	fiām	fiām	fierem	—
<i>2.</i>	fīs	fiēbās	fiēs	fiās	fierēs	fī!
<i>3.</i>	fit	fiēbat	fiēt	fiat	fieret	—
<i>pl. 1.</i>	(fīmus)	fiēbāmus	fiēmus	fiāmus	fierēmus	—
<i>2.</i>	(fītis)	fiēbātis	fiētis	fiātis	fierētis	(fīte!)
<i>3.</i>	fīunt	fiēbant	fīent	fīant	fierent	—

<i>ind. perf.</i>	factus, -a, -um sum, es ... – <i>stal jsem se</i>
<i>ind. plqpf.</i>	factus, -a, -um eram, erās ... – <i>byl jsem se stal</i>
<i>ind. fut. II.</i>	factus, -a, -um erō, eris ... – <i>(až) se stanu</i>
<i>konj. perf.</i>	factus, -a, -um sim, sīs ... – <i>ať jsem se stal</i>
<i>konj. plqpf.</i>	factus, -a, -um essem, essēs ... – <i>byl bych se stal</i>
<i>inf. perf.</i>	(mē) factum, -am, -um esse – <i>že (jsem) se stal</i>
<i>inf. fut.</i>	futūrum, -am, -um esse <i>nebo</i> fore <i>nebo</i> factum īrī – <i>že se stane</i>

Sloveso *fiō* také nahrazuje pasívum slovesa *faciō* a v tom případě má význam *jsem činěn*. Tak je tomu i ve složeninách, v nichž *-faciō* zůstává beze změny:

assuēfaciō , ere, fēcī, factum – <i>zvykám</i>	assuēfiō , fierī, factus sum – <i>zvykám si</i>
calefaciō , ere, fēcī, factum – <i>zahřívám, otepluji</i>	calefiō , fierī, factus sum – <i>jsem zahříván, oteplován</i>
commonefaciō , ere, fēcī, factum – <i>upomínám</i>	commonefiō , fierī, factus sum – <i>jsem upomínán</i>
patefaciō , ere, fēcī, factum – <i>otvírám</i>	patefiō , fierī, factus sum – <i>jsem otvírán</i>

V jiných odvozeninách se *-faciō* mění na *-ficiō* a pasívum je pravidelné, tj. *-ficior*:

afficiō , ere, fēcī, fectum – <i>působím, postihuji</i>	afficior , affici, affectus sum – <i>jsem postihován</i>
cōnficiō , ere, fēcī, fectum – <i>zhotovuji, dokončuji</i>	cōnficior , cōnfici, fectus sum – <i>jsem zhotovován, dokončován</i>
interficiō , ere, fēcī, fectum – <i>zabíjím</i>	interficior , interfici, fectus sum – <i>jsem zabíjen</i>
reficiō , ere, fēcī, fectum – <i>obnovuji, občerstvuji</i>	reficior , refici, fectus sum – <i>jsem obnovován, občerstvován</i>

B. Cvičení – exercitationes

a) Slova v závorkách uveďte do správného tvaru a slovní spojení skloňujte v sg. i pl., pokud je to podle významu možné:

^a 1. (Tōtus) orbis. 2. Dominus (ipse sōlus). 3. Pars (neuter). 4. Discipulus (ille alius). 5. (Nūllus amīcus) nāvis. 6. Cohors (prīmus, alter et tertius). 7. Soror (utercumque). 8. (Uterque) hostis. 9. Sēmen (alius). 10. Iūs (uterque). 11. Ambō (equēs). 12. Testis (ūnus) – testis (nūllus). 13. (Nūllus) crīmen. 14. Nēmō et nihil.

b) Doplňte souvztažné zájmeno, adjektivum nebo adverbium a přeložte:

^b 1. Quālis rēx, ... grex. 2. Ubi mel, ... apēs. 3. ... scīmus, quantum memoriā tenēmus. 4. Ut sēmentem fēcēris, ... metēs. 5. Quō quis est doctior, ... est modestior. 6. Sicut prior es tempore, ... prior es iūre. 7. Is cadet ante senem, ... sapit ante diem. 8. Tot hostēs, ... servī.

c) Určete slovesné tvary, věty přeložte a časujte:

^c 1. Prōsum, nōn obsum. 2. Adessem nisi abessem. 3. Sī potuissē, laudāvissem. 4. Nōn omnia potuī. 5. Si potuerō, prōderō. 6. Vēnī et nōn poteram prōdesse. 7. Adsum, ut omnia meīs oculīs vidēre possim.

d) Určete slovesné tvary a časujte; převeďte také do perfekta, plusquamperfekta a futura II.:

^d Facit – calefaciēbās – cōficiēmus – assuēfīs – afficiēbāminī – patefient – commonefaciam – reficiāmur – patefiātis – facerēmus – interficerētur – assuēfierēmus.

e) Přechtěte a přeložte:

^a 1. Nōn omnis carō eadem carō, sed alia hominum, alia carō pecorum, alia carō volucrum, alia autem piscium (1 Cor 15, 39). 2. An nōn habet potestātem figulus lutī ex eādem massā facere aliud quidem vās in honōrem, aliud vērō in ignōminiam? (Rom 9, 21). 3. Scīptum est: «Dominum Deum tuum adorābis, et illī sōlī serviēs» (Lc 4, 8). 4. Et timuērunt magnō timōre et dīcēbant ad alterutrum: «Quis putās est iste, quia et ventus et mare oboediunt eī?» (Mc 4, 41). 5. Sociī, quī erant in aliā nāvī, vērūn et implēvērunt ambās nāviculās piscibus (cf. Lc 5, 7). 6. Duo dēbitōrēs erant cuidam faenerātōrī et nōn hābentibus illīs unde redderent, dōnāvīt utrīsque (cf. Lc 7, 41–42). 7. Vōs estis sāl terrae; quod sī sāl ēvānuerit, in quō saliētur? Ad nihilum valet ultrā, nisi ut mittātur forās et conculcētur ab hominibus (Mt 5, 13). 8. Cārissimī, sī sic Deus dīlēxit nōs, et nōs dēbēmus alterutrum dīligere (1 Io 4, 11). 9. Levantēs autem oculōs suōs, nēminem vīdērunt nisi solum Iēsum (Mt 17, 8). 10. Sī ergō ego lāvī vestrōs pedēs, Dominus et Magister, et vōs dēbētis alter alterius lavāre pedēs (Io 13, 14).

^b 11. Ubi cāritās est vērā, Deus ibi est. 12. Sūmit ūnus, sūmunt mīlle, quantum istī, tantum ille, nec sūmptus cōnsūmitur. 13. Quot capita, tot sententiae.

^c 14. Malī amīcōs praesentēs solum colunt, bonī etiam illōs, quī longē absunt, amant. 15. Miserīs adesse dēbēmus. 16. Dominus pāscit mē, et nihil mihi dēerit (Ps 23 [22], 1). 17. Dōnec superest hālitus in mē, et spīritus Dei in nārībus meīs, nōn loquentur labia mea inīquitātem, nec lingua mea meditābitur mendācium (Iob 27, 3). 18. Mihi autem absit glōriārī nisi in cruce Dominī nostrī Iēsū Chrīstī, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundō (Gal 6, 14). 19. «Potestis bibere calicem, quem ego bibitūrus sum?» Dīcunt eī: «Possumus» (Mt 20, 22). 20. Nōn poterant resistere sapientiae et Spīrituī, quī loquēbātur (Act 6, 10). 21a. Sīc nōn potuistis ūnā hōrā vigilāre mēcum? Mt 26, 40). [21b.] Lēgum servī sumus, ut līberī esse possūmus (Cicero, De legibus). 22. Quid enim prōdest hominī, sī mundum ūniversum lucrētur, animae vērō suae dētrīmentum patiātur? (Mt 16, 26). 23. Nihil enim nōbīs nāscī prōfuit, nisi redimī prōfuisset.

^d 24. Fēcitque Deus duo lūmināria magna: lūmināre maius, ut praeesset diēi, et lūmināre minus, ut praeesset nocti (*Gn 1, 16*). 25. Faciāmus hominem ad imāginem et similitūdinem nostram; et praesit piscibus maris et volātilibus caeli et bēstiis ūniversaeque terrae omnīque rēptilī, quod movētur in terra (*Gn 1, 26*). 26. Nihil sine causā factum est, neque quicquam fit, quod fieri nōn potest. 27. Et Iēsūs prōficiēbat sapientiā et aetate et grātiā apud Deum et hominēs (*Lc 2, 52*). 28. Nisi efficiāmini sicut parvulī, nōn intrābitis in rēgnum caelōrum (*cf. Mt 18, 3*). 29. Virtūs in infirmitate perficitur (*2 Cor 12, 9*). 30. Venīte ad mē omnēs, quī labōrātis et onerātī estis, et ego reficiam vōs (*Mt 11, 28*). 31. Quī biberit aquam, quam ego dabō ei, dicit Dominus, fiet in eō fōns aquae salientis in vītā aeternā (*cf. Io 4, 13–14*). 32. Statuam pactum meum vōbiscum; et nēquāquam ultrā interficiētur omnis carō aquīs dīlūviī, neque erit deinceps dīlūvium dissipāns terram (*Gn 9, 11*). 33. Et iterum mīsīt ad illōs alium servum; et illum in capite vulnerāvērunt et contumeliīs affēcērunt (*Mc 12, 4*). 34. Dīcat autem aliquis dē vōbīs illīs: «Ite in pāce, calefacimini et saturāmini», et nōn dederitis autem eis, quae necessāria sunt corporis, quid prōderit? (*Iac 2, 16*). 35. Iānua iam patefacta est.

Poznámky: 2. pro překlad si upravíme slovosled *ex eādem massā lutī*; 4. *quis putās est* (doslova *kdo myslíš jest*) – přeložíme *kdo asi jest*; 6. *nōn habentibus illīs* – abl. absolutní (→ L 17.A,c) – *když neměli* nebo *protože neměli*; 12. *sūmptus* – k participiu můžeme doplnit podmět *pānis* (*eucharisticus*); 34. *calefacimini* – v klasické latině by byl tvar od slovesa *calefīō*.

f) Vraťte se k textům [2] (s.12), [6] (s.23), [13] (s.35) a [38] (s.75), proveďte tvaroslovný rozbor a přeložte je.

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[45] *Ex Ordine Missae*

25. ... [*sacerdōs*] dīcit: Ōrāte, frātrēs:
 ut meum ac vestrum sacrificium
 acceptābile fiat apud Deum, Patrem omnipotentem.

Populus respondet:

Suscipiat Dominus sacrificium dē manibus tuīs
ad laudem et glōriam nōminis suī,
ad ūtilitatem quoque nostram
tōtiusque Ecclēsiae suae sānctae.

[46] *Ōrātiō ad Dominum nostrum Iēsum Chrīstum Crucifixum*

Ēn ego, ō bone et dulcissime Iēsū,
ante cōspectum tuum genibus mē prōvolvō,
ac maximō animī ārdōre tē ōrō atque obtestor,
ut meum in cor vīvidōs fideī, speī et cāritātis sēnsūs,
atque vērā peccātōrum meōrum paenitentiam,
eaeque ēmendandī firmissimā voluntātem velīs imprimere;
dum magnō animī affectū et dolōre
tua quīnque vulnera mēcum ipse cōsiderō ac mente contemplor,
illud prae oculīs habēns,
quod iam in ōre pōnēbat tuō Dāvid prophēta dē tē, ō bone Iēsū:
Fōdērunt manūs meās et pedēs meos:
dīnumerāvērunt omnia ossa mea (*Ps 21, 17*).

Stābat Māter dolorōsa
iuxtā crucem lacrimōsa,
dum pendēbat Filius.

Cuius animam gementem,
contrīstātā et dolentem
pertrānsīvit gladius.

Ō quam trīstis et afflīcta
fuit illa benedicta
Māter Ūnigenitī.

Quae maerēbat et dolēbat
pia Māter, cum vidēbat
Nātī poenās inclitī.

Quis est homō, quī nōn flēret,
Mātrē Chrīstī sī vidēret
in tantō suppliciō?

Quis nōn posset contrīstārī,
Chrīstī mātrē contēplārī
dolentem cum Filiō?

Prō peccātīs suae gentis
vidit Iēsum in tormentīs
et flagellīs subditum.

Vīdit suum dulcem nātum
moriendō dēsōlātum
dum ēmisit spīritum.

Eia, Māter, fōns amōris,
mē sentīre vim dolōris
fac, ut tēcum lūgeam.

Fac ut ārdeat cor meum
in amandō Chrīstum Deum,
ut sibi complaceam.

Sāncta Māter, istud agās,
Crucīfixī fīge plāgās
cordī meō validē.

Tuī Nātī vulnerātī,
tam dignātī prō mē patī,
poenās mēcum dīvide.

Fac mē vērē tēcum flēre,
Crucīfixō condolēre,
dōnec ego vīxerō.

Iuxtā crucem tēcum stāre
et mē tibi sociāre
in planctū dēsīderō.

Virgō virginum praeclāra,
mihi iam nōn sīs amāra:
fac mē tēcum plangere.

Fac, ut portem Chrīstī mortem,
passiōnis fac cōsortem
et plāgās recolere.

Fac mē plāgīs vulnerārī,
cruce fac inebriārī
et cruōre Filiī.

Flammīs nē ūrar succēnsus,
per tē, virgō sim dēfensus
in diē iūdicīi.

Chrīste, cum sit hinc exīre,
dā per Mātrē mē venīre
ad palmam victōriae.

Quandō corpus moriētur,
fac, ut animae dōnētur
paradīsī glōria. Amēn.

Poznámky: *pertrānsīvit* – 3. os. sg. perf. akt. slovesa *pertrānseō*, *īre*, *īi* (*īvī*) – *pronikl*; *fac mē* + *infinitiv* (*např. sentīre*) – *vazba akuzativu s infinitivem* (→ L 17.A,a) – *učiň /dej, abych ...* (*např. cítil / vnímal / zakusil*) – podobně překládáme i v ostatních případech; *cum sit hinc exīre* – *až (mi) bude odtud odejít / až budu umírat*; (*dā*) *mē venīre* – ak. s inf. – (*dej*) *abych přišel / došel / dosáhl*.

13. LEKCE – LECTIO TERTIA DECIMA

Slovesa velle, nolle, malle
Slovesa neúplná – coepī, meminī, ōdī; aiō, inquam aj.
Přehled latinských předložek

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Slovesa velle, nolle, malle – verba velle, nolle, malle

volō, velle, voluī, – *chci*
nōlō (*ne-volō), nolle, noluī, – *nechci*
mālō (*magis volō), malle, maluī, – *raději chci*

ind. prés.

<i>chci</i>	<i>nechci</i>	<i>raději chci</i>
<i>sg.</i>		
1. volō	nōlō	mālō
2. vīs	nōn vīs	māvīs
3. vult	nōn vult	māvult

pl.

1. volumus	nōlumus	mālumus
2. vultis	nōn vultis	māvultis
3. volunt	nōlunt	mālunt

ind. impf.

volēbam	nōlēbam	mālēbam
volēbās	nōlēbās	mālēbās
<i>atd.</i>	<i>atd.</i>	<i>atd.</i>

konj. prés.

<i>at' chci</i>	<i>at' nechci</i>	<i>at' raději chci</i>
velim	nōlim	mālim
velīs	nōlīs	mālīs
velit	nōlit	mālit

velīmus	nōlīmus	mālīmus
velītis	nōlītis	mālītis
velint	nōlint	mālint

ind. fut. I. (jako 3. konjugace)

volam	nōlam	mālam
volēs	nōlēs	mālēs
<i>atd.</i>	<i>atd.</i>	<i>atd.</i>

konj. impf.

vellem	nōllem	māllem
vellēs	nōllēs	māllēs
<i>atd.</i>	<i>atd.</i>	<i>atd.</i>

imper. I.

—	nōlī	—
—	nōlīte	—

imper. II.

—	nōlītō	—
—	nōlītōte	—
—	nōluntō	—

Poznámky:

- Imperativy *nōlī*, *nōlīte* ve spojení s plnovýznamným slovesem mají platnost zákazu, např. *nōlī flēre* – *neplač*; *nōlīte contristāre* – *nezarmucujte*.
- **Zákaz** tedy může být v latině vyjádřen trojím způsobem:
 - imperativem slovesa *nōlō* s infinitivem významového slovesa: *nōlī* / *nōlīte laudāre*! (*nechval*! / *nechvalte*!)
 - konjunktivem přítomného: *nē laudem*, *-ēs*, *-et*, *-ēmus*, *-ētis*, *-ent* (*at' nechválím*, *at' nechválíš* / *nechval*! ...)
 - konjunktivem dokonavého: *nē laudāveris*! / *nē laudāveritis*! (*nechval*! / *nechvalte*!)

Inf. prés.

velle	nōlle	mälle
-------	-------	-------

part. préz.

volēns, entis nōlēns, entis (mālēns, entis)

Poznámka: gerundium, gerundivum ani supinum slovesa *volō*, *nōlō*, *mālō* nemají.Všechny tvary perfektního systému jsou pravidelné, tvoří se od perfektních kmenů *volu-*, *nōlu-*, *mālu-*:**ind. perf.**

voluī	nōluī	māluī
voluistī	nōluistī	māluistī
atd.	atd.	atd.

konj. perf.

voluerim	nōluerim	māluerim
volueris	nōlueris	mālueris
atd.	atd.	atd.

ind. plqpf.

volueram	nōlueram	mālueram
voluerās	nōluerās	māluerās
atd.	atd.	atd.

konj. plqpf.

voluissem	nōluissem	māluissem
voluissēs	nōluissēs	māluissēs
atd.	atd.	atd.

ind. fut. II.

voluerō	nōluerō	māluerō
volueris	nōlueris	mālueris
atd.	atd.	atd.

inf. perf.

voluisse	nōluisse	māluisse
----------	----------	----------

b) Slovesa neúplná – verba dēfectīva1. Slovesa, která mají pouze tvary perfektního systému:**coepī, coepisse** – *začal jsem*; časy přítomného systému se nahrazují příslušnými tvary slovesa *incipiō, incipere, incēpī, inceptum* – *začínám, počínám*.**meminī, meminisse** – *pamatuji se, pamatuji si*; tvary perfektního systému mají význam přítentu, imperfekta a futura I.**ōdī, ōdisse, ōsus, ōsūrus** – *nenávidím*; tvary perfektního systému mají význam přítentu, imperfekta a futura I.**ind. perf.**

coepī, coepistī ...	<i>začal jsem</i>
meminī, meministī ...	<i>pamatuji</i>
ōdī, ōdistī ...	<i>nenávidím</i>

konj. perf.

coeperim, coeperis ...	<i>ať jsem začal</i>
meminerim, memineris ...	<i>ať pamatuji</i>
ōderim, ōderis ...	<i>ať nenávidím</i>

ind. plqpf.

coeperam, coeperās ...	<i>byl jsem začal</i>
memineram, meminerās	<i>pamatoval jsem</i>
ōderam, ōderās ...	<i>nenáviděl jsem</i>

konj. plqpf.

coepissem, coepissēs ...	<i>byl bych začal</i>
meminissem, meminissēs	<i>pamatoval bych</i>
ōdissem, ōdissēs ...	<i>nenáviděl bych</i>

ind. fut. II.

coeperō, coeperis ...	<i>(napřed) začnu ...</i>
meminerō, memineris ...	<i>budu pamatovat ...</i>

imper.

—	
mementō! mementōte!	<i>pomni! pamatuj!</i>
—	<i>pomněte! pamatujte!</i>

ōderō, ōderis ...	<i>budu nenávidět ...</i>
-------------------	---------------------------

inf.	<i>coepisse – že začal</i>
	<i>meminisse – pamatovat</i>
	<i>ōdisse – nenávidět</i>

Poznámka: V církevní a středověké latině se chybějící tvary slovesa *ōdī* často doplňují, např.: *ōdiō, ōdīre* – *nenávidím, fut. I. ōdīam, ōdīēs* nebo *ōdībō, ōdībīs* – *budu nenávidět*, imper. *ōdīte!* – *mějte v nenávisti!*, part. préz. *ōdiēns, ōdientis* – *nenávidě, nenávidící*, v perf. bývá delší tvar, např. *ōdīvī* místo *ōdī*.

2. Slovesa, jejichž perfekta mají také význam přítomný:

nōvī, nōvisse nebo **nōsse** (perf. od *nōscō, nōscere, nōvī, nōtum*) – *poznal jsem, znám, vím*

suēvī, suēvisse (perf. od *suēscō, suēscere, suēvī, suētum*) – *zvykl jsem si, mám ve zvyku*

- Ve Vulgátě se setkáváme i s jinými slovesy, jejichž perfektum chápeme pod vlivem hebrejského originálu ve smyslu přítomným, např.

clāmāvī (od slovesa *clāmō, -āre, -āvī, -ātum* – *hlasitě volám / křičím*): *Dē profundīs clāmāvī ad tē, Domine* (Ps 130 [129], 1). – *Z hlubin volám k tobě, Hospodine.*

dīlēxī (od slovesa *dīligō, -ere, -lēxī, -lēctum* – *vybírám / volím / vážím si / miluji*): *Dīlēxistī iūstitiam et ōdistī iniquitātem* (Ps 45 [44], 8). – *Miluješ spravedlnost, nenávidíš nepravost.*

rēgnāvī (od slovesa *rēgnō, -āre, -āvī, -ātum* – *kraluji / vládnu / panuji*): *Dominus rēgnāvit, exsultet terra* (Ps 97 [96], 1). – *Hospodin kraluje, zajevej / ať jásá země.*

3. Slovesa, která se vyskytují jen v některých tvarech:

aiō – *pravím, tvrdím*: prez.: *aiō, ais, ait, –, –, aiunt*; impf.: *aiēbam, aiēbās ...*; konj. prez.: *aiat* (3. sg.); ind. perf.: *aistī* (2. sg.); výslovnost: *ajjó, ajjunt, ajjat, ajjēbam ...* (→ L 1.A,b)

inquam – *pravím*: ind. prez. *inquam, inquis, inquit, –, –, inquit*; ind. impf. *inquiēbat* (3. sg.); ind. fut. I. *inquiēs* (2. sg.), *inquiēt* (3. sg.); ind. perf. *inquit* (3. sg.)

quaesō – *prosím, quaesumus* – *prosíme*

***for, fārī, fātus sum** – *pravím, říkám*: má jen málo tvarů, např.: *fātur, fābitur, fātus est, fandō.*

Odvozeniny: **affārī** – *oslovit*; **effārī** – *vyřknout*; **praefārī** – *předříkávat*

(h)avē! – *bud' zdrav, vítán!*; **(h)avēte!** – *bud'te zdraví, vítáni!*; inf. **(h)avēre**

salvē! – *bud' zdrav, vítán!*; **salvēte!** – *bud'te zdraví, vítáni!*; inf. **salvēre**

age, agite – *nuže, vzhůru*

c) Předložky – praepositionēs

Předložky (*praepositionēs*) jsou svým původem adverbia a některé mají též adverbiální význam, např. *ante* – *před* i *předtím*, *post* – *po* i *potom*. Pádová vazba u většiny latinských předložek je zcela jiná než v češtině; je uváděna ve slovníku a je třeba si ji zapamatovat. Latinské vlastní předložky se pojí s akuzativem nebo ablativem, popřípadě s oběma těmito pády.

Předložky s akuzativem – praepositionēs cum accūsātīvō:

ad – *k, ke, ku, u*

adversum, adversus – *naproti, proti*

ante – *před*

apud – *u, při, za*

circā – *kolem, okolo*

circum – *kolem, okolo*

cis – *z této strany, před*

citrā – *z této strany, před* (opak: *ultra*)

contrā – *naproti, proti*

ergā – *vůči, k, vzhledem k*

extrā – *vně, mimo* (opak: *intrā*)

īnfrā – *pod* (opak: *suprā*)

inter – *mezi, uprostřed, za, během*

īntrā – *uvnitř, v, za, po (dobu)* (opak: *extrā*)

iuxtā – *vedle*

ob – *před, za, pro, kvůli*

per – *skrze, přes, pomocí*

post – *po, za*

praeter – *kromě, mimo, až na, podél*

prope – *blízko, téměř (u), skoro (u)*

propter – *blízko, vedle, pro, kvůli*

secundum – *podle, vedle*

suprā – *nad, přes* (opak: *īnfrā*)

trāns – *přes, za*

ultrā – *na oně straně, za* (opak: *citrā*)

Předložky s ablativem – praepositionēs cum ablātīvō:

ā, ab, abs – *od (někoho), někým*

cōram – *před (někým), v přítomnosti (něčí)*

cum – *s, se*

dē – *o, z, ze*

ē, ex – *z, ze*

prae – *před, pro*

prō – *před, pro, ve prospěch, za*

sine – *bez*

Předložky s akuzativem nebo s ablativem – praepositionēs cum accūsātīvō vel ablātīvō:

	<u>s akuzativem</u> – na otázku <i>kam?</i> (<i>do kdy?</i>)	<u>s ablativem</u> – na otázku <i>kde?</i> (<i>kdy?</i>)
in	<i>do, v, na, proti, vůči; až do:</i> in urbem – <i>do města</i> in illum diem – (<i>až</i>) <i>do onoho dne</i>	<i>v, ve, na, mezi, při; za:</i> in urbe – <i>ve městě</i> in illō tempore – <i>za onoho času</i>
sub	<i>pod:</i> sub aquam – <i>pod vodu</i>	<i>pod:</i> sub aquā – <i>pod vodou</i>
super	<i>nad, přes, za:</i> super genua – <i>nad kolena</i>	<i>nad, na, za:</i> super arbore – <i>nad stromem</i>

Předložky se zpravidla kladou před jméno, někdy však až za jméno, k němuž patří (tzv. postpozice – *postpositionēs*), a to pravidelně předložka **cum** ve spojení se zájmenem osobním (např. *mēcum* → L 3.A.c) nebo vztažným (např. *quōcum* → L 11.A.a) a postpozice **tenus** – *až po* (např. *Taurō tenus* – *až po Taurus*; *verbō tenus* – *doslova*).

Ablativy **causā** a **grātiā** (*za příčinou, kvůli, pro*) nabyly významu předložek; kladou se obvykle za slovo, k němuž patří, jímž je obvykle gen. substantiva nebo zájmeno přivlastňovací, např. *honōris causā* – *pro poctu*; *rei publicae causā* – *v zájmu obce*; *exemplī grātiā* – *na příklad*; *tuā grātiā* – *kvůli tobě*.

B. Cvičení – exercitationes

a) Časujte tyto věty v indikativu *prézentu* a *futura*, v konjunktivu *prézentu* a *imperfekta*; převeďte je též do 1. os. indikativu *impf.*, *perf.*, *plqpf.*, *fut.* II a *konj. perf.* a *plqpf.*:

^a 1. Sī dēbeō, volō. 2. Volō et possum. 3. Nōlō īnsipiēns esse. 4. Mālō prūdētiōr esse.

b) Přeložte a časujte tyto věty; pokud to smysl dovoluje, převeďte je do indikativu i konjunktivu ostatních časů:

^b 1. Sī ōdī, cāritātem nōn habeō. 2. Meminī officiū meī. 3. Dīlēxī iūstitiam et ōdī inīquitātem. 4. Coepī discere linguam Latīnam. 5. Numquam omnia nōvī.

c) Slova v závorkách dejte do správného tvaru a přeložte:

^c 1. Veniō ad (amīcus). 2. Stēlla dē (caelum) cadit. 3. Propter (metus Iūdaeōrum). 4. Africa iacet contrā (Italia). 5. Sēdimus sub (arbor). 6. Cecidit in (fovea). 7. Pōnēbāmus (librī) (noster) in (mēnsa). 8. Vīvimus in (urbs) (magnus). 10. Iuxtā (via) (Appius). 11. Scribe nōbīs epistulam sine (mora). 12. Deus dīvisit lūcem ā (tenebrae) et aquās ab (aquae). 13. Per (pēs) apostolōrum. 14. (Summus) cum (laus). 15. Post (multus) (annī).

d) Přečtěte a přeložte:

^a 1. Domine, sī vīs, potes mē mundāre (Mt 8, 1). 2. Idem velle atque idem nōlle, ea est dēmum vērā amīcitiā. 3. Sī quis vult post mē venīre, abneget sēmetipsum, tollat crucem suam et sequātur mē (Mt 16, 24). 4. Nōlō mortem impiī, sed ut convertātur impius ā viā suā et vīvat (Ez 33, 11). 5. Et mīsīt servōs suōs vocāre invītātōs ad nuptiās, et nōlēbant venīre (Mt 22, 3). 6. Sī volueris mandāta servāre, cōservābunt tē (Eccli 15, 16). 7. Quis enim hominum poterit scīre cōsiliū Deī? Aut quis poterit cōgitāre quid velit Dominus? (Sap 9, 13). 8. Nōlīte glōriārī et mendācēs esse adversus vērītātem (Iac 3, 14). 9. Nōlīte cōformārī huic saeculō (Rom 12, 2). 10. Catō esse quam vidērī bonus mālēbat.

^{b,1} 11. Hic homō coepit aedificāre et nōn potuit cōsummāre (Lc 14, 30). 12. Replētī sunt omnēs Spīritū Sāctō et coepērunt loquī variīs linguīs (Act 2, 4). 13. Multa meminī, multa audīvī, multa lēgī. 14. Nōlī meminisse inīquitātum patrum nostrōrum (Bar 3, 5). 15. Aequam mementō rēbus in arduīs servāre mentem. 16. Mementō, quaesō, quod sicut lutum fēceris mē, et in pulverem reducēs mē (Iob 10, 9). 17. Sī oblītus fuerō tuī, Ierūsālēm, obliviōnī dētur dextera mea; adhaereat lingua mea faucibus meis, sī nōn meminerō tuī (Ps 137 [136], 6). 18. Dīligis enim omnia, quae sunt, et nihil ōdistī eōrum, quae fēcistī; nec enim, sī ōdissēs, aliquid cōstituissēs (Sap 11, 24). 19. Quī dīligitis Dominum, ōdīte malum (Ps 97 [96], 10). 20. Beātī eritis, cum vōs

oderint hominēs et cum sēparāverint vōs et exprobrāverint et ēiēcērint nōmen vestrum tamquam malum propter Filium hominis (Lc 6, 22). **21.** Nēmō servus potest duōbus dominīs servīre: aut enim ūnum ōdiet et alterum dīliget, aut ūnī adhaerēbit et alterum contemnet (Lc 16, 13).

^{b.2-3} **22.** Vōbīs datum est nōsse mystērium rēgnī Deī; illīs autem quī forīs sunt in parabolīs omnia fīunt (Mc 4, 11). **23.** Et in hōc cōgnōscimus quoniam nōvimus eum: sī mandāta eius servēmus (1 Io 2, 3). **24.** Quī dīcit: «Nōvī eum», et mandāta eius nōn servat, mendāx est, et in istō vērītās nōn est (1 Io 2, 4). **25.** Labia vestra locūta sunt mendācium, et lingua vestra inīquitātem fātur (Is 59, 3). **26.** Cum obsecrātiōnibus loquētur pauper, et dīves effābitur rigidē (Prv 18, 23). **27.** Rēx Daniēlem vōce lacrimābilī inclāmāvit et affātus est eum (cf. Dan 6, 20). **28.** Igitur intrōductus est Daniēl cōram rēge; ad quem praefātus rēx ait: Tū es Daniēl dē filiīs captīvītātis Iūdāe, quem addūxit rēx pater meus dē Iūdā? (Dan 5, 13). **29.** Vōs, inquam, huius reī hodiē testēs estis (Rt 4, 11). **30.** «Epistolae – inquit – gravēs sunt et fortēs, praesentia autem corporis infirma et sermō contemptibilis» (2 Cor 10, 10). **31.** Nōn loquēris contrā proximum tuum falsum testimōnium (Ex 20, 16). **32.** Quī post mē ventūrus est, ante mē factus est, quia prior mē erat (Io 1, 15). **33.** Sīc lūceat lūx vestra cōram hominibus, ut videant vestra bona opera et glōrificent Patrem vestrum, quī in caelīs est (Mt 5, 16). **34.** Martha, Martha, sollicita es et turbāris ergā plūrima, porrō ūnum est necessārium (Lc 10, 41).

^c **35.** Haec locūtus sum vōbīs apud vōs manēns (Io 14, 25). **36.** Nihil respondēs ad ea, quae isti adversum tē testificantur? (Mt 26, 62). **37.** Et circā hōram nōnam clāmāvit Iēsūs vōce magnā dīcēns: «Deus meus, Deus meus, ut quid dērelīquistī mē?» (cf. Mt 27, 46). **38.** Prae timōre autem eius exterrīti sunt custōdēs et factī sunt velut mortuī (Mt 28, 4). **39.** Et ecce Iēsūs occurrit illīs dīcēns: «Avēte» (Mt 28, 9). **40.** Salvē, fēsta diēs, tōtō venerābilis aevō, quā Deus infernum vīcit et astra tenet.

Poznámky: 10. *M(arcus) Porcius Catō* – římský politik a spisovatel, 237–149 př. Kr.; *vidērt* – doslova *být viděn*, zde *zdáti se*; 22. *nōsse* = *nōvisse* (→ L 6.A,c); 30. *praesentia corporis* – dosl. *tělesná (fyzická) přítomnost*, zde *osobní vystupování*; 33. *opera* – zde *skutky, činy*; 34. *turbāris* – zde *znepokojuje se, staráš se*; 37. *ut quid* = *proč*.

e) *Vraťte se k textu [24] (s.48), proved'te tvaroslovný rozbor (vzor → L 8.A,b) a přeložte.*

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[48] *Piae petitiōnēs sāctī Augustīni*

Domine Iēsū, nōverim mē, nōverim tē,
nec aliquid cupiam nisi tē.
Ōderim mē et amem tē.
Omnia agam propter tē.
Humiliem mē, exaltem tē.
Nihil cōgitem nisi tē.
Mortificem mē et vīvam in tē.
Quaecumque ēveniant accipiam ā tē.
Persequar mē, sequar tē
semperque optem sequī tē.
Fugiam mē, cōfugiam ad tē,
ut merear dēfendī ā tē.
Timeam mihi, timeam tē,
ut sim inter ēlēctōs ā tē.

Diffidam mihi, fidam in tē.
Oboedire velim propter tē.
Ad nihil afficiar nisi ad tē,
et pauper sim propter tē.
Aspice mē, ut dīligam tē.
Vocā mē, ut videam tē
et in aeternum fruar tē.
Amēn.

Poznámky: *timeō alicui* (dat.) – *bojím se o někoho*; *timeō aliquem* (ak.) – *bojím se někoho*; *ad nihil afficiar* můžeme přeložit *ať nejsem k ničemu poután, ať po ničem netoužím*; *nisi po záporu* = *leda, leč, než*.

[49] *Sequentia paschālis*

Victimae paschālī laudēs immolent Chrīstiānī.
Agnus redēmit ovēs:
Chrīstus innocēns Patrī reconciliāvit peccātōres.
Mors et vīta duellō cōnflīxēre mīrandō:
dūx vītae mortuus rēgnat vīvus.
Dic nōbīs, Marīa, quid vīdistī in viā?
Sepulcrum Chrīstī vīventis: et glōriam vīdī resurgentis,
angelicōs testēs, sūdārium et vestēs.
Surrēxit Chrīstus spēs mea: praecēdet vōs in Galilaeam.
Scīmus Chrīstum surrēxisse ā mortuīs vērē:
tū nōbīs victor Rēx, miserēre.

Poznámka: (*scīmus*) *Chrīstum surrēxisse* – akuz. s inf. (→ L 17.A,a) – (*vīme*) že Kristus vstal.

[50] *Cantus chorālis prō tempore paschālī*

R. Allēlūiā, allēlūiā, allēlūiā.

Ō filiī et filiae, – Rēx caelestis, Rēx glōriae,
morte surrēxit hodiē, allēlūiā. R. Allēlūiā, ...

Et māne prīmā sabbatī, – ad ōstium monumentī
accessērunt discipulī, allēlūiā. – R. Allēlūiā, ...

Et Marīa Magdalēnē, – et Iacōbī et Salōmē,
vērērunt corpus ungere, allēlūiā. R. Allēlūiā, ...

In albīs sedēns Angelus – praedīxit mulieribus
«In Galilaeā est Dominus», allēlūiā. R. Allēlūiā, ...

Et Iōannēs Apostolus – cucurrit Petrō citius,
monumentō vērēt prius, allēlūiā. R. Allēlūiā, ...

Discipulīs adstantibus, – in mediō stetit Chrīstus,
dīcēns: «Pāx vōbīs omnibus», allēlūiā. R. Allēlūiā, ...

Ut intellēxit Didymus, – quia surrēxerat Iēsūs,
remānsit ferē dubius, allēlūiā. R. Allēlūiā, ...

«Vidē Thōmā, vidē latus, – vidē pedēs, vidē manūs,
nōlī esse incrēdulus», allēlūiā. R. Allēlūiā, ...

Quandō Thōmās Chrīstī latus, – pedēs vīdit atque manūs,
dīxit: «Tū es Deus meus», allēlūiā. R. Allēlūiā, ...

Beātī quī nōn vīdērunt, – et firmiter crēdidērunt,
vītā aeternā habēbunt, allēlūiā. R. Allēlūiā, ...

In hōc fēstō sāctissimō – sit laus et iubilātiō,
BENEDĪCĀMUS DOMINŌ, allēlūiā. R. Allēlūiā, ...

Dē quibus nōs humillimās – dēvōtās atque dēbitās
DEŌ dīcāmus GRĀTIĀS, allēlūiā. R. Allēlūiā, ...

Poznámka: *discipulīs a(d)stantibus* – abl. absolutní (→ L 17.A,c) – *když učedníci stáli u toho / byli přítomni / za přítomnosti učedníků.*

[51] *Antiphōna fīnālīs ad beātam Marīam Virginem (5)*

Rēgīna caelī, laetāre, allēlūiā;
quia quem meruistī portāre, allēlūiā:
resurrēxit, sicut dīxit, allēlūiā:
ōrā prō nōbīs Deum, allēlūiā.

V. Gaudē et laetāre, Virgō Marīa, allēlūiā.
R. Quia surrēxit Dominus vērē, allēlūiā.

[Ōrēmus.]

Deus, quī per resurrēctiōnem
Filiū tuī Dominī nostrī Iēsū Chrīstī
mundum laetificāre dignātus es:
praestā, quaesumus,
ut per eius Genetrīcem Virginem Marīam
perpetuae capiāmus gaudia vītae.
Per Chrīstum, Dominum nostrum. Amēn.

14. LEKCE – LECTIO QUARTA DECIMA

Slovesa ferre, ĭre a jejich odvozeniny Číslovky a číselná adverbia Kalendář

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Slovesa ferre, ĭre – verba ferre, ĭre

■ ferō, ferre, tulī, lātum – *nesu, nosím*

prezentní kmen: **fer-**
perfektní kmen: **tul-**
supinový kmen: **lāt-**

	<i>ind. prez. akt.</i>		<i>ind. prez. pas.</i>		<i>imper.</i>
1. os.	fer-ō	fer-i-mus	fer-or	fer-i-mur	—
2. os.	fer-s	fer-tis	fer-ris	fer-i-minī	fer! fer-te!
3. os.	fer-t	fer-u-nt	fer-tur	fer-u-ntur	—

Poznámka: *imper. II. pro 2. a 3. os. sg. fertō! – pro 2. os. pl. fertōte! – pro 3. os. pl. feruntō!*

inf. prez. akt. fer-re

inf. prez. pas. fer-rī

Ostatní tvary prezentního systému jsou zcela pravidelné (podle 3. konjugace):

<i>ind. impf. akt.</i>	fer-ē-ba-m, fer-ē-bā-s ...	<i>konj. prez. akt.</i>	fer-a-m, fer-ā-s ...
<i>ind. impf. pas.</i>	fer-ē-ba-r, fer-ē-bā-ris ...	<i>konj. prez. pas.</i>	fer-a-r, fer-ā-ris ...
<i>ind. fut. I. akt.</i>	fer-a-m, fer-ē-s ...	<i>konj. impf. akt.</i>	fer-re-m, fer-rē-s ...
<i>ind. fut. I. pas.</i>	fer-a-r, fer-ē-ris ...	<i>konj. impf. pas.</i>	fer-re-r, fer-rē-ris ...
<i>part. prez.</i>	fer-ē-ns, fer-e-nt-is		
<i>gerundivum</i>	fer-e-ndus, -nda, -ndum	<i>gerundium</i>	fer-e-ndī, fer-e-ndō ...

Rovněž tvary, tvořené od kmene perfektního a supinového, jsou zcela pravidelné.

Stejně jako jednoduché sloveso *ferre* se časují i jeho **odvozeniny** (v některých předponách dochází k hláskovým změnám):

afferō, afferre, attulī, allātum
auferō, auferre, abstulī, ablātum
cōnferō, cōnferre, cōntulī, collātum
dēferō, dēferre, dētulī, dēlātum
differō, differre, distulī, dilātum
efferō, efferre, extulī, ēlātum
īnferō, īnferre, intulī, illātum
offerō, offerre, obtulī, oblātum
perferō, perferre, pertulī, perlātum
prōferō, prōferre, prōtulī, prōlātum
referō, referre, rettulī (*re-tetulī), relātum
rēfert (*rēs fert), rēferre, rētulit, –
sufferō, sufferre, sustulī, sublātum
trānsfero, trānsferre, trānstulī, trānslātum

přináším
odnáším
snáším, srovnávám
donáším
odkládám, v systému prezentním též význam *liším se*
vynáším
vnáším
podávám, nabízím, obětuji
trpělivě snáším
vynáším, pronáším
nesu zpět, odnáším, obracím, oznamuji, zpravuji, vypravuji
věc s sebou nese, záleží (na tom), je platné, prospívá
snáším
přenáším, přepravuji, přemísťuji, překládám, tlumočím

■ *eō, īre, īī (īvī), itum, itūrus* – *jdu, chodím*

kmen prezntní: *ī-* (e- před *-a, -o, -u*)

kmen perfektní: *i-*

	<i>ind. prés.</i>	<i>ind. impf.</i>	<i>ind. fut. I.</i>	<i>konj. prés.</i>	<i>konj. impf.</i>
	<i>jdu</i>	<i>šel jsem</i>	<i>půjdu</i>	<i>ať jdu</i>	<i>šel bych</i>
<i>sg. 1.</i>	<i>e-ō</i>	<i>ī-ba-m</i>	<i>ī-b-ō</i>	<i>e-a-m</i>	<i>ī-re-m</i>
<i>2.</i>	<i>ī-s</i>	<i>ī-bā-s</i>	<i>ī-bi-s</i>	<i>e-ā-s</i>	<i>ī-rē-s</i>
<i>3.</i>	<i>ī-t</i>	<i>ī-ba-t</i>	<i>ī-bi-t</i>	<i>e-a-t</i>	<i>ī-re-t</i>
<i>pl. 1.</i>	<i>ī-mus</i>	<i>ī-bā-mus</i>	<i>ī-bi-mus</i>	<i>e-ā-mus</i>	<i>ī-rē-mus</i>
<i>2.</i>	<i>ī-tis</i>	<i>ī-bā-tis</i>	<i>ī-bi-tis</i>	<i>e-ā-tis</i>	<i>ī-rē-tis</i>
<i>3.</i>	<i>e-u-nt</i>	<i>ī-ba-nt</i>	<i>ī-b-u-nt</i>	<i>e-a-nt</i>	<i>ī-re-nt</i>
<i>imper.</i>	<i>ī! – jdi!</i> <i>ī-te! – jděte!</i>	<i>imper. II.</i>	<i>ītō! (2. os.) – jdiž! (ty)</i> <i>ītote! (2. os.) – jdětež! (vy)</i>	<i>ītō! (3. os.) – jdiž! / ať jde (on)</i> <i>euntō! (3.os.) – jdětež! / ať jdou (oni)</i>	

inf. prés. *ī-re – jíti*
part. prés. *iēns, euntis – jda, jdoucí*
gerundium *eundī, eundō, ad eundum – chození*

ind. perf. *īī (īvī), īstī (*iistī), iit, iimus, īstis (*iistis), iērunt – šel jsem ...*
ind. plqpf. *ieram, ierās ... – byl jsem šel ...*
ind. fut. II. *ierō, ieris ... – (napřed) půjdu ...*
konj. perf. *ierim, ieris ... – ať jsem šel ...*
konj. plqpf. *īssem / iissem, issēs / iissēs ... – byl bych šel ...*
inf. perf. *isse / iisse – že šel*

Sloveso *eō* má pasívní tvary pouze ve 3. osobě *sg*:

ītur – jde se, ībātur – šlo se, ībitur – půjde se, eātur – ať se jde, īrētur – šlo by se, itum est – šlo se ...

Infinitivu *prés. pas. īrī* se užívá ve spojení se supinem jiných sloves ke tvoření jejich *inf. fut. pas.*, např. (*vōs*) *laudātum īrī – že budete chváleni.*

Stejně jako jednoduché sloveso *eō* se časují i jeho **odvozeniny**. Všechny pasívní tvary mají ty odvozeniny, které mají přechodný význam, např. *ad-eor – jsem dožadován, circum-eor – jsem obkličován.*

<i>abeō, abīre, abiī, abitum</i>	<i>odcházím</i>
<i>adeō, adīre, adiī, aditum</i>	<i>přicházím, přistupuji, obracím se (na někoho)</i>
<i>circumeō, circumīre, circumiī, circumitum</i>	<i>jdu kolem, obcházím, obkličuji</i>
<i>coēō, coīre, coiī, coitum</i>	<i>scházím se, shromažďuji se, sdružuji se</i>
<i>exeō, exīre, exiī (exīvī), exitum</i>	<i>vycházím, dávám se na pochod, vystupuji</i>
<i>ineō, inīre, iniī, initum</i>	<i>vcházím, vstupuji, začínám</i>
<i>intereō, interīre, interiī, interitum</i>	<i>zacházím, zanikám, hynu</i>
<i>introēō, introīre, introiī, introitum</i>	<i>vcházím, vstupuji (dovnitř)</i>
<i>obeō, obīre, obiī, obitum</i>	<i>obcházím, obkličuji, podnikám, zastávám, zanikám, umírám</i>
<i>pereō, perīre, periī, -, peritūrus</i>	<i>scházím, hynu, zanikám</i>
<i>pertrāseō, -īre, pertrānsiī (-īvī), -itum</i>	<i>procházím, pronikám</i>
<i>praetereō, -īre, praeteriī, praeteritum</i>	<i>jdu mimo, přecházím, mímám, opomímám</i>
<i>redeō, redīre, rediī, reditum</i>	<i>vracím se, navracím se</i>
<i>subeō, subīre, subiī, subitum</i>	<i>jdu pod něco, vstupuji, vcházím, podstupuji, podrobuji se</i>
<i>trāseō, trānsīre, trānsiī (-īvī), trānsitum</i>	<i>přecházím, opomímám, překračuji, procházím, pronikám, zanikám</i>
<i>vēneō (*vēnum eō), vēnīre, vēniī, -</i>	<i>jsem prodávám, jsem na prodej, přicházím do dražby (též jako pasívum ke slovesu vēndō, -ere, -didī, -ditum – prodávám)</i>

Poznámka: Ve středověké latině se často vyskytují také tvary tvořené analogicky podle pravidelných sloves, např. *pertrānsiet, trānsiet* (*fut. I.*), *trānsiēbat* (*impf.*), *trānsientēs* (*nom. pl. part. prés.*).

b) Číslovky a číselná adverbia – numerālia et adverbia numerālia

Numerālia Číslovky		cardinālia základní <i>quot? – kolik?</i>	ordinālia řadové <i>quotus? – kolikátý?</i>	distribūtiva podílné <i>quotēni? – po kolika?</i>
1	I	ūnus, ūna, ūnum <i>jeden, jedna, jedno</i>	prīmus, a, um <i>první</i>	singulī, ae, a <i>po jednom</i>
2	II	duo, duae, duo	secundus, a, um (alter, era, erum)	bīnī, ae, a
3	III	trēs, tria	tertius, a, um	ternī, ae, a
4	IV	quattuor	quārtus, a, um	quaternī, ae, a
5	V	quīnque	quīntus, a, um	quīnī, ae, a
6	VI	sex	sextus, a, um	sēnī, ae, a
7	VII	septem	septimus, a, um	septēnī, ae, a
8	VIII	octō	octāvus, a, um	octōnī, ae, a
9	IX	novem	nōnus, a, um	novēnī, ae, a
10	X	decem	decimus, a, um	dēnī, ae, a
11	XI	ūndecim	ūndecimus, a, um	ūndēnī, ae, a
12	XII	duodecim	duodecimus, a, um	duodēnī, ae, a
13	XIII	trēdecim	tertius decimus	ternī dēnī
14	XIV	quattuordecim	quārtus decimus	quaternī dēnī
15	XV	quīndecim	quīntus decimus	quīnī dēnī
16	XVI	sēdecim	sextus decimus	sēnī dēnī
17	XVII	septendecim	septimus decimus	septēnī dēnī
18	XVIII	duodēvīgintī	duodēvīcēsīmus, a, um	duodēvīcēnī, ae, a
19	XIX	ūndēvīgintī	ūndēvīcēsīmus, a, um	ūndēvīcēnī, ae, a
20	XX	vīgintī	vīcēsīmus, a, um	vīcēnī, ae, a
21	XXI	ūnus et vīgintī (vīgintī ūnus)	ūnus et vīcēsīmus (vīcēsīmus prīmus)	singulī et vīcēnī (vīcēnī singulī)
22	XXII	duo et vīgintī (vīgintī duo)	alter et vīcēsīmus (vīcēsīmus alter)	bīnī et vīcēnī (vīcēnī bīnī)
28	XXVIII	duodētrīgintā	duodētrīcēsīmus, a, um	duodētrīcēnī, ae, a
29	XXIX	ūndētrīgintā	ūndētrīcēsīmus, a, um	ūndētrīcēnī, ae, a
30	XXX	trīgintā	trīcēsīmus, a, um	trīcēnī, ae, a
40	XL	quadrāgintā	quadrāgēsīmus, a, um	quadrāgēnī, ae, a
50	L	quīnquāgintā	quīnquāgēsīmus, a, um	quīnquāgēnī, ae, a
60	LX	sexāgintā	sexāgēsīmus, a, um	sexāgēnī, ae, a
70	LXX	septuāgintā	septuāgēsīmus, a, um	septuāgēnī, ae, a
80	LXXX	octōgintā	octōgēsīmus, a, um	octōgēnī, ae, a
90	XC	nōnāgintā	nōnāgēsīmus, a, um	nōnāgēnī, ae, a
98	IIC	nōnāgintā octō	nōnāgēsīmus octāvus	nōnāgēnī octōnī
99	IC	nōnāgintā novem	nōnāgēsīmus nōnus	nōnāgēnī novēnī
100	C	centum	centēsīmus, a, um	centēnī, ae, a
101	CI	centum (et) ūnus	centēsīmus ūnus (centēsīmus prīmus)	centēnī singulī
102	CII	centum duo	centēsīmus alter	centēnī bīnī
200	CC	ducentī, ae, a	ducentēsīmus, a, um	ducēnī, ae, a
300	CCC	trecentī, ae, a	trecentēsīmus, a, um	trecēnī, ae, a
400	CD	quadrīngentī, ae, a	quadrīngentēsīmus, a, um	quadrīngēnī, ae, a
500	D	quīngentī, ae, a	quīngentēsīmus, a, um	quīngēnī, ae, a
600	DC	sescentī, ae, a	sescentēsīmus, a, um	sescēnī, ae, a
700	DCC	septīngentī, ae, a	septīngentēsīmus, a, um	septīngēnī, ae, a
800	DCCC	octīngentī, ae, a	octīngentēsīmus, a, um	octīngēnī, ae, a
900	CM	nōngentī, ae, a	nōngentēsīmus, a, um	nōngēnī, ae, a
1.000	M	mīlle	mīllēsīmus, a, um	singula mīlia
2.000	MM	duo mīlia	bis mīllēsīmus, a, um	bīna mīlia
3.000	MMM	tria mīlia	ter mīllēsīmus, a, um	terna mīlia
10.000	(M)	decem mīlia	decīēs mīllēsīmus, a, um	dēna mīlia
100.000	((M))	centum mīlia	centīēs mīllēsīmus, a, um	centēna mīlia
1,000.000	((M))	decīēs centēna mīlia	decīēs centīēs mīllēsīmus	decīēs centēna mīlia

Poznámka: číslice vyšších řádů než 1000 označovali Římané tak, že znak **M** = 1000, kladli do «závorek», např. **(M)** = 10.000, **((M))** = 100.000 atd. (→ Encyklopedie antiky. Praha, Academia 1973. S. 128–129).

Číslovky 18, 19, 28, 29 atd. až 88, 89 se tvoří odčítáním 2 a 1 od následující desítky, například *duo-dē-quadrāgintā* (38), *ūn-dē-quinquāgintā* (49), *duo-dē-sexāgēsīmus* (58.), *ūn-dē-nōnāgēsīmus* (89.) apod.

Číslovky složené z desítek a jednotek se tvoří analogicky jako v češtině dvojitým způsobem, např. *vīgintī quīnque* – *dvacet pět* nebo *quīnque et vīgintī* – *pětadvacet*; *trīcēsīmus alter* – *třicátý druhý* nebo *alter et trīcēsīmus* – *dvaatřicátý*.

Latinské **základní číslovky** (*numerālia cardinālia*) jsou adjektiva, proto se shodují s počítanými předměty v rodě, čísle a pádě, např. *trēs persōnae* – *tři osoby*, *tria capitula* – *tři kapitoly*, *duodecim apostolī* – *dvanáct apoštolů*, *mille annī* – *tisíc let*. Plurál *mīlia* – *tisíce* je substantivum, proto počítané předměty se uvádějí v genitivu, např. *duo mīlia mīlitum* – *dva tisíce vojáků*, *tribus mīlibus virōrum* – *třem tisícům mužů*.

Skloňování základních číslovek:

nom.	ūnus	ūna	ūnum	duo	duae	duo	trēs	trēs	tria
gen.	ūnūs	ūnūs	ūnūs	duōrum	duārum	duōrum	trium	trium	trium
dat.	ūnī	ūnī	ūnī	duōbus	duābus	duōbus	tribus	tribus	tribus
ak.	ūnum	ūnam	ūnum	duōs	duās	duo	trēs	trēs	tria
abl.	ūnō	ūnā	ūnō	duōbus	duābus	duōbus	tribus	tribus	tribus

Číslovky 4 až 100 jsou nesklonné, číslovky pro sta od 200 do 900 se skloňují jako plurál adjektiv 1. a 2. deklinace, např. *quīngentī*, *quīngentae*, *quīngenta* (500), číslovka *mille* (1000) je nesklonná, pl. *mīlia* – *tisíce* se skloňuje jako plurál substantiv 3. deklinace vzoru *mare*, *maris*, *n*.

Poznámka: udání věku a určení času na otázku *jak dlouho* latina vyjadřuje akuzativem, např. *Quot annōs nātus est?* – *Kolik je mu let?* • *Vir quīnquāgintā annōs nātus* (= *vir quīnquāgintā annōrum*). – *Muž padesátiletý*. • *Octōgintā duōs annōs vīxit*. – *Žil dvaosmdesát let*.

Řadové číslovky (*numerālia ordinālia*) mají zakončení **-us, -a, -um** (od 18. výše **-ēsīmus, -ēsīma, -ēsīmum**) a skloňují se jako adjektiva 1. a 2. deklinace.

Řadovými číslovkami se v latině vyjadřují také **zlomky** a určuje se **počet hodin**, např.:

- *tertia pars* – *(jedna) třetina*; *decima pars* – *desetina*;
- *trēs quīntae* – *tři pětiny*; *quattuor decimae* – *čtyři desetiny* (je-li čitatel větší než jedna);
- *trēs partēs* – *tři čtvrtiny*; *novem partēs* – *devět desetin* (je-li čitatel o jednu větší než jmenovatel);
- ale: *dīmīdium*, *ii*, *n* / *dīmīdia pars* – *polovina*.
- *Quota hōra est? Tertia*. – *Kolik je hodin? Tři*.
- *Quotā hōrā? Septimā*. – *V kolik hodin? V sedm*.

Latinské **podílné číslovky** (*numerālia distribūtīva*) nemají v češtině analogii. Jsou to plurální adjektiva podle 1. a 2. deklinace. U pomnožných jmen (*plūrālia tantum*) mají význam singuláru, např. *bīnae litterae* – *dvě dopisy* (ale *duae litterae* – *dvě písmena*); místo *singulī* se však užívá plurálu *ūnī*, *ūnae*, *ūna*, např. *ūnae litterae* – *jeden dopis*, *ūna castra* – *jeden tábor*.

Číselná příslovce násobná (*adverbia numerālia multiplicātīva*) mají zvláštní tvary pro *jednou* (1x) – *čtyřikrát* (4x): *semel* – *jednou*, *bis* – *dvakrát*, *ter* – *třikrát*, *quater* – *čtyřikrát*. Pro vyšší hodnoty od 5x mají koncovku **-iēs** (popřípadě **-iēns**): *quīnquiēs* (*quīnquiēns*) – *pětkrát*, *sexiē(n)s* – *šestkrát*, *septiē(n)s* – *sedmkrát* atd.

Z **čísluvek násobných** (*numerālia multiplicātīva*) se vyskytují jenom *simplex* (gen. *simplicis*) – *jednoduchý*, *duplex* – *dvojitý*, *triplex* – *trojitý*, *quadruplex*, *quīnquīplex*, *septēplex*, *decēplex*. Skloňují se jako jednovýchodná adjektiva 3. deklinace.

V latině se dále vyskytují **čísllovky poměrné** (*numerālia prōportīōnālia*), častější jsou např. *simplus*, *a*, *um* – *jednoduchý*, *duplus*, *a*, *um* – *dvojnásobný*, *triplus*, *a*, *um* – *trojnásobný*, *quadruplus*, *a*, *um* – *čtyřnásobný* a pod.

V teologii je terminologicky významné číselné adjektivum **trīnus**, -a, -um – trojí, trojitý, potrojný (např. oddíl dogmatiky *Dě Deō trīnō* - *O Bohu trojjediném* / v *Trojici*; odvozené substantivum *Trīnūtās*, *Trīnūtātis*, f – *Trojice*).

c) Kalendář – kalendārium / calendārium:

Letopočet se označuje číslovkami řadovými:

annus octingentēsimus quīntus decimus – rok 815

annō septingentēsimō quīnquāgēsīmō tertiō ante Chrīstum nātum – roku 753 před Kristem

annō mīllēsīmō nōngentēsimō sexāgēsīmō quīntō post Chrīstum nātum – roku 1965 po Kristu

annō Domini mīllēsīmō nōngentēsimō nōnāgēsīmō sextō – léta Páně 1996

Jména měsíců:

Iānuārius, iī, m	<i>leden</i>	Iūlius, iī, m	<i>červenec</i>
Februārius, iī, m	<i>únor</i>	Augustus, ī, m	<i>srpen</i>
Mārtius, iī, m	<i>březen</i>	September, bris, m	<i>září</i>
Aprīlis, is, m	<i>duben</i>	Octōber, bris, m	<i>říjen</i>
Maius, iī, m	<i>květen</i>	November, bris, m	<i>listopad</i>
Iūnius, iī, m	<i>červen</i>	December, bris, m	<i>prosinec</i>

Názvy měsíců jsou vlastně substantivizovaná adjektiva (maskulina). Píšeme je s velkým písmenem. Můžeme k nim připojit obecné jméno *mēnsis*, *mēnsis*, m – *měsíc* (= kalendářní měsíc; měsíc jako nebeské těleso = *Lūna*, f), např. *mēnse Aprīlī* – v *měsíci dubnu* (abl. časový).

Dny v měsíci (zde *diēs*, *diētī*, *fem.*, protože jde o určitý den) označujeme číslovkami řadovými, např. *diē 8* (= *octāvā*) *Decembris* – *dne 8. prosince* (abl. časový).

Dny v týdnu:

<i>starořímský kalendář:</i>	<i>církevní a liturgický kalendář:</i>	<i>česky:</i>
diēs Sōlis	(diēs) Dominica	<i>den Páně, neděle</i>
diēs Lūnae	fēria secunda	<i>pondělí</i>
diēs Mārtis	fēria tertia	<i>úterý</i>
diēs Mercuriī	fēria quārta	<i>středa</i>
diēs Iovis	fēria quīnta	<i>čtvrtek</i>
diēs Veneris	fēria sexta	<i>pátek</i>
diēs Sātūrnī	sabbatum	<i>sobota</i>

Liturgické dny:

(diēs) Dominica	<i>den Páně, neděle</i>
sollemnitās	<i>slavnost</i>
fēstum	<i>svátek</i>
memoria obligātōria	<i>závazná památka</i>
memoria ad libitum	<i>nezávazná památka</i>
fēria	<i>(všední) den</i>

Liturgické doby:

tempus Adventūs	<i>doba adventní</i>
tempus Nātīvitātis	<i>doba vánoční</i>
tempus Quadrāgēsimae	<i>doba postní</i>
Hebdomada sāncta	<i>svatý týden</i>
Trīduum paschāle	<i>velikonoční třídení</i>
tempus Paschāle	<i>doba velikonoční</i>
tempus per annum	<i>liturgické mezidobí (doslova doba během roku)</i>

Roční období:

vēr, vēris, n
aestās, aestātis, f
autumnus, autumnī, m
hiems, hiemis, f

jaro
léto
podzim
zima

Poznámky: Časové určení na otázku *kdy* se vyjadřuje ablativem času u letopočtů, měsíců, dnů v týdnu, liturgických dob a ročních období (např. *annō quīntō decimō* – roku patnáctého, *mēnse Iānuāriō* – v měsíci lednu, *diē Dominicā* – v neděli, *fēriā quārtā* – ve středu, *sabbatō* – v sobotu, *tempore Adventūs* – v adventě, *hieme* – v zimě), v ostatních případech obvykle ablativem s předložkou *in* (*in vigiliā* – o / ve vigílii, *in memoriā* – o památce / v den památky, *in fēstō* – ve svátek / o svátku, *in sollemnitate* – o slavnosti / v den slavnosti).

Poučení o kalendáři antického Říma (*fāsti Rōmānī*) v případě potřeby najdete v gramatikách latinského jazyka; v kalendářiích starších liturgických knih bývaly totiž dny v měsíci paralelně počítány také podle starořímského způsobu pomocí Kalend (*Kalendae, ārum, f* – první den v měsíci), Non (*Nōnae, ārum, f* – 9. den před Idami, tj. 5. nebo 7. den v měsíci) a Id (*Idūs, uum, f* – 13. nebo 15. den v měsíci).

B. Cvičení – exercitationes

a) *Určete slovesné tvary, přeložte a věty převedte do indikativu i konjunktivu ostatních časů (věty 2, 3 a 5 upravte též pro všechny osoby sg. i pl.):*

^a 1. Omnia trānsībunt, nōs ībimus, ībitis, ībunt. 2. Ībis, redībis, nōn perībis in bellō. 3. Saepe exeō, iter ineō, adversa perferō, iterum domum redeō. 4. Quod differtur, nōn aufertur. 5. Non feram, nōn patiar, nōn sinam.

b) *Římské číslice a čísla v závorkách vyjádřete slovy (latinsky):*

^b 1. CCC – XX – D – LXXXIII – MMM – XVIII – CM – XL – CV – MDCCCLIV. 2. (1) – (1.) – (2.) – (12.) – (14.) – (30) – (31.) – (50) – (67.) – (500.) 3. (½) – (¼) – (¾) – (jedna třetina) – (dvě třetiny) – (jedna osmina) – (tři osminy) – (pět osmin) – (sedm osmin). 4. (1) prō omnibus, omnēs prō (1). 5. Lēgēs XII tabulārum. 6. Pius pāpa XI. 7. VII artēs liberālēs. 8. Canticum III puerōrum. 9. II sālīs manibus. 10. LXXII discipulōs.

c) *Utvořte časová určení (na otázku kdy?) od názvů měsíců, dnů v týdnu, liturgických dnů, liturgických dob a ročních období, uvedených v části A, c této lekce (s. 100–101).*

d) *Správně přečtěte a přeložte:*

^c 1. Fēria IV Cinerum. 2. Vespere diēi sequentis. 3. A.D. MCMLXV. 4. Herī, hodiē et crās. 5. Ante diem fēstum Paschae. 6. Dominica II Paschae. 7. Hebdomada XXXIV per annum. 8. Diē VI Iānuārii. 9. Datum Prāgae, diē XXVIII Septembris. 10. Datum Rōmae, diē XXV Iānuārii, annō MCMLXXXIII, apud Vāticānās aedēs, pontificātus nostrī quīntō. – Iōannēs Paulus pp. II.

e) *Přečtěte a přeložte:*

^a 1. Officia meminisse dēbet is, in quem collāta sunt. 2. Nōlīte rēs graviōrēs differre in tempus futūrum. 3. Unde et ego in simplicitāte cordis mei laetus obtulī ūniversa haec et populum tuum, quī hīc repertus est, vīdī cum ingentī gaudiō sponte tibi offerre dōnāria (1 Par 29, 17). 4. Deinde dīcit Thōmae: «Īnfer digitum tuum hūc et vidē manūs meās, et affer manum tuam et mitte in latus meum, et nōlī esse incrēdulus sed fidēlis!» (Io 20, 27). 5. Et circumibat Iēsūs tōtam Galilaeam, docēns in synagōgīs eōrum et praedicāns ēvangelium rēgnī et sālāns omnem languōrem et omnem infirmitātem in populō (Mt 4, 23). 6. Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est, hīs autem, quī salvī fiunt, id est nōbīs, virtūs Deī est (1 Cor 1, 18). 7. Adeāmus ergō cum fidūciā ad thronum grātiaē, ut misericordiam cōsequāmur et grātiam inveniāmus in auxilium opportūnum (Hebr 4, 16). 8. Caelum et terra trānsībunt, verba vērō mea nōn praeterībunt (Mt 24, 35).

^b 9. Et secundus angelus tubā cecinit. Et tamquam mōns magnus igne ārdens missus est in mare: et facta est tertiā pars maris sanguis, et mortua est tertiā pars creatūrārum, quae in marī sunt, quae habent animās, et tertiā pars nāvium interiit (*Apc* 8, 8–9). 10. Tunc accēdēs Petrus dīxit eī: «Domine, quotiēns peccābit in mē frāter meus et dīmīttam eī? Ūsque septiēs?». Dīcit illī Iēsūs: «Nōn dīcō tibi ūsque septiēs, sed ūsque septuāgiēs septiēs.» (*Mt* 18, 21–22). 11. Post haec autem dēsīgnāvit Dominus aliōs septuāgintā duōs et mīsīt illōs bīnōs ante faciem suam in omnem cīvītātem et locum, quō erat ipse ventūrus (*Lc* 10, 1). 12. Tribus vicibus per singulōs annōs mihi fēsta celebrābitis (*Ex* 23, 14). 13. Ter in annō appārēbit omne masculīnum tuum cōram Dominō Deō (*Ex* 23, 17). 14. Diēs annōrum nostrōrum sunt septuāgintā annī aut in valentibus octōgintā annī (*Ps* 90 [89], 10). 15. Ūnus diēs apud Dominum sicut mīlle annī, et mīlle annī sicut diēs ūnus (*2 Pe* 3, 8). 16. Mandūcantium autem fuit numerus ferē quīnque mīlia virōrum, exceptīs mulieribus et parvulīs (*Mt* 14, 21). 17. Et omnis, quī relīquit domōs vel frātēs aut sorōrēs aut patrem aut mātrem aut filiōs propter nōmen meum, centuplum accipiet et vītā aeternā possidēbit (*Mt* 19, 29). 18. Ecce dīmidium bonōrum meōrum, Domine, dō pauperibus et, sī quid aliquem dēfraudāvī, reddō quadruplum (*Lc* 19, 8). 19. Nōn timēbit domū suae ā frīgōribus nivis: omnēs enim domesticī eius vestītī sunt duplicibus (*Prv* 31, 21). 20. Ecce ego mittō vōs sicut agnōs in mediō lupōrum; estōte ergō simplicēs sicut columbae (*Mt* 10, 16). 21. Ā Iūdaeīs quīnquiēs quadrāgēnās ūnā minus accēpī, ter virgīs caesus sum, semel lapidātus sum, ter naufragium fēcī, nocte et diē in profundō maris fuī (*2 Cor* 11, 25). 22. Et, sī quispiam praevaluerit contrā ūnum, duo resistent eī. Et fūniculus triplex nōn citō rumpitur (*Eccle* 4, 12). 23. Omnēs decimae terrae sive dē frūgibus sive dē pōmīs arborum Dominī sunt, sānctum Dominō (*Lv* 27, 30).

^c 24. Iēsūs ergō ante sex diēs Paschae vēnit Bēthāniam, ubi erat Lazarus, quem suscitāvit ā mortuīs (*Io* 12, 1). 25. Annō Dominī nōngentēsīmō ūndētrīcēsīmō mortuus est sānctus Venceslaus, dūx Bohēmōrum. 26. Studium generāle Prāgae fundātum est annō mīllēsīmō trecentēsīmō quadrāgēsīmō octāvō. 27. Aliī mēnsēs habent trīcēnōs diēs, aliī trīcēnōs singulōs, mēnsis autem Februārius duodētrīgintā, annō bissextilī ūndētrīgintā diēs numerat.

f) *Vraťte se k textu [39] (s. 75), proved'te tvaroslovný rozbor (vzor → L 8.A, b) a přeložte.*

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[52] *Dē librō prīmō Rēgum (1 Reg 7, 1–12)*

¹ Domum autem suam aedificāvit Salomōn trēdecim annīs et ad perfectum ūsque perdūxit. ² Aedificāvit quoque domum Saltūs Libanī centum cubitōrum longitudinis et quīnquāgintā cubitōrum lātitudinis et trīgintā cubitōrum altitudinis super quattuor ordinēs columnārum cedrinārum, et ligna cedrina super columnās. ³ Et erat tectum cedrinum in altō super tabulās quadrāgintā quīnque, quae erant super columnās, quīndecim in ūnō ordine, ⁴ et marginum trēs ordinēs, fenestra iuxtā fenestram tribus vicibus. ⁵ Ōstia, id est postēs, habēbant quadruplicem marginem. ⁶ Et porticum columnārum fēcīt quīnquāgintā cubitōrum longitudinis et trīgintā cubitōrum lātitudinis, et alteram porticum in faciē maiōris porticūs et columnās et cancellōs ante eas. ⁷ Porticum quoque solī, in quā tribūnal erat, fēcīt et tēxit lignīs cedrinīs ā pavīmentō ūsque ad pavīmentum. ⁸ Et domus, in quā habitābat, erat in alterō ātriō intrō ā porticū et similī opere. Domum quoque fēcīt filiae pharaōnis, quam uxōrem dūxerat Salomō, tālī opere quālī et hanc porticum.

⁹ Omnia lapidibus pretiōsīs, quī ad normam quandam atque mēnsūrā tam intrinsecus quam extrinsecus serrātī erant, ā fundāmentō ūsque ad ātrium maius. ¹⁰ Fundāmenta autem

dē lapidibus pretiōsīs, lapidibus magnīs decem sive octō cubitōrum. ¹¹ Et dēsuper lapidēs pretiōsī secundum mēnsūram sectī et ligna cedrina. ¹² Et ātrium maius in circuitū habēbat trēs ordinēs dē lapidibus sectīs et ūnum ordinem dē dolātā cedrō; necnōn et ātrium domūs Dominī interius et porticus domūs.

[53] *Ē Normīs ūniversālibus dē Annō litūrgicō et dē Calendāriō*

(→ Calendarium Romanum ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. Editio typica. [Città del Vaticano], Libreria Editrice Vaticana 1969. 177 p. – Typis Polyglottis Vaticanis. – Cf. p. 11–14.)

1. Chrīstī opus salūtiferrum sāncta Ecclēsia, statīs diēbus per annī dēcursum, sacrā recordātiōne celebrat. In ūnāquāque hebdomadā, diē quae dominica appellātur, memoriā agit Resurrēctiōnis Dominī, quam semel etiam in annō, maximā Paschae sollemnitate, ūnā cum beātā eius Passiōne frequentat. Per annī vērō circulum Chrīstī tōtum mystērium explicat nātāliciaque Sānctorum commemorat.

Variīs autem annī litūrgicī temporibus, iuxtā trāditās disciplinās, Ecclēsia fidēlium ēruditiōnem perficit, per piās animī et corporis exercitatiōnēs, īnstrūctiōnem, precātiōnem, paenitentiae et misericordiae opera.

3. Ūnusquisque diēs sānctificātur litūrgicīs populī Deī celebrātiōnibus, praesertim vērō Sacrificiō eucharisticō et Officiō dīvinō.

Diēs litūrgicus dēcurrit ā mediā nocte ad mediam noctem. Celebrātiō vērō dominicae et sollemnitatū incipit iam vespere diēi praecedentis.

4. Prīmō ūnūscuiusque hebdomadae diē, quae diēs Dominī seu diēs dominica nuncupātur, Ecclēsia, ex trādictiōne apostolicā, quae orīginem dūcit ab ipsā diē Resurrēctiōnis Chrīstī, mystērium paschāle celebrat. Itaque dominica utī prīmōrdiālis diēs fēstus habērī dēbet.

8. Annī circulō, Ecclēsia, mystērium Chrīstī celebrandō, etiam beātā Deī Genetrīcem Mariām cum pecūliārī amōre venerātur, memoriāsque Martyrum aliōrumque Sānctorum pietātī fidēlium prōpōnit.

17. Tōtum Chrīstī mystērium per annī circulum ab Ecclēsiā recolitur, ab Incarnātiōne ūsque ad diem Pentēcostēs et ad exspectātiōnem adventūs Dominī.

18. Cum vērō hūmānae redēptiōnis et perfectae Deī glōrificātiōnis opus adimplēverit Chrīstus praecipuē per suum paschāle mystērium, quō mortem nostram moriendō dēstrūxit et vītā resurgendō reparāvit, sacrum paschāle Trīdium Passiōnis et Resurrēctiōnis Dominī utī tōtius annī litūrgicī culmen effulget. Fastīgium igitur, quod diēs dominica habet in hebdomadā, sollemnitas Paschae habet in annō litūrgicō.

21. Vigilia paschālis, nocte sānctā quā Dominus resurrēxit, habētur ut «māter omnium sānctārum Vigiliārum», in quā Ecclēsia Chrīstī resurrēctiōnem vigilandō exspectat, eamque in sacramētīs celebrat. Ergō tōta huius sacrae Vigiliae celebrātiō nocte peragī dēbet, ita ut incipiātur post initium noctis et finiātur ante diēi dominicae dīlūculum.

15. LEKCE – LECTIO QUINTA DECIMA

Slovesa dare, edere (ēsse) a jejich odvozeniny

Slovesa neosobní a slovesa se zvláštním významem ve 3. osobě singuláru

Tvoření slov pomocí předpon a přípon

Slovesa počínavá

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Slovesa dare, edere (ēsse) a jejich odvozeniny

■ dō, dare, dedī, datum – dāvám

Prézentní kmen: **d-a-**

Toto sloveso se v přítomném systému časuje podle 1. konjugace (*laudō, laudāre*), s tím rozdílem, že kmenová samohláska **-a-** je krátká, prodlužuje se pouze v 2. os. sg. ind. prez. akt. *dās*, imper. I. 2. os. sg. *dā!* a v nom. (a ak. n.) sg. part. prez. *dāns*:

<i>ind. prez. akt.</i>	<i>dō, dās, dat, damus, datis, dant</i>	<i>dāvám ...</i>
<i>ind. prez. pas.</i>	<i>dor, daris, datur, damur, daminī, dantur</i>	<i>jsem dāván ...</i>
<i>ind. impf. akt.</i>	<i>dabam, dabās, dabat, dabāmus, dabātis, dabant</i>	<i>dával jsem ...</i>
<i>ind. impf. pas.</i>	<i>dabar, dabāris, dabātur, dabāmur, dabāminī, dabantur</i>	<i>byl jsem dāván ...</i>
<i>ind. fut. I. akt.</i>	<i>dabō, dabis, dabit, dabimus, dabitis, dabunt</i>	<i>budu dāvat ...</i>
<i>ind. fut. I. pas.</i>	<i>dabor, daberis, dabitur, dabimur, dabiminī, dabuntur</i>	<i>budu dāván ...</i>
<i>konj. prez. akt.</i>	<i>dem, dēs, det, dēmus, dētis, dent</i>	<i>ať dāvám, ať dám ...</i>
<i>konj. prez. pas.</i>	<i>der, dēris, dētur, dēmur, dēminī, dentur</i>	<i>ať jsem dāván ...</i>
<i>konj. impf. akt.</i>	<i>darem, darēs, daret, darēmus, darētis, darent</i>	<i>dával, dal bych ...</i>
<i>konj. impf. pas.</i>	<i>darer, darēris, darētur, darēmur, darēminī, darentur</i>	<i>byl bych dāván, dán ...</i>
<i>imper. I.</i>	<i>dā! date!</i>	<i>dej! dejte!</i>
<i>imper. II.</i>	<i>datō! – datōte!</i>	<i>dejž! (ty) – dejtež! (vy)</i>
	<i>datō! – dantō!</i>	<i>dejž! (on) – dejtež! (oni)</i>
<i>inf. prez. akt.</i>	<i>dare</i>	<i>dāvati, dāti</i>
<i>inf. prez. pas.</i>	<i>darī</i>	<i>být dāván, dán</i>
<i>participium prez.</i>	<i>dāns, dantis ...</i>	<i>dāvaje, dāvající; dāvající</i>
<i>gerundivum</i>	<i>dandus, danda, dandum</i>	<i>mající být dāván, dán</i>
<i>gerundium</i>	<i>dandī, dandō, (ad) dandum</i>	<i>dávání ...</i>

Tvary od kmene perfektního a supinového jsou zcela pravidelné, pouze supinum, part. perf. a part. fut. mají **-a-** krátké, tj. *datum; datus, data, datum; datūrus, datūra, datūrum*.

- Jako jednoduché sloveso *dare* se časuje pouze složené sloveso

circumdō, circumdare, circumdedī, circumdatum – *dāvám kolem, obklopuji, obkládám, ohrazuji, obkličuji*

- Ostatní odvozeniny slovesa *dare* mají všechny tvary pravidelné podle 3. konjugace:

<i>abdō, abdere, abdidī, abditum</i>	<i>dāvám stranou, odkládám, skrývám, ukrývám, tajím</i>
<i>addō, addere, addidī, additum</i>	<i>přidávám, připojuji, přičítám</i>
<i>condō, condere, condidī, conditum</i>	<i>skládám, stavím, zakládám, buduji, ukládám, nakládám</i>
<i>crēdō, crēdere, crēdidī, crēditum</i>	<i>věřím, důvěřuji, svěřuji</i>
<i>dēdō, dēdere, dēdidī, dēditum</i>	<i>vydávám, vzdávám, věnuji, obětuji, oddávám se</i>
<i>ēdō, ēdere, ēdidī, ēditum</i>	<i>vydávám, vyhlašuji, uskutečňuji, vytvářím, působím</i>
<i>prōdō, prōdere, prōdidī, prōditum</i>	<i>vydávám, vyjevují, vyzrazují, zrazují</i>
<i>reddō, reddere, reddidī, redditum</i>	<i>dávám zpět, vracím, vydávám, předkládám, prokazuji, plním (sliby)</i>

trādō, trādere, trādidī, trāditum
perdo, perdere, perdidī, perditum

vēndō, vēndere, vēndidī, vēnditum

odevzdávám, předávám, podávám, doručuji

ničím, hubím, kazím, mařím, usmrcuji, ztrácím (pasívum se nahrazuje slovesem *pereō, ire, iī, -, itūrus* – hynu, zanikám)

prodávám, dávám do prodeje (pasívum se nahrazuje slovesem *vēneō, ire, vēniū* – jsem prodáván, jsem na prodej, přicházím do dražby)

■ edō, edere (ēsse), ēdī, ēsum – jím

Prézentní kmen: ed-, ēs- (*eds-)

Sloveso *edō, edere ... – jím* má v prézentním systému vedle pravidelných tvarů od kmene ed- (podle 3. konjugace) také některé tvary odchýlné, tvořené od kmene ēs- (*eds-):

<i>ind. prés. akt.</i>		<i>konj. prés. akt.</i>		<i>konj. impf. akt.</i>	
ed-ō	ed-ō	ed-a-m	ed-i-m	ed-e-re-m	ēs-se-m
ed-i-s	ē-s	ed-ā-s	ed-ī-s	ed-e-rē-s	ēs-sē-s
ed-i-t	ēs-t	ed-a-t	ed-i-t	ed-e-re-t	ēs-se-t
ed-i-mus	ed-i-mus	ed-ā-mus	ed-ī-mus	ed-e-rē-mus	ēs-sē-mus
ed-i-tis	ēs-tis	ed-ā-tis	ed-ī-tis	ed-e-rē-tis	ēs-sē-tis
ed-u-nt	ed-u-nt	ed-a-nt	ed-i-nt	ed-e-re-nt	ēs-se-nt
<i>3. os. sg. ind. prés. pas.</i>		<i>imper. I.</i>		<i>imper. II.</i>	
ed-i-tur	ēs-tur	ed-e!	ēs!	ed-i-tō!	ēs-tō!
		—	—	ed-i-tō!	ēs-tō!
<i>infinitiv prés. akt.</i>		ed-i-te!	ēs-te!	ed-i-tōte!	ēs-tōte!
ed-e-re	ēs-se	—	—	ed-u-ntō!	—

- Ostatní tvary prézentního systému slovesa *edō, edere, ...* jsou pravidelné:

<i>ind. impf.</i>	ed-ē-ba-m, ed-ē-bā-s ...	<i>part. prés.</i>	edēns, edentis ...
<i>ind. fut. I.</i>	ed-a-m, ed-ē-s ...	<i>gerundium</i>	edendī, edendō, (ad) edendum

- Odchýlné tvary prézentního systému se vyskytují i v odvozeninách, např.:

comedō, comedere, comēdī, comēsum / comēstum – jím, pojídám, sním: comēs, comēstis, comēssēs a pod.

exedō, exedere, exēdī, exēsum – vyjídám, stravuji: exēst, exēsse a pod.

Upozornění: nepravidelné tvary slovesa *edō, edere (ēsse) – jím*, začínající dlouhým ē(s)-, je třeba rozlišovat od pravidelných tvarů slovesa *sum, esse – jsem*, které začínají krátkým e(s)-.

b) Slovesa neosobní a slovesa se zvláštním významem ve 3. osobě singuláru

Neosobní slovesa (*verba impersonalia*) se vyskytují jenom ve 3. osobě sg. všech časů a v infinitivu. Patří k nim:

- slovesa označující **přírodní jevy**, např.:

(ad)vesperāscit, (ad)vesperāscere, (ad)vesperāvit, –
fulgurat, fulgurāre, fulgurāvit, –
grandinat, grandināre, grandināvit, –
(il)lūcescit, (il)lūcescere, (il)lūxit, –
lūcet, lūcere, lūxit, –
ningit, ningere, ninxit, –
pluit, pluere, pluit, –
tonat, tonāre, tonuit, –

stmívá se, šeří se, nastává večer, schyluje se k večeru
blýská se
padají kroupy
svítá, rozednívá se
je bílý den
sněží
prší (v cír. latině též *pluō, ere, pluī – sesílám déšť, dštím*)
hřmí

- slovesa označující **duševní stavy a pojmy možnosti, nutnosti a slušnosti**, např.:

miseret (mē alicuius reī), miserēre, –, –
paenitet (mē alicuius reī), paenitēre, paenituit, –
piget (mē alicuius reī), pigēre, piguit, –
puđet (mē alicuius reī), puđēre, puđuit, –
taedet (mē alicuius reī), taedēre, pertaesum est

je mi líto (něčeho)
je mi líto (něčeho), mrzí mě (něco)
mrzí mne (něco)
stydím se (za něco)
hnusí se mi (něco)

decet (aliquem), decēre, decuit, –
 dēdecet (aliquem), dēdecēre, dēdecuit, –
 libet (lubet), libēre, libuit (libitum est)
 licet, licēre, licuit (licitum est)
 oportet, oportēre, oportuit, –

sluší [se] (někomu), hodí se (někomu)
 nesluší [se] (někomu)
 líbí se, je libo, chce se, je možno
 je dovoleno, smí se
 sluší se, je slušno, je třeba, je žádoucí

Poznámka: imperativ těchto sloves se nahrazuje konjunktivem, např. *pudeat tē!* – *styd' se!*

- slovesa úplná, jejichž 3. osoba singuláru má **zvláštní význam** a tím nabývá platnosti slovesa neosobního:

accidit, accidere, accidit, –
 fit, fieri, factum est
 evenit, evenire, evenit, –
 contingit, contingere, contigit, –
 constat, constare, constitit, –
 apparet, apparere, apparuit, –
 patet, patere, patuit, –
 fallit (mē), fallere, fefellit, –
 fugit (mē), fugere, fugit, –
 praeterit (mē), praeterire, praeteriit, –
 (patris, meā) interest, interesse, interfuit, –
 (patris, meā) refert, referre, retulit, –
 convenit, convenire, convenit, –
 iuvat (mē), iuvare, iuvit, –
 praestat, praestare, praestitit, –

stává se, přihází se
 stává se, přihází se
 stává se, přihází se
 stává se, přihází se, daří se
 je známo, je zjištěno
 je zřejmé, je jasné, je zjevné, je patrné
 je zřejmé, je jasné, je zjevné
 je (mi) tajno, neznámo
 je (mi) tajno, neznámo, uniká mi
 je (mi) tajno, neznámo, nedochází mi
 (otci, mně) záleží
 (otci, mně) záleží
 je vhodné, hodí se, sluší se
 těší (mē), je (mi) na prospěch
 je lépe

c) Tvoření a odvozování slov pomocí předpon a přípon

V latině se tvořily a dosud mohou vytvářet nové výrazy buď skládáním slov v nové celky, nebo odvozováním pomocí předpon (*prefixů*) a přípon (*suffixů*), popřípadě vkládáním tzv. *infixů*. Protože slovníky obvykle neobsahují celou slovní zásobu jazyka, je užitečné seznámit se se způsoby tvoření nových slov; usnadníme si tím porozumění textu a jeho překlad, a osvojíme si tím i širší slovní zásobu.

Skládání slov, např.

agri-cola, ae, m – rolník, zemědělec

agri-cultūra, ae, f – zemědělství

multi-formis, e – mnohotvárný

pos-sum, posse, potui – mohu, jsem schopen

rē-fert, referre, retulit – záleží

ager, agri, m – pole + colō, ere, coluī, cultum – vzdělávám, obdělávám

ager, agri, ī – pole + cultūra, ae, f – pěstování, vzdělávání

multus, a, um – mnohý + forma, ae, f – tvar, forma

potis, pote – mohoucí, schopný + sum, esse, ... – jsem

rēs, rei, f – věc + ferō, ferre, tulī, lātum – nesu

Odvozování slov pomocí předpon (prefixů) – přehled a význam předpon

Prefixy vzniklé z předložek mají obdobný význam jako předložky, z nichž vznikly (→ L 13.A,c). V odvozeninách přitom někdy dochází k hláskovým změnám v předponě nebo ve kmeni základového slova.

ā-, ab-	od, pryč	ā-mittō (propouštím), ab-dūcō (odvádím), ab-eō (odcházím), abs-cēdō (odstupuji), au-ferō (odnáším)
ad-	k, směrem k, při	ad-dō (přidávám), ad-eō (přicházím), ac-cēdō (přistupuji), af-ferō (přináším), ag-gredior (přistupuji), al-ligō (přivazuji), ap-portō (přináším), as-sentior (souhlasím)
ante-	před	ante-cēdō (předcházím), ante-ferō (dávám přednost)
circum-	kolem, dokola	circum-eō (obcházím), circum-stō (obstupuji)
com- (*cum-)	s, spolu, dohromady	com-moveō (pohybuji, dojímám), com-pleō (naplňuji), con-currō (sbíhám se), col-loquor (rozmlouvám), co-operiō (přikrývám), cor-ripiō (uchvacuji)
dē-	shora, dolů, s	dē-cēdō (odstupuji), dē-dūcō (odvádím), dē-ferō (snáším, odnáším), dē-trahō (strhávám, stahuji), dē-vincō (úplně přemáhám, porážím)

ē-, ex-	<i>zevnitř, ven, vy-</i>	ē-iciō (vyhazují), ē-ligō (vybíráám), ex-eō (vycházím), ex-trahō (vytahují), ef-fugiō (utíkám), ē-gredior (vykračují, vycházím)
in-	<i>dovnitř, na, v</i>	in-cidō (vpadám), in-ferō (vnáším), in-gredior (vstupuji), in-sum (jsem uvnitř), il-lūstrō (osvětluji), im-mergō (ponořuji), im-pleō (naplňuji), ir-rigō (zavlažuji)
inter-	<i>mezi, za-</i>	inter-cēdō (vstupuji mezi něco), inter-dīcō (zapovídám), inter-sum (jsem mezi něčím, účastním se)
ob-	<i>naproti, vstříc</i>	ob-sum (škodím), ob-stō (překážím), oc-currō (běžím naproti), of-ferō (podávám, nabízím), op-pōnō (odporuji), op-primō (potlačuji)
per-	<i>přes, skrz, do-</i>	per-currō (probíhám), per-eō (hygnu, zanikám), per-ferō (snáším), per-ficiō (*per-faciō) (zhotovuji)
per-	<i>velmi</i>	per-grātus (velmi milý), per-gravis (velmi vážný)
post-	<i>po, za, na druhé místo, méně</i>	post-pōnō (kladu za něco, na druhé místo), post-ferō (stavím do pozadí, méně si cením), post-habeō (mám v pozadí, méně si cením)
prae-	<i>před</i>	prae-cēdō (předcházím), prae-dīcō (předpovídám), prae-ficiō (*prae-faciō) (stavím v čelo), prae-stō (stojím v čele, vynikám), prae-sum (jsem v čele, vynikám)
prae-	<i>pře-, velmi</i>	prae-clārus (přeslavný), prae-celsus (velmi vysoký)
praeter-	<i>mimo</i>	praeter-eō (přecházím, opomíjím)
prō-	<i>vpřed, pro</i>	prō-cēdō (postupuji vpřed), prō-fugiō (prchám), prō-moveō (posunuji vpřed, povyšuji), prō-pōnō (předkládám), prō-sum (prospívám), prō-videō (předvídám)
sub-	<i>pod</i>	sub-dūcō (odvádím), sub-levō (zdvihám), sub-trahō (vytahují, odnímám), suf-ferō (beru na sebe, snáším, trpím), sup-pōnō (podkládám, sus-cipiō (přijímám, beru na sebe), sus-tineō (udržuji, snáším)
trāns-	<i>přes</i>	trāns-eō (přecházím), trāns-ferō (přenáším), trāns-portō (přenáším, přepravuji), trā-dō (předávám), trān-siliō (přeskakuji)

Prefixy původní (jako předložky se nevyskytují)

dis-	<i>roz-, odděleně, rozptýlení</i>	dis-cēdō (rozcházím se), dis-tribuō (rozděluji), dif-ferō (roznáším, liším se), dif-fundō (rozlévám), dī-mittō (rozesílám, odpouštím)
dis-	<i>zápor</i>	dis-pliceō (nelíbím se), dis-cordia (nesvornost), dif-ficilis (nesnadný)
in-	<i>ne-, zápor</i>	in-fīdus (nevěrný), in-firmus (nemocný), in-iustus (nespravedlivý), in-nocens (neškodný, nevinný), il-licitus (nedovolený), im-mortālis (nesmrtelný), ir-rēgulāris (nepravidelný, neoprávněný)
ne-	<i>ne-, zápor</i>	ne-sciō (nevím), ne-uter (žádný z obou)
re-	<i>zpět, znovu, opět</i>	re-currō (běžím zpět), re-dūcō (vedu zpět), rē-iciō (házím zpět, odmítám), re-novō (obnovuji), re-petō (vyžaduji zpět, opakují), red-eō (vracím se)
amb-	<i>z obou stran, kolem</i>	amb-iō (*amb-eō) (obcházím), amb-ūrō (opalují), am-plector (objímám)
sē-	<i>roz- odděleně, bez</i>	sē-cēdō (odstupuji), sē-cernō (odděluji, rozeznávám), sē-dūcō (odvádím, svádím), sē-parō (odděluji), sē-cūrus (bezstarostný)
vē-	<i>zbavení</i>	vē-sānus (šílený), vē-cors (zběsilý), vē-cordia (zběsilost, šílenost)

Odvozování slov pomocí přípon (sufixů) – přehled a význam přípon

Sufixy substantiv (kromě významu často signalizují i rod nově vzniklých substantiv)

-or (-ōris, m)	<i>činitel</i>	ar-ā-t-or (oráč), auc-t-or (původce), crēd-i-t-or (věřitel), imper-ā-t-or (velitel, vojevůdce), scrip-t-or (písař, spisovatel), cur-s-or (běžec, posel)
-rīx (-rīcis, f)	<i>činitelka</i>	cant-ā-t-rīx (pěvkyně, hudebnice), vic-t-rīx (vítězka)
-iō (-iōnis, f)	<i>činnost</i>	ac-t-iō (jednání, činnost), ōr-ā-t-iō (řeč, modlitba), dēfēn-s-iō (obrana, obhajoba)
-us (-ūs, m)	<i>činnost</i>	adven-t-us (příchod), rī-s-us (smích)
-ia (-iae, f)	<i>vlastnost</i>	benevole-nt-ia (dobromyslnost, ochota), superb-ia (pýcha)
-itia (-itiae, f)	<i>vlastnost</i>	avār-itia (lakota), iūst-itia (spravedlnost), laet-itia (veselost, radost)
-tās (-tātis, f)	<i>vlastnost</i>	liber-tās (svoboda)
-etās (-etātis, f)	<i>vlastnost</i>	pi-etās (poctivost, zbožnost)

-itās (-itātis, f)	vlastnost	auc-t-ōr-itās (záruka, vážnost, moc), celer-itās (rychlost), vēr-itās (pravda)
-itūdō (-itūdinis, f)	vlastnost	aegr-itūdō (nemoc), alt-itūdō (výška, hloubka), fort-itūdō (statečnost, síla)
-men (-minis, n)	prostředek, nástroj	car-men (*can-men) (zpěv, píseň, báseň), cert-ā-men (zápas, závod), lev-ā-men (úleva)
-mentum (-ī, n)	prostředek, nástroj	ātr-ā-mentum (černidlo, inkoust), medic-ā-mentum (lék), orn-ā-mentum (výstroj, ozdoba), test-ā-mentum (závěť, smlouva)
-trum (-ī, n)	prostředek, nástroj	arā-trum (oradlo, pluh), claus-trum (závora, zámek), rōs-trum (zobák)
-culum (-culī, n)	prostředek, nástroj	gubern-ā-culum (kormidlo), ōr-ā-culum (výrok, věštba), spect-ā-culum (hlediště, divadlo)
-brum (-brī, n)	prostředek nástroj	ventil-ā-brum (vějička), volūt-ā-brum [lutī] (kaliště)

-lus (m), -la (f), -lum (n) – zdobnéliny substantiv i adjektiv:

-olus, -ola, -olum	fili-o-lus [fili-us] (synáček), fili-o-la [fili-a] (dceruška), foli-o-lum [foli-um] (lísteček)
-ulus, -ula, -ulum	circ-u-lus [circ-us] (kruh, kroužek), rīv-u-lus [rīv-us] (potůček), parv-u-lus [parv-us] (maličký, nepatrný), pau-lu-lus [pau-lus] (maličký, droboučký)
-ellus, -ella, -ellum	libel-lus [liber] (knížka, dílko), agel-lus [ager] (políčko), tabel-la [tabul-a] (destička, tabulka), scalpel-lum [scalpr-um] (chirurgický nožník)

Suffixy adjektiv

-āx, -ācis	náchylný k ...	aud-āx (odvážný, opovázlivý), loqu-āx (povídavý)
-ālis, -āle	vlastní, z něčeho	centr-ālis (ústřední), gener-ālis (rodový, obecný), pasch-ālis (velikonoční), tempor-ālis (časový, dočasný)
-āris, -āre	vlastní, z něčeho	milit-āris (vojenský), popul-āris (lidový)
-ivus, -a, -um	vlastní, z něčeho	dēmōnstrāt-ivus (ukazovací), fugit-ivus (uprchlý, zběhlý), recid-ivus (zpět se vracející)
-ānus, -a, -um	rodilý z ...	Rōm-ānus (římský, Říman), Antoni-ānus (vztahující se k Antoniovi / Antonínovi, Antoniův / Antonínův, Antoniovský / Antonínský)
-ēnsis, -ēnse	pocházející z ...	Prāg-ēnsis (pražský), Brun-ēnsis (brněnský)
-eus, -ea, -eum	zhotovený z něčeho	aur-eus (zlatý), ferr-eus (železný), ign-eus (ohnivý)
-ilis, -īle	vlastní něčemu	puer-ilis (dětský, chlapecký), sen-ilis (stařecký)
-ilis, -ile	možný	doc-ilis (učenílivý), fac-ilis (snadný), frag-ilis (křehký, lomivý)
-bilis, -bile	možný	admīrā-bilis (podivuhodný), laudā-bilis (chvalitebný, chvályhodný), acceptā-bilis (přijatelný), placā-bilis (usmířitelný)
-ōsus, -a, -um	plný něčeho	cōpi-ōsus (hojný, bohatý), glōri-ōsus (slavný), odi-ōsus (protivný, odporný), studi-ōsus (snaživý, pilný), viti-ōsus (chybný, vadný)
-idus, -a, -um	který je ...	tim-idus (bázlivý), val-idus (silný, zdravý)

Suffixy sloves

-itō, -āre	opakování a zesílení	clām-itō (volám)
-(t)ō, -(t)āre	opakování a zesílení	adven-tō (přicházím, blížím se), can-tō (zpívám), cap-tō (chytám)
-(t)itō, -(t)itāre	opakování a zesílení	ag-itō (poháním, zmítám), hab-itō (bydlím, pobývám), iac-titō (nadhazuji, přetřásám)
-(s)ō, -(s)āre	opakování a zesílení	cur-sō (běhám, pobíhám)
-(s)itō, -(s)itāre	opakování a zesílení	cur-sitō (pobíhám)
-uriō, -īre	touha po činnosti	ēs-uriō (hladovím, toužím)
-scō, -ere	počátek děje	→ následující část A,d této lekce – slovesa počínavá

d) Slovesa počínavá – verba inchoātīva

Slovesa počínavá (verba inchoātīva / inchoātīva – od slovesa inchoō / inchoō, āre, āvī, ātum – počínám, začínám) jsou slovesa 3. konjugace, vyjadřující počátek a poněkud další vývoj děje. V přítomném systému se vyznačují příponou -sc-, která se přidává

• k základnímu kmenu, např.:

crē- crē-sc-ō, crē-sc-e-re, crē-v-ī, –

rostu, vzrůstám, mohutním

- ke kmenu základového slovesa, např.:

inveter-ā- [inveterō]	inveter-ā-sc-ō, inveter-ā-sc-e-re, inveter-ā-v-ī, –	<i>zastarávám</i>
rub-ē- [rubeō]	(ē)rub-ē-sc-ō, (ē)rub-ē-sc-e-re, (ē)rub-u-ī, –	<i>červenám se, rdím se, ostýchám se</i>
tīm-ē- [timeō]	per-tīm-ē-sc-ō, per-tīm-ē-sc-e-re, per-tīm-u-ī, –	<i>strachuji se</i>
al-e- [alō]	co-al-ē-sc-ō, co-al-ē-sc-e-re, co-al-u-ī, co-ali-t-um	<i>srůstám, slučuji se, splývám</i>
cup-e- [cupiō]	con-cup-ī-sc-ō, con-cup-ī-sc-e-re, con-cup-ī-v-ī, con-cup-ī-t-um	<i>toužím, zatoužím, bažím, dychtím</i>
dorm-ī- [dormiō]	ob-dorm-ī-sc-ō, ob-dorm-ī-sc-e-re, (ob-dorm-ī-v-ī, ob-dorm-ī-t-um) —	<i>usínám</i>

- ke kmenu jmennému, např.:

crēbr-ō- [crēber]	crēbr-ē-sc-ō, crēbr-ē-sc-e-re, crēbr-u-ī, –	<i>mohutním, množím se, vzrůstám</i>
mātūr- [mātūrus]	mātūr-ē-sc-ō, mātūr-ē-sc-e-re, mātūr-u-ī, –	<i>zraji, dospívám</i>
sen- (senec-) [senex]	sen-ē-sc-ō, sen-ē-sc-e-re, sen-u-ī, –	<i>stárnu, zastarávám, ochabuji</i>

Poznámky:

- u některých sloves, tvořených od základního kmene, počínavý význam zanikl, např.:

pā-	pā-sc-ō, pā-sc-e-re, pā-v-ī, pās-t-um	<i>pasu, krmím, živím, sytím</i>
po-	po-sc-ō, po-sc-e-re, po-po-sc-ī, –	<i>žádám, dožaduji se, prosím</i>

- počínavá slovesa tvořená od kmenů jiných sloves mají perfekta a supina shodná se slovesy základovými – vyplývá to z významu perfekta (→ L A,c): *kdo vyzvěděl, ví*; např.

sc-ī- [sciō]	sc-ī-ō, sc-ī-re, sc-ī-v-ī, sc-ī-t-um	<i>vím, znám, umím</i>
	sc-ī-sc-ō, sc-ī-sc-e-re, sc-ī-v-ī, sc-ī-t-um	<i>zvídám, vyzvídám, pátrám</i>

- slovesa odvozená od kmenů jmenných mají perfektem na -uī a nemají supinum; výjimkou s perfektem na -vī je sloveso vesper-ā- [vesper(a)] (ad)vesper-ā-sc-ī-t, (ad)vesper-ā-sc-e-re, (ad)vesper-ā-v-ī-t, – *stmívá se, nastává večer*

B. Cvičení – exercitationes

- a) *Určete slovesné tvary, věty přeložte a časujte:*

^a 1. Quia ēsuriēns es, ēs. 2. Sī ēsuriētēs essētis, ēssētis. 3. Nōn vīvimus, ut edīmus, sed edīmus, ut vīvāmus. 4. Ōrātiōnēs scrīptās ēdēbam. 5. Oleum et operam perdidī. 6. Condō et compōnō, quae mox dēprōmere possim. 7. Dat, dicat, dēdicat.

- b) *Určete slovesné tvary, převeďte věty do indikativu i konjunktivu ostatních časů a řikejte je podle možnosti ve všech osobách sg. i pl.:*

^b 1. Pluit et grandinat, fulgurat et tonat. 2. Accidit in pūctō, quod nōn spērātur in annō. 3. Oportēbat mercēdem dare prō nuntiō. 4. Licuit tibi liberē loquī. 5. Paeniteat tē huius factī. 6. Pudēbit nōs dictū. 7. Maiōrem nātū decet prīmum verbum.

- c) *Určete prefixy, suffixy a základová slova:*

^c 1. Abbreviātiō, abscondō, absolūtiō, addō, assimilātiō. 2. Auxiliātrīx, certitūdō, cīvīlis, colloquor, concursus. 3. Congressus, displiceō, expetō, exspectātiō, immortalitās. 4. Indēlēbilis, ligneus, mīlītāris, Olomucēnsis, ornāmentum. 5. Perbrevis, prae-nōmen, prōmoveō, putātīvus, recondō. 6. Respōsum, rūsticus, salvātor, urbānus, vēritās.

- d) *Určete tvary a utvořte indikativ futura, imperfekta a perfekta těchto sloves:*

^d Crēscō – discis – nōscere – pāscēns – poscendus – quiēscant – ērubēsceret – oblīvīscimur – pertimēscitis.

- e) *Přečtěte a přeložte:*

^a 1. Ēsurīvī et dedistis mihi mandūcāre, sitīvī et dedistis mihi bibere (cf. Mt 25, 35). 2. Dīmīttite et dīmīttēminī, date et dabitur vōbīs (cf. Lc 6, 37-38). 3. Venient diēs in tē, et circumdabunt tē inimīcī tuī vallō et obsidēbunt tē (cf. Lc 19, 43). 4. Dīvītie vestrae putrefactae

sunt et vestimenta vestra ā tineīs comēsta sunt (*Iac* 5, 2). **5.** Simile est rēgnum caelōrum thēsaurō absconditō in agrō, quem quī invenit homō abscondit et prae gaudiō illiūs vādit et vēndit ūniversa, quae habet, et emit agrum illum (*Mt* 13, 44).

^b **6.** Manē nōbīscum, quoniam advesperāscit et inclināta est iam diēs (*Lc* 24, 29). **7.** Ēliās homō erat similis nōbīs passibilis et ōrātiōne ōrāvit, ut nōn plueret, et nōn pluit super terram annōs trēs et mēnsēs sex (*Iac* 5, 17). **8.** Iūrāvit Dominus et nōn paenitēbit eum: «Tū es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech» (*Ps* 110 [109], 4). **9.** Nōn tē pigeat vīsītare infirmum, ex hīs enim in dīlēctiōne firmāberis (*Eccli* 7, 39). **10.** Taedet animam meam vītāe meae (*Iob* 10, 1). **11.** Nōn oportuit et tē miserērī cōservī tuī, sicut et ego tuī misertus sum? (*Mt* 18, 33). **12.** Obsecrāmus, ut nōbīs liceat trānsire per terram tuam (*Num* 20, 17). **13.** Omnēs glōrificābant Deum in eō, quod acciderat (*Act* 4, 21).

^d **14.** Pedēs sānctorum suōrum servābit, et impiī in tenebrīs conticēscent, quia nōn in fortitūdine suā rōborābitur vir (*1 Sam* 2, 9). **15.** Fodere nōn valeō, mendicāre ērubescō (*Lc* 16, 3). **16.** Deus meus, in tē cōfidō, nōn ērubescam (*Ps* 25 [24], 2). **17.** Nē sis vėlōx in animō ad irāscendum, quia ira in sinū stultī requiēscit (*Eccle* 7, 9). **18.** Nē irāscātur Dominus meus, sī loquar adhūc semel (*Gn* 18, 32). **19.** Reminīscantur et convertentur ad Dominum ūniversī finēs terrae, et adōrābunt in cōspectū eius ūniversae familiae gentium (*Ps* 22 [21], 28). **20.** In iūstificātiōnibus tuīs dēlectābor, nōn oblīvīscar sermōnem tuum (*Ps* 119 [118], 16).

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[54] *Lēctiō altera dē Officiō lēctiōnis fēstī sānctī Adalbertī (Vojtěchī), episcopī et martyris*

(Brunonis *Vita Adalberti*, circa finem: MGH, Scriptores, IV, 611–612.)

Ōrātiō ad sānctum Vojtěchum

Vocat tē cor contrītum, vocat nostrōrum temporum īnfīnītus error; clāmat tibi, fēlicissime martyr, nostrārum miseriarum magnus clāmor. Tū cum purpureīs prōceribus in cōspectū Deī dēlectātus, tū cum suāvīsonīs angelōrum vōcibus intrā sāncta Sānctorum epulātus, nē oblīvīscāris vērōs captīvōs, nōn sentientēs, in quantā tribulātiōne versēmur. Tū quī multa potes ad rēgis chortem, fac nōbīs lēgem et iūstitiam dē iniquō odiō tantōrum hostium.

Ad grandem miseriam necessārium est magnum adiūtōrium. Dīc tū ante omnēs, dīc ex quibus novus martyr ēnatāstī, dīc: «Deus optime, miserāre nostrae lūnae variōs labōrēs!» Compesce aestuantis avāritiae in immēsum crēscentēs errōrēs; quī meretrīcis pulchritūdine, amōrem Deī commūtāre volunt in amōrem saeculī, bonum dīcentēs, malum in fine ferentēs; prōmittunt dēlectāre, et faciunt labōrāre; dīcunt sē adiuvāre, et nōn nisi nocēre nōvērunt.

Nesciō, miserī quid simile patiāmur; post explētiōnem voluptātum amplius ēsurīmus, et adeptīs carnālium rērum oblectāmentīs, numquam dīcimus: Sufficit. Hoc est commūne malum omnium. Quī nōn nisi spīrituālīa dēbuimus, prope sōla carnālīa cōgitāmus. Sī quid potes, immō quia potes, nostrīs medēre vulneribus.

Poznámky: *Brunōnis* – sv. Bruno z Querfurtu, mučedník, arcibiskup magdeburský, + 15. 10. 1008, životopisec sv. Vojtěcha; *MGH* = Monumenta Germaniae historica; delší variantu legendy «Nascitur purpureus flos» → BRUNO z Querfurtu, Život svatého Vojtěcha. Praha, Zvon 1996. 158 s. (modlitba → s.122–126); *in cōspectū*

Deī – před tváří Boží; *nostrae lūnae* = zde: našeho údělu / osudu / času, naší doby; *dīcunt sē adiuvāre* – ak. s inf. (→ L 17.A,a) – říkají / tvrdí, že pomáhají; *adeptīs oblectāmentīs* – abl. absolutní (→ L 17.A,c) – když jsme dosáhli potěšení; *sufficit* – dost! (doslova: stačí / dostačí).

- [55] *Ex allocūtiōne Iōannis Pāpae XXIII ad eōs, quī Rōmae primum Cicerōniānum conventum ex omnibus nātiōnibus ēgērunt, habitā diē 7 aprilis mēnsis annō 1959.*

Prōvidentissimō dispōnente Deō, veterum Graecōrum et Latīnōrum sapientia Ěvangeliī Chrīstī, quī est «sōl oriēns ex altō», saepe monitrīx aurōra fuit. In iīs Cicerō eximium gradum et locum obtinet: ipse praeter alia Conditōrem et Moderātōrem omnium rērum Deum agnōvit, iūris nātūrā serēnō in lūmine collocāvit, fundāmentum iūstitiae fidem, cōstantiam, vērītatem, probitātem splendidīs praedicāvit praecōniīs. Quid amplius? In explicandīs singulōrum officiīs illud docuit, quod – suāve est in memoriā redigere – vērē chrīstiānā lēgem praesāgō afflātū praenuntiat: *Virōs fortēs et magnanimōs eōsdemque bonōs et simplicēs, vērītātis amīcōs minimēque fallācēs esse volumus ... Fortēs igitur et magnanimī sunt habendī nōn quī faciunt, sed quī prōpulsant iniūriā.*

Sāctus Augustīnus in tertiō Cōfessiōnum librō mīrum dēclārat effectum, quem Cicerōnis opus, quod «Hortēnsius» inscribitur, sēnsuum affectuī et mōribus suīs indidit: *Ille vērō liber mūtāvit affectum meum et ad tēipsum Domine, mūtāvit precēs meās et vōta ac dēsīderia mea fēcīt alia. Viluit mihi repente omnis vāna spēs, et immortālītatem sapientiae concupiscēbam aestū cordis incrēdibilī.*

Poznámky: *Cicerōniānus* – adjektivum k vl. jménu Cicero – ciceronský / ciceronovský; *M[arcus] Tullius Cicerō* – římský řečník a státník, spisovatel v oboru řečnictví a filozofie (106-43 př. Kr.); *dispōnente ... Deō* – abl. absolutní (→ L 17.A,c) – z Božího ustanovení / Božím řízením; *virōs (fortēs ...) esse volumus* – akuz. s infinitivem (→ L 17.A,a) – chceme, aby muži byli (pevní / silní ...).

- [56] *Formula precandī prō aliīs*

Dēfende, quaesō, Domine,
beātā Mariā semper Virgine intercēdente,
omnēs cōnsanguinitāte vel affinitāte vel familiāritāte
vel pietāte mihi coniūctōs
necnōn benefaciētēs vel adversantēs mihi
ab omnibus corporis et animae periculīs,
apertīs et occultīs, eīsque eam cōnfer,
quā maximē indigent modo, grātiam,
ut, in tuā cāritāte firmātī,
nullīs ā tē tentātiōnibus sēparentur,
sed ad vītā perveniant sempiternā.
Per Chrīstum, Dominum nostrum. Amēn.

Poznámka: *beātā Mariā semper Virgine intercēdente* – ablativ absolutní (→ L 17.A,c) – na přímlovu blahoslavené Marie vždy Panny (*intercēdō* = přimlouvám se).

16. LEKCE – LECTIO SEXTA DECIMA

Opakování gramatiky

A. Opakování mluvnice – artis grammaticae repetitio

- Adjektiva a adverbia a jejich stupňování (výklad → L 3.A,b; L 5.A,a; L 8.A,a; L 9.A,a-b)

Přeložte, určete tvar, od adjektiv utvořte adverbia (od adverbii adjektiva) a stupňujte:

Abundanter – altus – antīquus – audāx – bene – difficiliter – maximē dubius – dulcius – egēnus – falsus – graviter – humillimē – idōneus – iuvenis – magis – magnificus – maior – maledicus – melior – miser – multī – necessāriō – nēquiter – nōbilis – novus – parvus – pessimē – praeclārus – probābilis – prope – proximus – similius – sollemniter – timidus – tūtus – vetus.

- Zájmena (výklad → L 3.A,b-c-d; L 10.A,a; L 11.A,a; L 12.A,a-b)

Výrazy v závorkách uveďte do správného tvaru, přeložte a slovní spojení skloňujte v sg. i pl., pokud to smysl dovoluje:

(Ille) annus (bissextilis) – (uterque) testis – (hic) iūs (necessārius) – quis nostrum – (iste) vir et ego – tū sōlus – (hic) via (rectus) – (ipse) domina (vester) – quae rēs – (nūllus) perīculum – (tōtus) urbs – (uterque) pars – (ambō) sorōres eius – nēmō vestrum – (quīlibet) cīvis – (īdem) lēx et (īdem) verbum.

- Číslovky a číselná adverbia (výklad → L 14.A,b)

Číslovky vyjádřete slovy, výrazy v závorkách uveďte do správného tvaru a slovní spojení skloňujte:

I (pulchrum carmen) – I (clārus scrīptor) – II (vir fortis) – II (sāna manus) – I (oppidum parvum) – III (vir bonus) – III (grave verbum) – IV (equus celer) – XIX (diēs) – XL (sānctus martyr) – CCC (ovis) – MCCLX (annus) – MMM (mīlitēs).

Vyjádřete řadovými číslovkami a přeložte:

Venceslāus I – Pius II – diēs III – Carolus IV – Paulus VI – pars X – Leō XIII – hebdomada XVIII – liber XXV – XL annō – C annus – annō MDLXVII.

Určete druhy číslovek a číselných adverbii a přeložte:

Semel prō semper. – Bis dat, quī citō dat. – Ō ter quaterque beātī! – Ter terna sunt novem. – Annō septingentēsīmō quīnquāgēsīmō tertiō ante Chrīstum nātum urbs Rōma condita est. – Omnēs vestītī sunt duplicibus [vestīmentīs]. – Vāde et lavāre septiēs in Iordāne.

- Konjunktiv sloves 1. – 4. konjugace (výklad → L 9.A,c; L 10.A,b-c; L 11.A,b-c-d)

Přeložte, určete konjugaci, tvar a stupnici slovesa a časujte (převeďte též do pasíva nebo naopak):

Acceptūrus sit – agerem – audeant – cecidissent – clausūrus esset – cōgnōscenda fuerint – cōnficiendum sit – cōfessī sītis – corrēxerim – cucurrissem – dubitandum esset – exspectārēs –

fallāminī – hortātūrus essem – inveniendus fuisset – iūdicem – liberātūrus fuerit – mānsūrus fuisset – missus sim – patiar – posuerim – pulsus essem – redimerer – roger – vīvat.

Určete slovesné tvary a jejich význam (použití), určete stupnici sloves a věty přeložte:

Optārem tacuissēs. – Cūr amīcōrum cōsiliū expectem? – Ūnī nāvī nē committās omnia. – Ad adiuvandum semper parātī simus. – Prōmoveātur, ut āmoveātur. – Nē piscem natāre docueris. – Utinam nē mūtāveris sententiam tuam. – Plūra ad tē scriberem, sī possem. – Omnia vōbīs nunc dīcam, ut vērītatem cōgnōscātis. – Domō profectī sumus, ut ambulārēmus. – Sī petivissēs, dīxerim tibi.

- **Slovesa nepravidelná** (výklad → L 12.A,c-d; L 13.A,a-b; L 14.A,a; L 15.A,a-b)

Přeložte, určete konjugaci, tvar (všechny možnosti) a stupnici slovesa a časujte (převeďte též do pasíva nebo naopak, jmenné tvary skloňujte):

Abeās – abstulissem – adeō – affārī – afferō – afficiō – āfuissēmus – circumdabō – coepērunt – differunt – ēdam – edam – edim – ēderem – efferimur – ēstis – ēstur – faceret – fit – inquam – introēō – itum est – lūcescit – māvīs – meminērunt – nē obsit – nōllētis – nōlumus – nōvī – obtulerim – ōdistis – patefaciam – pertrānseō – possumus – praesēns – prōdessem – quaesō – redeuntibus – reficiō – subeundī – velim – volō.

- **Tvaroslovný rozbor textu a překlad** (vzor → L 4.A,c; L 8.A,b)

V oddílech C minulých lekcí si vyhledejte texty [37] (s.74) a [41] (s.81), proveďte jejich tvaroslovný rozbor a přeložte je.

B. Cvičení – exercitationes

a) *Přečtete a přeložte:*

1. Nōn surrēxit inter nātōs mulierum maior Iōanne Baptistā; qui autem minor est in rēgnō caelōrum, maior est illō (*Mt 11, 11*). 2. Vade et tū fac similiter (*Lc 10, 37*). 3. Benedictus, quī venit in nōmine Domini! Hosanna in altissimīs! (*Mt 21, 9*). 4. Iōsēph ab Arimathaeā audācter introīvit ad Pilātum et petiit corpus Iēsū (*cf. Mc 15, 43*).

5. Homō numquam in eōdem statū permanet (*cf. Iob 14, 2*). 6. Verba, quae ego loquor vōbīs, ā mēipsō nōn loquor; Pater autem in mē manēns facit opera sua (*Io 14, 10*). 7. Quae est ista domus, quam aedificābitis mihi, et quis est iste locus quiētis meae? Omnia haec manus mea fēcit, et facta sunt ūniversa ista, dīcit Dominus. Ad quem autem respiciam, nisi ad pauperculum et contrītum spīritū, et trementem sermōnēs meōs (*Is 66, 1-2*). 8. Quī nōn habētis argentum, properāte, emite et comedite, venīte, emite absque argentō et absque ūllā commūtātiōne vīnum et lac (*Is 55, 1*).

9. Et erant, quī manducāverunt pānēs, quīnque mīlia virōrum (*Mc 6, 44*). 10. Trecentōrum cubitōrum erit longitūdō arcae, quīnquāgintā cubitōrum lātītūdō et trīgintā cubitōrum altitūdō illius (*Gn 6, 15*). 11. Annō sescentēsīmō vītae Nōē, mēnse secundō, septimō decimō diē mēnsis, facta est pluvia super terram quadrāgintā diēbus et quadrāgintā noctibus (*cf. Gn 7, 11-12*).

12. Quid faciam, quod nōn habeō, quō congregem fructūs meōs? (*Lc 12, 17*). 13. Iūdaeī ergō, quoniam Parascēvē erat, ut nōn remanērent in cruce corpora sabbatō, erat enim magnus diēs illius sabbatī, rogāverunt Pilātum, ut frangerentur eōrum crūra, et tollerentur (*Io 19, 31*). 14. Quis erit ex vōbīs homō, quī habeat ovem ūnam, et sī ceciderit haec sabbatīs in foveam, nōnne tenēbit et levābit eam? (*Mt 12, 11*).

15. Sī voluissent, studia summā cum laude absolvere potuissent. 16. Mementōte diēi huius, in quā ēgressi estis dē Aegyptō et dē domō servitutis (*Ex 13, 3*). 17. Nōlīte, quaesō, frātrēs meī, nōlīte malum hoc facere (*Gn 19, 7*). 18. Et assūmit Petrum et Iacōbum et Iōannem sēcum et coepit pavēre et taedere et ait illīs: «Trīstis est anima mea ūsque ad mortem» (*Mc 14, 33-34*). 19. Ierūsālēm, Ierūsālēm, quae occīdis prophētās et lapidās eōs, quī ad tē missi sunt, quotiēns voluī congregāre filiōs tuōs, quemadmodum gallīna congregat pullōs suōs sub ālās, et nōluistis! (*Mt 23, 37*).

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[57] *Ēvangelium dē Dominicā quārtā Paschae – annō A*

Ego sum ōstium ovium.

Lēctiō sānctī Ēvangelīi secundum Iōannem

10, 1-10

In illō tempore: Dīxit Iēsūs:

«Amēn, amēn dīcō vōbīs: Quī nōn intrat per ōstium in ovīle ovium, sed ascendit aliunde, ille fūr est et latrō; quī autem intrat per ōstium, pāstor est ovium. Huic ōstiārius aperit, et ovēs vōcem eius audiunt, et propriās ovēs vocat nōminātīm et ēdūcit eās.

Cum propriās omnēs ēmīserit, ante eās vādit, et ovēs illum sequuntur, quia sciunt vōcem eius; aliēnum autem nōn sequuntur, sed fugient ab eō, quia nōn nōvērunt vōcem aliēnōrum».

Hoc prōverbium dīxit eis Iēsūs; illī autem nōn cōgnōvērunt quid esset, quod loquēbātur eis.

Dīxit ergō iterum Iēsūs: «Amēn, amēn dīcō vōbīs: Ego sum ōstium ovium. Omnēs quotquot vēnērunt ante mē, fūrēs sunt et latrōnēs, sed nōn audiērunt eōs ovēs.

Ego sum ōstium: per mē sī quis introierit, salvābitur et ingrediētur et ēgrediētur et pāscua inveniet. Fūr nōn venit nisi ut fūrētur et māctet et perdat; ego vēnī ut vītā habeant et abundantiū habeant.»

Verbum Domini.

[58] *Ōrātiō ūniversālis sub nōmine Clēmentis Pāpae XI vulgāta*

Crēdō, Domine, sed crēdam firmitus;

spērō, sed spērem sēcūrius;

amō, sed amem ārdentiū;

doleō, sed doleam vehementius.

Adōrō tē ut prīmum prīncipiū;

dēsīderō ut finem ultīmū;

laudō ut benefactōrem perpetuū;

invocō ut dēfensōrem propitiū.

Tuā mē sapientiā dīrige,

iūstitiā continē, clēmentīā sōlāre,

potentiā prōtege.

Offerō tibi, Domine, cōgitanda, ut sint ad tē;
dīcenda, ut sint dē tē;
facienda, ut sint secundum tē;
ferenda, ut sint propter tē.

Volō quidquid vīs, volō quia vīs,
volō quōmodo vīs,
volō quamdiū vīs.

Ōrō, Domine: intellēctum illūminēs,
voluntātem inflammēs,
cor ēmundēs, animam sāctificēs.

Dēfleam praeteritās inīquitātēs,
repellam futūrās tentātiōnēs,
corrigam vitiōsās prōpensiōnēs,
excolam idōneās virtūtēs.

Tribuās mihi, bone Deus, amōrem tuī, odium meī,
zēlum proximī, contemptum mundī.

Studeam superiōribus oboedīre,
īnferiōribus subvenīre,
amīcīs cōnsulere, inimīcīs parcere.

Vincam voluptātem austēritāte,
avāritiam largitāte, īrācundiam lēnitāte,
tepiditātem fervōre.

Redde mē prūdentem in cōsiliīs,
cōstantem in perīculīs, patientem in adversīs,
humilem in prosperīs.

Fac, Domine, ut sim in ōrātiōne attentus,
in epulīs sōbrius,
in mūnere sēdulus, in prōpositō firmus.

Cūrem habēre innocentiam interiōrem
modestiam exteriōrem, cōnversātiōnem exemplārem,
vītā rēgulārem.

Assiduē invigilem nātūrae domandae,
grātiae fovendae, lēgī servandae,
salūtī prōmerendae.

Discam ā tē quam tenue quod terrēnum,
quam grande quod dīvīnum,
quam breve quod temporāneum,
quam dūrābile quod aeternum.

Dā, ut mortem praeveniam,
iūdicium pertineam,
īnfernū effugiam, paradīsum obtineam.
Per Chrīstum, Dominum nostrum. Amēn.

[59] *Precēs ad sacrātissimum Cor Iēsū*

Cor Iēsū sacrātissimum,
effunde, quaesumus, tuam benedictiōnem
super sānctam Ecclēsiam,
super summum Pontificem et super omnem clērum.
Dā iūstīs persevērantiam, converte peccātōrēs, illūminā īnfidēlēs;
benedic nostrōs propinquōs, amīcōs et benefactōrēs;
assiste mortī proximīs,
liberā animās in pūrgatōriō dēgentēs
et super omnium corda dulce imperium amōris tuī extende. Amēn.

[60] *Ē Litūrgiā Hōrārum: Hymnus ad Laudēs mātūtīnās in memoriā beātae Mariāe Virginis, Mediātricis omnium grātiārum (diē 8 maii)*

Mariā, quae mortālium
precēs amanter excipis,
rogāmus ecce supplicēs,
nōbīs adestō perpetim.

Adestō, sī nōs crīminum
catēna stringit horrida;
citō resolve compedēs,
quae corda culpīs illigant.

Succurre, sī nōs saeculī
fallāx imāgō pellicit,
nē mēns salūtis trāmitem,
oblīta caelī, dēserat.

Succurre, sī vel corporī
adversa sors impendeat;
fac sint quiēta tempora,
aeternitās dum lūceat.

Tuīs et estō filiīs
tūtēla mortis tempore,
ut, tē iuvante, cōsequī
perenne dētur praemium.

Iēsū, tibi sit glōria,
quī nātus es dē Virgine,
cum Patre, et almō Spīritū,
in sempiterna saecula. Amēn.

Poznámky: *fac sint* = *fac, ut sint*; *tē iuvante* – abl. absolutní (→ L 17.A,c) – *s tvou pomocí*.

17. LEKCE – LECTIO SEPTIMA DECIMA

Akuzativ a nominativ s infinitivem
Ablativ absolutní
Cum historicum

A. Mluvnice – ars grammatica

a) Akuzativ s infinitivem – accūsātīvus cum īnfīnītīvō

Vazba akusativu substantiva nebo zájmena s infinitivem (ak. s inf.) tvoří nedělitelný celek a může se v ní vyskytovat kterýkoli z infinitivů aktiva i pasíva. Akuzativ s inf. je v latinské větě

● předmětem po aktivních slovesech

□ mluvení (verba dīcendī)

např. *affirmō* (tvrdím), *negō* (popírám), *dīcō* (říkám), *narrō* (vypravuji), *prōmittō* (slibuji), *respondeō* (odpovídám);

□ vnímání a myšlení (verba sentiendī et putandī)

např. *audiō* (slyším), *crēdō* (věřím), *intelligō* (rozumím), *putō* (domnívám se), *sciō* (vím), *nesciō* (nevím), *sentiō* (cítím), *spērō* (doufám), *videō* (vidím);

□ chtění a žádání (verba voluntātis)

např. *volō* (chci), *nōlō* (nechci), *iubeō* (poroučím), *vetō* (zakazuji), *cupiō* (toužím);

□ vyjadřujících city (verba affectuum)

např. *doleō* (cítím bolest, lituji), *gaudeō* (raduji se) aj.

● podmětem po neosobních slovesech

např. *aequum est* (je spravedlivé), *appāret* (je zřejmé), *cōstat* (je známo), *decet* (sluší se), *licet* (je dovoleno), *manifestum est* (je zřejmé), *necesse est* (je nutno), *nōtum est* (je známo), *opīniō est* (je mínění), *opus est* (je zapotřebí), *placet* (líbí se), *praestat* (je lépe) aj.

Do češtiny se vazba akusativu s infinitivem obvykle překládá vedlejší větou se spojkou **že** nebo **aby**, např.

Sciō mātrem vocāre [filiām].

— *Sciēbam* (sciam) *mātrem vocāre* [filiām].

Sciō mātrem vocārī [ā filiā].

Sciō mātrem vocāvisse [filiām].

Sciō mātrem vocātam esse [ā filiā].

Sciō mātrem vocātūram esse [filiām].

Sciō mātrem vocātum īrī [ā filiā].

Sciō mē nihil scīre.

Sōcratēs dīcēbat sē nihil scīre.

Pater iussit / vetuit filiū iānuam claudere.

Dūx urbem dēfendī iussit / vetuit.

Cupiō vōs fēlicēs esse.

Lēgem brevem esse necesse est.

Vím, že matka volá [dceru].

— *Věděl jsem* (budu vědět), *že matka volá* [dceru].

Vím, že matka je volána [dcerou, od dcery].

Vím, že matka (za)volala [dceru].

Vím, že matka byla (za)volána [dcerou, od dcery].

Vím, že matka bude volat (zavolá) [dceru].

Vím, že matka bude (za)volána [dcerou, od dcery].

Vím, že nic nevím.

Sokrates říkal, že nic neví.

Otec poručil / zakázal synovi zavřít bránu.

Otec poručil / zakázal synovi, aby zavřel bránu.

Vojevůdce poručil / zakázal hájit město.

Vojevůdce poručil / zakázal, aby město bylo hájeno.

Toužím (chci), *abyste byli šťastni.*

Je nutno (je třeba), *aby zákon byl stručný.*

b) Nominativ s infinitivem – nōminātīvus cum īnfīnītīvō

Vazba nominativu (substantiva nebo zájmena) s infinitivem (nom. s inf.) tvoří nedělitelný celek a je v latinské větě podmětem. Používá se jí po pasívních tvarech sloves mluvení, vnímání a myšlení (verba dīcendī, sentiendī, putandī), jako např. *audiō (slyším), dīcō (říkám), exīstīmō (myslím, domnívám se), iūdicō (soudím, usuzuji, domnívám se), putō (domnívám se)* – srov. též oddíl A, a této lekce.

Pasívní tvary slovesa *videō (vidím)* mají ve spojení s vazbou nominativu s infinitivem význam *zdáti se*.

U sloves *trādō (předávám zprávu, říkám)* a *ferō (nesu, přináším zprávu, říkám)* se vazba nom. s inf. vyskytuje pouze po pasívních tvarech 3. os. sg. a pl. (*trāditur, trāduntur, fertur, feruntur*).

Do češtiny se vazba nominativu s infinitivem obvykle překládá vedlejší větou se spojkou *že*, např.

Māter fīliam laudāre dīcitur.

Říká se, že matka chválí dceru. / Matka prý chválí dceru.

— *Māter fīliam laudāre dīcēbātur (dīcētur).*

— *Říkalo se (řekne se), že matka chválí dceru.*

Māter ā fīliā laudārī dīcitur.

Říká se, že matka je dcerou (od dcery) chválena.

Māter fīliam laudāvisse dīcitur.

Říká se, že matka (po)chválila dceru.

Māter ā fīliā laudāta esse dīcitur.

Říká se, že matka byla dcerou (od dcery) (po)chválena.

Māter fīliam laudātūra esse dīcitur.

Říká se, že matka pochválí (bude chválit) dceru.

Māter ā fīliā laudātum īrī dīcitur.

Říká se, že matka bude dcerou (od dcery) (po)chválena.

Tua officia neglexisse vidēris.

Zdá se, že jsi zanedbal své povinnosti.

Homērus caecus fuisse trāditur (fertur).

Vypravuje se, že Homér byl slepý. / Homér byl prý slepý.

Puer scrībere iubētur / vetātur.

Hochovi je příkazováno / zakazováno psát / aby psal.

Puer ā patre scrībere iubētur / vetātur.

Otec příkazuje / zakazuje hochovi psát / aby psal.

Poznámka:

U slovesa *vidēri* bývá nominativ s infinitivem také ve spojení s dativem osobního zájmena, např. *mihi vidētur* – *zdá se mi, myslím si*:

Gāius stulta dīcere mihi vidētur.

Zdá se mi (myslím si), že Gaius říká hlouposti.

c) Ablativ absolutní – ablātīvus absolutus

Ablativ absolutní je spojení bezpředložkového ablativu substantiva (popř. zájmena), s participiem prézentu nebo perfekta, které se shoduje se substantivem v rodě, čísle a pádě. Toto spojení vyjadřuje okolnost, za níž probíhá děj určitého slovesa. Ablativ absolutní překládáme obvykle vedlejší příslovečnou větou (většinou časovou), podle smyslu může být do češtiny přeložen někdy i jiným způsobem.

- Participium prézentu vyjadřuje aktivní dějovou okolnost, současnou s dějem řídícího slovesa, např.

Patre epistulam scrībente puer librum legēbat.

Když / zatímco otec psal dopis, chlapec četl knihu.

Perīculō crēscēte ...

Když / protože / ačkoliv / třebaže nebezpečí rostlo ...

Za rostoucího nebezpečí ...

Nebezpečí vzrůstalo a ...

- Participium perfekta vyjadřuje pasívní dějovou okolnost, předčasnou k ději řídícího slovesa, např.

Pater epistulā scrīptā domō abiit.

Když byl dopis napsán, otec odešel z domu.

Otec napsal dopis odešel z domu.

- Participium prézentu může být v některý případech nahrazeno substantivem nebo adjektivem, např.

Cicerōne cōsule
patre vīvō
mē invītō
salvīs lēgibus

za konzulátu Ciceronova / když byl Cicero konzulem
za života otcova / když (dokud) otec žil
proti mé vůli
se zachováním / bez porušení zákonů

d) Cum historicum

Latinské slovo *cum* může být buď předložkou s ablativem (*s, se*) nebo spojkou se základním významem *když*. Spojka **cum** může mít řadu významů (*když; až; když tu; a v tom; kdykoliv; tím, že; protože; ačkoliv; i když; kdežto; zatímco*) a pojí se buď s indikativem nebo s konjunktivem.

Latinská spojka zvaná «**cum historicum**» uvozuje časové věty v souvětích, jejichž výpověď se týká minulosti. Sloveso v hlavní i vedlejší větě je vždy v minulém čase, ve vedlejší větě časové se spojkou **cum** (*když*) je konjunktiv imperfekta nebo plusquamperfekta:

- Konjunktiv imperfekta označuje děj současný s dějem věty hlavní, např.

Cum venīrem, vocābam.
Cum venīrem, vocāvī.

*Když jsem přicházel, volal jsem.
Když jsem přicházel, zavolal jsem.*

- Konjunktiv plusquamperfekta vyjadřuje děj, který předcházel před dějem věty hlavní, např.

Cum vēnissem, vocābam.
Cum vēnissem, vocāvī.

*Když jsem přišel, volal jsem.
Když jsem přišel, zavolal jsem.*

B. Cvičení – exercitationes

Přečtěte a přeložte:

^a 1. Magnōs dolōrēs tempore lēnīrī et minūi nōtum est. 2. Sōcratēs sē multās rēs nescīre dīcēbat, sed stultī hominēs sē omnia intellegere arbitrantur. 3. Itaque quī sē exīstimat stāre, videat, nē cadat (1 Cor 10, 12). 4. Scīmus Chrīstum surrēxisse ā mortuīs vērē. 5. Vērē dignum et iūstum est, aequum et salūtāre, nōs tibi semper et ubīque grātiās agere, Domine, sācte Pater, omnipotēns aeternae Deus.

^b 6. Sōcratēs omnium Graecōrum sapientissimus fuisse dīcitur. 7. Quī tacet, cōsentīre vidētur. 8. Vērum nōbīs nōn dīcere vidēris; itaque tē hortor, ut semper vērum dīcās. 9. Praebe tē memorem beneficiōrum acceptōrum, nē ingrātus esse putēris. 10. Iūdex crēderis esse ventūrus.

^c 11. Crēscēte perīculō crēscunt vīrēs. 12. Omnibus clāmāntibus loquī nōn poteram. 13. Nihil potest ēvenīre nisi causā antecēdente. 14. Causā morbī inventā cūrātiō est faciliior. 15. Annō autem quīntō decimō imperiū Tiberiī Caesaris, prōcūrante Pontiō Pilātō Iūdaeam, tetrarchā autem Galilaeae Hērōde, Philippō autem frātre eius tetrarchā Itūraeae et Trachōnitidis regiōnis, et Lysaniā Abilīnae tetrarchā, sub prīncipe sacerdotum Annā et Caiphā, factum est verbum Deī super Iōannem Zachariāe filium in dēsertō (Lc 3, 1-2). 16. Et [Iēsūs] convocātis duodecim discipulis suis, dedit illis potestātem spīrituum immundōrum, ut ēicerent eōs et cūrārent omnem languōrem et omnem infirmitātem (Mt 10, 1).

^d 17. Cum Hannibal ad Rōmam appropinquāret, omnēs cīvēs clāmābant: «Hannibal antē portās!» 18. Cum pater epistolam scriberet, puer librum legēbat; et cum pater epistolam

scrīpsisset, domō abiit. **19.** Et cum factus esset [Iēsūs] annōrum duodecim, ascendentibus illīs secundum cōsuētūdinem diēi fēstī, cōsummātisque diēbus, cum redīrent, remānsit puer Iēsūs in Ierūsalem, et nōn cōgnōvērunt parentēs eius (*Lc 2, 42*). **20.** Vidēns autem Iēsūs turbās ascendit in montem et cum sēdisset, accessērunt ad eum discipulī eius (*Mt 5, 1*). **21.** Et cum audīssset centuriō dē Iēsū, mīsīt ad eum seniōrēs Iūdaeōrum rogāns eum, ut venīret et salvāret servum eius (*Lc 7, 3*). **22.** Cum ingrederētur quoddam castellum, occurērunt eī decem virī leprōsī, quī stetērunt ā longē, et levāvērunt vōcem dīcentēs: Iēsū praeceptor, miserēre nostrī (*Lc 17, 12–13*). **23.** Cum iēiūnavisset quadrāgintā diēbus et quadrāgintā noctibus, postea ēsuriit (*Mt 4, 2*). **24.** Cum appropinquāssent Hierosolymīs et venīssent Bēthphagē, ad montem Olīvētī, tunc Iēsūs mīsīt duōs discipulōs dīcēns eīs: «Ite in castellum, quod contrā vōs est, et statim inveniētis asinam alligātam et pullum cum eā; solvite et addūcite mihi» (*Mt 21, 1–2*). **25.** Quae cum audīssset Mariā, turbāta est et cōgitābat, quālis esset ista salūtātiō (*cf. Lc 1, 29*).

C. Texty určené k četbě, překladu nebo zapamatování – textus legendi, interpretandi vel memoria tenendi

[61] *Sequentia dē Spīritū Sāctō*

Venī, Sācte Spīritus,
et ēmitte caelitus
lūcis tuae radium.

Venī, pater pauperum,
venī, dator mūnerum,
venī, lūmen cordium.

Cōnsōlātor optime,
dulcis hospēs animae,
dulce refrigerium.

In labōre requiēs,
in aestū temperiēs,
in flētū sōlācium.

Ō lūx beātissima,
replē cordis intima,
tuōrum fidēlium.

Sine tuō nūmine,
nihil est in homine,
nihil est innoxium.

Lavā quod est sordidum,
rigā quod est āridum,
sanā quod est saucium.

Flecte quod est rigidum,
fovē quod est frīgidum,
rēge quod est dēvium.

Dā tuīs fidēlibus,
in tē cōfidentibus,
sacrum septēnārium.

Dā virtūtis meritum,
dā salūtis exitum,
dā perenne gaudium.

[62] *Lēctiō prīma Missae Dominicae Pentēcostēs (dē Missā in diē)*

Replētī sunt omnēs Spīritū Sāctō et coepērunt loquī.

Lēctiō Āctuum Apostolōrum

2, 1–11

Cum complērentur diēs Pentēcostēs erant omnēs pariter in eōdem locō. Et factus est repente dē caelō sonus tamquam advenientis spīritūs vehementis et replēvit tōtam domum ubi erant sedentēs: et appāruērunt illīs dispertītae linguae tamquam ignis, sēditque suprā singulōs eōrum, et replētī sunt omnēs Spīritū Sāctō, et coepērunt loquī aliīs linguīs prout Spīritus dabat ēloquī illīs.

Erant autem in Ierūsalem habitantēs Iūdaeī, virī religiōsī ex omnī nātiōne quae sub caelō est; factā autem hāc vōce, convēnit multitūdō et cōnfūsa est, quoniam audiēbat ūnusquisque linguā suā illōs loquentēs. Stupēbant autem et mīrābantur dīcentēs:

«Nōnne ecce omnēs istī, quī loquuntur, Galilaeī sunt? Et quōmodo audīmus ūnusquisque propriā linguā nostrā, in quā nātī sumus? Parthī et Mēdī et Elamītae, et quī habitant Mesopotamiam, Iūdaeam quoque et Cappadociam, Pontum et Asiam, Phrygiam quoque et Pamphylīam, Aegyptum et partēs Libyae, quae est circā Cŷrēnem, et advenae Rōmānī, Iūdaeī quoque et prosēlytī, Crētēs et Arabēs, audīmus loquentēs eōs nostrīs linguīs magnālia Deī». — Verbum Domini.

[63] *Ēvangelium Dominicae Pentēcostēs (dē Missā in diē)*

Sicut misit mē Pater, et ego mittō vōs: accipite Spīritum Sānctum.

Lēctiō sānctī Ēvangelīi secundum Iōannem

20, 19–23

Cum esset sērō diē illō primā sabbatōrum, et forēs essent clausae, ubi erant discipulī propter metum Iūdaeōrum, vēnit Iēsūs et stetit in mediō et dīxit eīs: «Pāx vōbīs». Et hoc cum dīxisset, ostendit eīs manūs et latus. Gāvīsī sunt ergō discipulī vīsō Dominō.

Dīxit ergō iterum: «Pāx vōbīs: sicut misit mē Pater, et ego mittō vōs». Et cum hoc dīxisset, insufflāvit et dīcit eīs: «Accipite Spīritum Sānctum: quōrum remiseritis peccāta, remissa sunt eīs, quōrum retinueritis, retenta sunt». — Verbum Domini.

[64] *Canticum Zachariāe (Lc 1, 68–79)*

Benedictus Dominus Deus Īsrāēl,

quia vīsītāvit et fēcīt redēptiōnem plēbis suae;

et ērēxit cornū salūtis nōbīs,

in domō Dāvid, puerī suī:

sicut locūtus est per ōs sānctōrum,

quī ā saeculō sunt, prophētārum eius;

salūtem ex inimīcīs nostrīs,

et dē manū omnium, quī ōdērunt nōs:

ad faciendam misericordiam cum patribus nostrīs,

et memorārī testāmentī suī sānctī;

iūsiūrandum, quod iūrāvit ad Abraham, patrem nostrum,

datūrum sē nōbīs,

ut sine timōre, dē manū inimīcōrum nostrōrum liberātī,

serviāmus illī,

in sānctitāte et iūstitiā cōram ipsō,

omnibus diēbus nostrīs.

Et tū, puer, prophēta Altissimī vocāberis:

praeībīs enim ante faciem Domini parāre viās eius,

ad dandam scientiam salūtis plēbī eius,

in remissiōnem peccātōrum eōrum,

per vīscera misericordiae Deī nostrī,

in quibus vīsītāvit nōs Oriēns ex altō:

illūmināre hīs, quī in tenebrīs et in umbrā mortis sedent,

ad dīrigendōs pedēs nostrōs in viam pācis.

Prŕincipium et fundāmentum

Homŕo creātus est, ut laudet Deum Dominum nostrum, eŕi reverentiam exhibeat eŕique serviat, et per haec [*haec agendŕo*] salvet animam suam; et reliqua super faciem terrae [sita] creāta sunt propter hominem, et ut eum iuvent in prŕosecūtiŕe finis, ob quem creātus est.

Unde sequitur hominŕi tantum ŕtendum illŕis esse, quantum ipsum iuvent ad finem suum, et tantum dēbere eum expedŕe [*retrahere*] sē ab illŕis, quantum ipsum ad eum [finem] impediunt.

Quāpropter necesse est facere [*exhibēre*] nŕs indifferentēs ergā rēs creātās omnēs, quantum permissum est libŕtātŕi nostrŕi libŕŕi arbitriŕi et nŕn est eŕi prohibitum, adeŕo ut nŕn velŕmus ex parte nostrā magis sānitātem quam ĩnfirmitātem, dŕvitiās quam paupertātem, honŕrem quam ignŕminiam, vŕtam longam quam brevem, et cŕnsequenter in cēterŕis omnibus, ŕnicē dēsiderandŕo et ēligendŕo ea, quae magis nŕbŕs condŕcant ad finem, ob quem creātŕi sumus.

Poznámky: V hranatých závorkách jsou uvedeny [doplňky] nebo [*možné varianty*] pro lepší porozumění textu; (*homini*) *ŕtendum esse (illŕis)* – neosobnŕ vazba akuzativu s infinitivem – *že (člověku) jest (jich) ŕžívatŕi / že (jich člověk) má ŕžívatŕi; nŕbŕs condŕcant* – konj. préz. – *co nás více vede (vedlo by) / co je (bylo by) nám prospěšnější.*

[66] *Ē canticŕo «Iēsū, auctor clēmētiaē»*

Iēsū, flŕs Mātris Virginis,
ārdor nostrae dulcēdinis,
laus, honor tibi Nŕminis,
rēgnum beātŕtŕdinis.

Amor Iēsū dulcissimus,
et vērē suāvissimus,
plŕs milliēs grātissimus,
quam dŕcere sufficimus.

Hoc probat tua passiŕo,
hoc sanguinis effŕsiŕo,
per quam nŕbŕs redēptiŕo
datur Deŕique vŕsiŕo.

Iēsū, sŕle serēnior,
et balsamŕo suāvior,
omnŕi dulcŕre dulcior,
cēterŕis amābilior.

Tŕ fŕns misericordiae,
Tŕ vĕrae lŕmen patriae,
pelle nŕbem trŕstitiae,
dāns nŕbŕs lŕmen grātiae.

Iēsum sequāmur laudibus,
vŕtŕs, hymnŕs et precibus,
ut nŕs dŕnet caelestibus
sēcum perfruŕi sēdibus. Amēn.

Poznámky: *hoc* – ak. sg. n. zájmena ukazovacího hic, haec, hoc – *to* (vztahuje se k obsahu předcházející strofy); *sŕle, balsamŕo, dulcŕre, cēterŕis* – ablativy srovnávací; *sequāmur* – *ať následujeme / ať doprovázíme / provázíme*; *perfruor, ŕ + abl.* – *užívám něčeho / raduji se z něčeho.*

[67] *Cŕnsecrātiŕo studiŕum in honŕrem Immaculātae Conceptionis beātae Mariāe Virginis*

Sub patrŕciniŕo tuŕo, Māter dŕlĕctissima, et invocātŕo immaculātae Conceptionis tuae mystĕriŕo, studia mea labŕrēsque litterāriŕs prŕsequŕi volŕo: quibus mē prŕtestor hunc maximē ob finem incumbere, ut melius dŕvŕnŕo honŕrŕi tuŕoque cultuŕi prŕpāgandŕo ĩnserviam. ŕrŕo tē igitur, Māter amantissima, sēdēs sapientiae, ut labŕribus meŕs benignē faveās: ego vērŕo, quod iŕstum est, piē libenterque prŕmittŕo, quidquid bonŕi mihi inde successerit, id mē tuae apud Deum ĩntercessiŕnŕi tŕtum acceptum relātŕrum. Amēn.

DODATEK – SUPPLEMENTUM

V tomto dodatku záměrně nejsou označeny délky ani přízvuky, ale texty jsou ponechány v podobě obvyklé v latinských edicích. Student by měl již potřebné vědomosti mít z l. lekce (str. 11) a kromě toho další potřebné informace, týkající se dělek slabik, najde ve slovníku (zde na str. 126–200, ale i v každém jiném kvalitním slovníku).

[68] Rosarium beatae Mariae Virginis

In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.

Rosarium beatae Mariae Virginis corona. — Salutis mysteriorum contemplatio.

Deus, in adiutorium meum intende.

Domine, ad adiuvandum me festina.

Gloria Patri. Sicut erat.

Mysteria gaudiorum.

Incarnationis mysterium: Angelus Domini nuntiavit Mariae. Maria concepit de Spiritu Sancto.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri. Sicut erat.

Visitationis mysterium: Maria Virgo visitat Elisabeth et magnificat Dominum.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Nativitatis mysterium: Iesus in Bethlehem nascitur.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Praesentationis mysterium: Iesus in templo praesentatur.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Inventionis mysterium: Puer Iesus de eis, quae Patris ipsius sunt, sollicitus.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Mysteria passionis.

Agoniae mysterium: Iesus in horto Gethsemani orat.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Flagellationis mysterium: Iesus flagellis caeditur.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Ecce homo mysterium: Iesus spinis coronatur.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Viae crucis mysterium: Iesus cruce oneratus Calvariae locum adit.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Mortis mysterium: Iesus in cruce moritur.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Mysteria gloriae.

Resurrectionis mysterium: Iesus a mortuis resurgit.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Ascensionis mysterium: Iesus caelos ad Patris gloriam ascendit.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Missionis Spiritus Sancti mysterium: Spiritus Paraclitus supra discipulos descendit.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Assumptionis beatae Mariae Virginis mysterium: Assumpta est Maria in caelum.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Glorificationis beatae Mariae Virginis mysterium: Maria Virgo in caelis coronatur.

Pater noster. 10 Ave Maria. Gloria Patri.

Salve, Regina, mater misericordiae;

vita, dulcedo et spes nostra, salve.

Ad te clamamus, exsules, filii Evae.

Ad te suspiramus, gementes et flentes

in hac lacrimarum valle.

Eia ergo, advocata nostra,

illos tuos misericordes oculos

ad nos converte.

Et Iesum, benedictum fructum ventris tui,

nobis post hoc exilium ostende.

O clemens, o pia, o dulcis Virgo Maria.

Ora pro nobis, sancta Dei Genetrix.

Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

Oremus.

Deus, cuius Unigenitus per vitam, mortem et resurrectionem suam

nobis salutis aeternae praemia comparavit,

concede, quaesumus, ut haec mysteria sacratissimo beatae Mariae Virginis Rosario
recolentes,

et imitemur quod continent, et quod promittunt assequamur.

Per Christum, Dominum nostrum. — Amen.

Nos cum prole pia – benedicat Virgo Maria. – Amen.

[69] O sanctissima.

Latinská verze písňe «Matko přesvatá».

Podtržení některých samohlásek je pomůcka pro zpěv.

O sanctissima, o piissima,

dulcis Virgo Maria,

Mater amata, intemerata,

ora, ora pro nobis.

Tu solacium et refugium,

Virgo Mater Maria.

Quidquid optamus, per te speramus,

ora, ora pro nobis.

Virgo, respice, Mater, aspice,

audi nos, o Maria.

Tu medicinam portas divinam,

ora, ora pro nobis.

[70] **Deus nos omnes diligat.**

Latinská verze písně «Aby nás Pán Bůh miloval».

Deus nos omnes diligat, diligat,
culpas perdonet, erit sat, erit sat.
Nihil amplius hac re petimus.
Deus nos omnes diligat, diligat.

SLOVNÍK LATINSKO-ČESKÝ

LEXICON LATINO-BOHEMICUM

Značka ■ před slovníkovým heslem upozorňuje, že dané slovo patří k základní slovní zásobě (lexikální minimum); značkou ► jsou označena některá doplňující slovní spojení; značka ▷ uvádí mluvnické určení a podle potřeby i překlad tvarů, které se v textech lekcí vyskytují ještě před probráním příslušné části gramatiky.

Číselný index před slovníkovým heslem označuje, ve které lekcí se uvedený výraz nebo tvar poprvé vyskytuje (např. ¹²; index ⁱ znamená úvodní lekcí). Indexem ^a jsou označena jednak ostatní slova, která se v učebnici vyskytují mimo vlastní text lekcí (v dodatku, v bibliografii, rejstřících, poznámkách aj.), jednak další latinské výrazy, vhodné k rozšíření a doplnění slovní zásoby, i když se v této učebnici nevyskytují.

A

■ ¹ **ā, ab, abs** (předl. s abl.) místně: *od, s, z;* o původu, původu, příčině: *od, pro;* časově: *od, po*

¹⁴ **A.D.** (zkr.) = *annō Domini léta Páně*

¹ **ab** → **ā**

^a **abba**, neskl. / -ae, m *otec; opat*

^a **abbas, abbātis, m** (z hebr.) *opat, otec*

^a **abbatia, ae, f** *oplatství*

¹⁵ **abbreviātiō, ōnis, f** *zkrácení, zkratka; krátký výtah z knihy*

^a **abbreviātūra, ae, f** *zkratka*

^a **Abdiās, ae, m** *Abdiáš, starozákonní prorok*

¹⁵ **abdō, abdere, abdidī, abditum** *dávám stranou, odkládám, ukrývám, tajím*

¹⁵ **abdūcō, ere, dūxī, ductum** *odvádím, unáším*

■ ⁸ **abeō, ire, iī, itum** *odcházím, unikám; umírám*

▷ ⁸ **abiērunť** (3. os. pl. ind. perf. akt.) → **abeō**

¹⁷ **Abilīna / Abilēna, ae, f** *Abilēna, území na severovýchodě od Palestiny*

² **ablātīvus, ī, m** *ablativ, 6. pád*

■ ¹³ **abnegō, āre, āvī, ātum** *odpírám, upírám, zapírám*

⁸ **Abraham, neskl., m** (gen. / dat. též *Abrahae*) *Abraham*

¹ **abs** → **ā**

¹⁵ **abscedō, ere, cessī, cessum** *odstupuji, odcházím*

⁸ **abscondita, ōrum, n** (part. perf. pl. n. → *abscondō*) *věci skryté / to, co je skryté*

⁴ **abscondō, ere, didī, ditum** *ukrývám, skrývám*

² **absēns, entis** *nepřítomný, vzdálený*

² **absentia, ae, f** *nepřítomnost, vzdálenost*

³ **absolūtiō, ōnis, f** *rozvázání, zproštění, vysvobození; rozhřešení*

¹⁷ **absolūtus, a, um** *odvázaný, nezávislý, nepodmíněný, absolutní*

¹¹ **absolvo, ere, solvī, solūtum** *odvazuji, vyprošťuji, osvobozuji, rozhřešuji; dokončuji*

¹⁶ **absque** (s abl.) *daleko od, bez*

■ ¹² **absum, abesse, āfui, –, āfutūrus** *jsem nepřítomen, jsem vzdálen, chybím*

¹⁶ **abundāns, antis** *přetékající, přebytečný, oplývající, bohatý*

¹⁶ **abundanter** (adv.) *nadbytečně, hojně, více než dost*

¹¹ **abundō, āre, āvī, ātum** (aliquā rē) *přetékám, oplývám, mám hojnost (něčeho)*

³ **ac** → **atque**

⁸ **accēdō, ere, cessī, cessum** *přistupuji, přikročuji, připojuji se*

⁶ **accendō, ere, cendī, cēsum** *zapaluji, zažihám*

¹ **accentus, ūs, m** *přízvuk, důraz*

▷ ¹ **accēpī** (1. os. sg. ind. perf. akt.) → **accipiō**

▷ ¹ **accēpistī** (2. os. sg. ind. perf. akt.) → **accipiō**

- ¹² **acceptābilis, e** přijatelný, příhodný, vítaný, milý
- ¹¹ **acceptō, āre, āvī, ātum** přijímám
- ¹⁷ **acceptus, a, um** (part. perf. → accipiō) přijatý, mile přijatý, vítaný, milý
- ¹⁵ **accidit, ere, accidit, –** (neos.; + ut s konj.) stává se (že), přihází se (že)
- ¹⁵ **accidō, ere, cidī, –** dopadám, připadám, nastávám
- ¹ **accipiō, ere, cēpī, ceptum** přijímám, беру, dostávám
- ² **acclāmātiō, ōnis, f** volání, zvolání; (hlasitý) projev souhlasu
- ⁸ **acclāmō, āre, āvī, ātum** volám, projevuji (hlasitý) souhlas
- ^a **accomodātus, a, um** přizpůsobený, přiměřený, vhodný
- ^a **accūrātē** (adv.) pečlivě, důkladně, bedlivě, pozorně
- ² **accūsātīvus, ī, m** akuzativ, 4. pád
- ¹¹ **accūsō, āre, āvī, ātum** žaluji, viním, obviňuji
- ^a **acūtus, a, um** ostrý; bystrý; prudký
- ⁵ **ācer, ācris, e** ostrý, rázný; tuhý, přísný, krutý
- ^a **aciēs, ēī, f** ostří, bystrost; voj. šik
- ⁸ **ācta, ōrum, n** činy, skutky; jednání; zápisy, spisy, protokoly
- ¹⁰ **āctiō, ōnis, f** jednání, činnost, akce
- ^a **āctīvītās, ātis, f** činnost, aktivita
- ² **āctīvum, ī, n** aktivum, činný rod
- ² **āctīvus, a, um** činný, aktivní
- ^a **āctum, ī, n** → ācta
- ^a **āctuōsītās, ātis, f** činnost, aktivita
- ³ **āctus, ūs, m** jednání, činnost; čin, úkon, skutek
- ⁵ **acūmen, inis, n** ostří, hrot, ostrost, bystrost
- ⁶ **acus, ūs, f** jehla
- ⁱ **ad** (předl. s ak.) k, ke, ku, na, do; u, při; vzhledem k, co do, podle
- ▶ ⁱ **ad cōstitūtiōnem rīte exsequendam** k řádnému / správnému provádění konstituce
- ▶ ³ **ad interpellandum** (akuz. gerundia → interpellō) k zastávání se / aby se(s) zastával / a zastává(š) se
- ▶ ¹⁴ **ad libitum** (→ libet) podle libosti, lze, je možno
- ▶ ^a **ad primum** (→ primum) k prvnímu
- ▶ ³ **ad sacra mystēria celebranda** ke slavení svatých tajemství / slavit svatá tajemství
- ¹⁵ **Adalbertus, ī, m** Vojtěch, Adalbert
- ⁸ **addenda, ōrum, n** co má být přidáno; přídavky, dodatky
- ⁸ **addō, ere, didī, dītum** přidávám, připojuji, přičítám
- ¹³ **addūcō, ere, dūxī, ductum** přivádím, pohnu, přiměji, přinucuji
- ¹⁴ **adeō, īre, adiī, aditum** přicházím, přistupuji, obracím se na někoho, dožaduji se
- ¹⁷ **adeō** (adv.) až tak, tak daleko, do té míry, tak velice
- ¹⁷ **adeō ut** (s konj.) do té míry, že; tak, že
- ¹³ **adhaereō, ēre, haesī, haesum** vězím, vážnu, lpím, přilnu
- ¹⁰ **adhūc** až sem, dosud, posud, ještě, stále ještě
- ▶ ¹ **adicimus** (1. os. pl. ind. prez. akt.) → adiciō
- ¹ **adiciō, ere, iēcī, iectum** přihazuji, přidávám, připojuji
- ▶ ¹ **adicitis** (2. os. pl. ind. prez. akt.) → adiciō
- ▶ ¹ **adiciunt** (3. os. pl. ind. prez. akt.) → adiciō
- ² **adiectīvum, ī, n** přídavné jméno, adjektivum
- ⁴ **adimpleō, ēre, ēvī, ētum** naplňuji, vyplňuji, splňuji
- ¹⁵ **adipīscor, ī, adeptus sum** dosahuji, dostihuji, získávám, nabývám
- ¹⁵ **adiūtōrium, iī, n** podpora, pomoc
- ⁸ **adiuvantia, ium, n** (pl. n. part. prez.; → adiuvō) pomocné / povzbuzující prostředky / látky
- ⁵ **adiuvō, āre, iūvī, iūtum** (aliquem) pomáhám (někomu), podporuji (někoho)
- ¹¹ **administrō, āre, āvī, ātum** přisluhuji, obstarávám, spravuji, řídím
- ⁵ **admīrābilis, e** podivuhodný, podivný
- ⁵ **admīror, ārī, ātus sum** divím se, obdivuji
- ^a **adolēscēns** → adulēscēns
- ^a **adnotō / annotō, āre, āvī, ātum** (písemně) poznamenávám, zaznamenávám
- ^a **Adolphus, ī, m** Adolf

- ⁴ **adōrō, āre, āvī, ātum** *klaním se, uctívám, modlím se*
- ¹⁰ **adscrībō → ascrībō**
- ¹³ **adstō → astō**
- ¹² **adsum → assum**
- ^a **adulēscēns / adolēscēns, entis, m** *mladý muž, mladík, jinoch*
- ³ **advena, ae, m** *příchozí, přistěhovelec, cizinec*
- ▷ ¹ **advēnī** (1. os. sg. ind. perf. akt.) → **adveniō**
- ▷ ¹ **adveniat** (3. os. sg. konj. prez. akt. → adveniō) *ať přijde*
- ▷ ¹ **advenīmus** (1. os. pl. ind. prez. akt.) → **adveniō**
- ¹ **adveniō, īre, vēnī, ventum** *přicházím*
- ▷ ¹ **advenit** (3. os. sg. ind. prez. akt.) → **adveniō**
- ¹⁵ **adventō, āre, āvī, ātum** *přicházím, blížím se*
- ⁸ **adventus, ūs, m** *příchod; advent*
- ⁶ **adverbiāle, is, n** *příslowecné určení*
- ⁹ **adverbium, ū, n** *příslowce, adverbium*
- ¹⁵ **adversor, ārī, ātus sum** *protivím se, odporuji*
- ¹³ **adversum → adversus**
- ¹³ **adversus / adversum** (adv. a předl. s ak.) *proti, naproti, vůči, tváří v tvář*
- ⁷ **adversus, a, um** *protivný, nepřátelský, nepřiznivý*
- ¹⁵ **advesperāscit, ere, vesperāvit, –** *stmívá se, šerí se, nastává večer, připozdívá se*
- ³ **advocāta, ae, f** *zastánkyně, zástupkyně; orodovnice*
- ³ **advocātus, ī, m** *zastánce, zástupce, právní zástupce, advokát*
- ^a **advocō, āre, āvī, ātum** *přivolat, brát na pomoc*
- ¹⁴ **aedēs / aedis, is, f** *příbytek, místnost, dům, obydlí; chrám, svatyně*
- ² **aedificō, āre, āvī, ātum** *buduji, stavím*
- ¹⁵ **aegritūdō, inis, f** *nemoc, choroba*
- ³ **Aegyptus, ī, f** *Egypt*
- ⁴ **aenigma, atis, n** *záhada, hádanka*
- ⁵ **aequālis, e** *rovný, rovný věkem, stejný, současný*
- ⁵ **aequālis, is, m/f** *vrstevník / vrstevnice*
- ⁹ **aequus, a, um** *rovný, stejný, klidný, vyrovnaný, spravedlivý*
- ¹ **āēr, āēris, n** (řec.; akuz. āēra / āērem) *vzduch, ovzduší*
- ⁴ **aestās, ātis, f** *léto*
- ⁹ **aestimō, āre, āvī, ātum** *odhaduji, vážím (si), oceňuji, hodnotím*
- ¹⁵ **aestuō, āre, āvī, ātum** *hořím, planu, vzdouvám se, bouřím se*
- ¹⁵ **aestus, ūs, m** *žár, vedro; příboj, bouře*
- ¹² **aetās, ātis, f** *věk, doba, život, stáří*
- ¹⁶ **aeternitās, ātis, f** *věčnost*
- ⁶ **aeternum, ī, n** *věčnost*
- ³ **aeternus, a, um** *věčný, nesmrtelný, trvalý, nekonečný*
- ¹³ **aevum, ī, n** *věk, doba, období, život, věčnost*
- ¹⁰ **affectus, ūs, m** *stav mysli, cit, nálada; vzrušení, rozčilení*
- ¹⁴ **afferō, afferre, attulī, allātum** *přináším, donáším; oznamuji; působím; uvádím*
- ¹² **afficiō, ere, affēcī, affectum** *působím na něco, opatřuji něčím, postihuji, naplňuji*
- ¹⁵ **affinitās, ātis, f** *sousedství; příbuzenství, švagrovství*
- ¹⁷ **affirmō, āre, āvī, ātum** *tvrdím*
- ¹⁵ **afflātus, ūs, m** *vanutí, vdechnutí, nadšení*
- ¹² **afflictus, a, um** *poražený, pokořený, sklíčený, soužený, trápený*
- ¹³ **affor, fārī, fātus sum** *oslovuji, promlouvám, vyzývám*
- ¹³ **Āfrica, ae, f** *Afrika*
- ¹³ **age, agite** (imper.; → agō) *jednej, nuže, vzhůru*
- ¹⁵ **agellus, ī, m** *políčko, stateček, majeteček*
- ▷ ^a **agendus, a, um** (gerundivum; → agō) *ten, který má být konán*
- ³ **ager, agrī, m** *pole, role; pozemek*
- ^a **Aggaeus, ī, m** *Aggeus, starozákonní prorok*
- ¹⁵ **aggredior, ī, gressus sum** *přistupuji, přikročuji, napadám, udeřím*
- ¹⁵ **agitō, āre, āvī, ātum** *poháním, vykonávám, podněcuji, zmitám*
- ▷ ³ **agnōscāmus** (1. os. pl. konj. prez. akt.; → agnōscō) *ať uznáme / ať přiznáme / přiznejme*

- ³ **agnōscō, ere, nōvī, nitum** *poznávám, uznávám, přiznávám; chápu*
- ³ **agnus, ī, m** *jehně, beránek*
- ⁴ **agō, ere, ēgī, āctum** *ženu, honím, činím, konám, jednám, počínám si*
- ⁹ **agōnia, ae, f** *smrtnelný zápas, agónie*
- ⁹ **agōnīzor, ārī, ātus sum** *zápasím se smrtí, jsem v agónii, umírám*
- ² **agricola, ae, m** *rolník, zemědělec, sedlák*
- ¹⁵ **agricultūra, ae, f** *zemědělství, rolnictví, vzdělávání polí*
- ¹³ **aiō** (ais, ait, –, –, aiunt, imperf. aiēbam) *říkám (ano), pravím, tvrdím*
- ⁴ **āla, ae, f** *křídlo*
- ⁵ **alacer / alacris, cris, cre** *hbitý, čilý*
- ⁴ **Albis, is, m** (ak. -im, abl. -ī) *Labe*
- ¹³ **albus, a, um** *bílý*
- ⁹ **aliās** *jindy, podruhé, jinak*
- ▷ ¹⁰ **alicui** (dat. sg.) → **aliquī / aliquis**
- ³ **aliēnus, a, um** *cizí, jinému patřící; jiný, nenáležitý, vzdálený*
- ¹² **aliī – aliī** (→ alius) *jedni – druzí*
- ▷ ⁹ **aliōrum** (gen. pl. m/n) → **alius**
- ▷ ⁸ **aliōs** (ak. pl. m.) → **alius**
- ¹¹ **aliquantulum** *trochu, poněkud, maličko*
- ¹⁰ **aliquī (aliquis), aliqua, aliquod** (adj.; gen. alicuius, dat. alicui) *některý, nějaký*
- ¹⁰ **aliquis, aliquid** (subst; gen. alicuius, dat. alicui) *někdo, něco*
- ▷ ¹⁰ **aliquō** (abl. sg. m/n) → **aliquī; aliquis**
- ^a **aliquot** (adj., neskl.) *několik*
- ⁹ **aliter** *jinak, jiným způsobem*
- ▷ ¹⁰ **aliud** (nom. / ak. sg. n) → **alius**
- ¹⁶ **aliunde** *odjinud, jinudy*
- ⁸ **alius, alia, aliud** (gen. alterius / alius, dat. aliī) *jiný, druhý, ostatní*
- ¹³ **allēlūiā** (hebr.) *aleluja, chvalte Boha*
- ¹⁵ **alligō, āre, āvī, ātum** *přivazuji, svazuji, připoutávám*
- ¹⁵ **allocūtiō, ōnis, f** *oslovení, řeč, promluva*
- ⁵ **almus, a, um** *živící, životodárný, dobrotivý*
- ¹⁵ **alō, ere, aluī, altum / alitum** *živím, krmím, vychovávám, podporuji, posiluji*
- ^a **Aloisius, īi, m** *Alois*
- ^a **alphabētum, ī, n** *alfabeta, řecká abeceda*
- ¹¹ **altāre, is, n** *oltář*
- ⁸ **alter, era, erum** (gen. alterius, dat. alterī) *jeden ze dvou, druhý, jiný, opačný*
- ¹² **alter – alter** (→ alter) *jeden – druhý*
- ¹² **alteruter, alterutra, alterutrum** (gen. alterius utrīus) *jeden ze dvou (obou), jeden nebo druhý*
- ¹² **alterutrō** → **alterutrum**
- ¹² **alterutrum / alterutrō** (adv.) *jeden druhého, jeden vůči druhému, navzájem, vespolek*
- ⁱ **altior, ius** (kompar.; → altus) *vyšší, hlubší*
- ▷ ⁱ **altiōris** (gen. sg.) → **altior**
- ¹⁶ **altissima, ōrum, n** *vysoké, vznešené místo; výšiny, výsosti*
- ⁴ **altissimus, a, um** (superlativ; → altus) *nejvyšší, svrchovaný*
- ⁴ **altitūdō, inis, f** *výška, výšina, vznešenost, hloubka*
- ¹⁴ **altum, ī, n** *výška, výše, výšina; hlubina; (širé) moře*
- ⁱ **altus, a, um** *vysoký, hluboký*
- ¹⁷ **amābilis, e** *milováníhodný, láskyhodný, milý, oblíbený*
- ¹⁶ **amāns, antis** *milující, milovný, laskavý, přátelský*
- ¹⁶ **amanter** (adv.) *mile, milostivě, laskavě, láskyplně, přátelsky*
- ⁷ **amārē** (adv.) *hořce, rozhořčeně, trpce, bolestně; ostře*
- ¹² **amārus, a, um** *hořký, rozhořčený, trpký*
- ⁹ **amātor, ōris, m** *milovník, přítel*
- ^a **amātus, a, um** *milovaný*
- ¹⁵ **ambiō, īre, īi (īvī), ītum** *obcházím, dožaduji se, obstupuji, obkličuji*
- ¹² **ambō, ambae, ambō** *oba, oba dva (spolu), oba najednou*
- ⁴ **ambō, ōnis, m** *kazatelna*
- ⁵ **ambulō, āre, āvī, ātum** *procházím se, chodím (sem tam)*
- ¹⁵ **ambūrō, ere, ussī, ustum** *opaluji, ožihám*

- ¹ **amēn** (*hebr.*) *opravdu, zajisté, staň se, amen*
- ² **amīca**, *ae, f* *přítelkyně*
- ⁸ **amiciō**, *īre, amicuī (īī, ixī)*, **amictum** *zakrývám, oblékám, odívám*
- ¹³ **amīcitia**, *ae, f* *přátelství*
- ⁸ **amīcus**, *a, um* *přátelský*
- ¹ **amīcus**, *ī, m* *přítel*
- ¹⁵ **āmittō**, *ere, mīsī, missum* *propouštím, odkládám, ztrácím, pozbývám*
- ⁴ **amō**, *āre, āvī, ātum* *miluji, mám rád, mám zálibu, rád něco dělám*
- ¹⁰ **amodo** (*adv.*) *odtud, od nynějška, od té(to) doby*
- ³ **amor**, *ōris, m* *láska*
- ^a **Āmōs**, *neskl., m* *Amos, starozákonní prorok*
- ¹⁶ **āmoveō**, *ēre, mōvī, mōtum* *oddaluji, odsunuji, odklízím, odstraňuji*
- ¹¹ **amplē** (*adv.*) *objemně, hojně, široce, bohatě*
- ¹⁵ **amplector**, *ī, amplexus sum* *objímám, obkličuji, obháním*
- ¹¹ **amplius** (*kompar.; → amplē*) *hojněji, ještě dále, více*
- ^a **amplus**, *a, um* *prostorný, rozsáhlý, objemný, hojný*
- ¹² **an** (*rozlučovací tázací částice*) *snad, či snad, či, zda, zdali*
- ^a **anathema**, *atis, n* (*řec.*) *obětní dar; prokletí, klatba, exkomunikace*
- ^a **anceps**, *cipitis* *dvojhlavý, dvojí, dvoustranný; nrozhodný, nejistý; obojetný*
- ² **ancilla**, *ae, f* *služka, služebnice*
- ² **Andrēās**, *ae, m* *Ondřej*
- ¹³ **angelicus**, *a, um* (*z řec.*) *andělský*
- ▷ ² **angelō** (*dat./abl. sg.*) → **angelus**
- ▷ ² **angelō nuntiante** (*vazba abl. absol.*) *když anděl zvěštoval / skrze andělovo zvěstování*
- ² **angelus**, *ī, m* *posel; anděl*
- ¹⁰ **angustiō**, *āre, āvī, ātum* *tísním, sužuji, uvádím do nesnáží*
- ¹⁰ **angustus**, *a, um* *těsný, úzký, stísněný*
- ¹ **anhēlus**, *a, um* *udýchaný*
- ² **anima**, *ae, f* *duše, duch, život; vánek, dech*
- ⁴ **animal**, *ālis, n* *živočich, zvíře, živá bytost, živý tvor*
- ⁶ **animātus**, *a, um* (*part. perf. pas.; → animō*) *oduševnělý, živý, statečný*
- ⁶ **animō**, *āre, āvī, ātum* *oživuji, vdechuji život*
- ¹² **animus**, *ī, m* *duch, duše; mysl, povaha, smýšlení; odvaha*
- ⁵ **annālis**, *e* *roční*
- ⁵ **annālis** [*liber*], *is, m* *obvykle pl. annālēs, -ium, m* *letopis; letopisy, annály; kronika*
- ¹⁷ **Annās**, *ae, m* *Annáš, velekněz židovský*
- ^a **annotō** → **adnotō**
- ⁹ **annuntiō**, *āre, āvī, ātum* *oznamuji, ohlašuji, zvěstuji*
- ⁸ **annus**, *ī, m* *rok*
- ¹³ **ante** (*adv.*) *napřed, vpředu, dříve, předtím*
- ⁴ **ante** (*předl. s ak.*) *před*
- ▶ ¹⁴ **ante Chrīstum nātum** *před narozením Kristovým, před Kristem*
- ^a **anteā** *předtím, dříve*
- ⁶ **antecēdō**, *ere, cessī, cessum* *jdu napřed, předcházím*
- ¹⁵ **anteferō**, *ferre, tuī, lātum* *aliquem (ak.) alicui (dat.)* *napřed nesu, dávám přednost někomu před někým, stavím nad někoho*
- ⁹ **anterior**, *ius* *přednější, přední*
- ³ **antīphōna**, *ae, f* (*řec.*) *antifona*
- ⁹ **antīquē** *starobyle, starodávně; zastarale*
- ⁹ **antīquitus** *odstarodávna, odpradávná, zastarodávna*
- ⁸ **antīquus**, *a, um* *starý, starobylý, bývalý, dřívější*
- ⁴ **antistes**, *stis, m* *představený; biskup*
- ¹⁵ **Antōniānus**, *a, um* *vztahující se k Antoniovi / Antonínovi, antoniiovský / antonínský, Antoniův / Antonínův*
- ³ **Antōnius**, *ī, m* *Antonius, Antonín*
- ⁴ **aperiō**, *īre, aperuī, apertum* *otvírám*
- ¹⁵ **apertus**, *a, um* *otevřený, nekrytý, zjevný, zřejmý*
- ¹² **apis**, *is, f* *včela*
- ^a **apocalypsis**, *is, f* (*řec.; ak. -im, abl. -ī*) *odhalení, objevení (se), zjevení*

- ^a **apostolātus, ūs, m** *apoštolát*
- ⁱ **apostolicus, a, um** *apoštolský; papežský*
- ⁷ **apostolus, ī, m** (*řec.*) *apoštol, vyslanec*
- ^a **apparātus, ūs, m** *příprava, úprava, výprava, výstroj, aparát*
- ⁶ **appāreō, ēre, pārui, –** *objevuji se, ukazuji se*
- ¹⁵ **appāret, ēre, pārui, –** *je zřejmé, je jasné, je zjevné, je patrné*
- ² **appellō, āre, āvī, ātum** *nazývám, jmenuji, oslovuji*
- ^a **appendix, icis, m** *přídavek*
- ¹³ **Appia / via Appia, ae, f** *silnice Appiova z Říma do Kapuy (ze 4. stol. př. Kr.)*
- ¹³ **Appius, iī, m** *Appius (římské předejmení)*
- ▶ ³ **applicāre missam prō ... (populō)** *aplikovat, tj. obětovat / slavit mši za ... (lid)*
- ³ **applicō, āre, āvī, ātum** *připojuji, přidružuji, přivlastňuji, aplikuji*
- ¹⁵ **apportō, āre, āvī, ātum** *přináším, dovážím*
- ¹⁷ **appropinquō, āre, āvī, ātum** (*s dat.*) *přibližuji se, blížím se (k něčemu)*
- ⁱ **Aprilis, is, m** *duben*
- ³ **aptus, a, um** *připojený, závistý; připravený, vhodný, způsobilý*
- ³ **apud** (*předl. s ak.*) *u, při, za*
- ¹ **aqua, ae, f** *voda*
- ▶ ¹ **aquās** (*ak. pl.*) → **aqua**
- ⁴ **Aquīnās, ātis** *Akvinský*
- ¹⁷ **Arabēs, um, m** (*sg. Arabs, Arabis*) *Arabové*
- ¹⁵ **arātor, ōris, m** *oráč, rolník*
- ¹⁵ **arātrum, ī, n** *pluh, radlice, oradlo*
- ¹⁷ **arbitrium, iī, n** *rozhodnutí, úsudek, vůle*
- ¹⁷ **arbitror, āri, ātus sum** (*soudně*) *rozhoduji; soudím, míním, domnívám se, myslím, tuším*
- ¹³ **arbor, oris, f** *strom*
- ¹⁶ **arca, ae, f** *schránka, pokladna, truhla, skříň; archa úmluvy; archa (Noemova)*
- ⁸ **archangelus, ī, m** *archanděl*
- ^a **archiepiscopālis, e** *arcibiskupský*
- ^a **archiepiscopus, ī, m** *arcibiskup*
- ⁶ **arcus, ūs, m** (*dat./abl. pl. arcubus*) *luk, oblouk*
- ¹⁴ **ārdēns, entis** *hořící, planoucí, prudký, horoucí, vášnivý*
- ⁴ **ārdenter** (*adv.*) *horoucně, prudce, vášnivě*
- ¹² **ārdeō, ēre, ārsī, –, ārsūrus** *hořím, planu*
- ¹² **ārdor, ōris, m** *žár, horko, vedro, zápal, nadšení, horlivost*
- ⁹ **arduus, a, um** *příkrý, strmý, srázný, obtížný, nesnadný*
- ¹⁰ **ārēscō, ere, āruī, –** *usychám, vysychám, prahnu*
- ¹⁶ **argentum, ī, n** *stříbro; stříbrné peníze*
- ³ **argūmentum, ī, n** *důkaz, důvod; obsah*
- ⁸ **arguō ere, uī, ūtum** *dokazuji, usvědčuji, obviňuji*
- ³ **āridus, a, um** *vyschlý, suchý, vyprahlý*
- ¹⁶ **Arimathaea, ae, f** *Arimatia, místo známé pouze ve spojení se jménem Josefa z Arimatie*
- ³ **arma, ōrum, n** *zbraně, zbroj; náčiní, nářadí*
- ⁴ **arōma, atis, n** (*z řec.*) *vonné koření*
- ¹ **ars, artis, f** *umění, dovednost, řemeslo; vědecká soustava*
- ▶ ¹ **ars grammatica** (*artis grammaticae, f*) *mluvnice, gramatika*
- ⁱ **art.** (*zkr.*) → **articulus**
- ▶ ¹⁴ **artēs liberālēs** (*artium liberālium, f*) *svobodná umění*
- ⁱ **articulus, ī, m** *kloub, článek (prstu), prst; článek (v knize); článek stanov; rozhodující okamžik / chvíle; člen (gram.)*
- ⁶ **artus, ūs, m** (*dat./abl. pl. artubus*) *úd, kloub, hnát*
- ⁶ **arundō, inis, f** → **harundō**
- ^a **as, assis, m** (*gen. pl. assium*) *as (římská bronzová mince); halíř, drobný peníz*
- ⁷ **ascendō, ere, scendī, scēsum** *vystupuji, vstupuji*
- ^a **ascēnsiō, ōnis, f** *vystoupení, výstup; nanebevstoupení*
- ¹⁰ **ascribō / adscribō, scripsī, scriptum** *připisuji, zapisuji, ustanovuji, přičítám*
- ⁶ **Asia, ae, f** *Asie (díl světa), Malá Asie (poloostrov)*
- ¹⁷ **asina, ae, f** *oslice*
- ^a **asinus, ī, m** *osel*

- ^a **aspectus, ūs, m** *pohled, obzor, zrak; zjev, vzhled, podoba*
- ^a **asper, era, erum** *drsňý, obtížňý, přísňý, krutý, neblahý*
- ¹¹ **aspergō, ere, spersī, persum** *(po)kropím, (po)stříkám, potřísnu*
- ¹³ **aspiciō, ere, spexī, spectrum** *(aliquem) hledím (na někoho), spatřuji, dívám se*
- ⁴ **aspīrātiō, ōnis, f** *nadýchnutí, vzdech*
- ⁸ **assentior, īrī, assēnsus sum** *přisvědčuji, souhlasím*
- ^a **assequor, ī, secutus sum** *dostihuji, dosahuji*
- ¹⁶ **assiduē** *neustále, ustavičně, vytrvale*
- ¹⁶ **assiduus, a, um** *neustálý, ustavičný, vytrvalý*
- ¹⁵ **assimilātiō, ōnis, f** *připodobnění, přizpůsobení, asimilace*
- ⁶ **assistō, ere, stitī, -** *přistupuji, stojím u někoho, jsem přítomen*
- ¹² **assuēfaciō, ere, fēcī, factum** *zvykám, navykám, přivykám*
- ¹² **assuēfīō, fierī, factus sum** *zvykám si*
- ¹² **assum / adsum, adesse, affuī, -, affutūrus** *jsem přítomen, jsem zde; pomáhám, přispívám*
- ¹⁶ **assūmō, ere, sūmpsī, sūmptum** *přibírám, připojuji; беру na nebe*
- ^a **assūmptiō, ōnis, f** *přibírání, osvojení, pochopení; nanebevzeť*
- ¹³ **astō / ad-stō, āre, stitī, -** *stojím u něčeho, jsem přítomen*
- ¹³ **astrum, ī, n** *hvězda (na nebi), pl. nebe*
- ⁹ **āter, ātra, ātrum** *tmavý, temný, černý, smutný, neblahý*
- ² **Athēnae, ārum, f** *Athény*
- ³ **atque, zkráceně ac** *a, i, také, a také, a přece, než, však*
- ¹⁵ **ātrāmentum, ī, n** *černidlo, inkoust*
- ¹⁴ **ātrium, iī, n** *černá síň, obydlí, (přijímací) pokoj, salon; atrium*
- ^a **attentē (adv.)** *pozorně, napjatě*
- ¹⁶ **attentus, a, um** *napjatý, pozorný*
- ⁸ **attonitus, a, um** *(part. perf.; → attonō) ohromený, omráčený, omámený, vyděšený*
- ⁸ **attonō, āre, uī, itum** *(za)hřmím, ohromuji, omračuji*
- ¹⁰ **attribuō, ere, tribuī, tribūtum** *přiděluji, příkazuji, odevzdávám, přičítám*
- ¹⁰ **auctor, ōris, m** *původce, autor*
- ▷ ¹⁰ **auctōre Thomā ...** *(abl. původu) (od) Tomáše ... / (jehož) autorem je Tomáš ...*
- ⁶ **auctōritās, ātis, f** *záruka, vážnost, moc, vliv, autorita*
- ^a **auctus, a, um** *(part. perf.; → augeō) zvětšený, rozmnožený, rozšířený, zvelebený*
- ⁹ **audācter / audāciter** *odvážně, statečně, drze*
- ⁹ **audāx, audācis** *odvážný, statečný, smělý, opovážlivý, drzý*
- ⁷ **audeō, ēre, ausus sum** *odvažuji se, osměluji se, opovazuji se*
- ² **audiō, īre, iī (iī), itum** *slyším, poslouchám*
- ▷ ⁶ **audītum esse** *(inf. perf. pas.; → audiō) (že) byl slyšen, (že) bylo slyšeno / slycháno*
- ⁷ **audītus, ūs, m** *sluch, slyšení, poslouchání*
- ▷ ¹¹ **auferās** *(2. os. sg. konj. prez. akt.) → auferō*
- ¹¹ **auferō, auferre, abstulī, ablātum** *odnáším, odstraňuji, odnímám, snímám*
- ^a **augeō, ēre, auxī, auctum** *zvětšuji, rozmnožuji, rozšiřuji, zvelebuji*
- ^a **augmentum, ī, n** *přírůstek, zvětšení, zveličení, rozmnožení; gram. přímnožek, augment*
- ^a **augusta, ae, f** *císařovna*
- ^a **Augusta** *(ae, f) Vindelicōrum Augsburg, město v Bavorsku*
- ¹⁰ **Augustīnus, ī, m** *Augustin*
- ¹⁴ **augustus, a, um** *vznešený, ctihodný, velebný*
- ¹⁴ **Augustus, ī, m** *Augustus, čestný titul Oktaviánův a dalších římských císařů*
- ¹⁴ **Augustus, ī, m** *srpen*
- ¹⁵ **aureus, a, um** *zlatý*
- ⁸ **auris, is, f** *ucho*
- ¹⁵ **aurōra, ae, f** *zora, jitřenka*
- ⁹ **aurum, ī, n** *zlato*
- ¹⁶ **austērītās, ātis, f** *přísťnost, drsnost, strohost*
- ¹⁶ **austērus, a, um** *přísňý, drsný, strohý, nevlídňý*
- ¹ **aut; aut - aut** *nebo; buď - anebo*
- ³ **autem** *(na druhém místě) však, ale, avšak; pak, dále*

- ^a **autographus, ī, m** vlastní rukou napsaný text, autograf
- ¹⁴ **autumnus, ī, m** podzim
- ¹⁵ **auxiliātrīx, īcis, f** pomocnice
- ⁴ **auxilium, īi, n** pomoc, příspěvní, podpora
- ⁵ **avāritia, ae, f** lakota, hrabivost, zíštnost
- ^a **avārus, a, um** lakomý
- ¹ **avē, avēte** (*imper.;* *inf.:* avēre) *bud' zdrav, vítán; bud'te zdraví, vítáni*
- ⁷ **āvertō, ere, vertī, versum** odvracím, odvádím *jinam, obracím, zaháním*
- ^a **avis, is, f** pták

B

- ¹⁷ **balsamum, ī, n** (z řec.) balzám
- ⁴ **baptisma, atis, n / baptismus, ī, m** (z řec.) křest
- ⁴ **baptismus → baptisma**
- ¹⁶ **baptista, ae, m** (z řec.) křtitel
- ⁸ **baptizō, āre, āvī, ātum** křtím
- ^a **Barcinō, ōnis, f** Barcelona
- ^a **Barūch, neskl., m** Baruch, starozákonní prorok
- ¹⁷ **beātītūdō, inis, f** blaženost
- ³ **beātus, a, um** blažený, šťastný, blahoslavený, požehnaný
- ^a **bellicus, a, um** válečný
- ⁶ **bellum, ī, n** válka, vojna
- ⁹ **bēlua, ae, f** zvíře, obluda
- ² **bene** (*kompar. melius, superl. optimē*) dobře
- ▷ ² **benedīcat** (3. os. sg. konj. přez. akt.; → benedīcō) *ať požehná / požehnej*
- ² **benedīcō, ere, dīxī, dictum** dobrořečím, velebím; žehnám, světím
- ▷ ¹ **benedicta** (*nom. sg. f; nom. / ak. pl. n*) → **benedictus**
- ² **benedictiō, ōnis, f** dobrořečení, blahorečení, velebení; požehnání
- ¹ **benedictus, a, um** požehnaný, blahorečený
- ^a **Benedictus, ī, m** Benedikt
- ¹⁵ **benefaciō, ere, fēcī, factum** dobře činím, činím dobrodiní
- ¹⁶ **benefactor, ōris, m** dobrodinec

- ¹⁷ **beneficium, īi, n** dobrodiní, udělení úřadu, obročí, prebenda
- ⁹ **benevolēns, entis** dobromyslný, laskavý, ochotný
- ¹⁵ **benevolentia, ae, f** dobromyslnost, laskavost, ochota
- ⁹ **benevolus, a, um** dobromyslný, laskavý, ochotný
- ¹¹ **benignē** dobrotivě, laskavě, ochotně
- ⁸ **benignitās, ātis, f** dobrotivost, laskavost, dobročinnost
- ⁶ **Bernardus, ī, m** Bernard
- ¹² **bēstia, ae, f** zvíře, šelma
- ¹⁴ **Bēthania, ae, f** Betanie, osada na vých. svahu hory Olivetské
- ^a **Bēthlehem / Bēthleem, neskl., f** Betlém (= dům chleba), město v Judsku
- ¹⁷ **Bēthphagē, neskl. (hebr.)** Bethfage, místo u Jeruzaléma na úpatí hory Olivetské
- ⁸ **biblia, ōrum, n / biblia, ae, f** (z řec.) bible, Písmo svaté
- ^a **biblicus, a, um** biblický
- ^a **bibliopōla, ae, m** (z řec.) knihkupec, nakladatel
- ⁴ **bibō, ere, bibī, –, bibitūrus** piji
- ▶ ¹⁴ **bīnae litterae** (bīnārum litterārum, f) dva dopisy
- ⁶ **bīnī, ae, a** (číslovka podílná) po dvou, dvojí, dva a dva
- ¹⁴ **bis** dvakrát
- ¹⁴ **bissextīlis, e** přestupný, obsahující přestupný den
- ^a **bissextus, ī, m** přestupný den
- ⁵ **blandior, īrī, itus sum** lichotím, pochlebuji, lahodím
- ⁶ **Bohēmia / Boēmia, ae, f** Čechy
- ^a **Bohēmicus / Boēmicus, a, um** český
- ^a **Bohēmo–Latīnus, a, um** česko–latinský
- ¹⁴ **Bohēmus / Boēmus, ī, m** Čech
- ⁸ **bona, ōrum, n** dobré věci, statky, majetek
- ⁸ **bonum, ī, n** dobro; prospěch, užitek; statek, jmění, majetek
- ³ **bonus, a, um** dobrý
- ⁴ **bōs, bovis, m/f** (pl. bovēs, boum, būbus / bōbus) býk, vůl, kráva

- ⁸ **bracchium, ii, n** *ramě, paže, rameno, větev*
- ^a **breviārium, ii, n** *stručný seznam, (krátký) výtah; breviář*
- ³ **brevis, e** *krátký; úzký, těsný; stručný*
- ⁶ **Bruna / Brunna, ae, f** *Brno*
- ¹⁵ **Brunēnsis / Brunnēnsis, e** *brněnský*
- ¹⁵ **Brunō, ōnis, m** *Bruno*
- ¹⁵ **Brunō** (ōnis, m) *dě Querfurt – s̄ānctus sv. Bruno z Querfurtu, muč., arcib. magdeburský, +1008, životopisec sv. Vojtěcha*
- ¹ **Bruttiī, ōrum, m** *Bruttiové, obyvatelé jihoitalského kraje Bruttia*
- ^a **Bruttium, ii, n** *Bruttium, kraj v jižní Itálii*

C

- ¹⁴ **C** *římská číslice 100*
- ¹⁷ **C.** (zkr.) → **Gāius**
- ⁵ **cadō, ere, cecidī, –, cāsūrus** *padám, klesám; podléhám, hynu*
- ¹ **caecus, a, um** *slepý*
- ¹⁴ **caedō, ere, cecidī, caesum** *biji, porážím, zabíjím, vraždím*
- ^a **caelebs, caelibis** *neženatý, svobodný*
- ⁴ **caelestis, e** *nebeský*
- ▷ ² **caelī** (nom. pl.) → **caelum**
- ▷ ¹ **caelīs** (dat./abl. pl.) → **caelum**
- ¹⁷ **caelitus** (adv.) *z nebe*
- ▷ ¹ **caelō** (dat./abl. sg.) → **caelum**
- ¹ **caelum, ī, n** (pl. caelī, ōrum, m) *nebe, nebesa, obloha, nebeská klenba*
- ⁴ **caesar, aris, m** *císař*
- ¹⁷ **Caiphās / Caiaphās, ae, m** *Kaifáš*
- ^a **calamitās, ātis, f** *pohroma, neštěstí, záhuba, smrt*
- ^a **calcar, āris, n** *ostruha; pobídka*
- ^a **calculus, ī, m** *kamínek, počet; hrací kamínek*
- ¹² **calefaciō, ere, fēcī, factum** *zahřívám, otepluji; rozpaluji*
- ¹² **calefiō, fierī, factus sum** (pas. ke calefaciō) *jsem zahříván, zahřívám se, ohřívám se*
- ² **Calendae → Kalendae**
- ¹⁴ **calendārium → kalendārium**

- ⁹ **calix, icis, m** *kalich, pohár, číše*
- ⁵ **calumnior, āri, ātus sum** *nactiutrhám, křivě žaluji*
- ^a **Calvaria, ae, f** *Kalvárie (= Lebka)*
- ³ **camēlus, ī, m** *velbloud*
- ^a **campus, ī, m** *pole, plán, rovina*
- ³ **can.** (zkr.) → **canōn**
- ¹⁴ **cancellī, ōrum, m** *mřížoví, zábradlí, přepážka*
- ^a **candidātus, a, um** *oděný v bílé toze, bíle oblečený; ucházející se o úřad, kandidát*
- ^a **candidus, a, um** *bílý, bělostný, zářivý, jasný; čistý, prostý, upřímný*
- ⁴ **canis, is, m/f** (gen. pl. canum) *pes*
- ⁵ **Canisius, ii, m** *Kanizius*
- ¹⁴ **canō, ere, cecinī, cantātum** *zpívám, hraji, pískám, troubím, zvučím*
- ³ **canōn, onis, m** (z řec.) *pravidlo, řád; církevní zákon, kánon*
- ³ **canōnicus, a, um** (z řec.) *pravidelný, řádný, kanonický*
- ^a **canōnicus, ī, m** *kanovník*
- ¹⁵ **cantātor, ōris, m** *zpěvák, hudebník*
- ¹⁵ **cantātrīx, īcis, f** *pěvkyně, zpěvačka, hudebnice*
- ³ **canticum, ī, n** *píseň, sólový zpěv; kantikum*
- ³ **cantō, āre, āvī, ātum** *zpívám; hraji na něco; opěvuji, slavím, velebím*
- ⁶ **cantus, ūs, m** *zpěv, píseň, hudba*
- ² **capiō, ere, cēpī, captum** *beru, zmocňuji se, chytám, zajímám; chápu*
- ¹⁴ **capitulum, ī, n** *hlavička; kapitola (v knize); kapitula (sbor kanovníků)*
- ¹⁷ **Cappadocia, ae, f** *Kappadokie, krajina v Malé Asii*
- ¹³ **captīvītās, ātis, f** *zajetí, poroba*
- ¹⁵ **captīvus, a, um** *zajatý, chycený; subst. zajatec, zajatkyně*
- ¹⁵ **captō, āre, āvī, ātum** *chytám, lapám, pachtím se, honím se*
- ⁴ **caput, itis, n** *hlava; hlavní město; kapitola (v knize)*
- ⁴ **carcer, eris, m** *vězení, žalář*
- ¹⁴ **cardinālis, e** *čepový, hlavní, základní*

- ^a **cardō, inis** *čep u dveří; točna, osa světová; stěžejní bod*
- ¹¹ **cārissimus, a, um** (*superl.*; → *cārus*) *nejmilejší, nejdražší*
- ⁴ **cāritās, ātis, f** *láska, vážnost, úcta, oddanost; drahota*
- ⁴ **carmen, inis, n** *báseň, píseň, zpěv; výrok, formule, věštba*
- ¹⁵ **carnālis, e** *tělesný, masitý*
- ² **carō, carnis, f** *maso, tělo*
- ^a **Carolinus, a, um** *Karlův; karolinský*
- ¹⁶ **Carolus, ī, m** *Karel*
- ⁶ **carpō, ere, carpsī, carptum** *trhám, rvu; užívám, využívám*
- ^a **carta** → *charta*
- ⁶ **Carthāgō / Karthāgō, inis, f** *Kartágo, hlav. město punské říše v sev. Africe*
- ¹¹ **cārus, a, um** *drahý, vzácný, milý, milovaný*
- ¹¹ **castē** (*adv.*; → *castus*) *čistě, nevinně; nezištně*
- ¹¹ **castellum, ī, n** *pevnost, tvrz, hrad*
- ² **castīgō, āre, āvī, ātum** *kárám, domlouvám, trestám, krotím*
- ³ **castra, ōrum, n** *tábor, vojenské ležení*
- ⁹ **castus, a, um** (*mravně*) *čistý, bezúhonný*
- ² **cāsus, ūs, m** *pád, zkáza, náhoda, osud; událost, (právní nebo morální) případ*
- ^a **catēchismus, ī, m** *katechismus (učebnice)*
- ¹⁶ **catēna, ae, f** *řetěz, pouto, okovy*
- ⁱ **catholicus, a, um** *katolický, obecný*
- ¹³ **Catō, ōnis, m** *Kato, římské příjmení v rodě Porciū*
- ² **causa, ae, f** *příčina, důvod, podnět; věc, právní záležitost*
- ¹³ **causā** (*předl. s gen. - klade se za jméno*) *za příčinou, kvůli, pro*
- ^a **causālis, e** *příčinný*
- ^a **caveō, ēre, cāvī, cautum** *mám se na pozoru, (vy)varuji se, střežím se*
- ^a **cēdō, ere, cessī, cessum** *stoupám, kráčím; ustupuji, odcházím*
- ⁶ **cedrinus, a, um** *cedrový, z cedrového dřeva*
- ¹⁴ **cedrus, ī, f** *cedr; cedrové dřevo*
- ⁵ **celeber, celebris, celebre** *hojně navštěvovaný, slavnostní, slavný, proslulý*
- ▷ ³ **celebrandus, a, um** (*gerundivum*; → *celebrō*) *ten, který má být slaven / oslavován*
- ¹⁴ **celebrātiō, ōnis, f** *slavení, oslavování*
- ³ **celebrō, āre, āvī, ātum** *slavím, oslavuji*
- ⁵ **celer, eris, e** *rychlý, hbitý*
- ¹⁵ **celeritās, ātis, f** *rychlost, hbitost, bystrost*
- ¹⁵ **celsus, a, um** *vzpřímený, vysoký, vznešený*
- ¹ **cēna, ae, f** *oběd, večeře, hostina*
- ⁸ **cēnō, āre, āvī, ātum** *obědvám, večeřím, jím*
- ^a **cēnsēō, ēre, cēnsuī, cēnsu** *počítám, odhaduji jmění; cením, hodnotím, soudím, domnívám se; navrhuji, hlasuji*
- ¹³ **cēnsōrius, a, um** *censorský; přísný, kritický*
- ¹³ **cēnsōrius, ī, m** *bývalý censor*
- ¹⁴ **centēna mīlia** *po stu tisících*
- ¹⁴ **centēnus, a, um** (*obyč. pl. centēnī, ae, a*) *po stu, stý*
- ¹⁴ **centēsimus, a, um** *stý*
- ¹⁴ **centiēs / centiēns** *stokrát*
- ¹⁴ **centiēs mīllēsimus, a, um** *stotisící*
- ¹⁵ **centrālis, e** *střední, středový, ústřední*
- ¹⁴ **centum**, neskl. (*číslovka zákł.*) *sto*
- ¹⁴ **centuplum** (*adv.*) *stokrát*
- ¹⁴ **centuplus, a, um** *stonásobný*
- ¹⁷ **centuriō, ōnis, m** *velitel setniny, setník*
- ^a **cerebrum, ī, n** *mozek, lebka, rozum*
- ⁶ **certāmen, inis, n** *zápas, závod, pře, spor, boj*
- ⁹ **certātīm** *o závod, o překot*
- ⁶ **certē** (*adv.*) *jistě, zajisté, určitě, opravdu; aspoň*
- ¹⁵ **certitūdō, inis, f** *jistota*
- ⁹ **certō** (*adv.*) *zajisté, určitě*
- ⁶ **certō, āre, āvī, ātum** *zápasím, závodím, usiluji, bojuji*
- ⁷ **certus, a, um** *jistý, určitý*
- ⁹ **cēterī, ae, a** *ostatní, zbývající*
- ⁹ **cēterum** (*adv.*) *ostatně, však, avšak, ale, pak*
- ⁴ **charisma, atis, n** *dar, milost, charisma*
- ^a **charta / carta, ae, f** *papyrový list, papír; dopis, dokument, spis, kniha*
- ⁶ **chorālis, e** *chorální*

- ¹⁵ **chors, chortis, f** (z řec.) *ovčinec, ohrada; dvůr*
- ⁴ **chrīisma, atis, n** *křížmo*
- ³ **Chrīste, eleison** (řec. v byzantské výslovnosti) *Kriste, smiluj se*
- ▷ ² **Chrīstī** (gen. sg.) → **Chrīstus**
- ▷ ⁱ **Chrīstiāna** (nom. sg. f; nom./ak. pl. n) → **Chrīstiānus**
- ⁱ **Chrīstiānus, a, um** *křesťanský*
- ¹³ **Chrīstiānus, ī, m** *křestan*
- ▷ ² **Chrīstum** (ak. sg.) → **Chrīstus**
- ¹ **Chrīstus, ī, m** *Kristus, Pomazaný, Mesiáš*
- ^a **chronica, ōrum, n** *letopisy, kronika*
- ^a **chronicus, a, um** (z řec.) *časový*
- ³ **CIC** (zkr.) = **Cōdex iūris canōnicī** *Kodex kanonického práva*
- ² **cicāda, ae, f** *cvrček, cikáda*
- ¹⁵ **Cicerō, ōnis, m** *Cicero, příjmení v římském rodě Tulliū*
- ¹⁵ **Cicerōniānus, a, um** *ciceronský / ciceronovský / Ciceronův*
- ^a **cingō, ere, cīnxī, cīnetum** *opásávám, ovinuji, obklopuji, obkličuji, svírám*
- ⁴ **cinis, eris, m** *popel*
- ³ **circā** (předl. s ak.; adv.) *kolem, okolo, podél; (kolem) dokola, vůkol*
- ¹⁴ **circuēō** → **circumeō**
- ¹⁴ **circuitus, ūs, m** *obcházení, obchůzka, oběh, obvod*
- ¹⁴ **circulus, ī, m** *kruh, kolo, okruh, oběh, kroužek*
- ¹³ **circum** (předl. s ak.; adv.) *kolem, okolo; (kolem) dokola, vůkol*
- ¹⁵ **circumdō, dare, dedī, datum** *dávám kolem, obklopuji, ohrazuji, obkličuji*
- ¹⁴ **circumeō / circuēō, īre, īi, itum** *jdu kolem, obcházím, obkličuji*
- ¹⁵ **circumstō, āre, stetī, –** *stojím kolem, obstupuji, obkličuji*
- ^a **circumveniō, īre, vēnī, ventum** *obcházím, obstupuji, obkličuji, svírám*
- ¹⁵ **circus, ī, m** *kruh, závodíště; cirkus*
- ¹³ **cis** (předl. s ak.) *z této strany, před*
- ⁹ **citerior, ius** (kompar.; superl. citimus, a, um) *ležící z této strany, přední; přednější, bližší*
- ¹³ **citius** (kompar.; → citō) *rychleji, snadněji*
- ⁹ **citō / cito** (adv.) *rychle, spěšně, honem*
- ^a **citō, āre, āvī, ātum** *ženu, poháním; vyvolávám, předvolávám, obesílám; cituji, uvádím*
- ⁹ **citrā** (adv.; předl. s ak.; opak → ultrā) *z této strany, před*
- ⁹ **citus, a, um** *rychlý, čerstvý, hbitý, spěšný*
- ¹⁵ **cīvīlis, e** *občanský, důstojný občana, vlídný, civilní, politický*
- ² **cīvis, is, m/f** *občan / občanka*
- ⁴ **cīvitās, ātis, f** *obec, město; občanství, občanské právo*
- ▷ ¹³ **clāmāvī** (ind. perf. akt. ve významu přezněním; → clāmō) *hlasitě volám, křičím*
- ¹⁵ **clāmitō, āre, āvī, ātum** *volám, hlasitě křičím*
- ³ **clāmō, āre, āvī, ātum** (hlasitě) *volám, křičím*
- ¹⁵ **clāmor, ōris, m** *volání, křik, nářek*
- ⁵ **clāritās, ātis, f** *jasnost, zřetelnost; sláva*
- ² **clārus, a, um** *jasný, světlý, zřejmý, slavný, proslulý*
- ^a **classis, is, f** *třída (vojenská a občanská); vojsko, loďstvo; oddělení, třída (školní)*
- ^a **Claudius, īi, m** (→ Tiberius Claudius) *Klaudius, římské rodové jméno*
- ⁷ **claudō, ere, clausī, clausum** *zavírám, zamykám*
- ¹⁵ **claustrum, ī, n / claustra, ōrum, n** *závora, zámek, pouta, klíč; klášter*
- ^a **clausūra, ae, f** *uzavření, uzamčení; klauzura*
- ^a **clausula, ae, f** *závěr, konec; klausule; doložka*
- ³ **clēmēns, entis** *mírný, klidný, laskavý, milostivý*
- ¹⁶ **Clēmēns, entis, m** *Klement / Kliment*
- ¹⁶ **clēmēntia, ae, f** *mírost, laskavost, šlechtnost, shovívavost*
- ^a **Clēmēntīnus, a, um** *klementinský*
- ^a **clēricus, ī, m** *klerik, duchovní*
- ¹⁶ **clērus, ī, m** (z řec.) *duchovenstvo, klérus, kněžstvo*
- ⁸ **coacervō, āre, āvī, ātum** *kupím, hromadím*

- ³ **coagitātus, a, um** (*part. perf.*; → *coagitō*) *natřesený*
- ³ **coagitō, āre, āvī, ātum** *natřásám, protřásám*
- ¹⁵ **coalēscō, ere, aluī, alitum** *srůstám, slučuji se, splývám*
- ³ **cōdex, icis, m** *kmen; dřevěné desky na psaní, kniha, spis; zákoník*
- ¹ **coecus** → *caecus*
- ¹ **coēlectus, a, um** *spoluvybraný, spoluvyvolený*
- ⁴ **coelestis** → *caelestis*
- ¹ **coelum** → *caelum*
- ¹⁴ **coēō, coīre, coīi, coitum** *scházím se, shromažďuji se, sdružuji se*
- ¹³ **coepī, coepisse, coeptum** *začal jsem*
- ^a **coepiō, ere, coepī, coeptum** (*obvykle jen tvary perfektní* → *coepī*) *začínám*
- ▷ ¹ **coērcēbāmus** (*1. os. pl. ind. imperf. akt.*) → *coērcēō*
- ▷ ¹ **coērcēbant** (*3. os. pl. ind. imperf. akt.*) → *coērcēō*
- ¹ **coērcēō, ēre, cuī, itum** *omezují, krotím, trestám*
- ▷ ¹ **coērcēre** (*inf. prez. akt.*) → *coērcēō*
- ¹ **coetus, ūs, m** *sejití se; schůze, shromáždění; sdružení, společnost*
- ³ **cōgitātiō, ōnis, f** *myšlení, uvažování; myšlenka, úvaha; záměr, úmysl*
- ▷ ³ **cōgitātiōne** (*abl. sg.*) → *cōgitātiō*
- ⁸ **cōgitō, āre, āvī, ātum** *myslím, přemýšlím, uvažuji; zamýšlím*
- ² **cōgnōscō, ere, nōvī, nitum** *poznávám, dovidám se; pátrám, vyšetřuji*
- ▷ ² **cōgnōvimus** (*1. os. pl. ind. perf. akt.*) → *cōgnōscō*
- ¹² **cohors, tis, f** *ohrada; zástup, dav; kohorta* (*voj. jednotka = 1/10 legie*)
- ⁷ **collaudō, āre, āvī, ātum** (*společně*) *chválím, vychvaluji; schvaluji*
- ^a **collēctiō, ōnis, f** *sbírání, sbírka, souhrn*
- ^a **collēgium, iī, n** *spoluúřadování; sbor, kolegium; spolek, družstvo; akademická kolej*
- ¹⁵ **collocō, āre, āvī, ātum** *umísťuji, usazuji, ukládám*
- ¹ **colloquium, iī, n** *rozmluva, rozhovor*
- ¹⁵ **colloquor, ī, locūtus sum** *rozmlouvám, rozprávím*
- ⁹ **colō, ere, coluī, cultum** *vzdělávám, obdělávám, pěstuji, ctím*
- ^a **colōnia, ae, f** *osada, kolonie; venkovský statek*
- ^a **color, ōris, m** *barva, zabarvení; barvitost, sloh*
- ^a **Colossae, ārum, f** *Kolossy, město ve Frygii v Malé Asii*
- ^a **Colossēnsis, e** *koloský*
- ⁵ **columba, ae, f** *holubice, holub*
- ¹⁴ **columna, ae, f** *sloup, pilíř, mezník*
- ¹⁵ **comedō, ere, ēdī, ēsum / comēstum** *sním, stravuji, sžírám; projím, prohýřím, promarním*
- ^a **commemorātiō, ōnis, f** *připomínka, vzpomínka, památka*
- ¹⁴ **commemorō, āre, āvī, ātum** *připomínám, vzpomínám, zmiňuji se*
- ^a **commendō, āre, āvī, ātum** *odevzdávám, svěřuji, doporučuji*
- ^a **commentārius, iī, m** *zápis, záznam, deník; výklad, komentář*
- ^a **commissiō, ōnis, f** *zmocnění, komise, spojení; spáchání, přestupek*
- ³ **commissus, a, um** (*part. perf.*; → *committō*) *svěřený*
- ³ **committō, ere, mīsi, missum** *spojuji, slučuji; dopouštím se, páchám; svěřuji, odevzdávám*
- ¹ **commixtiō, ōnis, f** *smíšení, směs*
- ▷ ¹ **commixtiōnēs** (*nom./ak. pl.*) → *commixtiō*
- ¹² **commonefaciō, ere, fēcī, factum** *upomínám, připomínám*
- ¹² **commonefiō, fierī, factus sum** *jsem upomínán*
- ¹⁵ **commoveō, ēre, mōvī, mōtum** *pohybují, pohnu, dojmám*
- ⁴ **commūnicātiō, ōnis, f** *sdělení, sdílení, rozhovor, společenství*
- ^a **commūnicō, āre, āvī, ātum** *sděluji, svěřuji, dělím se; domlouvám se, stýkám se; přijímám / podávám eucharistii*
- ⁸ **commūniō, ōnis, f** *společenství, pospolitost; sv. přijímání*
- ¹⁵ **commūnis, e** *společný, obecný*
- ¹⁶ **commūtātiō, ōnis, f** *změna, proměna, výměna, náhrada, úhrada*
- ¹⁵ **commūtō, āre, āvī, ātum** *měním, přeměňuji, zaměňuji, vyměňuji*

- ^a **comparātiō, ōnis, f** *připravení, uchystání; srovnávání; srovnání, přirovnání*
- ⁹ **comparātīvus, a, um** *přirovnávací, porovnávací, srovnávací*
- ^a **comparō, āre, āvī, ātum** *připravuji, opatřuji, zajišťuji; srovnávám, přirovnávám*
- ¹² **compassiō, ōnis, f** *spoluutrpění, spoluutrpění*
- ¹⁶ **compēs, edis, obyč. pl. compedēs, um, f** *pouta na nohy, okovy*
- ⁸ **compescō, ere, scuī, –** *držím v mezích, krotím, tlumím*
- ¹² **complaceō, ēre, uī, –** *líbím se, jsem oblíben, mám zalíbení*
- ¹⁵ **compleō, ēre, ēvī, ētum** *naplňuji, dovršuji, dokončuji*
- ^a **complētus, a, um** (*part. perf.*; → *compleō*) *naplněný, plný, úplný*
- ⁹ **complūrēs, a** (*gen. complūrium*) *přemnoží, četní, dosti mnoho, nemálo*
- ¹⁵ **compōnō, ere, posuī, positum** *skládám, sestavuji, ukládám; srovnávám, přirovnávám*
- ⁵ **compos, compotis** (*abl. sg. -e, gen. pl. -um*) *alicuius rei mocen; mocný / schopný (něčeho)*
- ^a **compositum, ī, n** *slovo složené, kompozitum (gram.)*
- ^a **compositus, a, um** (*part. perf.*; → *compōnō*) *složený, sestavený, uspořádaný*
- ⁸ **comprimō, ere, pressī, pressum** *stisknu, stlačuji, svírám; potlačuji, krotím*
- ^a **computō, āre, āvī, ātum** *počítám, sčítám, účtuji*
- ⁴ **concēdō, ere, cessī, cessum** *ustupuji, odcházím; povoluji, dovoluji, připouštím; promíjím, odpouštím*
- ¹⁷ **conceptiō, ōnis, f** *přijetí, početí; pojetí, myšlenka, koncepce*
- ¹⁰ **concessīvus, a, um** *připouštěcí, přípustkový*
- ⁱ **concilium, īī, n** *schůze, shromáždění; sbor, sněm, koncil*
- ² **concipiō, ere, cēpī, ceptum** *sbírám, chápu; počínám*
- ¹¹ **conclūdō, ere, clūsī, clūsum** *zavírám, uzavírám, ukončuji, dokazuji*
- ^a **conclūsiō, ōnis, f** *uzavření, sevření, obležení; závěr; konečný úsudek*
- ^a **concordantia, ae, f** *shoda, souhlas; konkordance*
- ⁸ **concordia, ae, f** *svornost, jednomyslnost, souhlas, soulad*
- ¹² **conculcō, āre, āvī, ātum** *pošlapávám; týrám*
- ⁴ **concupiscō, ere, cupīvī (īī), cupītum** *toužím, zatoužím, bažím, dychtím*
- ⁴ **concurrō, ere, currī (cucurrī), cursum** *sbíhám / scházím se; shoduji se; utkávám se*
- ¹⁵ **concursum, ūs, m** *sběh, shon, shluk, sročení, srážka; souběh*
- ^a **condiciō, ōnis, f** *podmínka, ujednání, okolnosti*
- ^a **condicionālis, e** *podmiňovací*
- ¹⁵ **conditor, ōris, m** *zakladatel, původce, tvůrce*
- ▷ ⁱ **conditur** (*3. os. sg. ind. prez. pas.*) → **condō**
- ⁱ **condō, ere, didī, ditum** *skládám, ukládám, zakládám; stavím, buduji*
- ¹² **condoleō, ēre, uī, –** *mám soustrast*
- ¹⁷ **condūcō, ere, dūxī, ductum** *shromažďuji, svádím (dohromady), přivádím, přispívám*
- ³ **cōnferciō, īre, –, fertum** *secpávám, nacpávám, stlačuji, stěsnávám*
- ¹⁴ **cōnferō, ferre, tulī, collātum** *snáším, slučuji, srovnávám, ukládám, uděluji*
- ³ **cōnfertus, a, um** (*part. perf.*; → *cōnferciō*) *stěsnaný, stlačený, natlačený, hustý*
- ³ **cōnfessiō, ōnis, f** *doznání, přiznání, vyznání, zpověď; přesvědčení*
- ▷ ³ **cōnfessiōnem** (*ak. sg.*) → **cōnfessiō**
- ¹² **cōnficiō, ere, fēcī, fectum** *zhotovuji, dokončuji, ohraničuji; zpracovávám, stravuji*
- ⁶ **cōnfidentia, ae, f** *důvěra*
- ⁷ **cōnfidō, ere, fīsus sum** *důvěřuji, spoléhám*
- ⁷ **cōnfirmō, āre, āvī, ātum** *upevňuji, posiluji, utvrzuji, schvaluji*
- ³ **cōnfiteor, ērī, fessus sum** *vyznávám, doznávám, přiznávám (se)*
- ¹³ **cōnflīgō, ere, flīxī, flīctum** *srážím se, utkávám se, zápasím*
- ¹³ **cōnformō, āre, āvī, ātum** *utvářím, připodobňuji, vzdělávám*
- ⁴ **cōnfortō, āre, āvī, ātum** *posiluji, posilňuji*

- ⁴ **cōnfugiō, ere, confūgī, –** *utíkám se, uchyluji se*
- ¹⁷ **cōnfundō, ere, fūdī, fūsum** *slévám, směřuji, matu, rozrušuji, zahanbuji*
- ¹⁷ **cōnfūsus, a, um** (*part. perf. pas.; → cōnfundō*) *spletený, zmatený; smíšený; nezřetelný*
- ⁷ **conglōrificō, āre, āvī, ātum** (*společně*) *oslavuji, spoluoslavuji*
- ¹⁵ **concredior, ī, gressus sum** *setkávám se, scházím se; utkávám se, srážím se*
- ⁱ **congregātiō, ōnis, f** *shromáždění, sdružení; kongregace*
- ¹⁶ **congregō, āre, āvī, ātum** *shromažďuji, sdružuji*
- ¹⁵ **congressus, ūs, m** *setkání, schůze, kongres; utkání, srážka, boj*
- ^a **congruentia, ae, f** *shodnost, vhodnost, souměrnost; shoda*
- ² **coniugātiō, ōnis, f** *časování, konjugace (gram.)*
- ^a **coniūnctiō, ōnis, f** *spojení, sloučení; jednota, spolek; spojka (gram.)*
- ² **coniūnctīvus, a, um** *spojovací*
- ² **coniūnctīvus, ī, m** *konjunktiv, spojovací způsob (gram.)*
- ¹⁵ **coniūnctus, a, um** (*part. perf. pas.; → coniungō*) *spojený, sloučený, sdružený; přátelský, příbuzný*
- ¹⁵ **coniungō, ere, iūnxi, iūnctum** *spojuji, slučuji*
- ^a **coniūrātiō, ōnis, f** *společná přísaha; spiknutí, vzpoura*
- ^a **cōnor, āri, ātus sum** *pokouším se, snažím se, usiluji, namáhám se*
- ¹⁵ **cōsanguinitās, ātis, f** *pokrevní příbuzenství, pokrevenství*
- ^a **cōscientia, ae, f** *vědomí, spoluvědomí; svědomí*
- ⁹ **cōsecrātiō, ōnis, f** *posvěcení, zasvěcení; ve mši sv.: proměnění, proměňování*
- ^a **cōsecrō, āre, āvī, ātum** *posvěcuji, zasvěcuji, obětuji; ve mši sv.: proměňuji*
- ^a **cōsecūtiō, ōnis, f** *následek, důsledek; pořadí, souslednost*
- ⁵ **cōnsentiēns, entis** (*part. préz. akt.; → cōnsentiō*) *stejně smýšlející, souhlasící, souhlasný*
- ⁵ **cōnsentiō, īre, sēnsī, sēnsus** *stejně smýšlím, souhlasím, shoduji se*
- ¹⁷ **cōnsequēns, entis** (*part. préz.; → cōnsequor*) *následující, důsledný, souhlasný*
- ¹⁷ **cōnsequenter** (*adv.; → cōnsequēns*) *důsledně, souhlasně*
- ¹⁴ **cōnsequor, ī, secūtus sum** *následuji, stíhám, dostihuji, dosahuji*
- ¹³ **cōnservō, āre, āvī, ātum** *zachovávám, uchovávám, uchráním*
- ¹⁵ **cōnservus, ī, m** *spoluslužebník, spoluotrok*
- ¹⁰ **cōnsiderō, āre, āvī, ātum** *pozoruji, prohlížím si, uvažuji, roztímám*
- ³ **cōnsilium, īi, n** *rada, porada; záměr, úmysl*
- ▷ ³ **cōnsōlābuntur** (*3. os. pl. ind. fut. I. dep. slovesa*) → **cōnsōlor**
- ⁶ **cōnsōlātiō, ōnis, f** *útěcha*
- ¹⁷ **cōnsōlātor, ōris, m** *těšitel, utěšitel*
- ³ **cōnsōlor, āri, ātus sum** *těším, utěšuji*
- ¹² **cōnsors, sortis** *společného údělu, účastný*
- ¹² **cōnsors, sortis, m/f** *druh / družka; společník / společnice*
- ¹² **cōnspectus, ūs, m** *pohled, patření, pozorování*
- ⁷ **cōnspiciō, ere, spexī, spectrum** *hledím, pohlížím, dívám se, patřím, spatřuji*
- ⁶ **cōnspuō, ere, uī, ūtum** *plívám, poplívám*
- ¹⁶ **cōnstāns, antis** *stálý, pevný, vytrvalý, důsledný*
- ¹⁵ **cōnstantia, ae, f** *stálost, pevnost, vytrvalost, neohroženost*
- ⁶ **Cōnstantīnopolis, is (eōs), f** *Konstantinopol (Cařihrad)*
- ⁷ **Cōnstantīnopolitānus, a, um** *konstantinopolský, (cařihradský)*
- ¹⁵ **cōnstat, cōnstāre, cōnstitit, –** (*pevně*) *stojí, je známo, je zjištěno*
- ⁶ **cōnstituō, ere, uī, ūtum** *ustanovuji, zřizuji, rozhoduji*
- ⁱ **cōnstitūtiō, ōnis, f** *ustanovení, zřízení, ústava*
- ▷ ^a **cōnstitūtiō** (*ōnis, f*) *mundí stvoření světa*
- ▷ ⁱ **cōnstitūtiōnem** (*ak. sg.*) → **cōnstitūtiō**
- ¹⁵ **cōnstō, āre, stitī, –, cōnstatūrus** (*pevně*) *stojím, trvám; shoduji se; jsem pevný / jistý*

- ⁷ **cōnsubstantiālis, e** *soupodstatný, jedné / téže podstaty*
- ^a **cōnsuēscō, ere, ēvī, –** *zvykám (si)*
- ▷ ¹ **cōnsuētī** (*gen. sg. m/n; nom. pl. m*) → **cōnsuētus**
- ▷ ¹ **cōnsuētōrum** (*gen. pl. m/n*) → **cōnsuētus**
- ▷ ¹ **cōnsuētōs** (*ak. pl. m*) → **cōnsuētus**
- ⁹ **cōnsuētūdō, inis, f** *zvyk, obyčej*
- ¹ **cōnsuētus, a, um** *zvyklý, obvyklý*
- ⁶ **cōnsul, is, m** *konzul (jeden ze dvou nejvyšších úředníků římských)*
- ¹⁶ **cōnsulō, ere, suluī, sultum** *radím se; usnám se; starám se, pečuji*
- ^a **cōnsultātiō, ōnis, f** *rada, porada, rokování*
- ^a **cōnsultum, ī, n** *usnesení, rozhodnutí, ustanovení, opatření*
- ⁷ **cōnsummātiō, ōnis, f** *dovršení, dokonání, skonání, konec*
- ⁶ **cōnsummō, āre, āvī, ātum** *sčítám, shrnuji, slučuji; dovršuji, dokončuji, dokonávám*
- ¹² **cōnsūmō, ere, sūmpsī, sūmptum** *spotřebuji, stravuji, požívám, jím*
- ¹³ **contemnō, ere, tempśī, temptum** *nedbám, nevšímám si, pohrdám*
- ^a **comtemplātiō, ōnis, f** *pozorování, nazírání; rozjímání, uvažování*
- ¹² **contemplor, ārī, ātus sum** *pozoruji, rozjímám, uvažuji*
- ¹³ **contemptibilis, e** *zasluhující opovržení, opovrženímhodný*
- ¹⁶ **contemptus, ūs, m** *pohrdání, opovržení*
- ¹⁵ **conterō, ere, trīvī, trītum** *roztírám, mařím, ničím, hubím*
- ^a **contextus, ūs, m** *spojitost, souvislost, pokračování; kontext*
- ¹⁵ **conticēscō, ere, cuī, –** *umlkám, zmlkám, tichnu, odmlčuji se, utišuji se*
- ^a **continēns, entis** (*part. préz.; → contineō*) *držící pohromadě, souvislý, nepřetržitý, ustavičný; zdrženlivý, skromný*
- ¹⁶ **contineō, ēre, tinuī, –** *držím pohromadě, udržuji, zdržuji; obsahuji*
- ¹⁵ **contingit, ere, contigit, –** *stává se, přihází se, daří se*
- ¹⁵ **contingō, ere, tigī, tāctum** *dotýkám se, dostihuji, pronikám*
- ⁹ **continuō** *nepřetržitě, vzápětí, ihned*
- ⁹ **continuus, a, um** *souvislý, spojitý, nepřetržitý, ustavičný*
- ⁸ **contrā** (*adv.; předl. s ak.*) *naproti, proti, naopak*
- ¹¹ **contrībulātus, a, um** *zdrčený, ztrápený, zkroušený*
- ¹³ **contrīstō, āre, āvī, ātum** *zachmuřuji, zasmušuji, zarmucuji*
- ¹² **contrīstor, ārī, ātus sum** *jsem smutný, zarmoucený, rmoutím se*
- ¹⁰ **contrītiō, ōnis, f** (*dokonalá*) *lítost*
- ³ **contrītus, a, um** *zkroušený, mající dokonalou lítost*
- ¹² **contumēlia, ae, f** *urážka, potupa*
- ¹⁵ **conveniō, īre, vēnī, ventum** *scházím se, shromažďuji se, přicházím; shoduji se*
- ¹⁵ **convenit, convenīre, convēnit, –** *je vhodné, hodí se, sluší se, náleží*
- ¹⁵ **conventus, ūs, m** *schůze, shromáždění, sněm; konvent*
- ¹⁶ **conversātiō, ōnis, f** *styk, obcování; způsob života, chování*
- ▷ ³ **converte** (*imper. 2. os. sg.*) → **convertō**
- ³ **convertō, ere, vertī, versum** *obracím, měním; překládám*
- ⁴ **convīvium, iī, n** *hostina*
- ¹⁷ **convocō, āre, āvī, ātum** *svolávám, povolávám, zvu; shromažďuji*
- ¹⁵ **cooperiō, īre, operuī, opertum** *pokrývám, přikrývám*
- ^a **coordinātiō, ōnis, f** *uspořádání. soulad; koordinace; gram. souřadnost*
- ^a **cōpia, ae, f** *množství, zásoba, hojnost, dostatek; neklas. opis, kopie*
- ^a **cōpiae, ārum, f** *vojsko*
- ⁵ **cōpiōsus, a, um** *hojný, bohatý, zásobený, vydatný, obšírný*
- ^a **cōpula, ae, f** *pouto; pojítka, svazek; gram. spona*
- ³ **cor, cordis, n** *srdce; duch, duše, rozum, mysl*
- ³ **cōram** (*adv.; předl. s abl.*) *tváří v tvář; veřejně, před očima; před někým, v přítomnosti něčí*
- ▷ ³ **corde** (*abl. sg.*) → **cor**
- ^a **Corinthius, a, um** *korintský*

- ^a **Corinthius, īi, m** *Korint'an*
- ³ **Corinthus, ī, f** *Korint, přístavní město ve stř. Řecku*
- ² **cornū, ūs, n** *roh, paroh; křídlo šiku*
- ⁸ **corōna, ae, f** *věnc, koruna*
- ^a **corōnō, āre, āvī, ātum** *věncím, korunuji*
- ⁴ **corpus, oris, n** *tělo, těleso*
- ^a **corrēctiō, ōnis, f** *oprava, náprava*
- ¹² **correlātīvus, a, um** *souvztažný*
- ⁸ **corrigenda, ōrum, n** (*pl. n. gerundiva*; → *corrigō*) *věci / chyby k opravení; opravy*
- ⁴ **corrigō, ere, rēxī, rēctum** *opravuji, napravuji*
- ¹⁵ **corripīō, ere, ripuī, reptum** *uchopuji, uchvacuji, kárám, plátním*
- ¹⁰ **corrōborātiō, ōnis, f** *posílení, posila*
- ^a **corrumpō, ere, rūpī, ruptum** *rozlamuji; kazím, mařím, porušuji; svádím, podplácím*
- ^a **cortis / curtis, is, f** (→ *chors*) *dvůr, dvorec, ohrada*
- ▷ ¹ **cotīdiānum** (*ak. sg. m*) → **cotīdiānus**
- ¹ **cotīdiānus / cottīdiānus, a, um** *každodenní, denní, všední*
- ¹⁰ **cotīdiē / cottīdiē** *každodenně, denně*
- ¹⁴ **crās (adv.)** *zítra*
- ⁸ **creātor, ōris, m** *stvořitel, tvůrce*
- ¹⁰ **creātūra, ae, f** *stvoření, tvor, věc stvořená*
- ⁹ **crēber, bra, brum** *hojný, četný, hustý, častý*
- ¹⁵ **crēbrēscō, ere, bruī, –** *množím se, mohutním, vzrůstám*
- ⁹ **crēbrō (adv.)** *často, hojně*
- ¹⁵ **crēditor, ōris, m** *věřitel (peněžní)*
- ⁷ **crēdō, ere, didī, ditum** *věřím, důvěřuji, svěřuji*
- ⁶ **creō, āre, āvī, ātum** *tvořím, plodím, rodím; volím, ustanovuji*
- ¹⁷ **Crēs, Crētis, m** *Kré'an*
- ⁸ **crēscō, ere, crēvī, (crētum)** *rostu, vzrůstám, mohutním*
- ¹² **crīmen, inis, n** *zločin, vina; obvinění, nařknutí*
- ^a **criticus, a, um** (*řec.*) *kritický*
- ^a **criticus, ī, m** (*řec.*) *posuzovatel, kritik; gramatik, filolog, učenec*
- ⁷ **crucīfigō, ere, fixī, fixum** *přibíjím na kříž, křižuji*
- ⁷ **crucīfixus, a, um** (*part. perf.*; → *crucīfigō*) *přibitý na kříž, ukřižovaný*
- ^a **crūdēlis, e** *krutý, ukrutný, surový; nemilosrdný, hrozný*
- ¹² **cruor, ōris, m** *krev (z poranění, sedlá, nikoli čerstvá); krveprolití*
- ¹⁶ **crūs, crūris, n** *holeň, noha, hnát*
- ² **crux, crucis, f** *kříž; mučidlo; mučení, trápení*
- ¹⁴ **cubitus, ī, m** *loket (část paže i délková míra)*
- ⁶ **cubō, āre, cubuī, cubitum** *ležím, odpočívám*
- ▷ ⁷ **cui (dat. sg. m/f/n)** → **quī, quae, quod**
- ▷ ⁵ **cuique (dat. sg.)** → **quisque**
- ▷ ⁷ **cuius (gen. sg. m/f/n)** → **quī, quae, quod**
- ¹⁴ **culmen, inis, n** *vrchol, téměř, střecha*
- ³ **culpa, ae, f** *vina, provinění*
- ¹⁵ **cultūra, ae, f** *vzdělávání, pěstění, zušlechťování; uctívání*
- ¹ **cultus, ūs, m** *pěstování, vzdělávání, péče; uctívání; bohoslužba, bohopocta, kult*
- ¹ **cum** (*předl. s abl.*) *s, se*
- ⁶ **cum** (*spojka s ind.*) *kdy(ž), až; kdykoliv; když tu (náhle); tím, že*
- ¹⁰ **cum** (*spojka s konj.*) *když, protože, ačkoli, kdežto*
- ^a **cum – tum** *jak – tak*
- ⁴ **cūnctus, a, um** *veškerý, všechn, celý; svolaný, shromážděný*
- ⁵ **cupiō, ere, īvī (īi), itum** *žádám, přeji si, toužím, dychtím*
- ¹⁶ **cūr** *proč, nač*
- ^a **cūra, ae, f** *péče, pečlivost, starost, ošetřování*
- ¹⁷ **cūrātiō, ōnis, f** *péče, opatrování; ošetřování, léčení; řízení, správa*
- ⁵ **cūrō, āre, āvī, ātum** *pečuji, starám se, obstarávám, opatřuji*
- ⁶ **currō, ere, cucurrī, cursum** *běžím, spěchám, utíkám*
- ² **currus, ūs, m** *vůz, povoz; válečný, bitevní vůz; spřežení*
- ¹⁵ **cursitō, āre, āvī, ātum** *pobíhám*
- ¹⁵ **cursō, āre, āvī, ātum** *běhám, pobíhám*
- ¹⁵ **cursor, ōris, m** *běžec, posel*

- ⁶ **cursus, ūs, m** *běh, jízda; dráha, směr; průběh*
- ^a **curtis / cortis, is, f** (→ chors) *dvůr, dvorec, ohrada*
- ¹¹ **custōdia, ae, f** *opatrování, ochrana; stráž, hlídka; vězení*
- ⁴ **custōdiō, ire, īvī, itum** *hlídám, strážím, chráním; vězním*
- ⁴ **custōs, ōdis, m** *strážce, hlídač, ochránce*
- ¹⁷ **Cŷrēnē, ēs / Cŷrēnae, ārum, f** *Kyrene, řecká osada v Libyi v sev. Africe*
- ¹ **Cŷrus, ī, m** *Kýros, král perský v 6. stol. př. Kr.*

D

- ¹⁴ **D** *římská číslice 500*
- ▷ ¹ **dā** (*imper. 2. os. sg.*) → **dō**
- ⁶ **Damascus, ī, f** *Damašek (město v Sýrii)*
- ¹³ **Daniēl, ēlis, m** *Daniel, starozákonní prorok*
- ⁴ **daps, dapis, f** *obětní hostina, jídlo, pokrm*
- ▷ ⁱ **datae** (*gen./dat. sg. f; nom. pl. f*) → **datus**
- ² **datīvus, ī, m** *dativ, 3. pád*
- ¹⁷ **dator, ōris, m** *dárce*
- ▷ ⁱ **datus, a, um** (*part. perf.; → dō*) *daný, vynaložený, udělený*
- ³ **Dāvid, idis** (*i neskł.*), **m** *David*
- ¹ **dē** (*předl. s abl.*) *o, z, ze*
- ▷ ⁱ **dē studiō prōvehendō** *o podporování / povznesení studia*
- ² **dea, ae, f** *bohyně*
- ¹¹ **dealbō, āre, āvī, ātum** *činím bílým, bělím*
- ¹ **dēbeō, ēre, dēbuī, dēbitum** *jsem dlužen, povinen, zavázán, musím*
- ▷ ¹ **dēbita** (*nom./ak. pl.*) → **dēbitum**
- ¹ **dēbitor, ōris, m** *dlužník; viník, hříšník*
- ▷ ¹ **dēbitōribus** (*dat./abl. pl.*) → **dēbitor**
- ▷ ¹ **dēbitōris** (*gen. sg.*) → **dēbitor**
- ¹ **dēbitum, ī, n** *dluh; daň, závazek; vina*
- ¹³ **dēbitus, a, um** *dlužný, povinný, náležitý*
- ▷ ¹ **dēbuī** (*1. os. sg. ind. perf. akt.*) → **dēbeō**
- ³ **decalogus, ī, m** *desatero*
- ¹⁵ **dēcēdō, ere, cessī, cessum** *odstupuji, odcházím, mizím, vzdaluji se*

- ¹⁴ **decem, neskł.** (*číslovka zákl.*) *deset*
- ⁷ **December, bris, m** *prosinec*
- ¹⁴ **decemplex, icis** *desetinásobný, desateronásobný*
- ^a **dēcernō, ere, crēvī, crētum** *rozhoduji, ustanovuji, nařizuji; usnáším se*
- ¹¹ **dēcertō, āre, āvī, ātum** *zápasím (až do rozhodnutí), biji se, bojuji*
- ¹⁵ **decet** (*aliquem*), **decēre, decuit, –** *sluší [se] (někomu), hodí se (někomu)*
- ¹⁴ **deciēs** *desetkrát*
- ¹⁴ **deciēs centēna mīlia** (*-ium, n*) *milion*
- ¹⁴ **deciēs centiēs mīllēsimus, a, um** *milionty*
- ¹⁴ **deciēs mīllēsimus, a, um** *desetitisíci*
- ¹⁴ **decima, ae, f** *desátek*
- ▷ ¹⁴ **decima pars** (*decimae partis, f*) *desetina*
- ¹⁰ **decimus, a, um** *desátý*
- ¹³ **decimus tertius** *třináctý*
- ⁴ **dēcipiō, ere, cēpī, ceptum** *klamu, podvádím*
- ^a **dēclārātiō, ōnis, f** *objasnění, osvědčení, projev, prohlášení, deklarace*
- ¹⁵ **dēclārō, āre, āvī, ātum** *označuji, veřejně vyhlašuji, dosvědčuji*
- ² **dēclīnātiō, ōnis, f** *vychýlení, odklon; skloňování*
- ¹⁰ **dēclīnō, āre, āvī, ātum** *odkláním, odchyluji, odvracím, vyhýbám se*
- ⁷ **decōrus, a, um** *krásný, půvabný, slušný*
- ⁱ **dēcērētum, ī, n** *rozhodnutí, rozsudek, nařízení, dekret*
- ¹⁴ **dēcurrō, ere, currī / cucurrī, cursum** *běžím, sbíhám, spěchám, probíhám*
- ¹⁴ **dēcursus, ūs, m** *sběhnutí, sklon; běh, průběh; slavnostní pochod*
- ^a **decus, oris, n** *ozdoba, okrasa, krása, půvab; důstojnost, čest*
- ¹⁵ **dēdecet** (*aliquem*), **ēre, dēdecuit, –** *nesluší [se] (někomu)*
- ¹⁵ **dēdicō, āre, āvī, ātum** *zasvěcuji, slavnostně ohlašuji, ukazuji*
- ^a **dēditus, a, um** (*part. perf.; → dēdō*) *ten, který se podrobil; oddaný, věnující se*
- ¹⁵ **dēdō, ere, dēdidī, dēditum** *vydávám, věnuji, obětuji; věnuji se, oddávám se*

- ¹⁵ **dēdūcō, ere, dūxī, ductum** *svádím (shora dolů), stahuji, spouštím; odvádím; odvozuji, dedukuji*
- ⁹ **dēfectīvus, a, um** *neúplný, schodný, defektivní*
- ⁴ **dēfendō, ere, fendī, fēsum** *hájím, bráním, ochraňuji*
- ¹⁵ **dēfēnsiō, ōnis, f** *obrana, hájení, obhajoba*
- ¹⁶ **dēfensor, ōris, m** *obránce, obhájce, ochránce*
- ¹⁴ **dēferō, ferre, tulī, lātum** *snáším (shora dolů), odnáším, donáším, oznamuji*
- ¹⁰ **dēficiō, ere, fēcī, fectum** *odstupuji, odpadám, ubývám, nedostávám se*
- ^a **dēfīnītiō, ōnis, f** *vymezení, určení; definice, výměr*
- ¹⁶ **dēfleō, ēre, ēvī, ētum** *oplakávám*
- ¹⁴ **dēfraudō, āre, āvī, ātum** *klamu, šidím, podvádím*
- ¹⁶ **dēgō, ere, –, –** *žiji, trávím*
- ▷ ⁱ **Deī** (*gen. sg.*) → **Deus**
- ¹² **deinceps** *po sobě, za sebou, potom*
- ⁸ **deinde** *odtud, dále, potom, pak*
- ▷ ⁸ **dēleantur** (*3. os. pl. konj. prez. pas.; → dēleō*) *ať jsou zničeni / zahlazeni*
- ⁵ **dēlectō, āre, āvī, ātum** *těším, bavím*
- ² **dēleō, ēre, ēvī, ētum** *ničím, hubím, vyhlazuji, zahlazuji*
- ¹⁰ **dēlībērātīvus, a, um** *rozvažovací*
- ⁸ **dēlictum, ī, n** *provinění, zločin*
- ^a **dēlīneō, āre, āvī, ātum** *rýsuji, načrtávám, kreslím*
- ³ **Dēlos / Dēlus, ī, f** *Délos, ostrov v Egejském moři*
- ³ **Delphī, ōrum, m** *Delfy, město ve stř. Řecku*
- ³ **Dēlus** → **Dēlos**
- ^a **dēmentia, ae, f** *šílenost, nerozum, pošetilost*
- ³ **dēmōnstrātīvus, a, um** *ukazovací*
- ^a **dēmōnstrō, āre, āvī, ātum** *ukazují, označují, sděluji, dokazují, vykládám; připomínám*
- ¹³ **dēmum** (*adv.*) *teprve, konečně*
- ¹⁴ **dēnī, ae, a** *po deseti*
- ⁴ **dēns, dentis, m** *zub*
- ⁹ **dēnuō** *znova, opět, zase*
- ⁵ **dēpōnēns, entis, n** [*verbum*] (*part. prez.; → dēpōnō*) *deponentní sloveso*
- ⁵ **dēpōnō, ere, posuī, positum** *skládám, odkládám, ukládám, sesazuji*
- ⁱ **dēpositum, ī, n** *svěřená věc, úschova, poklad*
- ⁴ **dēprecātiō, ōnis, f** *prosba, odprošování, přimluva*
- ⁸ **dēprecor, āri, ātus sum** *prosím (za odvrácení zlého), odprošuji*
- ¹⁵ **dēprōmō, ere, prōmpsī, prōmptum** *vyjímám, vybírám*
- ⁶ **dērelinquō, ere, līquī, lictum** (*nadobro*) *opouštím, zanedbávám*
- ⁹ **dērogō, āre, āvī, ātum** *odnímám, ubírám, (částečně) ruším, omezují*
- ▷ ⁹ **dērogō** (*āre, āvī, ātum*) **lēgī** (*dat.*) *částečně ruším / omezují zákon*
- ⁷ **dēscendō, ere, scendī, scēsum** *sestupuji; odvozuji se, mám počátek*
- ^a **dēscrībō, ere, scrīpsī, scrīptum** *kreslím, zobrazuji, opisují, popisují, líčím*
- ¹⁶ **dēserō, ere, seruī, sertum** *opouštím, zanechávám, zanedbávám*
- ³ **dēsertum, ī, n** *poušť, opuštěné místo, pustina*
- ³ **dēsertus, a, um** *opuštěný, osamělý, pustý*
- ¹⁰ **dēserviō, īre, īvī (ī), ītum** *horlivě sloužím; jsem oddán*
- ⁸ **dēsīderium, īi, n** *touha, přání*
- ¹⁰ **dēsīderō, āre, āvī, ātum** *toužím, přeji si, žádám si*
- ¹⁴ **dēsīgnō, āre, āvī, ātum** *označují, vyobrazují, určují, předurčují*
- ▷ ¹⁰ **dēsīnt** (*3. os. pl. konj. prez.*) → **dēsūm**
- ¹² **dēsōlō, āre, āvī, ātum** *osamocuji, opouštím*
- ▷ ⁴ **dēspiciās** (*2. os. sg. konj. prez. akt.; → dēspiciō*) *ať pohrdáš / pohrdej, ať odmítáš / odmítej*
- ⁴ **dēspiciō, ere, spexī, spectum** *shlízím, pohrdám, odmítám*
- ⁷ **dēspondeō, ēre, spondī, spōnsum** *zaslibuji, zasnuhuji*
- ⁷ **dēsponsātus, a, um** *zasnoubený*
- ⁵ **dēstruō, ere, strūxī, strūctum** *strhávám, bourám, ničím, hubím*

- ¹⁰ **dēsūm, dēsse, dēfuī, –, dēfutūrus** *jsem nepřítomen, scházím, chybím, nedostávám se; nepomáhám*
- ¹⁴ **dēsūper** *shora, svrchu, shůry*
- ⁹ **dēterior, ius** (*komparativ*) *horší, špatnější, chatrnější, slabší*
- ⁹ **dēterrimus, a, um** (*superlativ; → dēterior*) *nejhorší, nejchatrnější, nejslabší*
- ¹⁵ **dētrahō, ere, trāxī, tractum** *strhávám, stahuji, snímám, odnímám, zlehčuji*
- ¹² **dētrīmentum, ī, n** *sedření, vysílení, škoda, ztráta*
- ⁸ **dētrūdō, ere, trūsī, trūsum** *srážím, svrhávám, vypuzuji*
- ⁱ **Deus, ī, m** *Bůh*
- ▶ ¹⁴ **Deus** (*ī, m*) **trīnus** *Bůh trojjediný, Bůh v Trojici*
- ^a **deuteronomium, iī, n** (*řec.*) *druhé právo, druhý zákon*
- ^a **Deuteronomium, iī, n** (*řec.*) *Deuteronomium, pátá kniha Mojžíšova*
- ¹⁵ **dēvincō, ere, vīcī, victum** *úplně přemáhám, (na hlavu) porážím, pokořuji*
- ¹⁷ **dēvius, a, um** *scestný, odlehlý, vzdálený; úchylný, pošetilý*
- ¹³ **dēvōtus, a, um** *zaslíbený, zasvěcený, věrně oddaný*
- ⁶ **dexter, t(e)ra, t(e)rum** *pravý, příznivý*
- ³ **dextera, ae, f** *pravice*
- ³ **dextra, ae, f** → **dexter**
- ⁸ **diabolus, ī, m** *dábel*
- ⁸ **diāconus, ī, m / diācōn, ōnis, m** *jáhen*
- ¹⁵ **dicō, āre, āvī, ātum** *slavnostně ohlašuji, zasvěcuji; věnuji, odevzdávám*
- ⁴ **dīcō, ere, dīxī, dictum** (*imper. dīc!*) *říkám, mluvím, prohlašuji, nazývám, hlásám*
- ⁸ **dictum, ī, n** *výrok, slovo*
- ¹³ **Didymus, ī, m** (*z řec.*) *Blíženec, přídomek sv. Tomáše apoštola*
- ² **diēs, ēī, m** *den*
- ² **diēs, ēī, f** (*určitý*) *den, lhůta, termín*
- ▶ ¹⁴ **diēs Dominica** *den Páně, neděle*
- ^a **diēs fastus** *soudní, úřední, všední den*
- ▶ ¹⁴ **diēs Iovis** *čtvrtek*
- ▶ ¹⁴ **diēs Lūnae** *pondělí*
- ▶ ¹⁴ **diēs Mārtis** *úterý*
- ▶ ¹⁴ **diēs Mercuriū** *středa*
- ^a **diēs nefāstus** *neúřední, sváteční den*
- ▶ ¹⁴ **diēs Sātūrnī** *sobota*
- ▶ ¹⁴ **diēs Sōlis** *neděle*
- ▶ ¹⁴ **diēs Veneris** *pátek*
- ¹⁴ **differō, differre, distulī, dilātum** *roznáším, šířím, odkládám, liším se*
- ⁷ **difficilis, e** *nesnadný, těžký, obtížný; nevládný, nepřístupný*
- ⁹ **difficiliter** (*adv.*) *nesnadno, těžce, ztěžka*
- ⁹ **difficulter / difficile / nōn facile** (*adv.*) *nesnadno, těžce, ztěžka*
- ⁷ **diffidō, ere, diffisus sum** *nedůvěřuji*
- ¹⁵ **diffundō, ere, fūdī, fūsum** *rozlévám, vylévám, šířím, rozptyluji*
- ^a **dīgerō, ere, gessī, gestum** *rozvádím, rozděluji, pořádám, vykládám*
- ^a **dīgestus, a, um** (*part. perf.; → dīgerō*) *uspořádaný, sestavený, upravený, rozdělený*
- ¹⁴ **digitus, ī, m** *prst*
- ▶ ² **dignī** (*gen. sg. m/n; nom. pl. m.*) → **dignus**
- ⁷ **dignissimus, a, um** (*superl.; → dignus*) *nejhodnější, nejdůstojnější*
- ^a **dignitās, ātis, f** *důstojnost, (úřední) hodnost, vážnost, čest*
- ¹² **dignor, āri, ātus sum** *pokládám, uznávám za hodna, ráčím*
- ² **dignus, a, um** *důstojný, hodný, přiměřený, zasloužený*
- ⁸ **dilābor, ī, lāpsus sum** *rozpadám se, zacházím, rozplývám se*
- ¹⁰ **dilātō, āre, āvī, ātum** *rozšiřuji, zvětšuji, prodlužuji; zešíroka vykládám*
- ¹⁵ **dilēctiō, ōnis, f** *láska, úcta*
- ¹⁷ **dilēctus, a, um** (*part. perf.; → dilīgō*) *oblíbený, milý, drahý*
- ^a **dilīgēns, entis** (*part. prez.; → dilīgō*) *pečlivý, svědomitý, horlivý, pilný*
- ^a **dilīgenter** (*adv.; → dilīgēns*) *pečlivě, svědomitě, důkladně, pilně*
- ^a **dilīgēntia, ae, f** *pečlivost, svědomitost, horlivost, důkladnost*

- ⁴ **dīligō, ere, lēxī, lēctum** *vybírám (si), volím, vážím si, miluji*
- ¹⁴ **dīlūculum, ī, n** *svítání, úsvit*
- ¹² **dīluviēs → dīluvium**
- ¹² **dīluvium, iī, n / dīluviēs, ēī, f** *povodeň, potopa, zkáza, záhuba*
- ⁸ **dīmidium, iī, n / dīmidia pars** (*dīmidiae partis, f*) *polovina, půlka*
- ¹⁴ **dīmidius, a, um** *poloviční*
- ▷ ³ **dīmissis peccātis nostrīs** (*vazba abl. absolutního*) *po odpuštění našich hříchů / odpustiv naše hříchy*
- ³ **dīmissus, a, um** (*part. perf.; → dīmittō*) *rozeslaný, rozpuštěný, propuštěný, odpuštěný*
- ▷ ¹ **dīmitte** (*imper. 2. os. sg.*) → **dīmittō**
- ▷ ¹ **dīmittimus** (*1. os. pl. ind. prez. akt.*) → **dīmittō**
- ¹ **dīmittō, ere, mīsī, missum** *rozesílám, propouštím, rozpouštím; odpouštím*
- ¹² **dīnumerō, āre, āvī, ātum** *rozpočítávám, vypočítávám, počítám*
- ¹⁶ **dīrigō, ere, rēxī, rēctum** *řídím, určuji, zaměřuji*
- ¹⁵ **discēdō, ere, cessī, cessum** *rozcházím se, rozestupuji se, odcházím*
- ¹⁴ **disciplīna, ae, f** *učení, vyučování, znalost, věda, nauka; kázeň*
- ³ **discipulus, ī, m** *žák, učedník; stoupenec, následovník*
- ⁴ **discō, ere, didicī, –** *učím se; poznávám, dovidám se*
- ⁸ **discordia, ae, f** *nesvornost, rozkol, rozbroj*
- ^a **disiūnctiō, ōnis, f** *rozloučení, oddělení, rozdíl, odchylka*
- ⁸ **dispergō, ere, sī, sum** *rozsypávám, rozptyluji, rozdělují*
- ¹⁷ **dispertiō, īre, īvī, itum** *rozdělují, přidělují, rozdávám*
- ¹⁵ **displīceō, ēre, plicuī, plicitum** *nelíbím se, nejsem po chuti*
- ¹⁵ **dispōnō, ere, posuī, positum** *rozkládám, rozmisťuji, pořádám, určuji*
- ^a **disputātiō, ōnis, f** *rozprava, pojednání, výklad; veřejné učené hádání*
- ⁶ **disputō, āre, āvī, ātum** *rozvažuji, řeším, rozmlouvám, pojednávám*
- ^a **dissēnsiō, ōnis, f** *nesouhlas, neshoda, různé mínění, rozkol; spor, nesvár, hádka*
- ^a **disserō, ere, seruī, sertum** *rozmlouvám, rozbírám, vykládám, vědecky pojednávám*
- ⁹ **dissimilis, e** *nepodobný, rozdílný, odlišný*
- ^a **dissimulō, āre, āvī, ātum** *zastírám, zatajuji, nevšímám si*
- ¹² **dissipō, āre, āvī, ātum** *roz házují, rozptyluji, promrhávám; pustoším*
- ^a **distinguō, ere, stīnxī, stīnctum** *rozeznávám, rozlišuji, rozčleňuji, určuji; vyšívám, zdobím*
- ¹⁵ **distribuō, ere, tribuī, tribūtum** *rozdělují, rozdávám, rozvrhují, rozčleňují, třídím*
- ¹⁴ **distribūtīvus, a, um** *rozdělovací, podílný*
- ¹⁰ **districtiō, ōnis, f** *rozpínání; přísnost*
- ⁹ **diū** (*adv.*) *dlouho, ještě / již dlouho; dávno, již dávno*
- ⁹ **diūtius** (*kompar.; → diū*) *déle, příliš dlouho*
- ⁹ **dīversus, a, um** *různý, odchylný, opačný; protivný, nepřátelský*
- ⁵ **dīves, itis** (*abl. -e, gen. pl. dīvitum, nom. pl. n. dītīa*) *bohatý*
- ⁸ **dīves, itis, m** *bohatý, bohatec, boháč*
- ¹² **dīvidō, ere, vīsī, vīsum** *oddělují, rozdělují, rozdávám*
- ^a **dīvīnitās, ātis, f** *božství, božská přirozenost*
- ⁹ **dīvīnitus** *božím řízením, od Boha*
- ⁴ **dīvīnus, a, um** *božský, boží*
- ¹ **dīvitīae, ārum, f** *bohatství, poklady*
- ⁱ **dō, dare, dedī, datum** *dávám; vynakládám, uděluji, věnuji*
- ³ **doceō, ēre, docuī, doctum** *učím, poučuji, vyučuji, vykládám*
- ¹⁵ **docilis, e** *učenlivý, chápavý, nadaný; znalý*
- ⁸ **doctī, ōrum, m** *učenci, vzdělanci, filosofové*
- ⁴ **doctor, ōris, m** *učitel, učenec; doktor*
- ¹ **doctrīna, ae, f** *vyučování, nauka, věda*
- ⁸ **doctus, a, um** (*part. perf.; → doceō*) *učený, vzdělaný*
- ^a **documentum, ī, n** *naučení, příklad, výstraha; doklad, důkaz, svědectví*
- ^a **dogma, atis, n** (*z řec.*) *nauka, článek víry*
- ^a **dogmatica, ae, f** (*řec.*) *věrouka, dogmatika*

- ^a **dogmaticus, a, um** (řec.) věroučný, dogmatický, závazný
- ¹² **doleō, ēre, uī, dolitūrus** cítím bolest, lituji, rmoutím se, truchlím
- ¹⁴ **dolō, āre, āvī, ātum** obrábím, zpracovávám, otesávám, osekávám
- ⁹ **dolor, ōris, m** bolest, zármutek; hněv, rozhořčení, příkoří
- ¹² **dolorōsus, a, um** bolestný
- ¹⁴ **domesticus, a, um** domácí, rodinný, soukromý
- ⁶ **domī** (lok. sg.; → domus) doma, v domě
- ⁶ **domī bellīque** doma i ve válce, v míru i ve válce
- ⁶ **domī militīaeque** doma i na vojně / v poli, v míru i ve válce
- ⁷ **domina, ae, f** paní, hospodyně, vládkyně
- ^a **dominātus, ūs, m** panství, vláda, samovláda
- ▷ ² **domīne** (vok. sg.) → **dominus**
- ▷ ⁱ **dominī** (gen. sg. / nom. pl.) → **dominus**
- ³ **dominica, ae, f** [diēs] den Páně, neděle
- ³ **dominicus, a, um** pániův, panský; páně
- ▷ ¹ **dominōrum** (gen. pl.) → **dominus**
- ▷ ¹ **dominōs** (ak. pl.) → **dominus**
- ▷ ² **dominum** (ak. sg.) → **dominus**
- ⁱ **dominus, ī, m** pán, hospodář, majitel, vládce; Hospodin
- ⁶ **domō** (abl. sg.; → domus) z domu, z vlasti
- ¹⁶ **domō, āre, uī, itum** krotím, přemáhám, podrobuji si
- ⁶ **domum** (ak. sg.; → domus) domů
- ⁶ **domus, ūs, f** (abl. -ō; pl.: gen. -ōrum/-uum, ak. -ōs/-ūs) dům, palác; domov, rodina
- ¹⁴ **domus** (ūs, f) **Saltūs Libanī** palác Libanonského lesa – součást Salomounem vybudovaného palácového komplexu v Jeruzalémi, nazývaný tak podle čtyř řad cedrových sloupů
- ¹⁴ **dōnārium, īi, n** chrámová pokladnice, chrámový dar
- ⁹ **dōnec** až pokud; s konj. až by, dokud by ne
- ¹⁰ **dōnō, āre, āvī, ātum** daruji, věnuji, obdarovávám; odpouštím, promírám
- ^a **dōnum, ī, n** dar; pocta; oběť
- ⁶ **dormiō, īre, īvī (īi), itum** spím; zahálím
- ⁴ **dōs, dōtis, f** (gen. pl. dōtium) dar, věno
- ² **doxologia, ae, f** (z řec.) provolání slávy, oslavná formule, doxologie
- ¹⁴ **duae litterae** (duārum litterārum, f) dvě písmena
- ^a **duālis, e** dvojitý, dvojný, podvojný
- ⁸ **dubitō, āre, āvī, ātum** pochybuji, váhám, kolísám
- ¹¹ **dubium, īi, n** pochybnost, nejistota
- ⁹ **dubius, a, um** nerozhodný, pochybný, nejistý
- ¹⁴ **ducēnī, ae, a** po dvou stech
- ¹⁴ **ducentēnī, ae, a** → **ducēnī**
- ¹⁴ **ducentēsimus, a, um** dvoustý
- ¹⁴ **ducentī, ae, a** dvě stě
- ⁴ **dūcō, ere, dūxī, ductum** (imper. dūc!) vedu, řídím, táhnu; mám za něco, domnívám se
- ¹³ **duellum, ī, n** zápas, spor, souboj, válka
- ³ **dulcēdō, inis, f** sladkost, líbeznost
- ³ **dulcis, e** sladký, chutný, lahodný; milý, drahý
- ¹⁷ **dulcor, ōris, m** sladkost
- ¹² **dum** (spojka časová s ind. i konj.) zatímco, když; pokud/dokud (by); dokud (by) ne, až (by); jen když, jen aby, jen ať
- ¹⁰ **duo, duae, duo** dva, dvě
- ▷ ¹³ **duōbus** (dat./abl. m/f/n) → **duo**
- ¹⁴ **duodē...** (např. duodēsexāgēsimum) dva od ... (pro opis číslovky s osmičkou na konci, např. padesátý osmý)
- ⁸ **duodecim, neskl.** (číslovka zákl.) dvanáct
- ¹² **duodecimus, a, um** dvanáctý
- ¹⁴ **duodēnī, ae, a** po dvanácti
- ¹⁴ **duodēvīcēnī, ae, a** po osmnácti
- ¹⁴ **duodēvīcēsimum, a, um** osmnáctý
- ¹⁴ **duodēvīgintī** osmnáct
- ¹⁴ **duplex, icis** dvojitý, dvojnásobný; dvojsmyslný, neupřímný
- ¹⁴ **duplus, a, um** dvojitý, dvojnásobný
- ¹⁶ **dūrābilis, e** trvanlivý, trvalý
- ⁹ **dūrus, a, um** tvrdý; krutý, otužilý, silný, přísný, surový, drsný
- ¹¹ **dux, ducis, m** vůdce, náčelník, velitel, vévoda, kníže

E

- ² **ē, ex** (předl. s abl.) *z, ze, s, se; mezi; pro, následkem; od, (hned) po; vzhledem k, podle*
- ▷ ⁸ **ea, quae** *ty věci, které; to, co*
- ¹² **eā** (adv.) *tudy*
- ¹² **eā – quā** *tudy – kudy*
- ² **ecce** *hle, ejhle*
- ² **ecclēsia, ae, f** (řec.) *shromáždění, sněm; církevní shromáždění, křesťanská obec; církev; kostel*
- ^a **ecclēsiastēs, ae / ecclēsiastēs, is, m** (řec.) *mluvčí ve shromáždění, kazatel*
- ^a **Ecclēsiastēs, is, m** (tj. liber) (řec.) *starozákonní kniha Kazatel, Qoholet*
- ^a **ecclēsiasticus, a, um** (řec.) *církevní, kostelní*
- ^a **ecclēsiasticus, ī, m** (řec.) *církevní úředník, duchovní; chrámový / kostelní zřízenec, kostelník*
- ^a **Ecclēsiasticus, ī, m** (tj. liber) (řec.) *starozákonní kniha Sirachovcova, dosl. «spis / kniha církevní»*
- ⁸ **ēditiō, ōnis, f** *vydání plodu, porod; vydání knihy, edice*
- ¹⁵ **edō, edere (ēsse), ēdī, ēsum** *jím, pojídám, stravuji, hubím, ničím*
- ¹⁵ **ēdō, ēdere, ēdidi, ēditum** *vydávám, vyhlašuji, uskutečňuji, vytvářím*
- ^a **ēducātiō, ōnis, f** *výchova*
- ² **ēducō, āre, āvī, ātum** *vychovávám, pěstuji*
- ¹⁵ **effectus, ūs, m** *účinek, následek, výsledek*
- ¹⁴ **efferō, efferre, extulī, ēlātum** *vynáším; pohrčívám; vyjadřuji, pronáším; veleším*
- ▷ ² **efficiāmur** (1. os. pl. konj. prez. pas.; → efficiō) *abychom byli učiněni, abychom se stali*
- ² **efficiō, ere, fecī, fectum** *způsobuji, činím, vytvářím*
- ¹³ **effor, effārī, effātus, sum** *vypovídám, vyslovuji, vyhlašuji, prohlašuji*
- ¹⁵ **effugiō, ere, fūgī, –** *utíkám, unikám*
- ¹⁴ **effulgeō, ēre, fulsī, –** *(za)skvím se, (za)zářím*
- ¹⁶ **effundō, ere, fūdī, fūsum** *vylévám, rozlévám*
- ¹⁷ **effūsiō, ōnis, f** *vylití, vylévání, prolití*
- ⁹ **egēns, entis** (part. prez.; → egeō) *potřebný, nuzný*

- ⁹ **egēnus, a, um** *mající nedostatek, nuzný, potřebný*
- ⁹ **egeō, ēre, uī, –** *mám nouzi, nedostatek, potřebuji*
- ² **ego / egō** (gen. meī, dat. mihi, ak./abl. mē) *já*
- ⁷ **ēgredior, ī, gressus sum** *vykračuji, vycházím, vystupuji*
- ^a **ēgregius, a, um** *vybraný, vynikající*
- ³ **eia (ēia) / heia (hēia)** *hle, aj, hej, nuže, vzhůru*
- ¹³ **ēiciō, ere, iēcī, iectum** *vyhazuji, vypuzuji, vylučuji, odmítám*
- ▷ ² **eius** (gen. sg.; → is, ea, id) *jeho, její*
- ¹⁷ **Elamītae, ārum, m** *Elamité, obyvatelé Elamu, krajiny mezi Asýrií a Persií*
- ⁹ **ēlātīvus, ī, m** [gradus] *elativ (vyjadřuje velmi vysoký stupeň vlastnosti bez srovnávání)*
- ¹³ **ēlēctus, a, um** *vybraný, vyvolený*
- ³ **eleison → Chrīste, eleison / Kŷrie, eleison**
- ¹¹ **ēlevō, āre, āvī, ātum** *vyzdvihuji, zdvihám, pozvedám*
- ¹⁵ **Ēliās, ae, m** *Eliáš, starozákonní prorok (9. stol. př. Kr.)*
- ¹³ **ēligō, ere, lēgī, lēctum** *vybírám, volím*
- ^a **Elisabeth, neskl., f** *Alžběta*
- ^a **ēloquentia, ae, f** *výmluvnost (získaná školením)*
- ¹⁷ **ēloquor, ī, locūtus sum** *vyslovuji, vyjadřuji; přednáším, řečním, mluvím*
- ¹¹ **embolismus, ī, m** (řec.) *vsunutí, vsuvka, dodatek («Liberā nōs» po «Pater noster» ve mši sv.)*
- ¹² **ēmendō, āre, āvī, ātum** *zbavuji chyb, opravuji, zdokonaluji*
- ^a **ēmeritus, a, um** *vysloužilý*
- ^a **ēmineō, ēre, uī, –** *vyčínívám, vynikám; vypínám se, strmím; předčím, převyšuji*
- ^a **ēminēns, entis** (part. praes.; → ēmineō) *vyčínívající, vynikající, znamenitý*
- ^a **ēminentia, ae, f** *vyvýšení, vynikání; výbornost, vznešenost; eminence*
- ⁶ **ēmittō, ere, mīsī, missum** *vysílám, sesílám, vypouštím, vydávám*
- ⁶ **emō, ere, ēmī, emptum** *kupuji, nakupuji*
- ¹⁶ **ēmundō, āre, āvī, ātum** *(zcela) vyčistím, očišťuji*

- ¹² **ēn** *hle!, vida!, zda*
- ¹⁵ **ēnatō, āre, āvī, ātum** *vyplovám, zachraňuji se plováním; vycházím, vynikám*
- ^a **enchīridion / enchīridium, iī, n** (řec.) *příručka, rukověť*
- ⁷ **enim** *neboť, totiž, vždyť, věru, opravdu*
- ^a **ēniteō, ēre, nituī, –** *skvěji se, vynikám*
- ² **ēns, entis, n** *jsoucn*
- ¹¹ **eō** (adv.) *tam, tak daleko, až tam, do té míry; proto*
- ¹¹ **eō – quō** *tím – čím; tam – kam*
- ⁷ **eō, īre, iī (īvī), itum, itūrus** *jdu, jedu, běžím, chodím, kráčím*
- ▷ ⁶ **eōdem** (abl. sg. m/n) → **īdem**
- ^a **Ephesiū, ōrum, m** *Efezané*
- ^a **Ephesius, a, um** *efezský*
- ⁶ **Ephesus, ī, f** *Efesos, Efez (město v Malé Asii)*
- ^a **episcopālis, e** (z řec.) *biskupský*
- ^a **episcopātus, ūs, m** (z řec.) *biskupství, biskupská hodnost*
- ³ **episcopus, ī, m** *dozorce; biskup*
- ▶ ³ **episcopus ordinārius** *diecézní biskup, ordinář*
- ⁷ **epistola** → **epistula**
- ⁷ **epistula / epistola, ae, f** (řec.) *dopis, list; poselství*
- ¹⁶ **epulae, ārum, f** *pokrm*
- ¹⁵ **epulor, āri, ātus sum** *jím, hoduji*
- ¹² **equēs, itis, m** *jezdec (na koni); jezdec (příslušník římského stavu jezdeckého); rytíř*
- ^a **equitēs, um, m** *jízda, jezdectvo*
- ⁵ **equus, ī, m** *kůň, hřebec*
- ¹³ **ergā** (předl. s ak.) *proti, oproti, vůči, k, vzhledem k*
- ³ **ergō** (adv.) *zajisté, vskutku*
- ³ **ergō** (předl., stojí vždy za gen.) *za účelem, kvůli, pro*
- ³ **ergō** (spojka důsledková) *proto, tedy, tudíž*
- ¹⁷ **ērigō, ere, rēxī, rēctum** *vztyčuji, vzpřimuji, pozvedám; stavím, buduji*
- ³ **errō, āre, āvī, ātum** *bloudím, mýlím se; chybuji, hřeším*
- ⁹ **error, ōris, m** *blud, omyl, klam, bloudění, nejistota*
- ¹⁵ **ērübescō, ere, rubuī, –** *červenám se, rdím se, ostýchám se*
- ⁴ **ērudiō, īre, īvī (iī), itum** *zjemňuji, vzdělávám, vychovávám*
- ¹⁴ **ēruditiō, ōnis, f** *vzdělání, učení, vychovávání*
- ▷ ¹ **es** (2. os. sg. ind. prez.) → **sum**
- ¹⁰ **esca, ae, f** *jídlo, pokrm*
- ^a **Esdraś, ae, m** *Ezdráš*
- ▷ ⁱ **est** (3. os. sg. ind. prez.) → **sum**
- ^a **Esthēr, neskl., f** *Ester*
- ▷ ¹ **estis** (2. os. pl. ind. prez.) → **sum**
- ⁸ **ēsuriō, īre, īvī (iī), itum** *mám hlad, lačním, hladovím, toužím*
- ¹ **et; et - et** *a, i, také; i - i*
- ² **etiam** (adv.) *a to již / hned; také již / hned; ještě, opět, také*
- ² **etiam** (spojka) *také, též, rovněž, dále, kromě toho, k tomu*
- ¹⁰ **etsī** (spojka s ind.) *i když, byť i, třeba i, ačkoli, ač*
- ¹⁰ **etsī** (spojka s konj.) *i když (by), i kdyby, i jestliže (by)*
- ▷ ² **eucharisticā** (adj.; abl. sg. f) → **eucharisticus**
- ² **eucharisticus, a, um** *eucharistický*
- ⁸ **eugae / euge** (z řec.) *dobře, znamenitě, krásně*
- ⁸ **euge** → **eugae**
- ▷ ⁸ **euntēs** (nom./ak. pl. m/f part. prez.) → **eō, īre ...**
- ³ **Ēva (Eva) / Hēva (Heva), ae, f** *Eva*
- ¹² **ēvānescō, ere, vānuī, –** *mizím, zanikám, rozplývám se, zvětrávám*
- ⁸ **ēvangelicus, a, um** *evangelický, evangelní*
- ⁸ **ēvangelista, ae, m** *evangelista*
- ⁶ **ēvangelium, iī, n** (z řec.) *evangelium*
- ¹⁰ **ēveniō, īre, vēnī, ventum** *vycházím, dopadám, stávám se, dařím se*
- ¹⁵ **ēvenit, ēvenīre, ēvēnit, –** *stává se, přihází se*
- ² **ex** → **ē**
- ² **exāctus, a, um** *dokonaný, dokonalý, přesný, pečlivý*
- ¹ **exaequō, āre, āvī, ātum** *(úplně) vyrovnávám, srovnávám, činím stejným*
- ⁶ **exaltō, āre, āvī, ātum** *vyvyšuji, povyšuji*

- ^a **exāmen, inis, n** zkouška, zkoumání, vyšetřování
- ^a **exāmen (cōnscientiae)** zpytování svědomí
- ⁴ **exāminō, āre, āvī, ātum** zkouším, odvažuji, vyšetřuji
- ⁴ **exaudiō, īre, īvī, ītum** jasně slyším, poslouchám; vyslyším
- ^a **excellētia, ae, f** výtečnost, znamenitost, vynikání; excellence
- ² **excelsū, ī, n** vysoké místo, výšina
- ² **excelsus, a, um** vyvýšený, vysoký, vynikající, vznešený
- ¹¹ **excipiō, ere, cēpī, ceptum** vybírám, vyjímám, zachycuji; přijímám, hostím
- ^a **exclūsivē (adv.)** s vyloučením něčeho, vyjímaje
- ¹⁶ **excolō, ere, coluī, cultum** (pečlivě) pěstuji, vzdělávám, zušlechťuji
- ¹⁵ **exedō, ere, ēdī, ēsum** vyjídám, stravuji, rozhlodávám
- ⁴ **exemplar, āris, n** obraz; vzor, příklad; opis, kopie
- ¹⁶ **exemplāris, e** příkladný, vzorný
- ¹³ **exemplī grātiā** na příklad, pro příklad
- ¹ **exemplum, ī, n** příklad, vzor, ukázka, doklad, obraz
- ¹² **exeō, exīre, exī (exīvī), exitum** vycházím, dávám se na pochod, vystupuji
- ¹⁰ **exerceō, ēre, uī, itum** cvičím, vzdělávám, proháním
- ¹ **exercitātiō, ōnis, f** cvičení, výcvik
- ¹ **exercitātiōnēs (nom./ak. pl.)** → **exercitātiō**
- ¹⁷ **exercitium, īi, n** cvičení, výcvik
- ⁶ **exercitus, ūs, m** vojsko; houf, rota, dav; zástup
- ¹⁷ **exhibeō, ēre, uī, itum** opatřuji, ukazuji, dávám najevo, prokazuji
- ¹ **exilium** → **exsilium**
- ¹⁵ **eximius, a, um** vybraný, výtečný, vynikající, neobyčejný
- ¹⁷ **existimō, āre, āvī, ātum** myslím, domnívám se
- ¹⁰ **exitus, ūs, m** východ, vyjití; odchod (ze života), smrt
- ^a **exodus, ī, m (řec.)** vyjití, východ, odchod
- ^a **Exodus, ī, m (řec.)** Exodus, druhá kniha Mojžíšova
- ⁸ **exordium īi, n** začátek, úvod
- ⁷ **exōrō, āre, āvī, ātum** vyprošuji, uprošuji; obměkčuji
- ¹⁷ **expediō, īre, īvī, ītum** vyplétám, vyprošťuji, uvolňuji, osvobozuji
- ^a **expellō, ere, expulī, pulsum** vyháním, vypuzuji, zaháním, zapuzuji, odstraňuji
- ¹⁵ **expetō, ere, petīvī (īi), petitum** vyžaduji, vymáhám, dožaduji se; směřuji k něčemu
- ¹⁵ **explētiō, ōnis, f** naplnění, vyplnění, splnění, doplnění
- ¹⁴ **explicō, āre, āvī (-cuī), ātum (-itum)** rozvinuji, vykládám, objasňuji, vysvětluji
- ^a **expōnō, ere, posuī, positum** vykládám, vystavuji; odkládám; vysvětluji
- ^a **expositiō, ōnis, f** výklad, rozbor, rozvrh, osnova; výměr, vymezení, definice; výstava, expozice
- ^a **exprimo, ere, pressī, pressum** vytlačuji, vymačkávám, vytvářím; tisknu, vyjadřuji, znázorňuji; vynucuji
- ¹³ **exprobrō, āre, āvī, ātum** vyčítám, vytýkám, předhazuji, tupím
- ⁵ **exquirō, ere, sīvī, sītum** vyhledávám, pátrám, vyzvídám, vyšetřuji
- ⁱ **exsequendam (ak. sg. f)** → **exsequendus**
- ⁱ **exsequendus, a, um (gerundivum; → exsequor)** ten, který má být vykonán / prováděn
- ⁱ **exsequor, ī, secūtus sum** následuji, vykonávám, provádím
- ¹ **exsilium / exilium, īi, n** vyhnanství
- ¹⁴ **expectātiō, ōnis, f** očekávání
- ¹ **expectō, āre, āvī, ātum** očekávám, čekám
- ³ **exsul / exul, is, m/f** vyhnanec, psanec, vyhoštěnec
- ³ **exsulēs (nom./ak. pl.)** → **exsul**
- ² **exsultō, āre, āvī, ātum** vyskakuji, jásám, plesám
- ¹¹ **extendō, ere, tendī, tentum / tēsum** roztahuji, rozpínám; rozšiřuji, zvětšuji
- ¹¹ **extēsus, a, um (part. perf.; → extendō)** roztažený, široký, protáhlý; rozpjatý
- ⁹ **exter / exterus, era, erum** vnější, cizí

- ⁹ **exterior, ius** (kompar.; → exter) *vnější*
- ¹³ **exterreō, ēre, uī, itum** *děsím, vyděsím, vyplaším, vystraším*
- ⁹ **exterus** → **exter**
- ¹ **extrā** (adv. a předl. s ak.; opak → intrā) *na vnější straně, vně, mimo, kromě*
- ¹⁵ **extrahō, ere, trāxī, tractum** *vytahuji, vyjímám, vysvobozuji*
- ⁹ **extrēmus, a, um** (superl.; → exter) *nejvzdálenější, nejzadnější, poslední*
- ¹⁴ **extrinsecus** (adv.) *zevně, zvenku, zvenčí*
- ¹⁴ **extrinsecus, a, um** (středov.) *zevní, vnější*
- ³ **exul** → **exsul**
- ² **exultō** → **exsultō**
- ^a **Ezechiēl, ēlis, m** *Ezechiel, starozákonní prorok*

F

- ² **fābula, ae, f** *vypravování, pověst, pohádka, bajka, smyšlenka*
- ▷ ⁶ **faciem** (ak. sg.) → **faciēs**
- ⁶ **faciēs, ēī, f** *tvář, podoba, obličej, povrch*
- ⁹ **facile** (ak. n. v platnosti adv.; → facilis) *snadno, lehce*
- ⁷ **facilis, e** *snadný, lehký; vhodný, přívětivý*
- ⁹ **faciliter** *snadno, lehce*
- ^a **facinus, oris, n** *čin; zločin*
- ³ **faciō, ere, fēcī, factum** (imper. fac!) *činím, konám, tvořím*
- ▷ ³ **faciunt** (3. os. pl. ind. prez. akt.) → **faciō**
- ^a **factiō, ōnis, f** *dělání, konání; stranictví, různé; (politická) strana, sdružení*
- ⁷ **factor, ōris, m** *stvořitel, tvůrce*
- ▷ ² **factum est** (3. os. sg. ind. perf. pas.; → faciō / fīō) *bylo učiněno / stalo se*
- ⁸ **factum, ī, n** *čin, skutek, výkon*
- ⁱ **facultās, ātis, f** *možnost, příležitost, dovození; schopnost; fakulta*
- ▷ ⁱ **facultātis** (gen. sg.) → **facultās**
- ¹² **faenerātor, ōris, m** *půjčující na úroky, věřitel, lichvář, penězník, kapitalista*
- ³ **fāgus, ī, f** *buk*
- ¹⁵ **fallāx, ācis** *klamavý, lživý, pokrytecký, zrádný*
- ¹⁵ **fallit (mē), ere, fefellit, – je (mī) tajno, neznámo**
- ⁴ **fallō, ere, fefellī, falsum** *klamu, podvádím, činím nejistým; zatajuji, unikám*
- ⁹ **falsō** *klamně, mylně, neprávem*
- ¹ **falsus, a, um** *oklamáný; klamný, nepravdivý, lživý, falešný*
- ⁹ **fāma, ae, f** *pověst, zpráva; dobré jméno, čest; veřejné mínění*
- ² **familia, ae, f** *rodina, domácnost, dům*
- ⁵ **familiāris, e** *rodinný, domácí, důvěrný*
- ⁵ **familiāris, is, m** *domácí / důvěrný přítel; dobrý známý*
- ¹⁵ **familiāritās, ātis, f** *důvěrné přátelství, důvěrnost*
- ¹¹ **famulor, ārī, ātus sum** *sloužím, otročím*
- ^a **fasciculus, ī, m** *svazeček, balíček; sešit; otýpka*
- ¹⁴ **fāstī, ōrum, m** (→ fāstus) *seznam soudních / úředních dnů, kalendář; letopisy, kronika, dějiny*
- ¹⁴ **fastīgium, īī, n** *vrchol, výška; štít, hřeben (střechy)*
- ¹⁴ **fāstus, a, um: diēs fāstus** *den, kdy bylo dovoleno konat soudy; soudní / úřední den*
- ^a **fātum, ī, n** *výrok (nadpřirozený), věštba, osud*
- ^a **faustus, a, um** *příznivý, zdárný, šťastný*
- ⁴ **faux, faucis, f** (pl. faucēs, ium) *hltan, jícen, hrdlo, chrťán, ústa*
- ¹⁷ **faveō, ēre, fāvī, fautum** *jsem nakloněn, přízniv; přeji, přispívám, podporuji*
- ⁹ **favus, ī, m** *plástek; med*
- ⁴ **febris, is, f** (ak. -im, abl. -ī) *horečka*
- ▷ ⁱ **Februāriī** (gen. sg.) → **Februārius**
- ⁱ **Februārius, īī, m** *únor*
- ⁵ **fēlix, īcis** *šťastný, příznivý; plodný, úrodný*
- ¹ **fēmina, ae, f** *žena*
- ▷ ¹ **fēminā** (abl. sg.) → **fēmina**
- ▷ ¹ **fēminae** (gen./dat. sg.; nom. pl.) → **fēmina**
- ▷ ¹ **fēminam** (ak. sg.) → **fēmina**
- ▷ ¹ **fēmininum** (ak. sg. m; nom./ak. sg. n) → **fēmininus**
- ¹ **fēmininus, a, um** *ženský*
- ¹⁴ **fenestra, ae, f** *okno; střílna, otvor*

- ⁹ **ferē / fermē** (*adv.*) *asi, skoro, přibližně, téměř; zpravidla, obvykle*
- ¹⁴ **fēria, ae, f** (*středov.*) *den, všední den*
- ▶ ¹⁴ **fēria quarta** *středa*
- ▶ ¹⁴ **Fēria quarta Cinerum** *popelční středa*
- ▶ ¹⁴ **fēria quīnta** *čtvrtek*
- ▶ ¹⁴ **fēria secunda** *pondělí*
- ▶ ¹⁴ **fēria sexta** *pátek*
- ▶ ¹⁴ **fēria tertia** *úterý*
- ^a **fēriae, ārum, f** *svátky, slavnosti; prázdniny*
- ⁹ **fermē** → **ferē**
- ⁴ **ferō, ferre, tulī, lātum** (*imper. fer!*) *nesu, nosím, snáším, trpím; nesu zprávu, říkám*
- ¹⁵ **ferreus, a, um** *železný*
- ⁵ **ferrum, ī, n** *železo; výrobek ze železa, meč, nůž, nůžky, pluh*
- ¹⁶ **fervor, ōris, m** *vřelost, žárlivost, horko, zápal, horlivost, vášně*
- ² **fēstīnō, āre, āvī, ātum** *spěchám, spěšně konám*
- ^a **fēstivitās, ātis, f** *veselost; svátek, slavnost*
- ▷ ³ **fēstīs dē praeceptō** (*abl. časový*) *o přikázaných (zasvěcených) svátcích*
- ³ **fēstum, ī, n** *svátek; slavnost*
- ▶ ³ **fēstum** (*ī, n*) **dē praeceptō** *přikázaný / zasvěcený svátek*
- ⁸ **fēstus, a, um** *sváteční, slavnostní*
- ▷ ¹ **fiat** (*3. os. sg. konj. prez.; → fīō*) *ať se stane, staň se, buď*
- ▷ ³ **fidēlēs** (*nom./ak. pl. m/f*) → **fidēlis**
- ³ **fidēlis, e** *věrný, spolehlivý, věřící*
- ⁷ **fidēs, eī, f** *víra, důvěra, věrnost*
- ⁷ **fīdō, ere, fīsus sum** *věřím, důvěřuji, spoléhám, mám odvalu*
- ¹⁴ **fīdūcia, ae, f** *důvěra, odvaha; spolehlivost; záruka, jistota, zástava*
- ⁷ **fīgō, ere, fīxī, fīxum** *přibízím, upevňuji, připevňuji, vtiskuji*
- ¹² **figulus, ī, m** *hrnčář*
- ^a **figūra, ae, f** *podoba, tvar, postava*
- ² **fīlia, ae, f** *dcera*
- ▷ ¹ **fīlii** (*gen. sg. / nom. pl.*) → **fīlius**
- ▷ ² **fīliō** (*dat./abl. sg.*) → **fīlius**
- ¹⁵ **fīliola, ae, f** *dceruška*
- ¹⁵ **fīliolus, ī, m** *synáček*
- ¹ **fīlius, īi, m** *syn*
- ³ **fīnālis, e** *koncový, konečný, účelový*
- ^a **fīnēs, ium, m** (*→ fīnis*) *hranice, území, končiny*
- ^a **fīngō, ere, fīnxī, fīctum** *tvořím, vytvářím, vyrábím; vymýšlím, představuji si; předstírám*
- ⁴ **fīniō, īre, īvī (īi), ītum** *ohraničuji, omezuji; určuji, stanovím; končím*
- ⁷ **fīnis, is, m** *mez, hranice; konec; cíl, účel*
- ▷ ⁸ **fīnītō ēvangeliō** (*vazba abl. absol.*) *po skončení evangelia / skončiv evangelium*
- ² **fīnītus, a, um** (*part. perf.; → fīniō*) *ukončený, ohraničený, určený, určitý*
- ¹ **fīō, fierī, factus sum** (*pas. ke slovesu faciō*) *stávám se, vznikám, jsem; jsem činěn*
- ⁹ **fīrmē / fīrmīter** *pevně, silně, jistě, statečně*
- ⁹ **fīrmīter** → **fīrmē**
- ¹⁵ **fīrmō, āre, āvī, ātum** *upevňuji, posiluji, utvrzuji, dosvědčuji*
- ⁹ **fīrmus, a, um** *pevný, silný, statečný, jistý*
- ▷ ³ **fīt** (*3. os. sg. ind. prez.*) → **fīō**
- ¹⁵ **fīt, fierī, factum est** (*→ fīō*) *stává se, přihází se*
- ^a **flagellātiō, ōnis, f** *bičování*
- ^a **flagellō, āre, āvī, ātum** *bičuji, mrskám*
- ¹² **flagellum, ī, n** *důtky, řemen*
- ⁵ **flagrāns, antis** *planoucí, hořící, horoucí, vroucí, vášnivý*
- ⁵ **flagrō, āre, āvī, ātum** *planu, hořím*
- ¹⁰ **flamma, ae, f** *plamen, oheň, světlo, žárlivost, vášně, zkáza*
- ¹⁰ **flectō, ere, flexī, flexum** *ohýbám; zaměřuji, dojíím*
- ▷ ³ **flentēs** (*nom./ak. pl. m/f part. prez.; → fleō*) *pláčící / plačící*
- ³ **fleō, ēre, ēvī, ētum** *pláču, naříkám*
- ¹⁷ **flētus, ūs, m** *pláč, nářek; slzy*
- ¹¹ **flōreō, ēre, uī, –** *kvetu, vzkvívám, skvěji se, vynikám*
- ¹⁵ **flōs, flōris, m** *květ, květina; výkvět, okrasa*
- ^a **flūmen, inis, n** *tok, proud, řeka*

- ^a **fluō, ere, flūxī, (fluctum / fluxum)** *plynu, teču, proudím; přetéám, oplývám*
- ¹² **fodiō, ere, fōdī, fossum** *bodám, píchám, kopu*
- ⁶ **foedus, eris, n** *smlouva, úmluva; svazek, ustanovení, zákon*
- ¹⁵ **foliolum, ī, n** *lísteček*
- ¹⁵ **folium, īī, n** *list, lupen*
- ⁴ **fōns, fontis, m** *pramen, zdroj, zřídlo, studánka*
- ¹³ ***for, fārī, fātus sum** *mluvím, pravím, říkám*
- ⁷ **fora, ae, f** (*má jen některé pády*) *dveře*
- ⁷ **forās** (*ak. pl.; → fora*) *ke dveřím, za dveře, z domu, ven*
- ¹² **fore = futūrum esse** (*inf. fut.; → sum*) *že bude*
- ¹² **fore = futūrum esse / factum īrī** (*inf. fut.; → fīō*) *že se stane*
- ¹⁷ **foris, is, f, obyč. pl. forēs, ium, f** *veřej, dveře; pl. veřeje, dveře, vrata*
- ¹³ **forīs** (*abl. pl.; → fora*) *za dveřmi, mimo dům, venku*
- ² **forma, ae, f** *tvar, vzhled, podoba, forma*
- ^a **formārum doctrīna** (*ae, f*) *tvarosloví, morfologie*
- ² **formīca, ae, f** *mravenec*
- ¹⁰ **formō, āre, āvī, ātum** *dávám tvar, utvářím, formuji, vzdělávám*
- ¹⁵ **formula, ae, f** *podoba, pravidlo, předpis, řád*
- ⁹ **fors, abl. forte, f** (*defektivní subst.*) *náhoda, osud*
- ¹¹ **fortasse** *snad, asi, možná, pravěpodobně, nejspíše*
- ⁹ **forte** (*abl. v platnosti adv.; → fors*) *náhodou, snad, právě*
- ⁵ **fortis, e** *pevný, silný, statečný, udatný, rázný*
- ⁴ **fortitūdō, inis, f** *statečnost, síla, udatnost, odvaha, ráznost*
- ⁹ **fortuītō** *náhodou, náhodně, maně*
- ⁹ **fortuītus, a, um** *náhodný, nahodilý, obyčejný, přirozený*
- ² **fortūna, ae, f** *osud, úděl, náhoda, štěstí*
- ² **fortūnae, ārum, f** *statky, majetek, bohatství*
- ^a **fortūnātus, a, um** *šťastný, blažený, pozeňnaný; blahobytný, zámožný, bohatý*
- ^a **forum, ī, n** *náměstí, tržiště; trh, obchod; soud, veřejný život*
- ⁶ **fovea, ae, f** *jáma (k chytání zvířat)*
- ¹⁶ **foveō, ēre, fōvī, fōtum** *zahřívám, podporuji, hledím si, usiluji*
- ¹⁵ **fragilis, e** *křehký, lomivý, praskavý, chabý, nestálý*
- ¹⁶ **frangō, ere, frēgī, frāctum** *lámu, rozlamuji; rozbíjím, ruším*
- ³ **frāter, tris, m** *bratr*
- ³ **frātrēs** (*nom./ak./vok. pl.*) → **frāter**
- ^a **frequēns, entis** *plný, naplněný, hojně navštěvovaný; četný, častý*
- ¹⁴ **frequentō, āre, āvī, ātum** *naplňuji, (hojně) navštěvuji, slavím*
- ^a **Fridericus, ī, m** *Bedřich*
- ¹⁷ **frīgidus, a, um** *studený, chladný, ledový; ztuhlý; mdlý, chabý*
- ¹⁴ **frīgus, oris, n** *mráz, chlad, chladno*
- ³ **frūctum** (*ak. sg.*) → **frūctus**
- ¹ **frūctus, ūs, m** *výnos, užitek, plod, ovoce, úroda*
- ⁹ **frūgālis, e** (*superl. frūgālissimus*) *řádný, pořádný, poctivý; hospodárný, šetrný*
- ^a **frūgālītās, ātis, f** *řádnost, poctivost*
- ⁹ **frūgī** (*neskl.*) *řádný, poctivý, rozumný*
- ³ **frūgifer, era, um** *plodonosný, úrodný, plodný*
- ⁷ **frūmentārius, a, um** *obilní; úrodný*
- ¹³ **fruor, fruī, –, fruitūrus** (*aliqūā rē*) *užívám, požívám, mám užitek; těším se, raduji se z něčeho*
- ¹⁴ **frūx, frūgis, f, v pl. frūgēs, um, f** *plodiny, obilí, ovoce, úroda, užitek*
- ¹¹ **fugiō, ere, fūgī, –** *utíkám, prchám, unikám, vyhýbám se*
- ¹⁵ **fugit (mē), ere, fūgit, –** *je (mi) tajno, neznámo, uniká mi*
- ¹⁵ **fugitīvus, a, um** *uprchlý, zběhlý*
- ³ **fuit** (*3. os. sg. ind. perf.*) → **sum**
- ⁴ **fulgur, uris, n** *blesk, zablesknutí, záře*
- ¹⁵ **fulgurat, āre, āvit, –** *blýská se*
- ¹⁴ **fundāmentum, ī, n** *základ, podklad; hlavní věc*

- ⁹ **funditus** *od základu, do dna, úplně, zcela, nadobro*
- ¹⁴ **fundō, āre, āvī, ātum** *zakládám, upevňuji, utvrzuji*
- ^a **fungor, ī, fūctus sum** *jsem činný, vykonávám; zastávám úřad*
- ¹⁴ **fūniculus, ī, n** *lanko, lano, provázek*
- ⁵ **fūr, fūris, m/f** *zloděj, zlodějka*
- ^a **furor, ōris, m** *zuřivost, zběsilost, šílenství*
- ¹⁵ **fūrōr, ārī, ātus sum** *kradu; lstivě jednám*
- ⁹ **fūrtim** *pokradmu, potají, lstivě, úskočně*
- ² **futūrum, ī, n** *budoucí čas, budoucnost*
- ² **futūrus, a, um** *budoucí, příští, nastávající*

G

- ¹⁷ **G.** / častěji **C.** (zkr.) → **Gāius**
- ⁵ **Gabriēl, ēlis, m** *Gabriel*
- ¹⁷ **Gāius, ī, m** *Gaius, římské osobní jméno (předejmení)*
- ^a **Galatae, ārum, m** *Galat'ané, Galatštit, obyvatelé Galacie v Malé Asii*
- ⁶ **Galilaea, ae, f** *Galilea (severní Palestina)*
- ¹⁷ **Galilaeī, ōrum, m** *Galilejci, Galilejštit, obyvatelé severní Palestiny*
- ¹⁷ **Galilaeus, a, um** *galilejský*
- ¹⁶ **gallīna, ae, f** *slepice*
- ⁵ **gaudeō, ēre, gāvīsus sum** *raduji se, těším se*
- ⁴ **gaudium, īī, n** *radost, potěšení, veselí*
- ⁶ **gelū, ūs, abl.** *gelū [defekt.], n* *led, mráz*
- ▷ ³ **gementēs** (nom./ak. pl. m/f part. přez.; → gemō) *lkající, sténající, nařikající*
- ³ **gemō, ere, uī, itum** *lkám, sténám, nařikám*
- ¹⁴ **generālis, e** *rodový; obecný, všeobecný*
- ⁴ **generātiō, ōnis, f** *plození; pokolení, generace*
- ¹¹ **generō, āre, āvī, ātum** *plodím, rodím*
- ^a **genesis, is, f** (řec.) *narození, původ, rod, stvoření*
- ^a **Genesis, is, f** *Genesis / Genese, první kniha Mojžíšova*
- ² **genetīvus** → **genitīvus**
- ² **genetrīx / genitrīx, īcis, f** *rodička, matka*
- ¹⁰ **genimen, inis, n** *plod, plemeno, rod, pokolení*
- ² **genitīvus / genetīvus, a, um** *vrozený, přirozený, rodinný*
- ² **genitīvus / genetīvus, ī, m** *genitiv, 2. pád*
- ⁵ **genitor, ōris, m** *ploditel, otec; tvůrce*
- ² **genitrīx** → **genetrīx**
- ⁶ **gēns, gentis, f** *rod, kmen, národ*
- ^a **gentīlis, e** *patřící k témuž rodu, příbuzný, rodový; pohanský*
- ^a **gentīlis, is, m** *člen rodu, příbuzný; pohan*
- ⁶ **genū, ūs, n** *koleno*
- ▶ ¹⁰ **genua flectō** (ere, xī, xum) *ohýbám kolena, poklekám*
- ¹¹ **genūflectō, ere, flexī, flexum** *klekám, poklekám, ohýbám koleno*
- ▷ ⁵ **genuistī** (2. os. sg. ind. perf. akt.) → **gignō**
- ² **genus, eris, n** *rod, původ, potomstvo, pokolení*
- ¹⁵ **Germānia, ae, f** *Germánie, země osídlená Germány*
- ⁸ **germinō, āre, āvī, ātum** *pučím, vyrážím*
- ⁷ **gerō, ere, gessī, gestum** *nesu, vedu, konám, spravuji, počínám si*
- ² **gerundium, īī, n** *gerundium, slovesné substantivum s aktivním významem (jen v nepřímých pádech)*
- ² **gerundīvum, ī, n** *gerundivum, slovesné adjektivum s pasivním významem*
- ⁷ **gesta, ōrum, n** (→ gerō) *vykonané věci, činy*
- ^a **Gethsēmanī, neskl., m** *Getsemany, zahrada Getsemanská*
- ⁵ **gignō, ere, genuī, genitum** *plodím, rodím*
- ^a **gladiātor, ōris, m** *gladiátor, šermíř*
- ¹² **gladius, īī, m** *meč*
- ⁱ **glōria, ae, f** *sláva, čest*
- ▷ ⁱ **glōriam** (ak. sg.) → **glōria**
- ¹⁴ **glōrificātiō, ōnis, f** *oslavování, oslavení, oslava*
- ⁴ **glōrificō, āre, āvī, ātum** *oslavuji*
- ¹⁰ **glōrior, ārī, ātus sum** *honosím se, chlubím se*
- ⁴ **glōriōsus, a, um** *slavný, honosný; chlubivý, pyšný*
- ⁹ **gracilis, e** *hubený, štíhlý, útlý, jemný, prostý*
- ⁹ **gradātīm** *krok za krokem, postupně*

- ⁹ **gradātiō, ōnis, f** stupňovité zvyšování, stupňování
- ⁹ **gradus, ūs, m** krok, stupeň, postavení, hodnost, důstojnost
- ⁹ **gradus comparātivus** druhý stupeň, komparativ (gram.)
- ⁹ **gradus elātivus** elativ (superlativ označující vysoký stupeň vlastnosti bez srovnávání)
- ⁹ **gradus positivus** první stupeň, pozitiv (gram.)
- ⁹ **gradus superlātivus** třetí stupeň, superlativ (gram.)
- ^a **Graecē** řecky
- ² **Graecus, a, um** řecký
- ⁹ **Graecus, ī, m** Řek
- ▷ ¹ **grammatica** (nom. sg. f; nom./ak. pl. n) → **grammaticus**
- ^a **grammatica, ae, f** mluvnice; věda mluvnická, jazykověda, filologie
- ¹ **grammaticus, a, um** mluvnický, gramatický
- ¹⁵ **grandinat, āre, āvit, –** padají kroupy
- ¹⁵ **grandis, e** veliký, mohutný, vážný
- ¹ **grātia, ae, f** vděk, dík, půvab; milost
- ▷ ¹ **grātiā** (abl. sg.) → **grātiā**
- ¹³ **grātiā** (předl. s gen. – klade se za jméno) kvůli, pro, za
- ⁴ **grātiās agō** (agere, ēgī, āctum) vzdávám díky, díky činím, děkuji
- ⁵ **grātīs = grātiīs** (abl. pl.; → grātia) «za pouhé díky», zdarma, z lásky, bezplatně
- ⁹ **grātuītō** zdarma, zadarmo
- ⁹ **grātuītus, a, um** nezištný, dobrovolný, bezplatný, činící zdarma
- ⁶ **grātus, a, um** půvabný; milý, příjemný, vítaný; vděčný
- ⁵ **gravis, e** těžký; vážný, důležitý, důrazný, pádný, významný
- ¹⁶ **graviter** těžce; vážně, důstojně, důrazně; tvrdě, přísně
- ⁴ **grex, gregis, m** stádo; dav, zástup
- ¹⁵ **gubernāculum, ī, n** kormidlo, řízení, vláda
- ⁸ **gubernō, āre, āvī, ātum** kormidluji, řídím, spravuji, vládnu
- ⁶ **gustō, āre, āvī, ātum** chutnám, okouším, zakouším

- ^a **gustus, ūs, m** chuť (smysl), chutnání; záliba, vkus
- ^a **gutta, ae, f** kapka
- ^a **guttur, uturis** chřtán, hrdlo

H

- ^a **Habacūc, neskl., m** Habakuk, starozákonní prorok
- ³ **habeō, ēre, uī, itum** mám, držím v majetku; pokládám za něco; ovládám, konám, pořádám
- ^a **habitātiō, ōnis, f** bydlení, přebývání, obydlí, příbytek, byt
- ² **habitō, āre, āvī, ātum** obývám, bydlím, přebývám, zdržuji se
- ^a **habitūdō, inis, f** poměr, vztah, postoj, stanovisko; stav, zvyklost, mrav, způsob; podoba, vzhled
- ¹⁵ **habitus, a, um** (part. perf. pas.; → habeō) držený, chovaný, živěný
- ▷ ³ **hāc** (abl. sg. f) → **hic, haec, hoc**
- ▷ ⁶ **haec** (nom. sg. f; nom. pl. f; nom./ak. pl. n) → **hic, haec, hoc**
- ¹² **hālitus, ūs, m** dech, výdech, pára
- ¹⁷ **Hannibal, alis, m** Hannibal, vojevůdce kartaginský za druhé války punské (218–201 př. Kr.)
- ⁶ **harundō / arundō, inis, f** třtina, rákos; rybářský prut; píšťala
- ⁴ **hauriō, īre, hausī, haustum** čerpám, nabírám
- ¹³ **havē, havēte** → **avē, avēte**
- ¹⁴ **hebdomada, ae, f** → **hebdomas**
- ¹⁴ **Hebdomada sāncta** svatý týden
- ¹⁴ **hebdomas, adis / hebdomada, ae, f** sedmička; týden
- ³ **Hebraeī, ōrum, m** Hebreové, Židé
- ³ **Hebraeus, a, um** hebrejský, židovský
- ³ **heia (hēia) → eia (ēia)**
- ^a **Henricus, ī, m** Jindřich
- ⁷ **herba, ae, f** bylina, rostlina; trávník
- ⁹ **herī** včera
- ¹⁷ **Hērōdēs, is, m** Herodes: Herodes Veliký (král judský, 37 – 4 př. Kr.); Herodes Antipas (tetrarcha v Galileji, 4 př. Kr. – 39 po Kr.)
- ³ **Hēva (Heva) → Ēva (Eva)**

- ^a **hiberna, ōrum, n** zimní tábor, ležení
- ¹¹ **hic** zde, tady, tu; nato, potom
- ³ **hic, haec, hoc** (gen. huius, dat. huic) tento, ten zde, ten náš; tento nynější, přítomný; takový
- ⁶ **hiems, hiemis, f** zima, zimní období; zimní počasí, zimní bouře
- ¹⁷ **Hierosolyma, ōrum, n** Jeruzalém
- ¹² **hinc** (adv.) odtud, odsud, od této doby, potom, proto
- ^a **Hispanicus, a, um** hispanský, španělský
- ² **historia, ae, f** zkoumání, bádání; dějiny, dějepis, historie
- ¹⁵ **historicus, a, um** (z řec.) dějepisný, historický
- ▷ ³ **hoc** (nom./ak. sg. n) → **hic, haec, hoc**
- ▷ ⁸ **hōc** (abl. sg. m/n) → **hic, haec, hoc**
- ¹ **hodiē** dnes; dodnes; nyní, teď
- ¹¹ **holocaustum, ī, n** (řec.) celopal, zápalná oběť
- ¹⁷ **Homērus, ī, m** Homéros / Homér, slavný epický básník řecký (asi 9. stol. př. Kr.)
- ⁴ **homō, inis, m** člověk
- ^a **honestās, ātis, f** čest, čestnost, důstojnost, vážnost
- ⁹ **honestus, a, um** čestný, počestný, důstojný, vážený, ctihodný
- ² **honor, ōris, m / honōs, ōris, m** čest, úcta, pocta, vážnost, čestný úřad
- ▷ ² **honōrem** (ak. sg.) → **honor**
- ▶ ¹³ **honōris causā** pro poctu, na důkaz úcty, z projevu uznání; čestný
- ⁹ **honōs, ōris, m** → **honor**
- ¹ **hōra, ae, f** (určitá) doba, hodina, čas
- ▷ ¹ **hōrā** (abl. sg.) → **hōra**
- ⁷ **horribilis, e** hrozný, strašný, děsivý
- ¹⁶ **horridus, a, um** hrozný, strašný, děsivý, divoký
- ¹⁰ **hortātīvus, a, um** povzbudivý, vybízecí
- ¹⁵ **Hortēnsius, iī, m** Hortensius, rodové jméno římské
- ⁵ **hortor, āri, ātus sum** povzbuzuji, vybízím, napomínám
- ³ **hortus, ī, m** zahrada
- ² **hosanna!** neskl. (hebr.) hosana! (liturgická formule, radostný, oslavný výkřik)

- ¹⁷ **hospēs, itis, m** host; hostitel; pohostinný přítel
- ¹¹ **hostia, ae, f** žertva, oběť; hostie
- ⁴ **hostis, is, m/f** cizinec / cizinka; nepřítel, protivník
- ⁶ **hūc** sem, až sem, tak daleko
- ¹⁴ **hūc - illūc** sem - tam
- ⁹ **hūmānē** (adv.; → hūmānus) lidský, polidsku, rozumně
- ⁹ **hūmāniter** lidsky, přátelsky
- ⁶ **hūmānus, a, um** lidský, jemný, ušlechtilý, vzdělaný
- ▷ ⁶ **humī** (lok.; → humus) na zemi
- ⁶ **humiliō, āre, āvī, ātum** ponížuji, pokořuji
- ⁵ **humilis, e** nízký, ponížený, pokorný
- ⁸ **humilitās, ātis, f** nízkost, poníženost, pokora
- ▷ ⁶ **humō** (abl.; → humus) se země
- ▷ ⁶ **humum** (ak.; → humus) na zem
- ³ **humus, ī, f** země, hlína, půda
- ▷ ⁹ **hunc** (ak. sg. m.) → **hic, haec, hoc**
- ⁴ **hymnus, ī, m** chvalozpěv, hymnus
- ¹¹ **hyssōpum, ī, n / hyssōpus, ī, f** (řec.) yzop (rostlina s kořenovou vůní)

I

- ¹⁴ **I** římská číslice 1
- ¹³ **iaceō, ēre, uī, -** ležím; jsem položen, rozkládám se
- ¹³ **Iacōbus, ī, m** Jakub
- ¹⁵ **iactitō, āre, āvī, ātum** nadhazuji, přetřásám, stále opakuji
- ^a **iactō, āre, āvī, ātum** házím, metám, zmítám; honosím se, chlubím se; přetřásám, hovořím
- ⁵ **iaculātōrius, a, um** střelný, házecí
- ¹ **iam** již, už, teď, tu
- ⁷ **iānua, ae, f** brána, vchod, dveře
- ¹⁴ **Iānuārius, iī, m** leden
- ¹¹ **ibi / ibī** tam, na tom místě; tu, tehdy
- ¹² **ibi - ubi** tam - kde
- ^a **ibīdem** tamtéž, na téže místě
- ⁶ **īdem, eadem, idem** (zájm. ukazovací) týž, tentýž, právě ten

- ³ **ideō proto**
- ⁵ **idipsum** [id + ipsum (ak. sg. n)]; (adv.) *totéž, stejně, zároveň*
- ⁹ **idōneus, a, um** *vhodný, způsobilý, schopný*
- ⁶ **Īdūs, Īduum, f** *Idy* (v římském kalendáři 13. nebo 15. den v měsíci)
- ¹⁷ **iēiūnō, āre, āvī, ātum** *postím se*
- ^a **Ieremiās, ae, m** *Jeremiáš, starozákonní prorok*
- ² **Ierūsālēm, neskl., f** *Jeruzalém*
- ¹ **Iēsūs, ū, m** *Ježíš*
- ¹³ **igitur tedy, zkrátka, potom**
- ¹⁷ **Ignātius, iī, m** *Ignác*
- ¹⁵ **igneus, a, um** *ohnivý, žhavý, ohňový*
- ⁴ **ignis, is, m** *oheň, plamen, požár, žár*
- ¹² **ignōminia, ae, f** *bezectnost, hanba, potupa*
- ^a **ignōrō, āre, āvī, ātum** *nevím, neznám*
- ^a **ignōscō, ere, nōvī, nōtum** *odpouštím, promíjím*
- ³ **ille, illa, illud** (gen. illius, dat. illi) *onen; on, ten; onen slavný, známý, proslulý*
- ▷ ⁸ **illī** (dat. sg. m/f/n; nom. pl. m) → **ille**
- ¹⁵ **illicitus, a, um** *nedovolený*
- ¹⁶ **illigō, āre, āvī, ātum** *svazuji, zaplétám, omotávám, poutám, podrobuji si*
- ▷ ⁸ **illīs** (dat./abl. pl. m/f/n) → **ille**
- ▷ ⁸ **illō** (abl. sg. m/n) → **ille**
- ▷ ³ **illōs** (ak. pl. m) → **ille**
- ¹⁵ **illūcescit, ere, illūxit, –** *svítá, rozednívá se*
- ▷ ⁵ **illud** (nom./ak. sg. n) → **ille**
- ▶ ¹⁰ **illud Augustīnī** (onen) *známý / slavný / proslulý výrok Augustiniův*
- ▷ ⁷ **illum** (ak. sg. m) → **ille**
- ⁸ **illūminō, āre, āvī, ātum** *osvětluji*
- ⁵ **illūstrātiō, ōnis, f** *osvětlení, objasnění*
- ¹⁵ **illūstrō, āre, āvī, ātum** *osvětluji, vysvětluji, objasňuji*
- ⁴ **imāgō, inis, f** *obraz, podobizna, socha; podoba, postava; představa, ideál; přízrak, vidina*
- ^a **imber, bris, m** *děšť, liják*
- ¹⁰ **imitātiō, ōnis, f** *napodobování, napodobení, následování*
- ⁷ **imitor, āri, ātus sum** *napodobuji*
- ⁹ **immaculātus, a, um** *neposkvrněný, bez poskvrny*
- ⁹ **immāne** (adv.; → immānis) *hrozně, strašlivě*
- ⁹ **immānis, e** *strašný, hrozný, nesmírný, obrovský*
- ⁵ **immemor, oris** (gen. pl. -um) *alicuius rei* (gen.) *nepamětlivý (něčeho), nemyslíci (na něco)*
- ¹⁵ **immēnsus, ī, n** *nekonečný prostor, nesmírný rozsah*
- ¹⁵ **immēnsus, a, um** *nezměrný, nesmírný, nekonečný, ohromný*
- ¹⁵ **immergō, ere, mersī mersum** *ponořuji, potápím*
- ¹⁵ **immō** *ano, ba docela, dokonce*
- ¹³ **immolō, āre, āvī, ātum** *obětuji*
- ¹⁵ **immortālis, e** *nesmrtelný*
- ¹⁵ **immortālītās, ātis, f** *nesmrtelnost*
- ¹¹ **immunditia, ae, f** *nečistota*
- ¹⁷ **immundus, a, um** *nečistý, špinavý, sprostý*
- ¹⁰ **impediō, īre, īvī (iī), ītum** (s ak.: aliquem aliquid) *poutám, zaplétám; překážím, zdržuji, zabraňuji (někomu v něčem)*
- ¹⁶ **impendeō, ēre, –, –** (alicui rei) *vísím (nad něčím), hrozím, ohrožuji*
- ^a **impēnsa, ae, f** *náklad; vynaložené peníze*
- ^a **impēnsae, arum, f** *útray*
- ² **imperātīvus, a, um** *rozkazovací*
- ² **imperātīvus, ī, m** *imperativ, rozkazovací způsob*
- ¹⁵ **imperātor, ōris, m** *velitel, vojevůdce; panovník, císař*
- ▷ ⁸ **imperet** (3. os. sg. konj. prez. akt.; → imperō) *ať přikáže*
- ² **imperfectum, ī, n** *imperfektum, minulý čas nedokonavý*
- ² **imperfectus, a, um** *nedokončený, nedodělaný, nedokonalý*
- ³ **imperium, iī, n** *rozkaz, nařízení, vláda, moc*
- ² **imperō, āre, āvī, ātum** *rozkazuji, poroučím, velím, vládnu*
- ¹⁵ **impersōnālis, e** *neosobní*
- ¹⁰ **impetrō, āre, āvī, ātum** *dosahuji, docházím něčeho*

- ¹¹ **impius, a, um** bezbožný, bohaprázdný, zločinný
- ⁴ **impleō, ēre, ēvī, ētum** naplňuji, vyplňuji
- ⁶ **implōrō, āre, āvī, ātum** dovolávám se (s plá-
čem), úpěnlivě prosím
- ¹¹ **impōnō, ere, posuī, positum** vkládám,
pokládám, ukládám, nakládám
- ⁸ **importūnē** (adv.; → importūnus) obtížně,
bezohledně, nevhodně; nevhod, nevčas
- ⁸ **importūnus, a, um** obtížný, bezohledný,
nevhodný, necitelný
- ^a **impressiō, ōnis, f** vtisknutí, vlačení, vytištění;
tiskárna; vjem, dojem; výraz, výslovnost
- ¹² **imprimō, ere, pressī, pressum** vtiskuji,
vlačuji; tisknu
- ⁹ **īmus, a, um** (superl.; → īferus) nejnižší,
nejhlubší, nejdolejší, nejspodnější
- ¹ **in** (předl. s abl.) v, ve, na, mezi (na otázku kde?)
- ¹ **in** (předl. s ak.) do, v, na, proti, vůči, až do (na
otázku kam?)
- ¹⁴ **in memoriā** o památce / v den památky
- ¹⁴ **in vigiliā** o / ve vigilií
- ⁸ **inānis, e** prázdný, marný, planý, nicotný,
bezvýznamný
- ² **incarnātiō, ōnis, f** vtělení
- ▷ ² **incarnātiōnem** (ak. sg.) → **incarnātiō**
- ⁷ **incarnō, āre, āvī, ātum** vtěluji; pas. vtěluji se,
přijímám tělo
- ^a **incendō, ere, cendī, cēsum** zapaluji, spaluji;
rozpaluji, rozněcuji, podněcuji
- ¹⁵ **inchoātīvus** → **inchoātīvus**
- ¹⁵ **inchoō** → **incohō**
- ¹⁵ **incidō, ere, cidī, -** (in + cadō) vpadám,
upadám, vyskytuji se, propukám
- ⁴ **incipiō, ere, cēpī, ceptum** začínám, počínám,
podnikám
- ¹³ **inclāmō, āre, āvī, ātum** vykřikuji, volám,
zvolám
- ¹⁵ **inclīnō, āre, āvī, ātum** skláním, nakláním
- ¹² **inclitus, a, um** slavný, slovutný
- ^a **inclūsivē** (adv.) včetně, v to počítaje, v to
zahrnuje
- ¹⁵ **incohātīvus / inchoātīvus, a, um** počínavý
- ¹⁵ **incohō / inchoō, āre, āvī, ātum** počínám,
začínám
- ¹¹ **incontāminātus, a, um** neposkrvněný
- ⁷ **incrēdibilis, e** neuvěřitelný
- ¹³ **incrēdulus, a, um** nevěřící
- ⁸ **increpō, āre, uī, itum** zazvučím, zařinčím;
(s ak.) obořuji se, laji, kárám
- ¹⁷ **incumbō, ere, cubuī, cubitum** uléhám,
naléhám, opírám se; oddávám se, usiluji
- ¹⁰ **incurvō, āre, āvī, ātum** ohýbám, křivím;
otáčím, obracím, zaměřuji
- ⁸ **inde** (adv.) odtud; od té doby, nato, potom;
proto
- ¹² **inde / hinc – unde** odtud – odkud
- ^a **indēclīnābilis, e** nezměnitelný, stálý; gram.
neohebný, nesklonný
- ¹¹ **indēfīnītus, a, um** neurčený, neurčitý
- ¹⁰ **indēlēbilis, e** nezničitelný, nezrušitelný,
nepomíjející, trvalý
- ¹ **index, icis, m** ukazatel, seznam, rejstřík,
obsah
- ² **indicātīvus, ī, m** oznamovací způsob, indikativ
- ¹⁷ **indifferēns, entis** nerozlišený, lhostejný,
nezaujaty
- ¹⁵ **indigeō, ēre, indiguī, -** (s gen. i abl.) mám
nedostatek, nouzi, potřebuji
- ¹¹ **indignē** (adv.; → indignus) nehodně, nedůstojně
- ¹¹ **indignus, a, um** nehodný, nezasluhující,
nedůstojný
- ¹⁵ **indō, ere, didī, ditum** dávám do něčeho,
vkládám, vpravuji
- ▷ ¹ **indūcās** (2. os. sg. konj. prez. akt.; → indūcō) ať
uvedeš / ať uvádíš / uveď
- ¹ **indūcō, ere, dūxī, ductum** uvádím, zavádím,
přivádím
- ^a **industria, ae, f** píle, příčinnost, pracovitost
- ⁴ **inebriō, āre, āvī, ātum** opíjím, opájím
- ¹⁴ **ineō, inīre, inī, initum** vcházím, vstupuji,
začínám
- ⁶ **īnfāns, antis** nemluvící, neumějící mluvit,
němý
- ⁶ **īnfāns, antis, m/f** nemluvně, dítě
- ¹⁰ **īnfēlix, icis** nešťastný, neblahý

- ⁸ **īnferī, ōrum, m** (→ īnferus) *obyvatelé podsvětí; podsvětí, peklo*
- ⁹ **īnferior, ius** (kompar.; → īnferus) *nižší, níže postavený, dolejší, slabší*
- ⁷ **īnfernum, ī, n** *peklo, podsvětí*
- ⁷ **īnfernus, a, um** *dolní, podzemní, podsvětní*
- ¹⁴ **īnferō, īnferre, intulī, illātum** *vnáším, přináším*
- ⁸ **īnferus, a, um** *dolní, spodní, podsvětní*
- ¹⁶ **īnfidēlis, e** *nevěrný, věrolomný, nevěřící*
- ¹⁵ **īnfīdus, a, um** *nevěrný, nespolehlivý*
- ⁹ **īnfīmus / īmus, a, um** (superl.; → īnferus) *nejnižší, nejspodnější, nejubožejší*
- ² **īnfīnītīvus, a, um** *neurčitý, infinitivní*
- ² **īnfīnītīvus, ī, m** *infinitiv, neurčitý způsob*
- ¹⁵ **īnfīnītus, a, um** *nekonečný, neomezený, neohraničený*
- ¹² **īnfirmitās, ātis, f** *slabost, bezmocnost, nemoc*
- ¹³ **īnfirmus, a, um** *nepevný, slabý, chabý, nemocný*
- ^a **īnfixum, ī, n** *vsuvka, vložka; vsunutá hláska, infix*
- ⁵ **īnflammō, āre, āvī, ātum** *zapaluji, rozněcuji*
- ¹³ **īnfrā** (adv. a předl. s ak.; opak → suprā) *dole, vespod, nízko; pod, níže; po (dobu), za, mezi*
- ▷ ² **īnfunde** (imper. 2. os. sg.) → **īnfundō**
- ² **īnfundō, ere, fūdī, fūsum** *vlévám, nalévám, vpouštím, rozlévám*
- ⁵ **ingenium, īi, n** *vrozená povaha, schopnost, nadání, talent*
- ¹⁴ **ingēns, entis** *nesmírný, ohromný, obrovský, převeliký*
- ³ **īngrātus, a, um** *nemilý, nevítaný, nevděčný*
- ¹⁵ **īngredior, gredī, gressus sum** *vkročuji, vstupuji, vcházím*
- ¹¹ **īnhūmānē** (adv.; → inhūmānus) *nelidsky, ukrutně, drsně*
- ¹¹ **īnhūmānus, a, um** *nelidský, ukrutný, drsný, nevzdělaný*
- ⁸ **īnimīcus, a, um** *nepřátelský, nepřítel, škodlivý, zhoubný*
- ⁸ **īnimīcus, ī, m** *nepřítel, odpůrce, protivník*
- ⁴ **īnīquitās, ātis, f** *nerovnost, nepravost, nespravedlnost*
- ¹¹ **īnīquus, a, um** *nerovný, nestejný, nepravý, nespravedlivý*
- ▷ ⁴ **īnitiālēs** (nom./ak. pl. m/f) → **īnitiālis**
- ⁴ **īnitiālis, e** *počáteční, začáteční; vstupní*
- ⁸ **īnitium, īi, n** *počátek, začátek, původ*
- ¹⁵ **īniūria, ae, f** *křivda, bezprávi, příkoří, ublížení, urážka*
- ⁶ **īniussū** (s gen.) *proti rozkazu, bez rozkazu*
- ¹ **īniūstus, a, um** *nespravedlivý, bezprávný, protiprávní*
- ⁷ **īnnocēns, entis** *nevinný, bezúhonný, nezištný, neškodný*
- ¹¹ **īnnocentia, ae, f** *nevinnost, bezúhonnost, nezištnost, neškodnost*
- ¹¹ **īnnovō, āre, āvī, ātum** *obnovuji*
- ¹⁷ **īnnoxius, a, um** *neškodný, nevinný, nezaviněný, neporušený*
- ⁵ **īnops, opis** (gen. pl. inopum) *bezmocný, ubohý, nucný*
- ¹³ **īnquam, inquit** (defektivní sloveso) *pravím, povídám, dím, řku*
- ¹⁵ **īnscrībō, ere, scrīpsī, scrīptum** *vpisuji, nadepisuji, označuji, zapisuji*
- ¹⁷ **īnserviō, īre, īvī (īi), ītum** *jsem k službám, prokazuji služby, sloužím, přičiňuji se*
- ² **īnsīdiae, ārum, f** *záloha, léčka, nástrahy, úklady*
- ^a **īnsigne, is, n** (→ īnsignis) *znak, odznak (čestný, úřední); erb*
- ^a **īnsignia, ium, n** (→ īnsigne) *(vladařské, rektorské) insigne*
- ^a **īnsignis, e** *označený, význačný, významný, znamenitý, vynikající*
- ¹³ **īnsipiēns, entis** *nerozumný, nemoudrý, pošetilý*
- ¹⁴ **īnstauro, āre, āvī, ātum** *obnovuji, opět zřizuji, znovuzřizuji; pořádám*
- ⁱ **īnstitūtīō, ōnis, f** *zařízení, vyučování, vzdělávání; návod, nauka*
- ▷ **īnstitūtīōne** (abl. sg.) → **īnstitūtīō**
- ⁱ **īnstitūtum, ī, n** *ustanovení, nařízení; zařízení, ústav, institut*
- ⁸ **īnstō, āre, stitī, –, statūrus** *stojím, trvám na něčem; naléhám, tísním, útočím*

- ¹⁴ **īnstrūctiō, ōnis, f** zřízení, vystavení, uspořádání, poučení
- ^a **īnstrūctus, a, um** (*part. perf.*; → *instruō*) spořádaný, opatřený, vybavený, vystrojený, vyzbrojený, poučený
- ² **īnstrūmentālis, e** nástrojový
- ² **īnstrūmentālis, is, m** instrumentál, 7. pád (v češtině)
- ^a **īnstrūmentum, ī, n** náradí, nástroj; prostředek
- ^a **īnstruō, ere, strūxī, strūctum** stavím, zřizuji, pořádám; vybavuji, opatřuji, zřizuji; poučuji, vzdělávám
- ¹⁷ **īnsufflō, āre, āvī, ātum** vydechuji, dýchám / dechnu na ...; vdechuji, vštěpuji
- ³ **īnsula, ae, f** ostrov
- ¹² **īnsum, īnesse, īnfui, –** jsem v něčem, jsem uvnitř, jsem obsažen
- ^a **īntegritās, ātis, f** neporušenost, bezúhonnost, čistota, poctivost
- ¹⁰ **īntellēctus, ūs, m** pochopení, porozumění, rozum, intelekt
- ⁵ **īntelligentia / intelligentia, ae, f** chápavost, poznání, porozumění
- ¹³ **īntellegō, ere, lēxī, lēctum** rozeznávám, poznávám, chápu, rozumím
- ⁵ **īntelligentia → intelligentia**
- ^a **īntemerātus, a, um** neposkrvněný, čistý
- ^a **īntendō, ere, tendī, tentum / tēsum** napínám, vztahuji, usiluji; namáhám se, mířím
- ¹⁰ **īntentiō, ōnis, f** napětí, úsilí, pozornost, záměr, úmysl
- ⁹ **īnter** (*předl. s ak.*) mezi, uprostřed; mezitím, za, během, průběhem
- ¹⁵ **īntercēdō, ere, cessī, cessum** vstupuji v / mezi něco, zakročuji, přimlouvám se, zaručuji se
- ¹⁷ **īntercessiō, ōnis, f** zprostředkování, zakročení; přímluva
- ¹⁵ **īnterdīcō, ere, dīxī, dictum** zakazuji, zapovídám
- ¹⁴ **īntereō, interīre, interīī, interitum** zacházím, zanikám, hynu
- ¹⁵ **īnterest, esse, fuit, –** (*patris, meā ...*) záleží (otci, mně ...)
- ¹² **īnterficiō, ere, fēcī, fectum** usmrcuji, zabývám, vraždím
- ⁸ **īnteriectiō, ōnis, f** citoslovce
- ⁹ **īnterior, ius** (*gen. interiōris*) vnitřnější, vnitřní
- ⁹ **īnternus, a, um** vnitřní; domácí
- ³ **īnterpellandum → ad īnterpellandum**
- ³ **īnterpellō, āre, āvī, ātum** přerušuji, namítám, dotazuji se; zastávám se
- ▷ ¹ **īnterpretandī** (*gen. sg. m/n; nom. pl. m*) → **īnterpretandus**
- ¹ **īnterpretandus, a, um** (*gerundivum*; → *īnterpretor*) mající být vyložen, tlumočen, přeložen
- ¹ **īnterpretor, ārī, ātus sum** vykládám, tlumočím, překládám
- ¹¹ **īnterrogātīvus, a, um** tázací
- ³ **īnterrogō, āre, āvī, ātum** ptám se, dotazuji se, vyslýchám
- ⁷ **īnterrumpō, ere, rūpī, ruptum** přetrhávám, strhávám, přerušuji; bořím
- ¹² **īntersum, esse, fui, –** jsem mezi něčím, jsem při něčem, účastním se
- ⁹ **īntimus, a, um** (*superl.*; → *īnterior*) nejvnitřnější, nejhlubší, nejtajnější, nejdůvěrnější
- ¹ **īnrā** (*předl. s ak.*; opak → *extrā*) uvnitř, dovnitř; v, za, po (dobu)
- ¹⁴ **īntrinsecus** (*adv.*) vnitřně, zevnitř, uvnitř, dovnitř
- ¹⁴ **īntrinsecus, a, um** (*středov.*) vnitřní
- ¹⁴ **īnrō** (*adv.*) dovnitř
- ⁷ **īnrō, āre, āvī, ātum** vstupuji, vcházím
- ¹³ **īnrōdūcō, ere, dūxī, ductum** uvádím (dovnitř)
- ⁱ **īnrōductiō, ōnis, f** uvedení, uvádění, úvod
- ¹⁰ **īntroēō, īre, īī, itum** vcházím, vstupuji (dovnitř)
- ▷ ¹⁰ **īntroībunt** (3. os. pl. ind. fut. I) → **īntroēō**
- ^a **īnvādō, ere, sī, sum** vcházím, vtrhnu, vpadnu, napadám, přepadám
- ⁴ **īnveniō, īre, vēnī, ventum** nalézám, vynalézám, přicházím na něco
- ^a **īnventiō, ōnis, f** nalezení, vynalezení, vynález
- ⁴ **īnvestigō, āre, āvī, ātum** stopuji, slídím, pátrám, zkoumám, bádám
- ¹⁵ **īnveterāscō, ere, veterāvī, –** stárnu, zastarávám; zakořeňuji se
- ¹⁵ **īnveterō, āre, āvī, ātum** nechávám zestárnout / zastarat; pas. stárnu

- ⁵ **invicem** (*adv.*) *střídavě, navzájem, vzájemně; spolu, mezi sebou*
- ⁷ **invictus**, **a**, **um** *nepřemožený*
- ¹⁶ **invigilō**, **āre**, **āvī**, **ātum** *bdím, starám se, pečuji o něco*
- ⁷ **invīsibilis**, **e** *neviditelný*
- ^a **invītātiō**, **ōnis**, **f** *pozvání; vybídnutí, pobídka, výzva*
- ³ **invītō**, **āre**, **āvī**, **ātum** *zvu, vyzývám, pobízím*
- ¹⁷ **invītus**, **a**, **um** *nedobrovolný, proti vůli, nerad, nechtě*
- ⁶ **invocātiō**, **ōnis**, **f** *vzývání, invokace*
- ¹⁶ **invocō**, **āre**, **āvī**, **ātum** *volám na pomoc, vyzývám*
- ⁱ **Iōannēs**, **is**, **m** *Jan*
- ^a **Iōb**, *neskl.*, **m** *Job*
- ^a **Iōēl**, *neskl.* / **Iōēl**, **Iōēlis**, **m** *Joel, starozákonní prorok*
- ^a **Iōnās**, **ae**, **m** *Jonáš, starozákonní prorok*
- ¹⁶ **Iordānēs** / **Iordānis**, **is**, **m** *Jordán, hlavní řeka v Palestině*
- ⁷ **Iōsēph**, *neskl.*, **m** / **Iōsēphus**, **ī**, **m** *Josef*
- ^a **Iōsuē**, *neskl.*, **m** *Jozue*
- ▷ ¹⁴ **Iovis** (*gen. sg.*) → **Iūppiter**
- ⁵ **ipse**, **ipsa**, **ipsum** (*gen. ipsius, dat. ipsi*) *sám, on sám, právě on*
- ▷ ⁸ **ipsius** (*gen. sg. m/f/n*) → **ipse**
- ▷ ⁵ **ipsum** (*ak. sg. m; nom./ak. sg. n*) → **ipse**
- ⁷ **īra**, **ae**, **f** *hněv, zlost, rozhořčení, vztek*
- ¹⁶ **īrācundia**, **ae**, **f** *hněvivost, prchlivost, popudlivost, zlost*
- ¹⁵ **īrāscor**, **ī**, **īrātus sum** *hněvám se, zlobím se*
- ▷ ⁷ **īrī** (*inf. prez. pas.*) → **eō**, **īre** ...
- ¹⁰ **irreālis**, **e** *neskutečný*
- ⁹ **irrēgulāris**, **e** *nepravidelný; neoprávněný, iregulární*
- ³ **irrīdeō**, **ēre**, **rīsī**, **rīsum** *vysmívám se, posmívám se*
- ¹⁵ **irrigō**, **āre**, **āvī**, **ātum** *zavlažuji, zavodňuji*
- ³ **is**, **ea**, **id** (*gen. eius, dat. ei*) *ten, ta, to; on, ona, ono*
- ¹² **is** – **quī** *ten – který, ten – kdo*
- ^a **Īsaīās**, **ae**, **m** *Izaiáš, starozákonní prorok*
- ² **Īsrāēl**, **ēlis**, **m** *Izrael, přídomek patriarchy Jakuba*
- ¹⁰ **iste**, **ista**, **istud** (*gen. istius, dat. isti*) *ten, tenhle (tvůj)*
- ⁸ **ita** (*adv.*) *tak, a tak, takto; v odpovědi: tak jest, ano*
- ¹² **ita** / **sīc** – **ut** *tak – jak, tak – jako*
- ¹ **Italia**, **ae**, **f** *Itálie*
- ¹⁴ **itaque** (*adv.*) *a tak, tedy, tudíž, proto*
- ▷ ¹² **īte** (*imper. 2. os. pl.*) → **eō**, **īre** ...
- ⁴ **iter**, **itineris**, **n** *pochod, chůze, cesta*
- ^a **iterō**, **āre**, **āvī**, **ātum** *podruhé konám, opakuji*
- ⁷ **iterum** (*adv.*) *opět, znovu, podruhé, ještě jednou, zase*
- ¹⁷ **Itūraea**, **ae**, **f** *Iturea, iturejské území na severo-východě od Palestiny*
- ^a **Itūraeī**, **ōrum**, **m** *Itureové, loupežníci syrští*
- ^a **Itūraeus**, **a**, **um** *iturejský*
- ⁴ **iubeō**, **ēre**, **iussī**, **iussum** *poroučím, přikazuji, rozkazuji, nařizuji*
- ¹³ **iubilātiō**, **ōnis**, **f** *jásot, plesání*
- ² **iubilō**, **āre**, **āvī**, **ātum** *jásám, plesám, oslavuji (jubileum)*
- ^a **iūcundus**, **a**, **um** *příjemný, milý, vítaný, radostný*
- ¹⁷ **Iūdaea**, **ae**, **f** *Judea, Judsko (jižní část Palestiny – království judské)*
- ⁶ **Iūdaeus**, **a**, **um** *židovský*
- ⁶ **Iūdaeus**, **ī**, **m** *Žid*
- ⁷ **Iūdās**, **ae**, **m** *Juda; Jidáš*
- ⁹ **iūdex**, **icis**, **m** *soudce, posuzovatel, kritik; středov. rychtář, sudí*
- ⁷ **iūdicium**, **īi**, **n** *rozsudek, soud, úsudek, mínění*
- ⁷ **iūdicō**, **āre**, **āvī**, **ātum** *soudím, odsuzuji; posuzuji, usuzuji, domnívám se*
- ^a **Iūdith**, *neskl.*, **f** *Judit*
- ¹⁴ **Iūlius**, **īi**, **m** *Iulius, rodové jméno římské*
- ¹⁴ **Iūlius**, **īi**, **m** (*mēnsis*) *červenec*
- ⁹ **iūnior**, **ius** (*kompar.; → iuvenis*) *mladší*
- ¹⁴ **Iūnius**, **īi**, **m** *Iunius, rodové jméno římské*
- ¹⁴ **Iūnius**, **īi**, **m** (*mēnsis*) *červen*
- ¹⁴ **Iūppiter**, **Iovis**, **m** *Jupiter, nejvyšší bůh římský*
- ¹⁰ **iūrō**, **āre**, **āvī**, **ātum** *přisahám, zapřisahám se*

- ⁴ **iūs, iūris, n** *právo, pravomoc; právní postavení*
- ¹⁷ **iūs iūrandum, iūris iūrandī, n** *(slavnostní) přísaha*
- ¹⁷ **iūsiūrandum, iūrisiūrandī, n** → **iūs iūrandum**
- ¹⁰ **iussīvus, a, um** *rozkazovací*
- ⁶ **iussū** *na rozkaz*
- ¹⁵ **iūstificātiō, ōnis, f** *ospravedlnění; ustanovení, příkaz; nevinnost, spravedlnost*
- ² **iūstitia, ae, f** *spravedlnost*
- ³ **iūstus, a, um** *spravedlivý; oprávněný, zasloužený, zákonitý*
- ⁸ **iūstus, ī, m** *spravedlivý (člověk)*
- ¹⁵ **iuvat** (mě), **iuvāre, iūvit**, – *těší (mě), je (mi) na prospěch*
- ⁹ **iuvenis, e** (kompar. iūnior, –ius) *mladý, mladistvý*
- ⁴ **iuvenis, is, m** (gen. pl. iuvenum) *mladík, jinoch, mladý muž*
- ¹⁵ **iuvō, āre, iūvī, iūtum, iuvātūrus** (aliquem) *pomáhám (někomu), podporuji, těším, obveseluji (někoho)*
- ⁸ **iuxtā** (adv. a předl. s ak.) *vedle, blízko, při, u*

K

- ² **Kalendae / Calendae, ārum, f** *Kalendy, v římském kalendáři první den v měsíci*
- ¹⁴ **kalendārium / calendārium, iī, n** *kalendář*
- ⁶ **Karthāgō** → **Carthāgō**
- ¹⁰ **Kempīs** → **Thōmās ā Kempīs**
- ³ **Kȳrie, eleison** (řec. v byzantské výslovnosti) *Pane, smiluj se*

L

- ¹⁴ **L** *římská číslice 50*
- ¹⁰ **lābēs, is, f** *pád, zkáza, skvrna, poskvna, hanba*
- ⁸ **labium, iī, n** *ret*
- ⁵ **labor, ōris, m** *práce, námaha, úsilí; dílo, čin; útrapa, strast*
- ⁷ **lābor, lābī, lāpsus sum** *sunu se, klesám, padám, hroutím se; chybují*

- ² **labōrō, āre, āvī, ātum** *pracuji, namáhám se, usiluji, přičiňuji se, strádám*
- ¹ **lac, lactis, n** *mléko*
- ³ **lacrima, ae, f** *slza*
- ¹³ **lacrimābilis, e** *slzavý, žalostný*
- ¹² **lacrimōsus, a, um** *slzící, plačící, žalostný, smutný*
- ⁶ **lacus, ūs, m** (dat./abl. pl. lacubus) *jezero, močál, tůň*
- ¹³ **laetificō, āre, āvī, ātum** *obveseluji, působím radost*
- ² **laetitia, ae, f** *radost, veselí, veselost*
- ¹³ **laetor, ārī, ātus sum** *veselím se, raduji se, jsem potěšen*
- ¹⁴ **laetus, a, um** *tučný, vykrmený, úrodný; veselý, radostný, šťastný*
- ^a **lāicus, a, um** *příslušný k lidu; neodborný, neškolený; světský, neposvěcený*
- ^a **lāicus, ī, m** *laik, příslušník stavu světského; neodborník*
- ^a **lāmentātiō, ōnis, f** *naříkání, nářek, bědování*
- ¹⁴ **languor, ōris, m** *únava, ochablost, churavost, lenivost*
- ⁶ **Lāodicēa / Lāodicīa, ae, f** *Laodicea, město ve Velké Frygii (v Malé Asii)*
- ⁶ **Lāodicīa** → **Lāodicēa**
- ¹⁴ **lapidō, āre, āvī, ātum** *kamenuji, házím kamením*
- ¹⁴ **lapis, idis, m** *kámen; milník; drahokam*
- ⁹ **largē / largiter** (adv.; → largus) *hojně, bohatě, štědře*
- ⁵ **largior, īrī, ītus sum** *uštěďruji, dopřávám, rozdávám*
- ¹⁶ **largitās, ātis, f** *štědlost*
- ⁹ **largiter** → **largē**
- ⁹ **largus, a, um** *hojný, bohatý, vydatný, štědrý*
- ▷ ⁱ **Latīna** (nom. sg. f; nom./ak. pl. n) → **Latīnus**
- ▷ ⁱ **Latīnae** (gen./dat. sg. f; nom. pl. f) → **Latīnus**
- ▷ ¹ **Latīnārum** (gen. pl. f) → **Latīnus**
- ¹ **Latīnē** (adv.; → Latīnus) *latinsky*
- ⁱ **Latīnī, ōrum, m** *Latinové, obyvatelé Latia*
- ⁱ **Latīnitās, ātis, f** *latina; latinská kultura*
- ▷ ⁱ **Latīnitātis** (gen. sg.) → **Latīnitās**

- ¹ **Latīnus, a, um** *latinský*
- ¹⁴ **lātītūdō, inis, f** *rozsáhlost, rozlehlost, šířka*
- ⁱ **Latium, iī, n** *Latium, kraj ve stř. Itálii*
- ¹⁶ **latrō, ōnis, m** *najatý voják, žoldněř; zbojník, loupežník; lotr*
- ⁹ **lātrō, āre, āvī, ātum** *štěkám, laji*
- ⁴ **latus, eris, n** *bok, strana*
- ⁵ **laudābilis, e** *chvalitebný, chvályhodný*
- ▷ ⁴ **laudem** (1. os. sg. konj. prez. akt.; → laudō) *at' chválím*
- ² **laudō, āre, āvī, ātum** *chválím*
- ³ **Laurentius, iī, m** *Vavřinec*
- ⁴ **laus, laudis, f** *chvála, pochvala; čest, sláva*
- ⁴ **lavō, āre, lāvī, lautum / lōtum / lavātum** *myji, umývám, omývám, koupám*
- ¹⁴ **Lazarus, ī, m** *Lazar, bratr Marie a Marty z Betanie*
- ¹ **lēctiō, ōnis, f** *sбірání, čtení, přednáška, lekce*
- ^a **lēctor, ōris, m** *čtenář, předčítatel; lektor (akademický učitel)*
- ¹¹ **lēgātus, ī, m** *vyslanec, posel; legát; pobočník*
- ^a **legenda, ae, f** *legenda (liter. útvar, život světce); nápis; vysvětlující text*
- ▷ ¹ **legendī** (gen. sg. m/n; nom. pl. m) → **legendus**
- ¹ **legendus, a, um** (gerundivum; → legō) *ten, který má být čten; mající býti čten; ke čtení*
- ¹ **legō, ere, lēgī, lēctum** *sбірám, shromažďuji, vybírám; čtu*
- ¹⁷ **lēniō, īre, īvī (iī), ītum** *mírním, uklidňuji, utěšuji, chlácholím, zjemňuji*
- ^a **lēnis, e** *pomalý, mírný, tichý, jemný, lahodný, vlídný, laskavý, milostivý*
- ¹⁶ **lēnitās, ātis, f** *pomalost, klidnost, mírnost, vlídnost*
- ⁹ **lentē** (adv.; → lentus) *zvolna, zdlouhavě, pomalu; klidně, rozvážně*
- ⁹ **lentus, a, um** *volný, zdlouhavý, rozvláčný, pomalý, liknavý*
- ¹⁶ **leō, ōnis, m** *lev*
- ¹⁶ **Leō, ōnis, m** *Lev, mužské vlastní jméno*
- ^a **leōnīnus, a, um** *lví*
- ^a **Leōnīnus, a, um** *Lvův (od vl. jm. Lev)*
- ¹⁷ **leprōsus, a, um** *malomocný*
- ¹⁵ **levāmen, inis, n** *úleva, občerstvení, pomoc, útěcha*
- ⁹ **levis, e** *lehký, snesitelný, snadný; nepatrný, bezvýznamný; lehkomyslný, vřikavý*
- ^a **Lēvīta / Lēvītēs, ae, m** *Levita, příslušník kmene Levi, posvěcený k oltářní službě*
- ^a **Lēvītēs → Lēvīta**
- ^a **Lēvīticus, a, um** *levitský, kněžský*
- ^a **Lēvīticus, ī, m** *Levitikus, třetí kniha Mojžíšova*
- ¹² **levō, āre, āvī, ātum** *ulehčuji, pomáhám, zvedám, pozvedám*
- ⁴ **lēx, lēgis, f** *zákon, právo, pravidlo; ustanovení, smlouva, podmínka*
- ^a **lexicon / lexicum, ī, n** (řec.) *slovník*
- ^a **lexicum → lexicon**
- ¹⁴ **Libanus, ī, m** *Libanon, pohoří v jižní Syrii*
- ¹⁵ **libellus, ī, m** *knížka, knížečka; spis, dílko; listina*
- ⁹ **libēns, entis** *rád, ochotný, dobrovolný*
- ⁹ **libenter** (adv.; → libēns) *rád, ochotně, dobrovolně*
- ³ **liber, brī, m** *kniha; spis, dílo*
- ^a **Liber** (librī, m) **Tōbīae** (Vulg.) *kniha Tobiašova (název ve Vulgátě)*
- ^a **Liber** (librī, m) **Thōbis** (NVulg.) *kniha Tobiašova (název v Nové vulgátě)*
- ³ **liber, era, erum** *svobodný, volný, nezávislý*
- ▷ ¹ **liberā** (imper. 2. os. sg) → **liberō**
- ¹⁴ **liberālis, e** *důstojný, čestný, ušlechtilý, svobodný; ochotný, štědrý*
- ^a **liberālitās, ātis, f** *ušlechtilost, šlechtnost, vlídnost; ochota, štědrost*
- ▷ ¹ **liberāmus** (1. os. pl. ind. prez. akt.) → **liberō**
- ▷ ¹ **liberant** (3. os. pl. ind. prez. akt.) → **liberō**
- ▷ ¹ **liberās** (2. os. sg. ind. prez. akt.) → **liberō**
- ▷ ¹ **liberat** (3. os. sg. ind. prez. akt.) → **liberō**
- ▷ ¹ **liberāte** (imper. 2. os. sg.) → **liberō**
- ▷ ¹ **liberātis** (2. os. pl. ind. prez. akt.) → **liberō**
- ¹⁰ **liberē** (adv.; → liber) *svobodně, volně, nezávisle, otevřeně, směle*
- ³ **liberī, ōrum, m** *děti; svobodní členové rodiny*

- ¹ **liberō, āre, āvī, ātum** osvobožuji, zprošťuji, zbavuji
- ¹⁰ **libertās, ātis, f** svoboda, volnost, upřímnost, smělost
- ¹⁴ **libet / lubet, ēre, libuit (libitum est)** líbí se, je líbo, chce se, lze, je možno
- ¹⁷ **Libya, ae, f / Libyē, ēs, f** Libye, sev. pobřeží Afriky
- ^a **licentia, ae, f** dovolení; volnost, svoboda, libovůle; zvůle, svévolnost
- ^a **licentiātus, ī, m** licenciát, nositel vědeckého stupně licenciátu
- ^a **licentiātus, ūs, m** licenciát (vědecký stupeň)
- ¹⁵ **licet, ēre, licuit (licitum est)** je dovoleno, smí se, je možno, lze
- ¹⁵ **ligneus, a, um** dřevěný
- ⁶ **lignum, ī, n** dřevo, dříví, strom
- ^a **ligō, āre, āvī, ātum** svazuji, spojuji, svírám
- ⁷ **līmen, inis, n** práh; vchod; příbytek, dům
- ▶ ⁷ **līmina** (→ līmen) **Apostolōrum** hroby knížat apoštolských (sv. Petra a Pavla) v Římě
- ^a **līnea, ae, f** řádka, linka
- ⁱ **lingua, ae, f** jazyk, řeč
- ▷ ⁱ **linguae** (gen./dat. sg.; nom. pl.) → **lingua**
- ▷ ¹ **linguārum** (gen. pl.) → **lingua**
- ▷ ¹ **linguās** (ak. pl.) → **lingua**
- ▷ ¹ **linguīs** (dat./abl. pl.) → **lingua**
- ▷ ¹ **liquidā** (abl. sg. f) → **liquidus**
- ¹ **liquidus, a, um** tekutý, plynný
- ⁴ **līs, lītis, f** (gen. pl. lītium) spor, pře, hádka
- ² **lītanīa, ae, f** (úpěnlivá) prosba, modlitba
- ² **lītanīae, ārum, f** prosby, modlitby, litanie
- ¹ **littera, ae, f** písmeno; písmo, umění psát
- ⁱ **litterae, ārum, f** list, dopis, spis; písemnictví, vzdělanost
- ^a **litterālis, e** týkající se psaní; daný písmem, doslovný, písmenný, literní
- ¹⁷ **litterārius, a, um** týkající se čtení a psaní (písmenek); písemný, literární
- ▷ ¹ **litterārum** (gen. pl.) → **littera / litterae**
- ¹⁶ **lītūrgia, ae, f** liturgie
- ¹⁴ **lītūrgicus, a, um** liturgický
- ⁵ **loca, ōrum, n** (→ locus) místa (v krajině); krajina
- ² **locālis, e** místní
- ² **locālis, is, m** lokál, 6. pád (v češtině)
- ⁵ **locī, ōrum, m** (→ locus) místa (v knihách)
- ⁵ **locus, ī, m** (pl. → locī, ōrum, m / loca, ōrum, n) místo
- ▷ ¹ **longa** (nom. sg. f; nom./ak. pl. n) → **longus**
- ⁸ **longanimitās, ātis, f** trpělivost, shovívavost
- ¹¹ **longē** (adv. → longus) dlouze, daleko, zdaleka; docela, naprosto
- ¹⁴ **longitūdō, inis, f** délka
- ¹ **longus, a, um** dlouhý
- ¹⁵ **loquāx, ācis** povídavý, mnohomluvný
- ⁵ **loquor, loquī, locūtus sum** mluvím, hovořím, říkám, promlouvám
- ¹⁷ **Loyola, ae, f** Loyola
- ^a **Lūca, ae, f** Luka, město v severní Etrurii (nynější Lucca)
- ² **Lūcās, ae, m** Lukáš
- ^a **Lucca** → **Lūca**
- ¹⁰ **lūceō, ēre, lūxī, –** svítím, skvím se, vynikám, jsem jasný
- ¹⁵ **lūcescit, ere, lūxit, –** svítá, rozednívá se
- ¹⁵ **lūcet, ēre, lūxit, –** je světlo, je bílý den
- ¹² **lucror, ārī, ātus sum** získávám, vydělávám, nabývám
- ⁹ **lūculentē / lūculenter** (adv.; → lūculentus) skvěle, znamenitě, okázale
- ⁹ **lūculentus, a, um** světlý, skvělý, znamenitý, okázalý
- ^a **lūdus, ī, m** hra, zábava; veřejné hry, divadelní představení
- ³ **lūgeō, ēre, lūxī, –** truchlím, lkám, naříkám
- ³ **lumbī, ōrum, m** bedra, ledví
- ³ **lumbus, ī, m** ledvina
- ⁴ **lūmen, inis, n** světlo; svítílno, pochoděň; zrak, oči
- ¹² **lūmināre, is, n** pochoděň, světlo, svíce, hvězda
- ⁸ **lūna, ae, f** měsíc (nebeské těleso), luna; úděl, osud; čas, doba
- ¹⁴ **Lūna, ae, f** Měsíc (nebeské těleso); Luna, bohyně měsíce

- ^a **lūnula**, **ae, f** *měsíček, pŭlměsíček; lunula*
- ⁵ **lupus**, **ī, m** *vlk*
- ^a **Lutētia** (**ae, f**) **Parīsiōrum** (→ Parīsīi) *Paříž*
- ¹² **lutum**, **ī, n** *bláto, bahno, hlína, jíl*
- ⁵ **lūx**, **lūcis, f** *světlo, lesk, záře, den*
- ^a **luxuria**, **ae, f** *přepych, rozmařilost*
- ^a **luxus**, **ūs, m** *přepych, rozmařilost, nádhera*
- ¹⁷ **Lysaniās**, **ae, m** *Lyzaniáš, tetrarcha v Abiléně v době Kristově*

M

- ¹⁴ **M** *římská číslice 1000*
- ¹³ **M.** (→ Mārcus) *zkratka římského osobního jména Markus*
- ¹³ **M. Porcius Catō Cēnsōrius** *římský politik a spisovatel, 237–149 př. Kr.*
- ¹⁵ **M. Tullius Cicerō** *římský řečník a státník, spisovatel v oboru řečnictví a filozofie, 106–43 př. Kr.*
- ^a **Maccabaeī / Machabaeī, orum, m** *Machabejci, příslušníci židovské vládnoucí rodiny (166–37 př. Kr.)*
- ^a **Maccabaeus / Machabaeus, a, um** *machabejský*
- ¹⁶ **mactō, āre, āvī, ātum** *obětuji, zabíjím, trestám*
- ^a **macula**, **ae, f** *skvrna, poskvrna, hanba*
- ¹² **maereō, ēre, –, –** *rmoutím se, oplakávám, truchlím*
- ¹³ **Magdalēna, ae, f / Magdalēnē, ēs, f** *Magdalena, z Magdaly*
- ¹³ **Magdalēnē** → **Magdalēna**
- ⁹ **magis** (*adv.*) *více, spíše*
- ¹ **magister, strī, m** *představemý, správce, vůdce; učitel, rádce; mistr*
- ² **magistra, ae, f** *představená, vůdkyně; učitelka*
- ⁶ **magistrātus, ūs, m** *úřad, vrchnost; úředník*
- ▷ ¹ **magistrīs** (*dat./abl. pl.*) → **magister**
- ¹⁷ **magnālia, ium, n** *veliké věci, veliké činy*
- ¹⁵ **magnanimus, a, um** *velkodušný, udatný, zmužilý, hrdý*
- ▷ ¹ **magnī** (*gen. sg. m/n; nom. pl. m*) → **magnus**
- ⁸ **magnificō, āre, āvī, ātum** *činím velikým, velebím, vychvaluji*
- ⁹ **magnificus, a, um** (*komp. magnificentior, superl. magnificentissimus*) *velkolepý, honosný, vznešený*
- ^a **magnitūdō, inis, f** *velikost, množství*
- ⁹ **magnopere** (**magnō opere*) *velmi, velice, převelice*
- ▷ ¹ **magnōs** (*ak. pl. m*) → **magnus**
- ¹ **magnus, a, um** *velký, veliký; mocný, vznešený*
- ⁵ **maiestās, ātis, f** *velikost, vznešenost, důstojnost, svrchovanost*
- ⁱ **maior, maius** (*komp.;* → **magnus**) *větší*
- ⁹ **maior nātū** → **nātū maior**
- ▷ ⁱ **maiōrem** (*ak. sg. m/f*) → **maior**
- ^a **maiōres, um, m** *předkové*
- ¹⁴ **Maius, īi, m** *květen*
- ⁵ **mala, ōrum, n** (→ **malum**) *zlé věci, zlo; bída, ubohost*
- ^a **Malachiās, ae, m** *Malachiáš, starozákonní prorok*
- ⁹ **male** (*komp. peius, superl. pessimē*) *zle, špatně; nešťastně, nepřítznivě*
- ⁵ **maledīcō, ere, dīxī, dictum** *tupím, laji, zlořečím, rouhám se*
- ⁹ **maledicus, a, um** (*komp. maledicentior, superl. maledicentissimus*) *pomlouvačný, zlolajný*
- ^a **malevolus, a, um** (*komp. malevolentior, superl. malevolentissimus*) *zlovolný, zlomyslný*
- ⁴ **malignus, a, um** *zlý, zlomyslný; zhoubný*
- ▷ ¹ **malō** (*dat./abl. sg.*) → **malum**
- ▷ ¹ **malō** (*dat./abl. sg. m/n*) → **malus**
- ¹³ **mālō** (**magis volō*), **mālle, māluī, –** *raději chci, dávám přednost, raději volím*
- ¹ **malum, ī, n** *zlo, špatnost, neřest*
- ¹ **mālum, ī, n** *jablko*
- ¹ **malus, a, um** (*komp. peior, superl. pessimus*) *zlý, špatný*
- ¹ **malus, ī, m** *zlý (člověk / duch)*
- ³ **mandātum, ī, n** *příkázání, příkaz, rozkaz; úkol, pověření, zmocnění*
- ⁸ **mandō, āre, āvī, ātum** *odevzdávám, svěřuji; ukládám, nařizuji, prikazuji*
- ⁹ **mandūcō, āre, āvī, ātum** *jím*
- ⁸ **māne** (*abl. ve významu adjektiva;* → **māne**) *ráno, zrána*
- ⁸ **māne**, *neskl. (jen. nom., ak., abl.) ráno, jitro*

- ▷ ⁴ **maneat** (3. os. sg. konj. prez. akt.; → maneō) *at' zůstává / zůstaň, at' trvá / trvej*
- ³ **maneō, ēre, mānsī, –, mānsūrus** *zůstávám, trvám*
- ⁵ **manifestō, āre, āvī, ātum** *zjevuji, projevuji, prokazuji*
- ▶ ¹⁷ **manifestum est** *je zřejmé*
- ¹⁷ **manifestus, a, um** *za ruku dopadený, při činu chycený, usvědčený; dokázaný, zřejmý, zjevný, patrný*
- ¹⁰ **manō, āre, āvī, ātum** *kapu, kanu, řinu se, prýštím, plynu*
- ^a **manuāle, is, n** *příručka*
- ^a **manuālis, e** *ruční, příruční*
- ⁶ **manus, ūs, f** *ruka; hrstka, zástup, rota; práce, výtvor; právní moc*
- ^a **manūscriptum, ī, n** *rukopis*
- ¹³ **Mārcus, ī, m** (zkr. M.) *Marek, Markus, římské osobní jméno*
- ² **mare, is, n** *moře*
- ¹⁴ **margō, inis, m** *okraj, kraj, hranice*
- ¹ **Marīa, ae, f** *Maria*
- ⁴ **marīnus, a, um** *mořský*
- ¹⁴ **Mārs, Mārtis, m** *Mars, římský bůh války*
- ¹¹ **Martha, ae, f** *Marta*
- ¹⁴ **Mārtius, a, um** *Martův, Martovi zasvěcený*
- ¹⁴ **Mārtius, iū, m** *březen*
- ¹⁴ **martyr, martyris, m** (z řec.) *svědek, mučedník*
- ▷ ¹ **masculīnum** (ak. sg. m; nom./ak. sg. n) → **masculīnus**
- ¹ **masculīnus, a, um** *mužský*
- ¹² **massa, ae, f** *tvárná hmota, kus hmoty, hrouda*
- ¹⁰ **Massā, neskl., (hebr. massah)** *Massa (= pokušení), místo na poušti*
- ⁱ **māter, tris, f** *matka*
- ▶ ² **māter** (mātris, f) **familiās** *matka rodiny, paní domu, hospodyně*
- ^a **mātrimōnium, iū, n** *manželství*
- ⁸ **Matthaeus, ī, m** *Matouš, apoštol a evangelista*
- ¹⁵ **mātūrēscō, ere, mātūruī, –** *zraje, dospívám*
- ¹⁵ **mātūrus, a, um** *zralý, dospělý, včasný*
- ¹⁶ **mātūtīnus, a, um** *ranní, jitřní*
- ⁵ **maximē** (adv.) *nejvíce, obzvláště, hlavně*
- ¹ **maximus, a, um** (superl.; → magnus) *největší, převeliký, velmi veliký; nejvyšší*
- ¹⁵ **medeor, ērī, –, –** (alicuī reī) *léčím (něco), hojím*
- ¹⁷ **Mēdī, ōrum, m** *Médové, kmen sídlící kolem pramenů Eufratu a Tigridu v Asii*
- ¹⁶ **mediātrīx, icis, f** *prostřednice*
- ¹⁵ **medicāmentum, ī, n** *lék; kouzelný prostředek, jed; léčidlo*
- ³ **medicīna, ae, f** *lékařství; lék*
- ▶ ^a **medicīna veterīnāria** (medicīnae veterīnāriae, f) *zvěrolékařství*
- ^a **Mēdicus → Mēdus**
- ^a **medicus, ī, m** *lékař*
- ⁵ **meditor, ārī, ātus sum** *přemýšlím, přemítám, rozjímám*
- ⁵ **medium, iū, n** *střed, prostředek*
- ¹⁴ **medius, a, um** *střední, prostřední, jsoucí uprostřed*
- ^a **Mēdus / Mēdicus, a, um** *médský, asyrský, perský*
- ⁹ **mel, mellis, n** *med*
- ¹⁵ **Melchisedech, neskl., m** (hebr.) *Melchisedech, král Sálemu (→ Gen 14, 18; Hebr 7, 1–3)*
- ⁹ **melior, melius** (kompar.; → bonus) *lepší*
- ^a **membrum, ī, n** *úd; člen; část, odstavec*
- ⁷ **mementō, mementōte** (imper.; → memini) *bud' pamětliv, buďte pamětlivi*
- ¹³ **meminī, meminisse** (imper. mementō, mementōte) *pamatuji se, pamatuji si, jsem pamětliv*
- ³ **memor, oris** (gen. pl. memorum) *pamětlivý, mající na paměti, vděčný*
- ¹ **memoria, ae, f** *paměť, památka, vzpomínka*
- ▷ ¹ **memoriā** (abl. sg.) → **memoria**
- ▶ ¹⁴ **memoria ad libitum** *nezávazná památka*
- ▶ ¹⁴ **memoria obligātōria** *závazná památka*
- ▶ ¹ **memoriā teneō / retineō** *držím v paměti, pamatuji si*
- ⁶ **memorō, āre, āvī, ātum** *připomínám, zmiňuji se*
- ⁶ **memoror, ārī, ātus sum** *rozpomínám se, připomínám si, pamatuji*
- ¹² **mendācium, iū, n** *lež, nepravda*

- ⁵ **mendāx, ācis** *lživý, prolhaný; klamný, falešný*
¹⁵ **mendīcō, āre, āvī, ātum** *žebrám*
- ² **mēns, mentis, f** *mysl, rozum, myšlenka, úmysl*
¹ **mēnsa, ae, f** *stůl; pokrm, jídlo, hody; jídelna; obětní stůl, oltář*
- ¹⁴ **mēnsis, is, m** *měsíc (kalendářní)*
³ **mēnsūra, ae, f** *měření, vyměřování; míra*
- ▷ ² **mentibus** (*dat./abl. pl.*) → **mēns**
⁷ **mentior, īrī, ītus sum** *lžu, předstírám*
⁴ **mercēs, ēdis, f** *mzda, plat, odměna*
- ¹⁴ **Mercurius, iī, m** *Merkurius, římský bůh obchodu*
¹³ **mereō, ēre, meruī, –** *zasluhuji (si, se), zasloužím si, se*
¹³ **mereor, ērī, meritus sum** *zasluhuji (si, se), zasloužím si, se*
¹⁵ **meretrīx, īcis, f** *nevěstka*
- ¹⁰ **Merībā**, neskl. (*hebr. meribah*) *Meriba (= hádka, reptání), místo na poušti*
⁷ **merīdiēs, ēī, m** *poledne; jih*
⁹ **meritō** (*abl. ve funkci adverbia; → meritum*) *po zásluze, právem, zaslouženě*
- ⁹ **meritum, ī, n** *zásluha, výdělek, mzda*
⁹ **meritus, a, um** *zasloužilý, zaslouživší se; zasloužený*
^a **messis, is, f** *žeň, sklizeň; obilí*
- ¹⁷ **Mesopotamia, ae, f** *Mesopotamie (= Meziříčí), krajina mezi Eufratem a Tigridem*
³ **-met** (*zesilovací postfix, zvl. u osob. zájmen*) *sám, právě (já, ty ...)*
⁸ **metō, ere, messuī, messum** *žnu, kosím, sklízím*
- ^a **metuō, ere, uī, –** *bojím se, obávám se, strachuji se*
¹³ **metus, ūs, m** *strach, bázeň, obava*
- ³ **meus, mea, meum** *můj*
¹⁵ **MGH** (*zkr.*) = **Monumenta Germāniae historica** *Historické dokumenty Německa (název edice)*
^a **Michaeās, ae, m** *Micheáš, starozákonní prorok*
⁸ **Michaēl, ēlis, m** *Michael, archanděl*
- ▷ ² **mihi** (*dat.*) → **ego** *mně*
▷ ⁷ **mihi est / sunt** (*dat. přivlastňovací*) *mám, patří mi, náleží mi*
- ⁴ **mīles, itis, m** *vojín, voják; vojáci, vojsko; rytíř*
⁶ **mīlitāris, e** *vojenský*
⁸ **mīlitia, ae, f** *vojenská služba, vojna, vojsko*
- ¹² **mīlle** (*v sg. neskl., pl. mīlia, ium, n*) *tisíc*
▷ ^a **mīlle passūs** *římská míle, tj. tisíc dvojkroků (= 1½ km)*
¹⁴ **mīllēsīmus, a, um** *tisící*
¹⁷ **mīlliēns / mīlliēs** *tisíckrát*
¹⁷ **mīlliēs** → **mīlliēns**
- ¹ **Miltiadēs, is, m** *Miltiades, athénský vojevůdce, vítěz nad Peršany*
² **minae, ārum, f** (*jen v pl.*) *cimbuří hradeb; hrozba, hrozby, pohružka, pohružky*
⁹ **minimē** (*superl.; → parum*) *nejméně, nikterak, nikoliv*
- ³ **minimus, a, um** (*superl.; → parvus*) *nejmenší*
¹¹ **minister, strī, m** *pomocník, sluha, služebník*
⁸ **ministerium, iī, n** *služba, posluhování, služebnost, úřad, služebnictvo*
⁹ **minor, minus, gen. minōris** (*kompar.; → parvus*) *menší, skrovnější, nepatrnější*
⁹ **minor nātū** → **nātū minor**
- ⁶ **minuō, ere, uī, ūtum** *zmenšuji, umenšuji, oslabuji, zeslabuji*
⁹ **minus** (*kompar.; → parum*) *méně*
⁵ **mīrābilis, e** *podivuhodný, podivný*
¹³ **mīrandus, a, um** *podivuhodný*
^a **mīrificus, a, um** *podivuhodný; divotvorný, zázračný*
- ⁵ **mīror, ārī, ātus sum** *aliquid (ak.)* *divím se (něčemu), obdivuji (něco)*
¹⁵ **mīrus, a, um** *divný, podivuhodný, zvláštní*
- ^a **misceō, ēre, cuī, mixtum (mistum)** *mísím, směřuji; míchám, připravuji; uvádím ve zmatek, bouřím*
- ¹² **miser, era, um** *bídny, ubohý, nešťastný, nuzný; chudák*
¹¹ **miserātiō, ōnis, f** *slitování, soucit, útrpnost*
⁸ **miserātor, ōris, m** *slitovník; slitovný, soucitný*
- ▷ ³ **miserēatur** (*3. os. sg. konj. prez.; → misereor*) *ať se smiluje*
- ¹ **misereor, ērī, miseritus / misertus sum** *alicuius* *smilovávám se, slitovávám se nad někým*

- ▷ ¹ **miserēre** (*imper. 2. os. sg.*) → **misereor**
- ¹⁵ **miseret mē** alicuius reī, **miserēre**, –, – *je mi líto něčeho*
- ¹⁵ **miseria**, ae, f *bída, neštěstí, utrpení, útrapa*
- ▷ ³ **misericordēs** (*nom./ak. pl. m/f*) → **misericors**
- ³ **misericordia**, ae, f *milosrdenství*
- ³ **misericors**, cordis *milosrdný*
- ⁵ **miseror**, āri, ātus sum *lituji, mám soucit, slitovávám se*
- ¹ **missa**, ae, f *mše*
- ⁸ **missāle**, is, n *misál, mešní kniha*
- ¹ **missiō**, ōnis, f *poslání, seslání; propuštění; poselstvo, delegace; misie*
- ^a **missionālis**, e *misijní*
- ▷ ³ **missus es** (*2. os. sg. ind. perf. pas.*) → **mittō**
- ^a **mītis**, e *mírný, tichý, jemný, vládný*
- ³ **mittō**, ere, mīsī, missum *posílám, vysílám, propouštím*
- ¹⁵ **moderātor**, ōris, m *řidič, vůdce; usměrňovatel, krotitel; správce, vládce*
- ¹ **modestia**, ae, f *mírnost, skromnost, kázeň*
- ▷ ¹ **modestiā** (*abl. sg.*) → **modestia**
- ▷ ¹ **modestiae** (*gen./dat. sg.; nom. pl.*) → **modestia**
- ▷ ¹ **modestiam** (*ak. sg.*) → **modestia**
- ¹¹ **modestus**, a, um *mírný, skromný*
- ¹⁵ **modo** *jen, jenom, pouze; právě teď, brzy, hned*
- ² **modus**, ī, m *míra; mez, omezení, způsob; takt, melodie, nápev*
- ⁵ **mōmentum**, i, n *hybná síla, pohnutka, okamžik; záležitost, činnost*
- ³ **moneō**, ēre, monuī, monitum *napomínám, varuji, kárám; upomínám, upozorňuji, připomínám*
- ¹⁵ **monitrīx**, īcis, f *připomínatelka, usměrňovatelka, karatelka*
- ^a **monitum**, ī, n / **monita**, ōrum, n *napomenutí, výstraha*
- ⁸ **mōns**, montis, m *hora, pahorek, pohoří, vrch*
- ▷ ¹⁷ **mōns** (montis, m) **Olivētī** *hora Olivová / Olivetská u Jeruzaléma*
- ^a **mōnstrō**, āre, āvī, ātum *ukazují, poukazují, poučují, radím; udávám*
- ¹³ **monumentum**, ī, n *památky, památník, pomník; (historický) dokument*
- ¹³ **mora**, ae, f *prodlení, odklad, zdržení; překážka*
- ¹⁷ **morbus**, ī, m *nemoc, choroba, neduh*
- ⁹ **mordeō**, ēre, momordī, morsum *kousám, hryžu, šířím*
- ⁵ **morior**, morī, mortuus sum, moritūrus *umírám*
- ⁶ **moror**, āri, ātus sum *prodlévám, meškám, zdržuji se, zůstávám*
- ^a **morphologia**, ae, f *morfologie, tvarosloví*
- ¹ **mors**, mortis, f *smrt, úmrtí, skonání*
- ¹⁶ **mortālis**, e *smrtný*
- ¹³ **mortificō**, āre, āvī, ātum *usmrcuji, umrtvuji*
- ▷ ¹ **mortis** (*gen. sg.*) → **mors**
- ⁶ **mortuus**, a, um *mrtvý, zemřelý*
- ⁴ **mōs**, mōris, m *mrav, zvyk, obyčej, způsob*
- ⁸ **Mōsēs** → **Mōysēs**
- ▷ ⁱ **mōtū** (*abl. sg.*) → **mōtus**
- ⁱ **mōtus**, ūs, m *pohyb, hnutí, popud*
- ¹² **moveō**, ēre, mōvī, mōtum *hýbám, pohybuji, dojmám, působím*
- ¹⁵ **mox** *brzy, potom, brzy potom, nato, po krátké době*
- ⁸ **Mōysēs** / **Mōsēs**, is (*gen. též Mōysī*), m / **Mōsē**, neskl., m *Mojžíš, divotvůrce a zákonodárce židovský*
- ¹ **mulier**, eris, f *žena, paní*
- ▷ ¹ **mulieribus** (*dat./abl. pl.*) → **mulier**
- ¹⁵ **multiformis**, e *mnohotvárný*
- ¹⁰ **multiplex**, icis *mnohonásobný, rozmanitý, mnohostranný*
- ¹⁴ **multiplicātivus**, a, um *násobný*
- ¹⁰ **multipliciter** *mnohonásobně, rozmanitě*
- ⁵ **multiplicō**, āre, āvī, ātum *násobím, zvětšuji, rozmnožuji*
- ⁴ **multitūdō**, inis, f *množství, velký počet; lid, dav, obyvatelstvo*
- ⁹ **multō** (*abl. sg. n. ve funkci adverbia; → multus*) *mnohem, o mnoho*
- ⁹ **multum** (*ak. sg. n. ve funkci adverbia; → multus*) *mnoho, velice, hojně*
- ³ **multus**, a, um *mnohý, četný*

- ⁴ **mundō, āre, āvī, ātum** čistím, očišťuji
- ¹¹ **mundus, a, um** čistý, řádný, slušný, upravený
- ⁴ **mundus, ī, m** svět, vesmír, země
- ^a **mūniō, īre, īvī, ītum** opevňuji, ohrazuji, chráním
- ⁶ **mūnītus, a, um** (part. perf.; → mūniō) opevněný, chráněný
- ⁹ **mūnus, eris, n** povinnost, úkol, úřad, služba; dar, oběť
- ¹¹ **mūrus, ī, m** zeď, hradba
- ⁴ **mūs, mūris, m** (gen. pl. mūrium) myš
- ² **Mūsa, ae, f** Múza, bohyně a ochránkyně zpěvu, umění a věd
- ▷ ¹ **mūta** (nom. sg. f; nom./ak. pl. n) → **mūtus**
- ⁹ **mūtō, āre, āvī, ātum** měním, zaměňuji, vyměňuji
- ¹ **mūtus, a, um** němý
- ³ **mystērium, īi, n** (z řec.) tajemství
- ^a **mysticus, a, um** tajemný, mystický

N

- ^a **Nahūm, neskl., m** Nahum, starozákonní prorok
- ¹⁰ **nam** neboť, vždyť, zajisté, pak, totiž
- ¹² **nārēs, ium, f** nozdry, nos; vtip, bystrost
- ¹² **nāris, is, f** nozdra
- ² **narrō, āre, āvī, ātum** vypravuji, vykládám, líčím, povídám, pravím
- ⁵ **nāscor, nāscī, nātus sum** rodím se, pocházím, vznikám
- ⁵ **nātāle, is, n** rodiště
- ▷ ¹⁴ **nātālicia** (ae, f) [diēs] Sānctōrum den smrti svatých (jako den jejich narození pro nebe)
- ¹⁴ **nātālicius, a, um** narození se týkající
- ⁵ **nātālis, e** týkající se narození
- ⁵ **nātālis [diēs], is, m** den narození, narozeniny
- ¹⁵ **nātiō, ōnis, f** narození; rod, národ, kmen
- ¹⁴ **nātīvitās, ātis, f** narození; pokolení, generace; vánoce
- ¹⁶ **natō, āre, āvī, ātum** plavu, pluji; teču, přetékám; kolísám
- ⁶ **nātū** (abl.; → *nātus, ūs, m) narozením, rodem, věkem
- ▷ ⁹ **nātū maior** starší
- ▷ ⁹ **nātū minor** mladší
- ¹ **nātūra, ae, f** narození, rod; příroda; přirozenost, povaha, podstata
- ▷ ¹ **nātūrā** (abl. sg.) → **nātūra**
- ^a **nātūrālis, e** rodný, přirozený, přírodní
- ⁷ **nātus, a, um** narozený, zrozený; subst. syn, dcera
- ⁶ *nātus, ūs, m (jen abl.) → **nātū**
- ¹⁴ **naufragium, īi, n** ztroskotání (lodí), pohroma, zkáza; trosky
- ^a **nauta, ae, m** námořník, lodník
- ¹² **nāvicula, ae, f** loďka
- ⁶ **nāvigō, āre, āvī, ātum** plavím se, pluji
- ⁴ **nāvis, is, f** (ak. -em, abl. -ī/-e) loď
- ^a **Nāzarēnus, a, um** nazaretský
- ⁷ **Nāzareth** (neskl.), **f** Nazaret, město v Galileji
- ¹⁰ **nē** (spojka s konj.) aby ne, že
- ¹ **nē** (záporka u imper. a konj.) ne, ať ne, kéž ne, byť ne
- ⁴ **Neāpolis, is, f** (ak. -im, abl. -ī) Neapol, přístav v Kampánii
- ³ **nec** → **neque**
- ⁹ **necessāriē / necessāriō** (adv.; → necessārius) nutně, nezbytně, nevyhnutelně; přesvědčivě
- ⁹ **necessāriō** → **necessāriē**
- ⁹ **necessārius, a, um** nutný, nezbytný, naléhavý, potřebný
- ¹⁷ **necesse** → **necesse est**
- ¹⁷ **necesse est** je nutno, nezbytno, je třeba
- ⁴ **necessitās, ātis, f** nutnost, nezbytnost, tíseň, potřeba
- ¹⁴ **necnōn** (zesílené) a, a také, a dále
- ^a **nefastus, a, um** zakázaný, nedovolený; neúřední; nešťastný
- ^a **negātiō, ōnis f** popření, zapření; negace
- ¹⁷ **neglegō, ere, lexī, lectum** nedbám, nestarám se, nevšímám si, nevážím si, zanedbávám
- ¹⁷ **negō, āre, āvī, ātum** tvrdím, že ne; popírám, zapírám, odpírám
- ⁵ **negōtium, īi, n** zaměstnání, práce, úkol, činnost, veřejná činnost
- ^a **Nehemiās, ae, m** Nehemiáš

- ¹² **nēmō** (*gen. nūllūs, dat. nēminī, ak. nēminem, abl. nēmine / nūllō*) *nikdo, žádný*
- ⁹ **nēquam**, *neskl. (kompar. nēquior, superl. nēquissimus) ničemný, špatný*
- ¹² **nēquāquam** *nikterak, naprosto ne, zcela ne*
- ³ **neque / nec** *a ne, ani; a také / vůbec ne; avšak / ale přece ne*
- ⁹ **nēquior, ius** (*kompar.*) → **nēquam**
- ⁹ **nēquissimus, a, um** (*superl.*) → **nēquam**
- ⁹ **nēquiter** (*kompar. nēquius, superl. nēquissimē*) *ničemně, hanebně*
- ⁸ **nēquitia, ae, f** *ničemnost, špatnost, zloba*
- ^a **Nerō, ōnis, m** *Nero, římské příjmení v rodě Klaudiū; → Tiberius Claudius*
- ¹⁵ **nesciō, ire, īvī (iū), itum** *nevím, neznám, neumím*
- ¹¹ **neu** → **nēve**
- ¹ **neuter, tra, um** (*gen. neutrius, dat. neutri, ak. neutrum*) *žádný z obou, ani jeden z obou; střední*
- ▷¹ **neutrum** (*nom./ak. sg. n.*) → **neuter**
- ¹¹ **nēve / neu** *a aby ne, a kéž ne*
- ¹¹ **nēve ... nēve / neu ... neu** *aby ne ... a aby ne; aby ani ... ani*
- ⁷ **Nīcaea, ae, f** *Nikaia, město v Malé Asii*
- ⁷ **Nīcaeno-Cōstantīnopolitānus, a, um** *nikajsko-cařihradský (nicejsko-cařihradský)*
- ⁷ **Nīcaenus, a, um** *nikajský (nicejský)*
- ^a **niger, gra, um** *černý*
- ¹⁰ **nihil (nīl),** (*gen. nūllūs rei, dat. nūllī rei, abl. nūllā rē*) *nic*
- ¹² **nihilum, ī, n** *nic*
- ³ **nimis** (*adv.*) *příliš, nadmíru, velmi*
- ⁹ **nimum** (*adv.*) *příliš, nadmíru, velmi*
- ⁹ **nimius, a, um** *přílišný, neznající míry; velmi veliký*
- ¹⁵ **ningit (ninguit), ere, ninxit,** – *sněží, padá sníh*
- ² **nisi** *jestliže ne, kdyby ne, ne-li; po záporu: leda, leč, než*
- ⁴ **nix, nivis, f** (*gen. pl. nivium*) *sníh*
- ⁸ **nōbilēs, ium, m** *šlechtici, šlechta*
- ⁸ **nōbilis, e** *známý, slavný, vznešený, urozený, ušlechtilý*
- ▷¹ **nōbīs** (*dat./abl.*) → **nōs**
- ¹⁵ **noceō, ēre, uī, itum** *škodím, působím škodu, proviňuji se, křivdím*
- ¹⁶ **Nōē,** *neskl., m (hebr.) Noe, druhý praotec lidského pokolení*
- ▷⁶ **nōlī / nōlīte** + *infinitiv* *vyjadřuje zákaz: ne...!*
- ▷⁶ **nōlī** (*imper. 2. os. sg.; → nōlō*) *nechtěj*
- ▷⁶ **nōlīte** (*imper. 2. os. pl.; → nōlō*) *nechtějte*
- ⁶ **nōlō (*ne-volō), nōlle, nōluī,** – *nechci, nepřeji si, nejsem ochoten*
- ⁱ **nōmen, inis, n** *jméno; název, titul; rod, kmen, národ*
- ▶⁷ **nōmen est mihi** *mám jméno / jmenuji se*
- ▷² **nōmina** (*nom./ak. pl.*) → **nōmen**
- ▷² **nōminālia** (*nom./ak. pl. n*) → **nōminālis**
- ² **nōminālis, e** *týkající se jména, jmenovitý, jmenný*
- ⁹ **nōminātīm** *jmenovitě, jménem, výslovně*
- ² **nōminātīvus, ī, m** *nominativ, 1. pád*
- ▷ⁱ **nōmine** (*abl. sg.*) → **nōmen**
- ² **nōminō, āre, āvī, ātum** *jmenuji, nazývám jménem; jmenuji někoho něčím*
- ² **nōn** *ne, nikoli*
- ^a **nōn-chrīstiānus, a, um** *nekrřesťanský*
- ¹⁴ **Nōnae, ārum, f** *Nony (v římském kalendáři devátý den před Idami, tj. 5. nebo 7. den v měsíci)*
- ¹⁴ **nōnāgēnī, ae, a** *po devadesáti*
- ¹⁴ **nōnāgēsīmus, a, um** *devadesátý*
- ¹⁴ **nōnāgintā,** *neskl. (číslovka zák.) devadesát*
- ¹⁴ **nōngēnī, ae, a** *po devíti stech*
- ¹⁴ **nōngentēsīmus, a, um** *devítistý*
- ¹⁴ **nōngentī, ae, a** *devět set*
- ¹⁶ **nōnne** *ne, zda ne, což ne (čeká se odpověď kladná)*
- ^a **nōnnūllus, a, um** *některý, nějaký; ne nepatrný, dosti značný; v pl. někteří, několik*
- ^a **nōnnumquam** *někdy, časem, leckdy*
- ⁹ **nōnus, a, um** *devátý*
- ¹⁴ **norma, ae, f** *měřítka, míra, pravidlo, pravidlo, předpis*
- ¹ **nōs** (*gen. nostrī / nostrum, dat./abl. vōbīs*) *my*
- ▷¹ **nōs** (*ak.*) → **nōs**

- ¹³ **nōscō, ere, nōvī, nōtum** *poznávám; perf. znám, vím, rozumím*
- ▷¹³ **nōsse = nōvisse** (*inf. perf. akt.*) → **nōscō / nōvī**
- ¹ **noster, nostra, nostrum** *náš*
- ▷¹ **nostra** (*nom. sg. f; nom./ak. pl. n*) → **noster**
- ▷¹ **nostrae** (*gen./dat. sg. f; nom. pl. f*) → **noster**
- ▷¹ **nostrīs** (*dat./abl. pl. m/f/n*) → **noster**
- ▷¹ **nostrum** (*ak. sg. m; nom./ak. sg. n*) → **noster**
- ^a **nota, ae, f** *známka, značka, znamení; poznámka, vysvětlivka*
- ^a **notō, āre, āvī, ātum** *označuji, poznamenávám; zapisuji; pozoruji, pamatuji si*
- ¹⁷ **nōtum est** *je známo*
- ¹⁷ **nōtus, a, um** (*part. perf.; → nōscō*) *poznámý, známý; slavný*
- ⁹ **novē** (*adv.; → novus*) *nově*
- ¹⁴ **novem**, neskl. (*číslovka zákl.*) *devět*
- ¹⁴ **November, bris, m** *listopad*
- ¹⁴ **novēnī, ae, a** *po devíti*
- ¹³ **nōvī, nōvisse / nōsse** (*perf.; → nōscō*) *poznal jsem, znám, vím*
- ⁷ **novissimus, a, um** (*superl.; → novus*) *nejnovější; poslední*
- ³ **novus, a, um** *nový, čerstvý; nebývalý, neobyčejný; nezvyklý, nezkušený*
- ⁴ **nox, noctis, f** *noc; tma, temnota*
- ⁶ **nūbēs, is, f** *mrak, oblak; hejno, roj; chmura, zachmuřenost*
- ^a **nūdō, āre, āvī, ātum** *obnažuji, svlékám; zbavuji, olupuji; odhaluji, prozrazuji*
- ⁹ **nūllus, a, um** (*gen. nūllius, dat. nūllī*) *žádný, nikdo; nicotný, bezvýznamný*
- ¹¹ **num** *zda, zdali* (*čeká se odpověď záporná*)
- ¹⁷ **nūmen, inis, n** *pokyn, příkaz; božská vůle, boží moc, božstvo*
- ² **numerāle, is, n** *číslovka*
- ▷² **numerālia** (*nom./ak. pl.*) → **numerāle**
- ¹⁴ **numerālis, e** *číselný*
- ^a **Numerī, ōrum, m** *Numeri, čtvrtá kniha Mojžíšova*
- ³ **numerō, āre, āvī, ātum** *počítám, vypočítávám; vyplácím; pokládám za něco*
- ² **numerus, ī, m** *počet, číslo, množství*

- ^a **nummus, ī, m** *peníz, mince, zvl. sestercius*
- ¹¹ **numquam** *nikdy*
- ¹ **nunc** *nyní, teď*
- ¹⁴ **nuncupō, āre, āvī, ātum** (*slavnostně*) *prohlašuji, vyhlašuji*
- ▷² **nuntiante** (*abl. sg. part. prez.; → nuntiō*) *oznamujícím, zvěstujícím*
- ▷² **nuntiāvit** (*3. os. sg. ind. perf. akt.*) → **nuntiō**
- ² **nuntiō, āre, āvī, ātum** *oznamuji, ohlašuji, zvěstuji*
- ⁹ **nuntius, īi, m** *oznámení, poselství, zpráva; posel, vyslanec*
- ⁹ **nūper** *nedávno; kdysi, před časem*
- ⁷ **nuptiae, ārum, f** *sňatek, svatba*

O

- ³ **ō / o** *ó* (*výraz podivu, radosti, zármutku*)
- ¹³ **ob** (*předl. s ak.*) *před, za, pro, kvůli*
- ¹⁵ **obdormiō, īre, īvī, ītum** *usínám*
- ¹⁵ **obdormiscō, ere, -, -** *usínám*
- ⁶ **obdūcō, ere, dūxī, ductum** *vedu proti, přivádím do cesty; pokrývám, potahuji*
- ¹⁰ **obdūrō, āre, āvī, ātum** *zatvrzuji, vytrvávám*
- ¹⁴ **obeō, obīre, obīi, obitum** *obcházím, obkličuji, zastávám, zanikám, umírám*
- ^a **obiectum, ī, n** *předmět*
- ^a **obiectus, a, um** *naproti ležící, vydaný na pospas*
- ¹⁰ **oblātiō, ōnis, f** *nabídnutí, podání, poskytnutí; obětování, oběť*
- ¹⁵ **oblectāmentum, ī, n** *zábava, potěšení*
- ¹⁴ **obligātōrius, a, um** *závazný, povinný*
- ¹³ **oblīviō, ōnis, f** *zapomenutí*
- ¹³ **oblīvīscor, ī, oblītus sum** *zapomínám*
- ⁹ **oboedientia, ae, f** *poslušnost*
- ¹² **oboediō, īre, īi (īvī), ītum** *poslouchám, jsem poslušen*
- ¹³ **obsecrātiō, ōnis, f** *zapřísahání, prosby, modlitby*
- ⁸ **obsecrō, āre, āvī, ātum** *zapřísahám, (naléhavě) prosím*
- ^a **obses, obsidis, m/f** *rukojímí, záruka*

- ¹⁵ **obsidēō, ēre, sēdī, sessum** obsazují, obkličují, obléhám
- ³ **obstō, āre, stitī, –, stātūrus** stojím v cestě, překážím, vadím; odporuji
- ¹² **obsum, obesse, obfuī, obfutūrus** škodím
- ¹¹ **obtestor, ārī, ātus sum** беру за svědka, dovolávám se, zapřísahám
- ¹⁵ **obtimeō, ēre, uī, tentum** mám v držení, obdržím, dostávám, získám
- ¹ **occāsus, ūs, m** západ; zánik, konec, pád
- ¹⁶ **occidō, ere, cidī, cīsum** zabíjím, usmrcuji
- ¹¹ **occultum, ī, n** skrytost; v pl. skrytá místa, tajnosti
- ¹¹ **occultus, a, um** skrytý, tajný, schovaný
- ¹³ **occurrō, ere, currī, cursum** běžím naproti, spěchám vstříc, potkávám
- ⁱ **Oct. (zkr.) → Octōber**
- ⁸ **octāvus, a, um** osmý
- ¹⁴ **octingēnī, ae, a** po osmi stech
- ¹⁴ **octingentēsimus, a, um** osmistý
- ¹⁴ **octingentī, ae, a** osm set
- ¹⁴ **octō, neskl. (číslovka zákl.)** osm
- ⁱ **Octōber, bris, m** říjen
- ¹⁴ **octōgēnī, ae, a** po osmdesáti
- ¹⁴ **octōgēsīmus, a, um** osmdesátý
- ¹⁴ **octōgintā, neskl. (číslovka zákl.)** osmdesát
- ¹⁴ **octōnī, ae, a** po osmi
- ³ **oculus, ī, m** oko; zrak
- ¹³ **ōdī, ōdisse, ōsus, ōsūrus** nenávidím, protivím si
- ¹³ **ōdiō, ōdire, ōdīvī, – (středov.; → ōdī)** nenávidím
- ¹⁵ **odiōsus, a, um** protivný, odporný, vzbuzející nevoli / zášť
- ⁹ **odium, ī, n** nenávisť, odpor, zášť, protivná věc
- ▷ ⁱ **oecūmenicum (ak. sg. m; nom./ak. sg. n) → oecūmenicus**
- ⁱ **oecūmenicus, a, um** ekumenický, všeobecný
- ^a **oecūmenismus, ī, m** ekumenismus
- ^a **Oenīpōns, pontis, m** Innsbruck, město v Tyrolsku
- ▷ ¹¹ **offeram (I. os. sg. ind. fut. I. akt.) → offerō**
- ¹¹ **offerō, offerre, obtulī, oblātum** nesu vstříc, podávám, nabízím, obětuji
- ¹³ **officium, ī, n** služba, práce, úkol, povinnost
- ⁶ **oleum, ī, n** olej (olivový)
- ² **olīva, ae, f** oliva
- ¹⁷ **olivētum, ī, n** olivová zahrada, olivový háj
- ¹⁵ **Olomucēnsis, e** olomoucký
- ⁶ **Olomucium, ī, n** Olomouc
- ⁴ **ōmen, ōminis, n** znamení (věštné), předzvěst; zlé znamení
- ³ **omissiō, ōnis, f** opomenutí, vynechání, zanedbání
- ▷ ³ **omissiōne (abl. sg.) → omissiō**
- ▷ ³ **omnēs (nom./ak. pl. m/f) → omnis**
- ▷ ⁵ **omnia (nom./ak. pl. n.; → omnis)** všechny věci / všechno
- ▷ ⁴ **omnibus (dat./abl. pl. m/f/n) → omnis**
- ³ **omnipotēns, entis** všemohoucí
- ▷ ³ **omnipotentī (dat. sg. m/f/n) → omnipotēns**
- ⁵ **omnipotentia, ae, f** všemohoucnost
- ³ **omnis, e** všechen, každý; celý
- ¹² **onerō, āre, āvī, ātum** nakládám (břemeno), obtěžuji, zatěžuji
- ⁴ **onus, oneris, n** břímě, břemeno, náklad; tíha, obtíž
- ¹¹ **ope (abl.; → *ops)** pomocí, za pomoci, s podporou
- ⁵ **opera, ae, f** práce, činnost, námaha
- ▷ ⁵ **operam dō (dare, dedī, datum)** vynakládám námahu, úsilí, zabývám se
- ▷ ³ **opere (abl. sg.) → opus**
- ¹⁷ **opīniō, ōnis, f** domněnka, mínění, názor, tušení; veřejné mínění
- ▷ ¹⁷ **opīniō est** je / existuje mínění
- ¹⁵ **oportet, ēre, uit, –** sluší se, je slušno, je třeba, je žádoucí
- ⁴ **oppidum, ī, n** opevněné místo, pevnost; město, městečko
- ¹⁵ **oppōnō, ere, posuī, positum** nastavuji, stavím se proti, odporuji
- ⁸ **opportūnē (adv.; → opportūnus)** příhodně, vhodně, výhodně; vhod, včas

- ^a **opportūnitas, ātis, f** *příležitost, vhodnost, výhoda*
- ¹⁴ **opportūnus, a, um** *příhodný, vhodný, výhodný, užitečný*
- ¹⁵ **opprimō, ere, pressī, pressum** *potlačuji, potírám, přemáhám, přepadám*
- ¹¹ ***ops, opis, f** (*ak. opem, abl. ope, pl. opēs, opum, opibus*) *moc, síla, pomoc, bohatství, prostředky*
- ▷ⁱ **optātam** (*ak. sg. f*) → **optātus**
- ¹⁰ **optātīvus, a, um** *prací*
- ⁱ **optātus, a, um** (*part. perf.; → optō*) *vytoužený, vítaný, žádoucí*
- ⁹ **optimus, a, um** (*superl.; → bonus*) *nejlepší*
- ¹³ **optō, āre, āvī, ātum** *vybírám si, přeji si, žádám si*
- ³ **opus, eris, n** *dílo, práce, činnost; námaha, úsilí; voj. stavba, opevnění*
- ¹⁷ **opus est** (*aliquā rē*) *je zapotřebí, je třeba, je nutno*
- ^a **opusculum, ī, n** *dílko, spisek; básnička; krátké vědecké pojednání*
- ▷¹ **ōrā** (*imper. 2.os. sg.*) → **ōrō**
- ¹⁵ **ōrāculum, ī, n** *výrok, věštba; věštírna*
- ⁴ **ōrātiō, ōnis, f** *řeč, mluva; projev, proslov; modlitba*
- ^a **ōrātor, ōris, m** *řečník; mluvčí*
- ⁴ **orbis, is, m** *kruh, kolo; okrsek zemský, země, svět*
- ^a **orbis terrārum / terrae** *okrsek zemský, svět*
- ¹⁴ **ordinālis, e** *řadový*
- ³ **ordinārius, a, um** *řádný, pravidelný*
- ³ **ordinārius, īi, m** *ordinář (nositel církevní jurisdikce, představený diecéze); řádný profesor (na vysoké škole)*
- ⁱ **ordinātiō, ōnis, f** *pořadí, řada; uspořádání, ustanovení, pokyn; udílení kněžského svěcení*
- ▷ⁱ **ordinātiōnēs** (*nom./ak. pl.*) → **ordinātiō**
- ▷² **ordine** (*abl. sg.*) → **ordō**
- ¹ **ordō, inis, m** *řada, řád, pořádek; stav, společenská vrstva; kněžské svěcení; řeholní řád*
- ▶¹ **ordō litterārum** *pořadí písmen, abeceda*
- ▷² **ōrēmus** (*1. os. pl. konj. prez. akt.; → ōrō*) *ať se modlíme / modleme se*
- ⁶ **oriēns, entis, m** *vycházející (slunce), východ, orient*
- ^a **orientālis, e** *východní, orentální*
- ⁴ **orīgō, inis, f** *původ, počátek*
- ⁷ **orior, īrī, ortus sum** *povstávám, vznikám, vycházím, vzcházím*
- ¹⁵ **ornāmentum, ī, n** *výstroj, ozdoba, okrasa, výzdoba, pocta*
- ² **ornō, āre, āvī, ātum** *strojím, opatřuji; zbrojím; zdobím, krášlím*
- ¹ **ōrō, āre, āvī, ātum** *mluvím, řečným; žádám, prosím; modlím se*
- ⁴ **ōs, ōris, n** *ústa, obličej, tvář; otvor, ústí*
- ⁴ **os, ossis, n** (*gen. pl. ossium*) *kost*
- ⁸ **ōsculor, ārī, ātus sum** *líbám*
- ^a **ōsculum, ī, n** *polibek, políbení*
- ^a **Ōsēe**, *neskl., m* *Ozeáš, starozákonní prorok*
- ▷³ **ostende** (*imper. 2. os. sg.*) → **ostendō**
- ³ **ostendō, ere, tendī, tentum / tēsum** *ukazují, dokazují; projevují*
- ¹⁴ **Ōstia, ae, f / Ōstia, ōrum, n** *Ostie, přístav římský*
- ¹⁶ **ōstiārius, a, um** *dveřní*
- ¹⁶ **ōstiārius, īi, m** *vrátný, dveřník; hlídač*
- ⁴ **ōstium, īi, n** *vchod, východ; dveře; ústí*
- ^a **ōtium, īi, n** *volno, volný čas; klid, nečinnost, život v ústraní*
- ⁴ **ovīle, is, n** *ovčinec*
- ⁴ **ovis, is, f** *ovce*

P

- ⁱ **p. / pag.** (*zkr.*) → **pāgina**
- ^a **P.** (*zkr.; → pater*) *Pater, Otec*
- ³ **pācificus, a, um** *pokojný, činící mír, mírumilovný*
- ¹² **pactum, ī, n** *smlouva, dohoda, ujednání*
- ^a **paedagōgia, ae, f** (*z řec.*) *pedagogika, vychovatelství*
- ² **paenitentia / poenitentia, ae, f** *lítost, pokání, kajičnost; polepšení, napravení*
- ³ **paenitentiālis / poenitentiālis, e** *patřící k pokání, kajičnosti; kající*

- ^a **paenitentiam agō** (ere, ēgī, āctum) *činím pokání*
- ¹⁵ **paenitet / poenitet mē** (alicuius rei), **ēre, tuit**, – *je mi líto (něčeho), mrzí mě (něco)*
- ▷ ¹ **paenultima** (nom. sg. f; nom./ak. pl. n) → **paenultimus**
- ¹ **paenultimus, a, um** *předposlední*
- ⁱ **pāgina, ae, f** *list (papyrový); list popsaný; strana, stránka (v knize)*
- ⁹ **pallium, iī, n** *přikrývka, pallium (řecký plášť)*
- ³ **palma, ae, f** *dlaň; větev; palma*
- ^a **pālūs, ūdis, f** *bažina, močál*
- ¹⁷ **Pamphylia, ae, f** *Pamfylie, krajina na jižním pobřeží Malé Asie*
- ▷ ¹ **pānem** (ak. sg.) → **pānis**
- ¹ **pānis, is, m** *chléb*
- ⁱ **pāpa, ae, m** *otec; papež; biskup*
- ^a **pār, paris** *stejný, rovný; schopný, způsobilý, vhodný*
- ¹³ **parabola, ae, f** (z řec.) *přirovnání, podobenství*
- ^a **paraclētus / paracūtus, ī, m** *obhájce, ochránce, utěšitel*
- ^a **paracūtus** → **paraclētus**
- ¹² **paradīsus, ī, m** (z řec.) *zahrada, park; ráj*
- ³ **paragraphus, ī, f** (z řec.) *opisování; připsané znaménko, paragraf (§); oddíl, odstavec*
- ^a **Paralipomena, ōn / ōrum, n** (řec.) «vynechané věci»; jiný název pro starozákonní knihy *Kronik*
- ^a **parāmenta, ōrum, n** *liturgická roucha, paramenta*
- ¹⁶ **Parascēvē, ēs, f** (řec.; dat. -ae, ak. -ēn/-ēm, abl. -ē) *Den příprav (na velikonoce), Velký pátek*
- ⁷ **parātus, a, um** (part. perf.; → parō) *připravený; získaný, nabytý; ochotný, odhodlaný*
- ⁵ **parcō, ere, pepercī, –, parsūrus** (alicuī - dat.) *šetřím (někoho), zdržuji se, nechávám*
- ⁴ **parentēs, um/ium, m** *rodiče; otcové, předkové*
- ⁶ **pāreō, ēre, uī, –** (alicuī - dat.) *poslouchám (někoho), jsem poslušný, poddán*
- ^a **Parisiū, ōrum, m** *Parisiové, galský kmen s hlav. městem Lutetia*
- ^a **Parisiī, ōrum, m** (→ Lutētia Parisiōrum) *Paříž*
- ⁸ **pariter** (adv.; → pār) *stejně, zároveň, rovněž, spolu*
- ³ **parō, āre, āvī, ātum** *připravuji, strojím, chystám; zařizuji, zjednávám (si)*
- ³ **parochus, ī, m** (z řec.) *farář*
- ⁹ **pars, partis, f** *část, díl, kus, podíl, úděl, strana*
- ▶ ⁹ **pars exterior** *vnější část*
- ▶ ⁹ **pars interior** *vnitřní část*
- ▶ ⁹ **pars posterior** *druhá část*
- ▶ ⁹ **pars prior** *první část*
- ¹⁷ **Parthī, ōrum, m** *Parthové, kmen sídlící jižně od Kaspického moře*
- ⁵ **particeps, cipis** *účastný, mající účast; subst. účastník*
- ² **participium, iī, n** *účast; přičestí, participium*
- ^a **particula, ae, f** *dílek, částka, kousek; gram. částice*
- ^a **particulāris, e** *částecný, dílčí*
- ⁹ **partim** *dílem, zčásti, částečně*
- ⁹ **partitīvus, a, um** (gram.) *děleného množství, celkový [druh genitivu v syntaxi]*
- ⁹ **parum** (adv.; → parvus; kompar. minus, superl. minimē) *málo, jen málo, nedosti*
- ⁷ **parvulus, a, um** *maličký, nepatrný*
- ³ **parvus, a, um** (kompar. minor, superl. minimus) *malý, skrovný, nepatrný*
- ¹⁴ **pascha, neskl., n / pascha, atis, n** *velikonoční beránek, velikonoce*
- ¹³ **paschālis, e** *velikonoční*
- ¹² **pāscō, ere, pāvī, pāstum** *pasu, krmím, živím, sytím*
- ¹⁰ **pāscua, ae, f / pāscuum, ī, n** *pastvina, pastva*
- ¹⁰ **pāscuus, a, um** *pastvinový, pastevní*
- ¹⁵ **passibilis, e** *podrobený utrpení(m), schopný utrpení*
- ⁹ **passim** *porůznu; daleko široko, na všechny strany, všude*
- ² **passiō, ōnis, f** *utrpení, umučení*
- ▷ ² **passiōnem** (ak. sg.) → **passiō**
- ² **passīvum, ī, n** *pasívum, trpný rod*
- ² **passīvus, a, um** *trpný, pasivní*
- ⁷ **passus, ūs, m** *krok, rozkročení; dvojkrok (římská délková míra = 5 stop, tj. 1,48 m)*

- ⁴ **pāstor, ōris, m** *pastýř*
^a **pāstorālis, e** *pastýřský; pastorální*
- ¹² **patefaciō, ere, fēcī, factum** *otvírám, odkrývám, odhaluji*
- ¹² **pateffiō, fierī, factus sum** *jsem otvírán, otvírám se*
- ¹¹ **patena, ae, f** *talíř, miska; patena*
- ¹⁵ **pateō, ēre, uī, –** *jsem otevřen, přístupný, volný, zřejmý; rozkládám se, rozprostírám se, táhnu se*
- ¹ **pater, tris, m** *otec*
- ² **pater** (*patris, m*) *familiās otec rodiny, hlava rodiny, hospodář, pán*
- ¹⁵ **patet, ēre, patuit, –** *je zřejmé, je jasné, je zjevné*
- ¹⁶ **patiēns, entis** *snášející, trpělívý, otužilý, vytrvalý*
- ^a **patientia, ae, f** *trpělivost, schopnost snášet, otužilost*
- ⁵ **pator, patī, passus sum** *trpím, snáším; připouštím, dovoluji*
- ² **patrī** (*dat. sg.*) → **pater**
- ² **patria, ae, f** *otčina, vlast, rodná země; domovina, bydliště*
- ² **patriarcha, ae, m** *praotec; patriarcha*
- ¹ **patris** (*gen. sg.*) → **pater**
- ^a **patristicus, a, um** *patristický, tj. týkající se spisů a učení církevních Otců*
- ¹⁷ **patrōcinium, īi, n** *patronát, ochrana, pomoc; hájení, zastupování*
- ^a **patrologia, ae, f** (*řec.*) *patrologie, tj. nauka o církevních Otcích a jejich spisech*
- ⁶ **pauci, ae, a** *málokterí; málo, malý počet, nemnozí*
- ⁶ **paucus, a, um** *nečetný, málokterý*
- ⁹ **paulātim** *pomalu, zvolna, ponenáhlu*
- ⁹ **paulō** *o málo, o něco, trochu, málo, poněkud*
- ¹⁵ **paululus, a, um** *maličký, droboučký*
- ⁹ **paulum** *málo, trochu, poněkud, krátce*
- ⁹ **paulus, a, um** *malý, skrovný*
- ⁱ **Paulus, ī, m** *Pavel*
- ⁵ **pauper, eris** (*abl. -e, gen. pl. -um*) *chudý, nuzný, nemajetný; chudák*
- ¹⁶ **pauperculus, a, um** *chudičký, ubohoučký*
- ¹⁷ **paupertās, ātis, f** *chudoba, nouze*
- ³ **pausa, ae, f** (*z řec.*) *přestávka*
- ¹⁶ **paveō, ēre, pāvī, –** *chvěji se, třesu se, strachuji se, děším se, hrozím se*
- ¹⁴ **pavīmentum, ī, n** *podlaha, dlažba*
- ⁴ **pāx, pācis, f** *mír, pokoj, klid; smlouva*
- ¹ **peccātor, ōris, m** *hříšník, provinilec*
- ³ **peccātōrēs** (*nom./ak. pl.*) → **peccātor**
- ¹ **peccātōribus** (*dat./abl. sg.*) → **peccātor**
- ³ **peccātum, ī, n** *hřích, provinění, vina*
- ³ **peccāvī** (*1. os. sg. ind. perf. akt.*) → **peccō**
- ³ **peccāvimus** (*1. os. pl. ind. perf. akt.*) → **peccō**
- ³ **peccō, āre, āvī, ātum** *hřeším, proviňuji se*
- ¹⁴ **pecūliāris, e** *vlastní, zvláštní, význačný*
- ¹² **pecus, oris, n** *brav, ovce, dobytek*
- ⁹ **peior, peius** (*kompar.*) → **malus**
- ⁹ **peius** (*kompar.*) → **male**
- ³ **pelliceus, a, um** *kožený, kožešinový*
- ¹⁶ **pelliciō, ere, lēxī, lectum** *lákám*
- ⁶ **pellō, ere, pepulī, pulsum** *ženu, vyháním, zaháním, zapuzuji*
- ⁶ **pendeō, ēre, pependī, –** *visím, závisím; čním, trčím, klenu se; vznáším se*
- ⁹ **penitus** (*adv.*) *uvnitř, hluboko; zevnitř; dovnitř; zcela, úplně*
- ¹⁴ **Pentēcostē, ēs, f** (*z řec.; ak. -ēn, abl. -ē*) *letnice, svatodušní svátky*
- ² **per** (*předl. s ak.*) *skrze, přes, po, v, za; pomocí, prostřednictvím*
- ⁷ **peragō, ere, ēgī, ātum** *proháním, provádím, dokonávám, konám*
- ¹⁵ **perbrevis, e** *velmi krátký, kratičký*
- ¹⁵ **percurrō, ere, currī / cucurrī, cursum** *probíhám, přebíhám, probírám*
- ⁶ **percutiō, ere, cussī, cussum** *prorážím, probodávám, udeřím, bijí, zasahuji*
- ⁸ **perditiō, ōnis, f** *ztráta, záhuba, zkáza*
- ⁸ **perdo, ere, didī, ditum** *kazím, hubím, ničím, mařím, usmrcuji, ztrácím*
- ^a **perdōnō, āre, āvī, ātum** *promíjím, odpouštím*
- ² **perdūcāmur** (*1. os. pl. konj. přez. pas.; → perdūcō*) *ať jsme přivedeni / dovedeni*

- ▷ ³ **perducāt** (3. os. sg. konj. prez. akt.; → *perducō*) *at' přivede / dovede*
- ² **perducō, ere, dūxī, ductum** *přivádím k cíli, dovádím, doháním*
- ^a **peregrinātiō, ōnis, f** *cestování v cizině, cesta; pouť, putování*
- ^a **peregrinātor, ōris, m** *cestovatel, poutník*
- ^a **peregrīnus, a, um** *přespolní, cizí, cizozemský*
- ^a **peregrīnus, ī, m** *cizinec; poutník*
- ¹⁶ **perennis, e** *celoroční, roční; trvalý, stálý, věčný, nesmrtelný*
- ⁷ **pereō, īre, iī, –, peritūrus** *hynu, zanikám, ztrácím se, scházím*
- ⁴ **perfectē** *dokonale, důkladně*
- ² **perfectum, ī, n** *perfektum, minulý čas dokonavý*
- ² **perfectus, a, um** (part. perf.; → *perficiō*) *udělaný, hotový, dokonalý*
- ¹⁴ **perferō, ferre, tulī, lātum** *trpělivě snáším, vydržím, vytrpím*
- ⁸ **perficiō, ere, fēcī, fectum** *zhotovuji, dokončuji, dokonávám*
- ¹¹ **perfodiō, ere, fōdī, fossum** *probodávám, prorážím, prokopávám*
- ¹⁷ **perfruor, ī, frūctus sum** *aliquā rē užívám, využívám něčeho; těším se, raduji se z něčeho*
- ⁶ **Pergamum, ī, n / Pergamus, ī, f** *Pergamon / Pergamos, město ve Velké Mýsii v Malé Asii*
- ^a **pergō, ere, perrēxī, perrēctum** *pokračuji v cestě, dále postupuji, směřuji, spěchám*
- ¹⁵ **pergrātus, a, um** *přemilý, velmi milý, velmi příjemný*
- ¹⁵ **pergravis, e** *velmi vážný, velmi závažný*
- ¹⁰ **perhibeō, ēre, uī, itum** *podávám, poskytuji, vydávám*
- ⁴ **perīculum, ī, n** *zkouška, pokus; nebezpečí; pohroma, zkáza*
- ⁷ **periphrasticus, a, um** (z řec.) *opisný*
- ¹⁶ **permaneō, ēre, mānsī, –, mānsūrus** *vytrvávám, setrvávám*
- ^a **permissum, ī, n** *dovolení, svolení*
- ▷ ⁴ **permittās** (2. os. konj. prez. akt.; → *permittō*) *at' dopustíš / dovolíš; dopust' / dovol*
- ⁴ **permittō, ere, mīsī, missum** *dopouštím, dovoluji, povoluji; odpouštím*
- ^a **permovereō, ēre, mōvī, mōtum** *pohnu, dojímám, vzrušuji*
- ¹⁶ **perpetim** (adv.) *ustavičně, nepřetržitě, stále, věčně*
- ⁹ **perpetuō** *ustavičně, trvale, stále, neustále*
- ⁹ **perpetuus, a, um** *ustavičný, nepřetržitý, trvalý, věčný*
- ² **Persa / Persēs, ae, m** *Peršan*
- ⁹ **persequor, ī, secūtus sum** *pronásleduji, stíhám, domáhám se*
- ¹⁶ **persevērantia, ae, f** *vytrvalost, stálost*
- ⁸ **persevērō, āre, āvī, ātum** *vytrvávám, setrvávám, trvám na svém*
- ² **persōna, ae, f** *osoba, povaha; maska (divadelní)*
- ▷ ³ **persōnāle** (nom./ak. sg. n) → **persōnālis**
- ▷ ³ **persōnālia** (nom./ak. pl. n) → **persōnālis**
- ³ **persōnālis, e** *osobní*
- ¹⁶ **pertimeō, ēre, timuī, –** *velmi se bojím, strachuji*
- ¹⁵ **pertimēscō, ere, timuī, –** *(velmi) se strachuji, lekám se, děším se*
- ¹² **pertrānseō, īre, iī (iīvī), itum** *přecházím, procházím, pronikám*
- ¹¹ **perturbātiō, ōnis, f** *zmatení, porušení, rozčilení, vzrušení*
- ⁸ **pervagor, ārī, ātus sum** *probíhám, potuluji se, obcházím*
- ¹⁵ **pervenīō, īre, vēnī, ventum** *docházím, přicházím, dostávám se*
- ^a **pervertō, ere, vertī, versum** *převracím, rozvracím; porážím, hubím, ničím*
- ⁵ **pervius, a, um** *schůdný, přístupný*
- ⁸ **pēs, pedis, m** *noha; stopa (délk. míra = 29,6cm); stopa, míra, metrum, takt*
- ⁹ **pessimē** (superl.) → **male**
- ⁹ **pessimus, a, um** (superl.) → **malus**
- ¹³ **petītiō, ōnis, f** *žádost, prosba, ucházení se*
- ⁴ **petō, ere, iīvī (iī), itum** *směřuji, napadám, útočím; žádám, prosím, ucházím se*
- ² **petra, ae, f** *skála, balvan*
- ⁵ **Petrus, ī, m** *Petr*
- ¹ **Phaēthōn, ontis, m** *Faethon, syn boha Slunce*
- ¹⁴ **pharaō, ōnis, m** *faraon, titul egyptských králů*

- ¹¹ **pharisaeus, ī, m** (hebr.: oddělený) *farizej*
- ^a **pharmacīa, ae, f** (z řec.) *farmacie; lékárna*
- ⁶ **Philadelphīa, ae, f** *Filadelfia, město v Lydii (Malá Asie)*
- ^a **Philēmōn, onis, m** *Filemon, vážený a zámožný občan v Kolosech, adresát Listu Filemonovi*
- ^a **Philippēnsēs, ium, m** *Filipané, obyvatelé města Filip*
- ^a **Philippēnsis, e** *filipský*
- ⁶ **Philippī, ōrum, m** *Filipy, město v Makedonii*
- ¹⁷ **Philippus, ī, m** *Filippos, Filip, řecké mužské jméno, zvl. králů makedonských*
- ¹ **philosophia, ae, f** (z řec.) *filozofie, láska k moudrosti*
- ¹ **philosophus, ī, m** (z řec.) *filozof, milovník moudrosti*
- ¹⁷ **Phrygia, ae, f** *Frýgie, krajina v Malé Asii*
- ▷ ² **piā** (abl. sg. f) → **pīus**
- ¹⁷ **piē** (adv.; → pius) *spravedlivě, řádně, poctivě; zbožně, vděčně*
- ⁵ **pietās, ātis, f** *poctivost, zbožnost, oddanost, láska*
- ^a **piger, gra, grum** *líný, lenivý; zdlouhavý; zbabělý*
- ¹⁵ **piget mē alicuius rei, ēre, piguit, –** *mrzí mne něco*
- ⁴ **pignus, oris, n** *zástava, záruka, důkaz*
- ⁶ **piissimus, a, um** (superlativ; → pius) *nejzbožnější, nejdobrotivější*
- ⁷ **Pilātus, ī, m** *Pilát, správce Judeje v l. 26-36 po Kr.*
- ³ **pilus, ī, m** *vlas, chlup; srst*
- ¹² **piscis, is, m** *ryba*
- ² **pīus, a, um** *čistý; zbožný, oddaný, vděčný; laskavý, dobrotivý*
- ¹⁴ **Pius, īi, m** *Pius (vl. jméno)*
- ¹⁵ **plācābilis, e** *usmiřitelný, smířlivý, smírný*
- ¹¹ **placeō, ēre, uī, –** *líbím se, jsem oblíben*
- ¹¹ **placet** (→ placeō) *líbí se, zdá se vhodné, schvaluje se*
- ⁴ **placitus, a, um** *oblíbený, milý*
- ¹⁵ **plācō, āre, āvī, ātum** *usmiřuji, uklidňuji*
- ¹² **plāga, ae, f** *rána, úder, zranění, pohroma, neštěstí*
- ¹² **planctus, ūs, m** *bití v prsa, nářek, hořekování*
- ¹² **plangō, ere, plānxī, plānctum** *tepu, biji, bijí se v prsa, nařkám*
- ² **plantō, āre, āvī, ātum** *sázím, zasazuji*
- ⁷ **plēbēs, plēbeī, f** *lid, dav; třída lidu, plebejové*
- ⁷ **plēbiscītum, ī, n** (plēbis scītum; plēbī scītum) *usnesení lidu (plebejského shromáždění)*
- ⁴ **plēbs, plēbis, f** *lid, dav; třída lidu, plebejové; chudina*
- ▷ ¹ **plēna** (nom. sg. f; nom./ak. pl. n) → **plēnus**
- ▷ ² **plēnī** (gen. sg. m/n; nom. pl. m) → **plēnus**
- ¹ **plēnus, a, um** *plný, naplněný, úplný*
- ¹⁵ **pluit, ere, pluit, –** *prší*
- ¹⁵ **pluō, ere, pluī, –** *sesílám déšť, dštím*
- ▷ ² **plūrāle** (-is, n) *tantum substantivum pomnožné (vytvářející jen množné číslo)*
- ▷ ² **plūrālia** (nom./ak. pl. n) → **plūrāle / plūrālis**
- ² **plūrālis, e** *množný*
- ² **plūrālis, is, m** *množné číslo*
- ⁹ **plūres, plūra, gen. plūrium** (kompar.; → multī) *četnější, početnější, více*
- ⁹ **plūrimī, ae, a** *velmi mnozí, přemnozí, přechetní, většina*
- ⁹ **plūrimum** (adv., superl.; → multum) *nejvíce, velmi mnoho*
- ⁹ **plūrimus, a, um** (superl.; → multus) *nejčetnější, přemnohý, nejvíce, velmi mnoho*
- ⁴ **plūs, plūris** (kompar.; → multum) *více*
- ² **plūsquamperfectum, ī, n** *plusquamperfectum, předminulý čas*
- ¹⁶ **pluvia, ae, f** *děšť*
- ¹ **poena, ae, f** *náhrada za zločin, odplata, pokuta, trest*
- ▷ ¹ **poenae** (gen./dat. sg.; nom. pl.) → **poena**
- ¹⁵ **poenitentia** → **paenitentia**
- ¹⁵ **poenentiālis** → **paenentiālis**
- ¹⁵ **poenitet** → **paenitet**
- ¹ **poēta, ae, m** *básník*
- ▷ ¹ **poētae** (gen./dat. sg.; nom. pl.) → **poēta**
- ▷ ¹ **poētās** (ak. pl.) → **poēta**
- ⁸ **polliceor, ērī, licitus sum** *slibuji, připovídám, nabízím*
- ¹⁴ **polyglōttus, a, um** (z řec.) *mnohohlasý, mnohojazyčný*

- ^a **pompa**, ae, f *nádhera, okázalost, lesk*
- ¹⁴ **pōmum**, ī, n *ovocný plod, ovoce*
- ³ **ponderō**, āre, āvī, ātum *vážím, rozvažuji, posuzuji*
- ⁴ **pōnō**, ere, posuī, positum *kladu, stavím, pokládám, odkládám, dávám; vkládám, ukládám*
- ⁷ **pōns**, pontis, m *most*
- ⁴ **pontifex**, fisis, m *velekněz; biskup*
- ^a **pontifex maximus** *nejvyšší velekněz, papež*
- ¹⁴ **pontificātus**, ūs, m *hodnost, úřad velekněze, biskupa, papeže; pontifikát*
- ▷ ⁱ **pontificium** (ak. sg. m; nom./ak. sg. n) → **pontificius**
- ⁱ **pontificius**, a, um *papežský, pontifikální*
- ⁷ **Pontius**, a, um *Pontský, jméno římského rodu*
- ¹⁷ **Pontus**, ī, m *Černé moře; Pontos, země na jižním pobřeží Černého moře*
- ¹⁵ **populāris**, e *lidový, domácí, krajanský, populární*
- ³ **populus**, ī, m *lid, dav; národ, lidstvo*
- ¹³ **Porcius**, iū, m *Porcius, římské rodové jméno*
- ¹³ **porrō** *dále, kupředu; potom, zase; ale, ale ted', ale jen*
- ⁵ **porta**, ae, f *brána, vchod*
- ⁶ **porticus**, ūs, f *sloupořadí, sloupová stěna, sloupoví, podloubí*
- ² **portō**, āre, āvī, ātum *nesu, nosím; vezu, vozím; dopravuji*
- ⁶ **portus**, ūs, m (dat./abl. pl. portibus, zřídka portubus) *přístav, útočiště*
- ¹⁰ **poscō**, ere, poposcī, – *žádám, dožaduji se, prosím*
- ¹ **positiō**, ōnis, f *poloha, postavení, místo*
- ▷ ¹ **positiōne** (abl. sg.) → **positiō**
- ⁹ **positīvus**, a, um *položený, pozitivní*
- ⁹ **positus**, a, um (part. perf.; → pōnō) *položený, ležící*
- ⁶ **possessiō**, ōnis, f *držení, držba, majetek, statek*
- ³ **possessīvus**, a, um *přivlastňovací*
- ¹⁰ **possideō**, ēre, sedī, sessum *mám v moci, držím, vlastním*
- ¹² **possum** (*pot[is] sum), **posse**, **potuī**, – *mohu, mám moc; jsem schopen, dovedu, umím*
- ³ **post** (adv.) *vzadu, potom, později, nato*
- ² **post** (předl. s ak.) *po, za*
- ¹⁴ **post Chrīstum nātum** *po narození Kristově, po Kristu*
- ^a **post merīdiem** *po poledni, odpoledne*
- ³ **postea** *potom, nato, později*
- ³ **posterī**, ōrum, m *potomci, potomstvo*
- ⁹ **posterior**, ius (kompar.; → posterus) *pozdější, zadnější*
- ⁵ **posterius** (adv.) *později, potom*
- ³ **posterus**, era, erum *potomní, následující, příští*
- ¹⁵ **postferō**, ferre, –, – *stavím do pozadí, méně si cením, zanedbávám*
- ¹⁵ **posthabeō**, ēre, uī, itum *mám v pozadí, méně si cením, nechávám stranou*
- ¹⁴ **postis**, is, m *veřeje, dveře*
- ¹⁵ **postpōnō**, ere, posuī, positum *kladu za něco, méně si vážím, odkládám*
- ¹³ **postpositiō**, ōnis, f *položení dozadu; gram. postpozice*
- ⁶ **postquam** *potom, potom co, když, jakmile*
- ⁹ **postrēmō** (adv.) *konečně, nakonec; zkrátka, vůbec*
- ⁹ **postrēmum** (adv.) *posledně, naposled*
- ⁹ **postrēmus**, a, um (superl.; → posterus) *nejpozdější, nejzadnější, poslední*
- ^a **postulō**, āre, āvī, ātum (aliquid ab aliquō) *žádám, požaduji, vyžaduji (něco na někom)*
- ⁸ **potēns**, entis *mocný, silný, schopný*
- ⁸ **potentia**, ae, f *moc, síla, vláda*
- ¹⁰ **potentiālis**, e *možný*
- ⁴ **potestās**, ātis, f *moc, pravomoc, vláda, síla; možnost, schopnost*
- ⁹ **potior**, ius (kompar.; → potis) *mocnější, schopnější, důležitější, lepší*
- ⁹ **potis**, e *mohoucí, schopný*
- ⁹ **potissimum** (adv.) *nejspíše, nejraději, hlavně, především*
- ⁹ **potissimus**, a, um (superl.; → potis) *nejmocnější, nejschopnější, nejdůležitější, nejlepší*

- ⁹ **potius** (*adv.*) *spíše, více*
- ⁶ **pōtus, ūs, m** *nápoj, pít*
- ⁱ **PP. / Pp.** (*zkr.*) → **pāpa**
- ⁹ **prae** (*predl. s abl.*) *před; proti, vůči; pro, kvůli*
- ¹⁷ **praebeō, ēre, uī, itum** *vystavuji, ukazuji, osvědčuji; poskytuji*
- ⁶ **praecēdō, ere, cessī, cessum** *napřed kráčím, předcházím, jdu vpředu*
- ¹⁵ **praecelsus, a, um** *velmi vysoký, velmi vznešený*
- ¹⁷ **praeceptor, ōris, m** *učitel, vychovatel; mistr*
- ³ **praeceptum, ī, n** *příkaz, příkázání; rada, návod, poučení, pravidlo*
- ⁴ **praecipiō, ere, cēpī, ceptum** *nařizuji, příkazuji, poučuji*
- ¹⁴ **praecipuē** *hlavně, zvláště, obzvláště, zejména*
- ³ **praecīlārus, a, um** *přeslavný, znamenitý, proslulý*
- ¹⁵ **praecōnium, īi, n** *slavnostní, veřejné vyhlášení, ohlášení; chvalo zpěv*
- ^a **praedicātiō, ōnis, f** *výpověď, hlásání, kázání; oslavování*
- ^a **praedicātor, ōris, m** *hlasatel, chvalořečník; kazatel*
- ² **praedicō, āre, āvī, ātum** *vypovídám, hlásám, prohlašuji, rozlašuji, káži*
- ¹³ **praedicō, ere, dīxī, dictum** *předříkávám, předpovídám, věštím; napomínám, varuji*
- ¹⁷ **praeēō, īre, īi, itum** *jdu napřed, předcházím; předříkávám, předčítám*
- ² **praefātiō, ōnis, f** *předmluva, proslov; preface*
- ▷ ² **praefātiōnem** (*akuz. sg.*) → **praefātiō**
- ¹⁵ **praeficiō, ere, fēcī, fectum** *stavím v čelo, ustanovuji představeným*
- ¹⁵ **praefixum, ī, n** *předpona, prefix*
- ¹³ **praefor, fārī, fātus sum** *předříkávám, věštím, prohlašuji, ohlašuji*
- ⁹ **praelātus, a, um** (*part. perf.; → praefērō*) *představený*
- ⁹ **praelātus, ī, m** *představený; prelát*
- ¹⁶ **praemium, īi, n** *odměna, dar, pocta, vyznamenání*
- ¹⁵ **praenōmen, inis, n** *předejmení, osobní jméno (první část římského jména)*
- ¹⁵ **praenuntiō, āre, āvī, ātum** *předem oznamuji, zvěstuji, hlásám*
- ¹⁰ **praeoccupō, āre, āvī, ātum** *napřed obsazuji, zaujímám, uchvacuji; předstupuji*
- ^a **praeparō, āre, āvī, ātum** (*předem*) *připravuji, chystám, strojím*
- ¹³ **praepositiō, ōnis, f** *předložení, představení; předložka*
- ¹⁵ **praesāgus, a, um** *předpovídající, tušící, věštecký, prorocký*
- ² **praesēns, entis** *přítomný, současný, nynější; účinný, milostivý*
- ² **praesēns, entis, n** *prézens, přítomný čas*
- ^a **praesentātiō, ōnis, f** *představení, odevzdání, obětování*
- ▷ ⁵ **praesente populō** (*vazba abl. absol.*) *za přítomností lidu*
- ¹³ **praesentia, ae, f** *přítomnost; účinná přítomnost, moc, síla*
- ¹⁰ **praesentō, āre, āvī, ātum** *představuji, odevzdávám, poskytuji, obětuji*
- ¹⁴ **praesertim** *zvláště, obzvláště, především*
- ¹¹ **praeservō, āre, āvī, ātum** *chráním, ochraňuji, zachovávám*
- ⁴ **praesidium, īi, n** *ochrana, záštita, opora; stráž, posádka*
- ¹⁵ **praestat, āre, stitit, –** (*→ praestō*) *je lépe*
- ² **praestō, āre, stitī, stitum** *stojím v čele, vynikám; poskytuji, dávám, prokazuji*
- ¹² **praesum, praesesse, fuī, –, futūrus** *jsem přítomen; jsem vpředu / v čele, řídím, vládnu; vynikám*
- ¹³ **praeter** (*adv. a predl. s ak.*) *kromě, mimo, až na, podél*
- ¹⁴ **praetereō, īre, īi, itum** *jdu mimo, jdu podél, přecházím, mímám, opomímám*
- ¹⁵ **praeterit mē, īre, iit, –** *je mi neznámo / tajno, nedochází mi, neznám*
- ¹⁶ **praeteritus, a, um** (*part. perf.; → praetereō*) *minulý, prošlý, dřívější*
- ¹⁴ **praevaleō, ēre, uī, –** *jsem velmi silný, převažuji, vítězím*
- ¹⁶ **praeveniō, īre, vēnī, ventum** *jdu napřed, předcházím, předstihuji*
- ⁶ **Prāga, ae, f** *Praha*

- ¹⁵ **Prāgēnsis, e** *pražský*
- ⁸ **prāvus, a, um** *křivý, zvrácený, nepravý, špatný, zlý*
- ¹⁴ **precātiō, ōnis, f** *prosba, modlitba*
- ³ **precor, ārī, ātus sum** *prosím, modlím se*
- ^a **presbyter, erī, m** (*řec.*) *starší, stařec; kněz*
- ⁴ **pretiōsus, a, um** *drahocenný, cenný, vzácný*
- ⁵ **prex, precis, f** *prosba, modlitba*
- ⁶ **prīdiē** *předcházejícího dne, den předtím, den před ...*
- ▷ ¹ **prīma** (*nom. sg. f; nom./ak. pl. n*) → **prīmus**
- ⁹ **prīmō** *nejprve, zprvu, na začátku*
- ¹⁴ **prīmōrdiālis, e** *prvořadý, přední, první*
- ⁹ **prīmum** *nejprve, nejdříve, poprvé; především, napřed*
- ¹ **prīmus, a, um** *první, přední, nej přednější*
- ⁵ **prīnceps, cipis** *přední, první, hlavní*
- ⁶ **prīnceps, cipis, m** *náčelník, panovník, císař, kníže*
- ¹⁰ **prīncipālis, e** *přední, prvotní, prvopočáteční; panovnický, císařský*
- ¹⁰ **prīncipālīter** *od počátku; hlavně, především, zásadně*
- ^a **prīncipātus, ūs, m** *první místo; nejvyšší postavení, vláda, moc; císařství, principát, knížectví*
- ▷ ² **prīncipiō** (*dat./abl. sg.*) → **prīncipium**
- ² **prīncipium, īi, n** *počátek, původ, vznik; prvek; základ, zásada, pravidlo, princip*
- ⁹ **prior, prius** *přednější, přední; dřívější, předešlý; lepší*
- ^a **prior, priōris, m** *převor*
- ⁵ **prius** (*adv.*) *dříve, předtím, spíše*
- ¹⁰ **prīvātus, a, um** *soukromý, vlastní*
- ^a **prīvō, āre, āvī, ātum** (*aliquem aliquā rē*) *zbavuji, zprošťuji (něčeho); olupuji (někoho o něco)*
- ¹ **prō** (*předl. s abl.*) *před; pro, ve prospěch, za; podle*
- ¹⁶ **probābilis, e** *chvályhodný, oprávněný, pravděpodobný*
- ¹⁵ **probitās, ātis, f** *řádnost, poctivost, počestnost*
- ⁹ **probō, āre, āvī, ātum** *zkouším, zkoumám, posuzuji, schvaluji*
- ⁷ **prōcēdō, ere, cessī, cessum** *jdu vpřed, vycházím, postupuji, pokračuji*
- ¹⁵ **prōcerēs, um, m** *předáci, náčelníci, knížata, panstvo, šlechta*
- ¹⁰ **prōcidō** (**prō-cadō*), **ere, cidī, –** *padám (na zem před někým), vzdávám čest*
- ¹⁷ **prōcūrō, āre, āvī, ātum** *spravuji, obstarávám; jsem místodržitelem*
- ¹⁵ **prōdō, ere, didī, itum** *vydávám, vyjevuji, vyzrazuji, zrazuji*
- ⁸ **proelium, īi, n** *boj, bitva, zápas*
- ¹⁴ **prōferō, ferre, tulī, lātum** *vynáším, pronáším*
- ¹¹ **prōficiō, ere, fēcī, fectum** *pokračuji, prospívám, mám úspěch, užitek*
- ⁸ **proficīscor, ī, profectus sum** *vydávám se na cestu, vycházím, táhnu; vzcházím, pocházím*
- ¹⁵ **prōfugiō, ere, fūgī, –** *utíkám, prchám, unikám*
- ¹⁰ **profundum, ī, n** *hlubina, hloubka*
- ¹⁰ **profundus, a, um** *hluboký*
- ⁸ **prōgeniēs, ēī, f** *rod, potomstvo, pokolení, plémě; potomek*
- ^a **prōgredior, ī, gressus sum** *kupředu kráčím, postupuji, pokračuji, prospívám*
- ⁷ **prohibeō, ērē, uī, itum** *zdržuji, překážím, zabraňuji, zakazuji*
- ¹⁰ **prohibitīvus, a, um** *zabraňovací*
- ¹¹ **prōiciō, ere, iēcī, iectum** *házím kupředu, předhazuji, odhazuji, odmítám*
- ² **prōlēs, is, f** *dorost, mládež; děti, potomci, pokolení*
- ¹⁶ **prōmereō, ēre, uī, itum** *zasluhuji, zasluhuji si, mám zásluhu*
- ¹⁶ **prōmereor, ērī, itus sum** *zasluhuji, zasluhuji si, mám zásluhu*
- ² **prōmissiō, ōnis, f** *slib, zaslíbení*
- ▷ ² **prōmissiōnibus** (*dat./abl. pl.*) → **prōmissiō**
- ^a **prōmissum, ī, n** *slíbená věc, slib, příslib*
- ¹⁵ **prōmittō, ere, mīsī, missum** *slibuji, připovídám, předpovídám*
- ¹⁵ **prōmoveō, ēre, mōvī, mōtum** *posunuji (vpřed), rozšiřuji, povyšuji*
- ¹¹ **prōmptus, a, um** *vyňatý, zjevný; pohotový, ochotný; statečný*

- ¹⁴ **prōmulgō, āre, āvī, ātum** (veřejně) vyhlašuji, publikuji
- ² **prōnōmen, inis, n** zámeno
- ▷ ² **prōnōmina** (nom./ak. pl.) → **prōnōmen**
- ¹² **prōnōminālis, e** zájmenný
- ¹ **prōnuntiātiō, ōnis, f** svolání, prohlášení; přednes; výslovnost
- ^a **prōnuntiō, āre, āvī, ātum** svolávám, prohlašuji, přednáším, vyslovuji, vyjadřuji se
- ¹⁷ **prōpāgō, āre, āvī, ātum** rozsazuji, rozmnožuji; rozšiřuji, prodlužuji
- ⁹ **prope** (adv.; kompar. propius, superl. proximē) blízko, téměř, skoro
- ⁹ **prope** (předl. s ak.) blízko, u; téměř u, skoro u
- ¹⁶ **prōpēnsiō, ōnis, f** sklon, náklonnost, náchylnost
- ¹⁶ **prōpēnsus, a, um** nakloněný, nachýlený, příznivý
- ² **properō, āre, āvī, ātum** spěchám, chvátám
- ² **prophēta, ae, m** (řec.) prorok
- ^a **prophētia, ae, f** (řec.) dar prorokování; prorocký, předpověď; posláni proroka
- ⁸ **propinquus, a, um** blízký, příbuzný
- ⁹ **propior, ius** (adj.; kompar.) bližší
- ⁴ **propitius, a, um** nakloněný, příznivý, milostivý
- ⁹ **propius** → **prope**
- ¹⁴ **prōpōnō, ere, posuī, positum** předkládám, představuji; vykládám, vyhlašuji; navrhuji, ukládám, ustanovuji
- ¹⁴ **prōportiōnālis, e** poměrný, úměrný
- ^a **prōpositiō, ōnis, f** věta; látka, námět, téma; návest úsudku, premisa
- ¹⁶ **prōpositum, ī, n** předsevzeť, úmysl; úkol, látka, téma
- ▷ ⁱ **propriō** (dat./abl. sg. m/n) → **proprius**
- ⁱ **proprius, a, um** vlastní
- ⁴ **propter** (adv. a předl. s ak.) blízko, vedle; pro, skrze, kvůli
- ¹⁵ **prōpulsō, āre, āvī, ātum** odrážím, odvracím; zaháním
- ¹⁰ **prōrsus** vpřed, kupředu, přímo; naprosto, zcela
- ¹⁷ **prōsecūtiō, ōnis, f** sledování, doprovázení, pokračování; dosažení
- ¹⁷ **prosēlytus, ī, m** (řec.) proselyta, požidovštělý cizinec
- ⁹ **prōsequor, ī, secūtus sum** pronásleduji, doprovázím, pokračuji
- ¹⁶ **prōsper** → **prōsperus**
- ¹⁶ **prōspēra, ōrum, n** zdar, štěstí, příznivé okolnosti
- ¹⁶ **prōsperus, a, um** / **prōsper, era, erum** zdárný, šťastný, příznivý
- ¹² **prōsum, prōdesse, prōfuī, –, prōfutūrus** prospívám, pomáhám, jsem prospěšný
- ⁱ **prot.** (žkr.) → **prōtocolum**
- ⁴ **prōtegō, ere, tēxī, tēctum** kryji, přikrývám, chráním
- ¹⁷ **prōtestor, ārī, ātus sum** ujišťuji, dosvědčuji, tvrdím, prohlašuji, dokazuji
- ⁱ **prōtocolum, ī, n** zápis, protokol
- ¹⁷ **prōut** (adv.) podle toho jak; tak jak, jak, jakož
- ▷ ⁱ **prōvehendō** (dat./abl. sg. gerundiva) → **prōvehendus**
- ▷ ⁱ **prōvehendus, a, um** (gerundivum; → prōvehō) ten, který má být podporován / povznesen
- ⁱ **prōvehō, ere, vēxī, vectum** vezu vpřed, postupuji, podporuji, povznáším
- ¹⁶ **prōverbium īī, n** přísloví, úsloví, pořekadlo; podobenství
- ⁹ **prōvidēns, entis** prozíravý, opatrný, obezřelý, předvídající
- ⁹ **prōvideō, ēre, vīdī, vīsum** předvídám, jsem prozíravý, starám se
- ⁹ **prōvidus, a, um** prozíravý, obezřelý, starostlivý, pečlivý
- ¹² **prōvolvō, ere, volvī, volūtum** valím vpřed, svaluji, vrhám
- ⁵ **proximus, a, um** (superl.; → propior) nejbližší, nedávno minulý, poslední; subst. bližní
- ⁵ **proximus, ī, m** bližní
- ⁵ **prūdēns, entis** rozumný, rozvážný, opatrný
- ⁴ **prūdentē** (adv.; → prūdēns) rozumně, rozvážně, opatrně
- ² **prūdentia, ae, f** předvídavost, prozíravost, opatrnost, moudrost

- ⁸ **prūriō, īre, –, –** *svrbím, šimráám; lahodím*
- ⁷ **psalmus, ī, m** *žalm*
- ⁷ **pūblicus, a, um** *obecní, veřejný, státní*
- ¹⁵ **pudet mē** *alicuius reī, pudēre, pudit, –* *stydím se za něco*
- ² **puella, ae, f** *dívka, děvče; dcera*
- ³ **puer, erī, m** *chlapec, hoch, dítě; otrok, služebník*
- ³ **puerī, ōrum, m** *děti*
- ¹⁵ **puerilis, e** *dětský, chlapecký*
- ³ **pulcher, pulchra, pulchrum** *krásný, pěkný, hezký*
- ¹⁵ **pulchritūdō, inis, f** *krása, spanilost, nádhera*
- ¹⁶ **pullus, ī, m** *mládě, oslátko, kuře*
- ⁴ **pulsō, āre, āvī, ātum** *tluču, bijí*
- ⁷ **pulvis, eris, n** *prach, prášek*
- ¹⁵ **pūnctum, ī, n** *bod, bodnutí, píchnutí; okamžik; hlas při volbách*
- ⁴ **pūniō, īre, īvī (iū), ītum** *trestám, pokutuji*
- ⁴ **pūpilla, ae, f** *panenka, sirotek; zornice, zřítelnice*
- ⁴ **puppis, is, f** *(ak. -im, abl. -ī) zád' lodní*
- ¹⁶ **pūrgātōrium, iī, n** *očistec*
- ¹⁰ **pūrificō, āre, āvī, ātum** *čistím, očišťuji*
- ¹⁵ **purpureus, a, um** *purpurový, rudý, červený; oděný purpurem*
- ¹¹ **pūrus, a, um** *čistý, bezúhonný, poctivý*
- ¹⁰ **pusillus, a, um** *maličký, malinký, drobný, nepatrný*
- ¹⁵ **putātīvus, a, um** *domnělý*
- ¹² **putō, āre, āvī, ātum** *domnívám se, soudím, myslím; považuji za něco*
- ¹⁵ **putrefiō, fierī, factus sum** *hniji, tlím, trouchnívím*

Q

- ^a **Qōhelet, neskl., m** *(hebr.) kazatel ve shromáždění; název starozákonní knihy Kazatel*
- ▷ ⁷ **quā (abl. sg. f) → quī, quae, quod**
- ¹² **quā (adv.)** *kudy, jakou cestou, jak, kam; pokud*
- ¹² **quā – quā** *jednak – jednak, dílem – dílem*

- ▷ ¹⁴ **quadrāgēnae [plāgae] ūnā minus** *čtyřicet [ran bičem / důtkami] bez jedné*
- ¹⁴ **quadrāgēnī, ae, a** *po čtyřiceti*
- ¹⁴ **quadrāgēsima, ae, f** *čtyřicátá část; čtyřicetina*
- ¹⁴ **Quadrāgēsima, ae, f** *doba postní / doba čtyřicetidenního postu*
- ¹⁴ **quadrāgēsimus, a, um** *čtyřicátý*
- ¹⁰ **quadrāgintā, neskl. (číslovka základní)** *čtyřicet*
- ¹⁴ **quadrīngēnī, ae, a** *po čtyřech stech*
- ¹⁴ **quadrīngentēsimus, a, um** *čtyřstý*
- ¹⁴ **quadrīngentī, ae, a** *čtyři sta*
- ¹⁴ **quadruplex, icis** *čtyřnásobný*
- ¹⁴ **quadruplum, ī, n** *čtyřnásobné množství, čtyřnásobná částka*
- ¹⁴ **quadruplus, a, um** *čtyřnásobný*
- ▷ ¹ **quae (nom. sg./pl. f; nom./ak. pl. n) → quī, quae, quod**
- ▷ ⁸ **quaecumque (nom. sg./pl. f; nom./ak. pl. n) → quicumque**
- ⁴ **quaerō, ere, sīvī, sītum** *hledám, vyhledávám, dotazuji se, vyšetřuji*
- ² **quaesō, ere, sīvī, sītum** *prosím, ptám se, tážím se*
- ² **quaesō, quaesumus** *prosím, prosíme*
- ^a **quaestiō, ōnis, f** *dotazování, vyšetřování; otázka; rozprava, vědecké zkoumání, bádání*
- ¹² **quālis, e** *jaký*
- ^a **quālitās, ātis, f** *jakost*
- ⁴ **quam (adv.)** *jak, jak velice, jak málo; jako, než; co, co možná*
- ▷ ⁶ **quam (ak. sg. f) → quī, quae, quod**
- ¹⁶ **quamdiū** *jak dlouho*
- ¹² **quandō (adv.)** *v které době, kdy, když*
- ¹ **quantitās, ātis, f** *velikost, počet, množství; délka (slabiky)*
- ¹¹ **quantō (adv.)** *o kolik, oč, čím*
- ¹² **quantum (adv.)** *jak mnoho, jak velice, kolik, pokud*
- ¹⁵ **quantus, a, um** *jak mnohý, jak veliký, jaký*
- ¹⁷ **quāpropter** *a proto, protože*
- ⁴ **quārtus, a, um** *čtvrtý*
- ² **quasi** *jako by, jakoby, jako, asi*

- ¹⁰ **quātenus** *pokud, jak daleko, až kam, až pokud; ježto; středov. aby, tak aby, takže*
- ¹⁴ **quater** *čtyřikrát*
- ¹⁴ **quaternī, ae, a** *po čtyřech*
- ¹⁴ **quattuor**, neskl. (číslovka základní) *čtyři*
- ¹⁴ **quattuordecim**, neskl. (číslovka základní) *čtrnáct*
- ⁵ **-que; -que ... -que** (spojka slučovací příklonná) *a, i, a to, a proto, a tak, a také, a vůbec; i ... i*
- ▷ ⁶ **quem** (ak. sg. m) → **quī, quae, quod**
- ¹⁶ **quemadmodum** *kterým / jakým způsobem, jak*
- ▷ ⁶ **quemquam** (ak. sg.; → quisquam) *někoho (ak.)*
- ⁶ **quercus, ūs, f** *dub*
- ^a **queror, ī, questus sum** *naříkám, běduji, stěžuji si*
- ¹¹ **quī, quae, quod** (zájm. neurčité; gen. cuius, dat. cui) *některý, nějaký, někdo*
- ¹¹ **quī, quae, quod** (zájm. tážací; gen. cuius, dat. cui) *který?, jaký?, kdo?*
- ⁱ **quī, quae, quod** (zájm. vztažné; gen. cuius, dat. cui) *který, jenž, kdo; a ten, a on*
- ▷ ² **quī** (nom. pl. m) → **quī, quae, quod**
- ³ **quia** *protože, poněvadž, ježto*
- ▷ ⁱ **quibus** (dat./abl. pl.) → **quī, quae, quod**
- ¹¹ **quicquam** → **quisquam**
- ¹⁰ **quicquid** → **quisquis**
- ⁸ **quicumque, quaecumque, quodcumque** *kdokoli, cokoli; kterýkoli, jakýkoli*
- ▷ ⁶ **quid** (nom./ak. sg.; → quis) *co; něco*
- ▷ ⁸ **quīdam** (nom. pl. m) → **quīdam**
- ⁸ **quīdam, quaedam, quoddam** *kdosi, cosi, někdo, něco; kterýsi, jakýsi; některý*
- ⁸ **quīdam, quiddam** *kdosi, cosi*
- ⁸ **quidem** *vskutku, zajisté, věru, ovšem, totiž*
- ▷ ¹⁰ **quidquam** (nom./ak. sg. n) → **quisquam**
- ▷ ¹⁰ **quidquid** (nom./ak. sg. n) → **quisquis**
- ¹⁶ **quiēs, ētis, f** *klid, pokoj, mír; odpočinek*
- ¹⁵ **quiēscō, ere, ēvī, ētum** *odpočívám, uklidnuji se, utišuji se*
- ¹⁶ **quiētus, a, um** *klidný, tichý, pokojný*
- ¹¹ **quīlibet, quaelibet, quodlibet** (adj.) *leckterý, lecjaký, kterýkoli, jakýkoli*
- ¹¹ **quīlibet, quidlibet** (subst.) *leckdo, leccos, kdokoli, cokoli*
- ^a **quīn** *proč ne?; ba, ba dokonce; že, aby ne*
- ¹¹ **quīnam, quaenam, quodnam** (adj.) *jakýpak, kterýpak*
- ¹⁴ **quīndecim**, neskl. (číslovka základní) *patnáct*
- ¹⁴ **quīngēnī, ae, a** *po pěti stech*
- ¹⁴ **quīngentēsimus, a, um** *pětistý*
- ¹⁴ **quīngentī, ae, a** *pět set*
- ¹⁴ **quīnī, ae, a** *po pěti*
- ¹⁴ **quīnquāgēnī, ae, a** *po padesáti*
- ¹⁴ **quīnquāgēsīmus, a, um** *padesátý*
- ¹⁴ **quīnquāgintā**, neskl. (číslovka základní) *padesát*
- ¹² **quīnque**, neskl. (číslovka základní) *pět*
- ¹⁴ **quīnquiēs / quīnquiēs** *pětkrát*
- ¹⁴ **quīnquiēs** → **quīnquiēs**
- ¹⁴ **quīnquīplex, icis** *pětínásobný*
- ⁵ **quīntus, a, um** *pátý*
- ¹¹ **quis, qua, quod / quī, quae, quod** *který, některý*
- ¹¹ **quis (quī), quid** *kdo, co; někdo, něco*
- ⁵ **quis, quid** (zájm. tážací) *kdo?, co?; někdo, něco*
- ¹¹ **quisnam, quidnam** (subst.) *kdopak, copak*
- ¹¹ **quispiam, quaequam, quodpiam** (adj.) *některý, nějaký*
- ¹¹ **quispiam, quidpiam** (subst.) *někdo, něco; kdokoli, cokoli*
- ⁶ **quisquam, quaequam, quidquam (quicquam)** *někdo, něco*
- ¹¹ **quisquam, quidquam (quicquam)** *někdo, něco*
- ⁵ **quisque, quaeque, quodque** (adj.) *každý*
- ⁵ **quisque, quidque** (subst.) *každý*
- ¹⁰ **quisquis, quidquid (quicquid)** *kdokoli, cokoli, jakýkoli, kterýkoli*
- ¹¹ **quīvīs, quaevīs, quodvīs** (adj.) *kdokoli, cokoli; kterýkoli, jakýkoli*
- ¹¹ **quīvīs, quidvīs** (subst.) *kdokoli, cokoli*
- ▷ ⁴ **quō** (abl. sg. m/n) → **quī, quae, quod**
- ⁶ **quō** (abl. ve významu adverbia; → quid) *kam; kam až, jak daleko, jak dlouho; nač, k čemu*

- ¹¹ **quō** (*abl. ve významu adverbia; → quod*) *čím, čímž, a tím; aby tím*
- ¹¹ **quō – eō** *čím – tím; kam – tam*
- ⁷ **quod** *a proto, protože, protože, ježto, že*
- ▷ ³ **quod** (*nom./ak. sg. n.*) → **quī, quae, quod**
- ¹⁶ **quōmodo** *jakým způsobem, jak*
- ³ **quoniam** *protože, poněvadž, neboť*
- ¹ **quoque** *také, též, i*
- ▶ ¹¹ **quōquō modō** *jakkoli, jakýmkoli způsobem*
- ▷ ¹ **quōrum** (*gen. pl. m/n*) → **quī, quae, quod**
- ¹² **quot** *kolik*
- ⁶ **quotannis** *každoročně, každým rokem*
- ¹⁴ **quotēnī, ae, a** *po kolika*
- ¹ **quotīdiānus, a, um** → **cotīdiānus**
- ¹² **quotiēns** → **quotiēs**
- ⁹ **quotiēnscumque** → **quotiēscumque**
- ¹² **quotiēs / quotiēns** *kolikrát, jak často*
- ⁹ **quotiēscumque / quotiēnscumque** *kolikrátkoli*
- ¹⁵ **quotquot**, *neskl. kolik, kolikoliv*
- ¹² **quotus, a, um** *kolikátý*

R

- ¹³ **R.** (*žkr.*) → **respōnsiō / respōnsum**
- ^a **R. P.** (*žkr.*) = **Reverendus Pater** *ctihodný / důstojný Otec*
- ⁹ **rādīcitus** (*adv.*) *z kořene, od základu, zúplna*
- ⁸ **radius, iī, m** *paprsek; poloměr*
- ⁷ **rādīx, īcis, f** *kořen, původ, základ*
- ³ **rāmus, ī, m** *větev, ratolest*
- ^a **rapiō, ere, uī, raptum** *prudce uchopuji, uchvacuji, rvu, trhám; odvlékám, unáším; loupím, kořistím*
- ⁹ **raptim** *chvatně, nakvap*
- ⁹ **rārō** *žřídka, málokdy*
- ⁹ **rārus, a, um** *řídský, vzácný, ojedinělý*
- ⁹ **ratiō, ōnis, f** *počet, rozpočet, účet; výkaz, přehled, seznam; způsob, řád, pravidla; rozum, rozvaha; důvod, důkaz; teorie, vědecká soustava*
- ^a **Ratisbona, ae, f** *Řezno (Regensburg), město v Německu*

- ^a **reālis, e** *skutečný*
- ⁹ **recēns, entis** *nedávný, čerstvý, svěží, nový*
- ¹⁰ **receptiō, ōnis, f** *převzetí, přijetí*
- ¹⁵ **recidīvus, a, um** *zpět se vracející, opět padající, obnovený, opakující se*
- ⁴ **recipiō, ere, cēpī, ceptum** *beru zpět, přijímám, přebírám*
- ¹¹ **recitō, āre, āvī, ātum** *předčítám, přednáším, recituji*
- ⁸ **recōgitō, āre, āvī, –** *přemýšlím, promýšlím, uvažuji*
- ^a **recōgnōscō, ere, cōgnōvī, cōgnitum** *opět poznávám, přehlížím, zkoumám*
- ⁴ **recolō, ere, coluī, cultum** *opět vzdělávám, obnovuji, uvažuji*
- ^a **reconciliātiō, ōnis, f** *smíření, usmíření; opětně zjednání, obnovení*
- ¹³ **reconciliō, āre, āvī, ātum** *opět zjednávám, smíruji, obnovuji*
- ¹⁵ **recondō, ere, didī, ditum** *ukládám, schovávám, ukrývám, zatajuji*
- ¹⁴ **recordātiō, ōnis, f** *vzpomínka*
- ⁶ **recordor, āri, ātus sum** *upamatovávám se, rozpomínám se*
- ▷ ⁶ **rēcta** (*substantivizované adj., nom./ak. pl. n.; → rēctus*) *správné věci / správně*
- ^a **rēctē** (*adv.; → rēctus*) *přímo, správně, dobře, náležitě; právem*
- ⁶ **rēctus, a, um** (*part. perf.; → regō*) *rovný, přímý, správný, spravedlivý*
- ¹⁵ **recurrō, ere, curri, cursum** *běžím zpět, vracím se; obracím se, odvolávám se*
- ¹⁰ **reddō, ere, didī, ditum** *dávám zpět, vracím, předkládám, plním sliby, činím*
- ¹⁴ **redēptiō, ōnis, f** *vykoupení*
- ⁴ **redēptor, ōris, m** *vykupitel*
- ¹⁴ **redeō, redīre, rediī, reditum** *vracím se, navracím se, jdu zpět*
- ¹⁵ **redigō, ere, ēgī, āctum** *ženu zpět, přivádím zpět, uvádím (do nějakého stavu)*
- ▶ ¹⁵ **redigō** (*ere, ēgī, āctum*) **in memoriā** *uvádím v paměť, vzpomínám, připomínám*
- ⁷ **redimō, ere, ēmī, ēmptum** *zpět kupuji, vykupuji*

- ^a **redintegrātiō, ōnis, f** *uvedení do původního stavu, obnovení*
- ¹⁰ **redūcō, ere, dūxī, ductum** *vedu zpět, vracím, vztahuji; zmenšuji, redukuji*
- ^a **reductiō, ōnis, f** *uvedení zpět, stažení, snížení*
- ▷ ¹⁰ **referās** (3. os. sg. konj. prez. akt.) → **referō**
- ▷ ¹⁰ **referendus, a, um** (gerundivum) → **referō**
- ¹⁰ **referō, referre, rettulī** (*re-tetuli), **relātum** *nesu zpět, odnáším, vztahuji, oznamuji, vypravuji*
- ¹⁴ **rēfert** (*rēs fert), **rēferre, rētulit**, – (patris, meā rēfert) *věc s sebou nese, záleží na tom, je platné, prospívá (otci, mně)*
- ⁴ **reficiō, ere, fēcī, fectum** *obnovuji, občerstvuji, osvěžuji*
- ³ **reflexīvus, a, um** *zvratný*
- ¹⁷ **refrigerium, iī, n** *ochlazení; občerstvení, zotavení, posílení*
- ¹⁰ **refugium, iī, n** *útočiště, útulek*
- ² **rēgīna, ae, f** *královna*
- ¹⁷ **regiō, ōnis, f** *směr, hranice, světová strana; kraj, krajina, území, končina*
- ¹³ **rēgnō, āre, āvī, ātum** *kraluji, vládnou, panuji*
- ¹ **rēgnum, ī, n** *království; řízení, nejvyšší moc, vláda*
- ⁶ **regō, ere, rēxī, rēctum** *řídím, spravuji, ovládám*
- ⁹ **rēgulāris, e** *pravidelný, řádný; řeholní*
- ¹⁰ **rehabeō, ēre, uī, itum** *opět mám, dostávám (na)zpět*
- ¹⁵ **rēiciō, ere, iēcī, iectum** *házím zpět, odhazuji, zaháním, odmítám*
- ¹¹ **relātīvus, a, um** *vztažný, relativní*
- ^a **religiō, ōnis, f** *náboženství; ohled, svědomitost, závazek; řehole*
- ¹⁷ **religiōsus, a, um** *svědomitý, zbožný, bohabojný; řeholní*
- ¹⁴ **relinquō, ere, līquī, lictum** *zanechávám, opouštím, zůstavuji*
- ¹⁷ **reliquus, a, um** *zbylý, zbývajících, ostatní*
- ¹³ **remaneō, ēre, mānsī, –** *zůstávám, setrvávám*
- ¹⁵ **reminīscor, ī, –, –** *vzpomínám si, rozpomínám se*
- ⁷ **remissiō, ōnis, f** *propuštění, odpuštění, prominutí*
- ¹⁷ **remittō, ere, mīsī, missum** *posílám zpět, propouštím, vracím; odpouštím, promíjím*
- ^a **renovātiō, ōnis, f** *obnovení, obnova*
- ⁶ **renovō, āre, āvī, ātum** *obnovuji; občerstvuji, osvěžuji; opakuji*
- ¹⁴ **reparō, āre, āvī, ātum** *znovu připravuji, obnovuji, opravuji*
- ¹⁶ **repellō, ere, reppulī, repulsum** *odháním (zpět), zaháním, odrážím*
- ⁹ **repēns, entis** *náhly, nenadálý, neočekávaný*
- ⁹ **repente** *náhle, znenadání, pojednou, naráz*
- ⁴ **reperiō, īre, repperī, repertum** *nalézám, shledávám, odkrývám, objevuji; pas. vyskytují se*
- ⁱ **repetitiō, ōnis, f** *opakování*
- ¹⁵ **repetō, ere, īvī (iī), itum** *vyžaduji zpět, znovu vyžaduji; opakuji*
- ⁶ **repleō, ēre, ēvī, ētum** *(znovu) naplňuji, doplňuji*
- ⁸ **reprobō, āre, āvī, ātum** *neschvaluji, odsuzuji, zavrhuji*
- ¹² **rēptile, is, n** *plaz*
- ¹² **rēptilis, e** *plazící se*
- ¹⁰ **requiēs, ētis, f** (ak. requiem, abl. requiēs) *klid, odpočinek, osvěžení*
- ▷ ⁶ **requiēscāmus** (1. os. pl. konj. prez. akt.; → requiēscō) *ať odpočíváme / odpočívajme; abychom odpočívali*
- ⁶ **requiēscō, ere, quiēvī, ētum** *odpočívám, docházím klidu, zotavuji se*
- ¹⁰ **requīrō, ere, quīsīvī, sītum** *vyhledávám, vyžaduji, domáhám se, přeji si*
- ² **rēs, rei, f** *věc, předmět; skutečnost, podstata, látka, obsah*
- ▷ ⁷ **rēs adversae** (rērum adversārum, f) *nepříznivé okolnosti, neštěstí*
- ▷ ⁷ **rēs bellica** (rei bellicae, f) *válečnictví*
- ▷ ^a **rēs biblica** (rei biblicae, f) *věc, otázka, záležitost týkající se bible*
- ▷ ⁷ **rēs familiāris** (rei familiāris, f) *jmění rodinné / soukromé; hospodářství*
- ▷ ⁷ **rēs frūmentāria** (rei frūmentāriae, f) *zásobování obilím, dovoz*

- ⁷ **rēs gestae** (rērum gestārum, f) *(válečné) činy*
- ⁷ **rēs militāris** (reī militāris, f) *vojenství*
- ^a **rēs nātūrālēs** (rērum nātūrālium, f) *vědy přírodní, přírodověda*
- ^a **rēs novae** (rērum novārum, f) *nové poměry, změna poměrů, (státní) převrat*
- ⁷ **rēs pública** (reī públicae, f) *obec, stát, republika*
- ⁷ **rēs rūstica** (reī rūsticae, f) *rolnictví, hospodářství*
- ⁷ **rēs secundae** (rērum secundārum, f) *příznivé okolnosti, štěstí*
- ^a **rēs technica** (reī technicae, f) *technika, technická věda*
- ⁵ **resistō, ere, stitī, –** *zastavuji se, odporuji, stavím se na odpor*
- ¹⁶ **resolvō, ere, solvī, solūtum** *rozvazuji, uvolňuji, otvírám, ničím*
- ⁸ **respiciō, ere, spēxī, spectrum** *ohlížím se, shlížím, mám ohled*
- ³ **respondeō, ēre, spondī, spōnsum** *odpovídám; souhlasím, shoduji se; zodpovídám se (před soudem)*
- ¹³ **respōnsiō, ōnis, f.** *odpověď*
- ⁹ **respōnsum, ī, n** *odpověď; výrok, dobrozdání, (právní) rozhodnutí*
- ⁷ **restituō, ere, uī, ūtum** *znovu stavím, obnovuji; vracím, nahrazuji*
- ⁶ **resurgō, ere, surrēxī, surrēctum** *opět vstávám, vstávám z mrtvých*
- ² **resurrēctiō, ōnis, f** *zmrtvýchvstání, vzkříšení*
- ▷ ² **resurrēctiōnis** (gen. sg.) → **resurrēctiō**
- ¹ **retineō, ēre, uī, tentum** *zadržuji, podržuji, udržuji, zachovávám*
- ¹⁷ **retrahō, ere, traxī, tractum** *táhnou zpět, oddaluji, zdržuji*
- ¹¹ **reus, a, um** *obžalovaný, obviněný, vinný, dlužný*
- ⁶ **revēlātiō, ōnis, f** *odhalení, zjevení, odkrytí, osvícení*
- ^a **reverendus, a, um** *ctihodný, důstojný*
- ¹⁷ **reverentia, ae, f** *úcta, uctivost*
- ⁷ **revertor, tī, revertī; part. perf. reversus** *vracím se*
- ⁷ **revivēscō, ere, revīxī, –** *opět ožívám*
- ¹¹ **revocō, āre, āvī, ātum** *volám zpět, odvolávám, znovu volám, odvracím*
- ¹¹ **revocō** (āre, āvī, ātum) **in dubium** *uvádím v pochybnost, zpochybňuji*
- ⁴ **rēx, rēgis, m** *král, vladař, panovník; ředitel*
- ⁱ **rhētor, oris, m** *učitel řečnictví, řečník, rétor*
- ▷ ¹ **rhētorēs** (nom./ak. pl.) → **rhētor**
- ³ **rīdeō, ēre, sī, sum** *směji se, usmívám se*
- ¹³ **rigidē** (adv.; → rigidus) *pevně, tvrdě, neoblomně, drsně, krutě*
- ¹³ **rigidus, a, um** *tuhý, ztuhlý, tvrdý, nelítostný, drsný*
- ¹⁷ **rigō, āre, āvī, ātum** *zavodňuji, zavlažuji*
- ² **rīpa, ae, f** *břeh (řční)*
- ¹⁵ **rīsus, ūs, m** *smích, posměch*
- ⁱ **rīte** *podle obřadu, obřadně, náležitě, řádně*
- ⁴ **rītus, ūs, m** *posvátný řád, obřad, ritus*
- ▷ ⁴ **rītūs** (gen. sg.; nom./ak. pl.) → **rītus**
- ¹⁵ **rīvulus, ī, m** *potůček*
- ¹⁵ **rīvus, ī, m** *tok, proud, potok, strouha*
- ¹⁵ **rōborō, āre, āvī, ātum** *sílím, posiluji, otužuji*
- ⁴ **rōbur, oris, n** *síla, pevnost; dubové dřevo*
- ⁶ **rogātū** *na žádost, na prosbu*
- ⁷ **rogō, āre, āvī, ātum** *táži se; navrhuji; žádám, prosím*
- ⁱ **Rōma, ae, f** *Řím*
- ▷ ⁱ **Rōmae** (gen. sg.; lok.) → **Rōma**
- ▷ ⁱ **Rōmānī** (gen. sg. m/n; nom. pl. m) → **Rōmānus**
- ⁱ **Rōmānus, a, um** *římský*
- ⁱ **Rōmānus, ī, m** *Říman*
- ¹ **rosa, ae, f** *růže*
- ^a **rosārium, ū, n** *růženec; růžová zahrada*
- ³ **rōstra, ōrum, n** *řečníště (na foru)*
- ³ **rōstrum, ī, n** *zobák; zobec lodní*
- ¹⁵ **rubeō, ēre, –, –** *červenám se, jsem červený / rudý, rdím se*
- ¹⁵ **rubēscō, ere, rubuī, –** *zardívám se, červenám se, rdím se, ostýchám se*
- ⁱ **rudīmentum, ī, n** *začátek, průprava, základ*
- ¹⁴ **rumpō, ere, rūpī, ruptum** *lámu, roztrhávám, poškozuji, ničím, ruším*

- ▷ ⁶ **rūre** (abl.; → rūs) *z venkova*
- ▷ ⁶ **rūrī** (lok.; → rūs) *na venkově*
- ⁹ **rūrsum** (*revorsum) *zpět, nazpět; opět, zase, znova; naproti tomu*
- ⁹ **rūrsus** (*revorsus) *zpět, nazpět; opět, zase, znova; naproti tomu*
- ⁶ **rūs, rūris, n** *venkov, venkovský statek, pole*
- ▷ ⁶ **rūs** (ak. → rūs) *na venkov*
- ¹⁵ **rūsticus, a, um** *venkovský, selský, prostý, hrubý*
- ^a **Rūth**, neskl., **f** *Rút*

S

- ^a **S.** (zkr.) → **sānctus**
- ^a **S. J. / SJ.** (zkr.) = **Societās Iēsū Tovaryšstvo Ježíšovo** (jezuité)
- ² **Sabaōth**, pl., neskl. (hebr.); **(Dominus) Sabaōth** *zástupy; (Pán) zástupů*
- ¹³ **sabbata** → **sabbatum**
- ¹³ **sabbatum, ī, n / sabbata, ōrum, n** (z hebr.) *sobota, sabat*
- ⁱ **sacer, cra, um** *posvátný, posvěcený, svatý; prokletý (= božstvu propadlý)*
- ³ **sacerdōs, dōtis, m** *kněz*
- ▷ ⁱ **sacerdōtālī** (dat./abl. sg. m/f/n) → **sacerdotālis**
- ⁱ **sacerdōtālis, e** *kněžský*
- ▷ ³ **sacerdōtis** (gen. sg.) → **sacerdōs**
- ▷ ⁱ **sacra** (nom. sg. f; nom./ak. pl. n) → **sacer**
- ▷ ⁱ **sacrae** (gen./dat. sg. f; nom. pl. f) → **sacer**
- ¹⁰ **sacrāmentum, ī, n** *záruka, přísaha; svátost*
- ⁵ **sacrātissimus, a, um** *nejsvětější, nejposvátnější*
- ^a **sacrātus, a, um** (part. perf.; → sacrō) *posvěcený, svatý, posvátný*
- ¹¹ **sacrificium, ī, n** *oběť, obětování*
- ▷ ⁱ **sacrīs** (dat./abl. pl. m/f/n) → **sacer**
- ^a **sacrō, āre, āvī, ātum** *zasvěcuji; věnuji, daruji, určuji; činím nedotknutelným; uctívám*
- ▷ ⁱ **sacrōrum** (gen. pl. m/n) → **sacer**
- ¹⁴ **sacrōsānctus, a, um** *chráněný klatbou, nedotknutelný; posvátný, přeposvátný, veleposvátný*

- ▷ ⁱ **sacrum** (ak. sg. m; nom./ak. sg. n) → **sacer**
- ▷ ² **saecula** (nom./ak. pl.) → **saeculum**
- ▷ ² **saeculōrum** (gen. pl.) → **saeculum**
- ² **saeculum, ī, n** *věk, doba, století; lidský věk, pokolení, generace; časnost, světský stav, svět*
- ² **saepe** *často, zhusta, mnohdy, hojně, opětovně*
- ¹⁰ **saepius** (kompar.) → **saepe**
- ¹⁵ **sāgus, a, um** *prorocký, věštecký*
- ¹² **sāl, salis, m** *sůl; slaná voda, moře*
- ¹² **saliō, īre, ī, itum** *solím*
- ¹² **saliō, īre, uī (ī), saltum** *vyskakují, tryskám; poskakují, křepčím, tančím*
- ¹³ **Salōmē**, neskl., **f** *Salome, matka apoštolů Jakuba st. a Jana*
- ⁶ **Salomō(n), ōnis, m** *Šalomoun*
- ¹⁴ **saltus, ūs, m** *skok; sráz, údolí, rokle, průsmyk, les, hvozď*
- ¹⁴ **Saltūs** (ūs, m) **Libanī** (→ domus Saltūs Libanī) *Libanonský les (podle čes. ekumen. překladu bible (→ 1 Král 7,1))*
- ⁵ **salūber / salūbris, bris, bre** *zdravý, uzdravující, léčivý, hojivý; prospěšný*
- ⁶ **salūs, ūtis, f** *zdraví; blaho, štěstí; záchrana, spása, spasení*
- ⁵ **salūtāris, e** *zdravý, léčivý; prospěšný, užitečný; spasitelný*
- ⁴ **salūtātiō, ōnis, f** *pozdravování, pozdravení, pozdrav*
- ¹⁴ **salūtifer, era, erum** *spásonosný, blahodárný, nosící zdraví*
- ² **salūtō, āre, āvī, ātum** *zdravím, pozdravuji; vdávám poctu; jdu pozdravit*
- ⁴ **salvātor, ōris, m** *zachránce, spasitel*
- ³ **salvē; salvēte** (imper.; → salvēō) *buď zdráv / vítán; buďte zdraví / vítáni*
- ³ **salvēō, ēre, –, –** *jsem zdráv*
- ⁴ **salvō, āre, āvī, ātum** *uzdravuji, zachraňuji, zachovávám; spasím*
- ⁸ **salvus, a, um** *zdravý, neporušený; zachráněný, spasený; živý*
- ⁶ **Samuēl, ēlis, m** *Samuel*
- ⁸ **sāncta, ae, f** (→ sānctus) *svatá (žena), svěťice*
- ▷ ¹ **sāncta** (nom. sg. f; nom./ak. pl. n) → **sānctus**
- ▷ ¹ **sānctī** (gen. sg. m/n; nom. pl. m) → **sānctus**

- ▷ ¹ **sānctificāmus** (1. os. pl. ind. préz. akt.) → **sānctificō**
- ¹⁰ **sānctificātiō, ōnis, f** posvěcení
- ▷ ¹ **sānctificētur** (3. os. sg. konj. préz. pas.; → sānctificō) *ať je posvěceno / ať se posvěť / posvěť se*
- ¹ **sānctificō, āre, āvī, ātum** činím svatým, posvěcuji
- ▷ ² **sānctissimae** (superl.; gen./dat. sg., nom. pl. f) → **sānctus; sānctissimus**
- ² **sānctissimus, a, um** (superl.; → sānctus) nejsvětější
- ¹⁷ **sānctitās, ātis, f** svatost, nedotknutelnost; poctivost, bezúhonnost
- ▷ ¹ **sānctō** (dat./abl. sg. m/n) → **sānctus**
- ¹ **sānctus, a, um** svatý, posvěcený, zasvěcený, nedotknutelný
- ⁸ **sānctus, ī, m** svatý (muž), světec
- ⁴ **sanguis, inis, m** krev
- ¹⁷ **sānitās, ātis, f** zdraví
- ³ **sānō, āre, āvī, ātum** uzdravuji, léčím
- ⁸ **sānus, a, um** zdravý; duševně zdravý, rozumný, rozvážený, moudrý
- ⁵ **sapiēns, entis** moudrý, rozumný
- ⁵ **sapiēns, entis, m** moudrý muž, mudrc
- ¹ **sapientia, ae, f** moudrost
- ▷ ⁱ **sapientiae** (gen./dat. sg.) → **sapientia**
- ⁶ **sapiō, ere, sapiī (sapivī), –** chutnám, poznávám, rozumím, smýšlím
- ⁶ **Sardēs / Sardīs, ium, f** Sardy, hlav. město Lýdie v Malé Asii
- ^a **sat** → **satis**
- ⁸ **satan** (neskl.) / **satanas, ae, m** nepřítel, odpůrce, satan, ďábel
- ² **satis / sat** (kompar. satius) dosti, dost, dostatečně
- ^a **satisfactiō, ōnis, f** zadostiučinění, náhrada
- ⁹ **satius** (kompar.; → satis) spíše, lépe
- ¹⁴ **Sāturnus, ī, m** Saturnus, staroitalský bůh setby a rolnictví
- ¹² **saturō, āre, āvī, ātum** nasycuji, utišuji, uklidňuji
- ¹⁷ **saucius, a, um** raněný, poraněný, poškozený, zasažený, postižený
- ^a **scāla, ae, f / scālae, ārum, f** žebřík, schody
- ¹⁵ **scalpellum, ī, n** chirurgický nož, skalpel
- ¹⁵ **scalprum, ī, n** nůž; perořízek; knejp, dláto, rydlo
- ² **schola / scola, ae, f** (z řec.) volný čas věnovaný studiím; přednáška, rozprava; škola
- ⁴ **scientia, ae, f** vědění, znalost; učenost; věda, nauka
- ^a **scilicet** (= scīre licet) lze vědět; to jest, rozumí se, zajiště, ovšem, totiž
- ⁶ **sciō, īre, scīvī (sciī), scītum** vím, znám, umím
- ¹⁵ **sciscō, ere, scīvī, scītum** zvídám, vyzvídám, pátrám
- ⁷ **scītum, ī, n** usnesení, nález, rozhodnutí
- ² **scola** → **schola**
- ² **scriba, ae, m** písař, tajemník; zákoník, znalec Písma, učitel
- ⁴ **scribō, ere, scripsī, scriptum** ryji; píši, sepisuji, líčím
- ¹⁵ **scriptor, ōris, m** písař, spisovatel
- ³ **scriptum, ī, n** (neutrum part. perf.; → scribō) napsané, písmo; písemná práce, spis, kniha
- ⁷ **scriptūra, ae, f** psaní, písmo; vypsání, vyličení, spis
- ⁷ **Scriptūra (Sacra), ae, f** Písmo (svaté), bible
- ³ **sē** (zájm. zvrátané; nom. –, gen. suī, dat. sibi, ak./abl. sē) sebe, se
- ¹⁵ **sēcēdō, ere, cessī, cessum** odcházím, odstupuji, vzdaluji se
- ¹⁵ **sēcernō, ere, crēvī, crētum** odděluji, odlučuji, oddaluji, rozeznávám
- ⁹ **sēcīus** → **sētius**
- ¹⁴ **secō, āre, secuī, sectum, secātūrus** sekám, řežu, kosím, žnu
- ⁸ **sēcērētō** odděleně, stranou, soukromě, skrytě, tajně, tiše
- ⁹ **sēcērētus, a, um** (part. perf.; → sēcernō) oddělený, odloučený, skrytý, tajný, tichý
- ▷ ² **secunda** (gen. sg. f; nom./ak. pl. n) → **secundus**
- ^a **secundum** (adv.) vzápětí, vzadu, na druhém místě, podruhé
- ² **secundum** (předl. s ak.) podle, vedle, hned po, shodně s něčím
- ² **secundus, a, um** druhý, následující; příznivý, šťastný

- ¹⁶ **sēcūrē** (*adv.*; → *sēcūrus*) *bezstarostně, klidně, bezpečně*
- ⁴ **secūris, is, f** (*ak. -im, abl. -ī*) *sekera*
- ¹⁰ **sēcūrus, a, um** *bezstarostný, bezpečný, jistý, klidný*
- ⁹ **secus** (*adv.*) *jinak; nato, potom, později*
- ¹ **sed** *ale, avšak, však, nýbrž*
- ¹⁴ **sēdecim**, *neskl. (číslovka základní) šestnáct*
- ³ **sedeō, ēre, sēdī, sessum** *sedím; zasedám; nečinně sedím, prodlévám; pevně sedím, vězím, trvám*
- ⁸ **sēdēs, is, f** *sedadlo, trůn, stolec; sídlo*
- ¹⁵ **sēdūcō, ere, dūxī, ductum** *odvádím (pryč); svádím (ke hřích)*
- ¹⁶ **sēdulus, a, um** *bezelstný, upřímný; příčinlivý, horlivý, ochotný*
- ¹¹ **semel** *jednou*
- ⁸ **sēmen, inis, n** *semeno, símě; rod, pokolení, potomstvo; původ, příčina*
- ⁸ **sēmentem faciō** (*facere, fēcī, factum*) *zasívám, seji*
- ⁸ **sēmentis, is, f** *setba; osení*
- ^a **sēmestris, e** *šestiměsíční, půlroční, pololetní*
- ⁷ **sēmidēpōnēs, entis, (n)** *semideponentní (sloveso)*
- ▷ ⁱ **sēmināriīs** (*dat./abl. pl.*) → **sēminārium**
- ⁱ **sēminārium, iī, n** *semenišťe, školka, seminář*
- ^a **sēminō, āre, āvī, ātum** *seji, zasívám, osívám*
- ² **semper** *vždy, vždycky, stále, neustále*
- ⁴ **sempiternus, a, um** *trvalý, stálý, ustavičný, věčný*
- ¹² **senātor, ōris, m** *senátor, člen senátu římského*
- ⁶ **senātus, ūs, m** *senát, nejvyšší poradní sbor, rada*
- ¹⁵ **senēscō, ere, senuī, –** *stárnu, zastarávám, ochabuji*
- ⁹ **senex, senis** (*kompar. senior, -ius*) *starý, staříčkový, vysokého věku, zestárlý*
- ⁴ **senex, senis, m** (*gen. pl. senum*) *stařec, stařeček*
- ¹⁴ **sēnī, ae, a** *po šesti*
- ¹⁵ **senīlis, e** *stařecký; starcův*
- ¹⁷ **seniōrēs, um, m** *starší; starší muži, starší mužstvo*
- ⁹ **sēnsim** *sotva pozorovatelně, ponenáhlu, pozvolna*
- ⁸ **sēnsus, ūs, m** *počitek, vjem, vnímání; cit; smysl, význam; cítění, smýšlení*
- ⁴ **sententia, ae, f** *věta, výrok, soud, úsudek, myšlenka, návrh, hlas*
- ⁵ **sentiō, īre, sēnsī, sēnsu** *vnímám, pozoruji, cítím, poznávám*
- ⁴ **sēparō, āre, āvī, ātum** *odděluji, odlučuji*
- ⁷ **sepliō, īre, īvī (iī), sepultum** *pohřbívám, pochovávám*
- ⁶ **septem**, *neskl. (číslovka základní) sedm*
- ¹⁴ **September, bris, m** *září*
- ¹⁴ **septemplex, icis** *sedmeronásobný*
- ¹⁷ **septēnārium** (*iī, n*) **sacrum** *svaté sedmero, sedm darů Ducha sv.*
- ¹⁷ **septēnārius, a, um** *sedmerý, sedmipočetný; sedmistopý (verš)*
- ¹⁴ **septendecim**, *neskl. (číslovka základní) sedmnáct*
- ¹⁴ **septēnī, ae, a** *po sedmi*
- ¹⁴ **septiēns / septiēs** *sedmkrát*
- ¹⁴ **septiēs** → **septiēns**
- ⁷ **septimus, a, um** *sedmý*
- ¹⁴ **septingēnī, ae, a** *po sedmi stech*
- ¹⁴ **septingēntēsimus, a, um** *sedmistý*
- ¹⁴ **septingēntī, ae, a** *sedm set*
- ¹⁴ **septaāgēnī, ae, a** *po sedmdesáti*
- ¹⁴ **septaāgēsimus, a, um** *sedmdesátý*
- ¹⁴ **septaāgiēs / septaāgiēs** *sedmdesátkrát*
- ¹⁴ **septaāgiēs** → **septaagiēs**
- ¹⁴ **septaāgintā**, *neskl. (číslovka základní) sedmdesát*
- ¹³ **sepulchrum** → **sepulcrum**
- ¹³ **sepulcrum, ī, n / sepulchrum, ī, n** *hrob, hrobka, náhrobek*
- ⁷ **sepultūra, ae, f** *pohřbívání, pohřeb; hrob, hrobka*
- ¹² **sequentia, ae, f** *pořadí; hymnus, sekvence*
- ▷ ³ **sequitur** (*3. os. sg. ind. prez. dep. slovesa*) → **sequor**
- ³ **sequor, sequī, secūtus sum** *sleduji, následuji, jdu za někým; řídím se, zachovávám; stíhám, pronásleduji*
- ¹⁵ **serēnus, a, um** *jasný*

- ⁷ **seriēs, ēī, f** řada, sled, pořadí, řetěz; rod, rodokmen
- ⁶ **sermō, ōnis, m** rozhovor, rozmluva, rozprava, řeč; jazyk; proslov, promluva, kázání
- ³ **sērō** (kompar. sērius, superl. sērissimē) pozdě
- ⁵ **serpēns, entis, m/f** had, plaz
- ^a **serra, ae, f** pila
- ¹⁴ **serrātus, a, um** řezaný pilou; pilovitý
- ⁹ **sērus, a, um** pozdní, opožděný, zpožděný
- ^a **serva, ae, f** otrokyně, služka
- ▷ ⁵ **serviat** (3. os. sg. konj. přez. akt.; → serviō) at' slouží
- ⁵ **serviō, īre, īvī (iī), ītum** sloužím; otročím
- ¹⁶ **servitūs, ūtis, f** otroctví, poddanství, poroba, služebnost
- ⁶ **servō, āre, āvī, ātum** pozoruji; zachovávám, dodržuji; uchovávám, chráním
- ² **servus, ī, m** otrok, sluha, služebník
- ¹⁴ **sescēnī, ae, a** po šesti stech
- ¹⁴ **sescentēsimus, a, um** šestistý
- ¹⁴ **sescentī, ae, a** šest set
- ⁱ **sessiō, ōnis, f** sedění, odpočinek; zasedání, porada
- ⁹ **sētius / sēcius** (kompar.; → secus) méně, hůře, jinak
- ¹⁴ **seu / sive** nebo, anebo
- ⁹ **sevērus, a, um** přísný, vážný, krutý, tvrdý
- ¹⁴ **sex, neskl.** (číslovka základní) šest
- ¹⁴ **sexāgēnī, ae, a** po šedesáti
- ¹⁴ **sexāgēsimus, a, um** šedesátý
- ¹⁴ **sexāgintā, neskl.** (číslovka základní) šedesát
- ¹⁴ **sexiēs → sexiēns**
- ¹⁴ **sexiēns / sexiēs** šestkrát
- ⁶ **sextus, a, um** šestý
- ² **sī** jestliže, -li; jestliže by, kdyby; třebas i, byť i
- ¹¹ **sī nōn** jestliže ne; jestliže by ne / kdyby (snad) ne
- ⁶ **sīc** tak, takto, takovým způsobem; tak je to, ano
- ¹⁰ **sicca, ae, f / siccum, ī, n** souš, suchá země
- ¹⁰ **siccus, a, um** suchý, vyprahlý
- ¹ **sīcut** tak jako, stejně jako, jako
- ⁷ **Sīdōn, ōnis, f** Sidon, město foinické (nyn. Saida)
- ^a **sigillum, ī, n** soška, figurka; pečeť, razítko; potvrzení, kolek
- ⁸ **signum, ī, n** znamení, znak, značka; známka, důkaz, doklad; odznak; pečeť
- ³ **silentium, iī, n** mlčení, ticho, klid
- ² **silva, ae, f** les; houští; dřevo, keř, strom
- ⁶ **Simeōn, ōnis, m** Simeon
- ⁵ **similis, e** podobný
- ¹⁶ **similiter** (adv.; → similis) podobně, podobným způsobem
- ¹² **similitūdō, inis, f** podobnost, podobenství, obraz
- ⁵ **simplex, icis** jednoduchý, prostý
- ¹⁴ **simplicitās, ātis, f** jednoduchost, prostota, upřímnost
- ¹⁴ **simplus, a, um** jednoduchý
- ³ **simul** zároveň, najednou, spolu, současně
- ⁹ **simulātiō, ōnis, f** přetvářka, předstírání, pokrytectví
- ⁷ **simulō, āre, āvī, ātum** napodobuji, předstírám
- ▷ ³ **sīmus** (1. os. pl. konj. přez.; → sum) at' jsme / budme / abychom byli
- ¹⁰ **sincērus, a, um** čistý, pravý, upřímný
- ⁹ **sine** (předl. s abl.) bez
- ⁹ **singillātīm** jednotlivě, každý zvlášť, po jednom
- ² **singulāris, e** ojedinelý, jednotlivý, jedinečný, vynikající
- ² **singulāris, is, m** jednotné číslo
- ³ **singulī, ae, a** jednotliví, po jednom
- ¹¹ **sinō, ere, sīvī, situm** pokládám; nechávám, dovoluji, dopouštím
- ¹⁵ **sinūs, ūs, m** záhyb, oblouk; záliv, zátoka; kapsa, klín, luno
- ² **Siōn, ōnis / neskl., f** Sion
- ^a **Sīrācidēs, ae, m** Sirachovec (syn Sirachův)
- ▷ ¹ **sit** (3. os. sg. konj. přez.; → sum) at' je / bud' / budiž
- ⁴ **sitiō, īre, īvī (iī), -** žízním, jsem vyprahlý; dychtím
- ⁴ **sitis, is, f** (ak. -im, abl. -ī) žízeň; sucho, vyprahlost; chtivost, touha

- ¹⁷ **situs, a, um** (*part. perf.; → sinō*) *položený, postavený, umístěný; sídlící*
- ¹⁴ **sive / seu** *nebo jestliže, nebo kdyby, nebo; zda, či zda*
- ⁶ **Smyrna, ae, f** *Smyrna, obchodní město na záp. pobřeží M. Asie*
- ³ **sōbrius, a, um** *střízlivý, střídmy; zdrženlivý, rozvážný, rozumný*
- ^a **Soc.** (*zkr.*) → **societās**
- ^a **sociālis, e** *společenský, družný; spojenecký; sociální*
- ^a **societās, ātis, f** *společenství, společnost; jednota, spolek; «tovaryšstvo»*
- ¹² **sociō, āre, āvī, ātum** *spojuji, sdružuji, slučuji*
- ¹² **socius, iī, m** *druh, společník, spojenec*
- ⁹ **Sōcratēs, is, m** *Sokrates, athénský filosof (469 – 399 př. Kr.)*
- ^a **sodālis, is, m** *druh, společník, přítel; člen stejného kolegia*
- ⁴ **sōl, sōlis, m** *slunce; sluneční světlo / paprsek / teplo; den*
- ¹⁷ **sōlācium, iī, n** *útěcha, potěšení*
- ¹⁶ **sōlemnis → sollemnis**
- ⁸ **sōlemnītās → sollemnītās**
- ⁷ **soleō, ēre, solitus sum** *mám ve zvyku, často konám*
- ▷ ¹¹ **sōlī** (*dat. sg. m/f/n*) → **sōlus**
- ¹⁴ **solium, iī, n** *sedadlo, stolec, křeslo, trůn*
- ¹⁶ **sollemnis, e** *každoroční, výroční; slavnostní, slavný*
- ⁸ **sollemnītās, ātis, f** *slavnost*
- ¹³ **sollicitus, a, um** *pohnutý, vzrušený, starostlivý, pečlivý*
- ¹⁶ **sōlor, ārī, ātus sum** *těším, utěšuji, zmírňuji*
- ⁷ **sōlum** *pouze, toliko, jen*
- ▷ ¹⁰ **sōlum** (*ak. sg. m; nom./ak. sg. n*) → **sōlus**
- ⁴ **sōlus, a, um** (*gen. sōlius, dat. sōlī*) *sám, samotný, jediný, samojediný, pouhý*
- ¹⁷ **solvō, ere, solvī, solūtum** *rozvazuji, uvolňuji, zprošťuji, osvobozuji; platím*
- ¹⁷ **sonus, ī, m** *zvuk, hlas, tón, hluk, hukot; slovo*
- ^a **Sophonīās, ae, m** *Sofoniáš, starozákonní prorok*
- ¹⁷ **sordidus, a, um** *špinavý, nečistý; nečestný, hanebný*
- ⁴ **soror, ōris, f** *sestra*
- ¹⁶ **sors, sortis, f** *los, věštba, osud, úděl*
- ⁵ **sōspes, sōspitis** *zdráv, neporušený, šťastný*
- ⁷ **speciēs, ēī, f** *vzhled, podoba, forma; způsob; druh*
- ⁷ **speciōsus, a, um** *vzhledný, krásný, skvělý*
- ¹⁵ **spectāculum, ī, n** *hlediště, divadlo; podívaná, divadelní hra*
- ^a **spectō, āre, āvī, ātum** *dívám se, hledím, pozoruji; беру v úvahu, dbám; směřuji k něčemu, vztahuji se, týkám se*
- ⁷ **speculum, ī, n** *zrcadlo; věrný obraz*
- ² **spērō, āre, āvī, ātum** *doufám, mám naději; očekávám*
- ³ **spēs, speī, f** *naděje, očekávání*
- ^a **spīna ae, f** *trn, osten*
- ¹⁰ **spīritālis → spīrituālis**
- ▷ ¹ **spīritū** (*abl. sg.*) → **spīritus**
- ¹⁰ **spīrituālis, e / spīritālis, e** *duchovní*
- ▷ ¹ **spīrituī** (*dat. sg.*) → **spīritus**
- ¹ **spīritus, ūs, m** *duch; dech, vánek, vzduch; život*
- ▷ ¹ **spīritūs** (*gen. sg.*) → **spīritus**
- ² **spīrō, āre, āvī, ātum** *dýchám, vydechuji*
- ¹⁵ **splendidus, a, um** *lesklý, skvělý, skvostný, nádherný*
- ⁸ **spondeō, ēre, spopondī, spōnsum** *slibuji, zavazuji se*
- ¹⁰ **spōns, spontis, f** *vůle*
- ¹⁰ **sponte** (*abl.; → spōns*) *po vůli, dobrovolně, sám od sebe, z vlastní vůle*
- ¹⁰ **stabiliō, īre, īvī, ītum** *ustaluji, upevňuji*
- ⁹ **statim** *pevně, stále; hned, na místě, okamžitě, neprodleně*
- ^a **statua, ae, f** *socha*
- ⁴ **statuō, ere, uī, ūtum** *stavím; ustanovuji, určuji; zřizuji*
- ¹⁴ **status, a, um** *stanovený, ustanovený, pevný*
- ¹⁶ **status, ūs, m** *postoj, postavení, stav, poměry, okolnosti*
- ² **stēlla, ae, f** *hvězda*
- ⁹ **stīllō, āre, āvī, ātum** *kapu, kanu, roním*

- ^a **stīpendium / stipendium, īī, n** *daň, poplatek, dávka; plat, žold, mzda; vojenská služba*
- ^a **stirps, stirpis, f** *kmen, peň, výhonek; potomek; rod, kořen, původ*
- ¹² **stō, āre, steī, –, stātūrus** *stojím, pevně stojím; trvám*
- ⁹ **strēnuus, a, um** *zdatný, silný, rázný, horlivý, pracovitý*
- ¹⁶ **stringō, ere, strīnxī, strictum** *svírám, stahuji, tasím, škrábu, soužím*
- ³ **studeō, ēre, uī, –** (*s dat.: alicui reī*) *zabývám se něčím, snažím se o něco, studuji něco*
- ▷ ⁱ **studia** (*nom./ak. pl.*) → **studium**
- ▷ ⁱ **studio** (*dat./abl. sg.*) → **studium**
- ▷ ⁱ **studiōrum** (*gen. pl.*) → **studium**
- ¹⁵ **studiōsus, a, um** *snaživý, horlivý, pečlivý, pilný*
- ⁱ **studium, īī, n** *snaha, horlivost, píle; náklonnost, zaujatost, stranictví; věda, studium*
- ▶ ¹⁴ **studium generāle** (*studīi generālis, n; středov.*) *vysoké učení, universita*
- ¹⁴ **stultitia, ae, f** *hloupost, pošetilost, nejapnost, zpozdilost*
- ⁸ **stultus, a, um** *hloupý, pošetilý, zpozdilý*
- ⁸ **stultus, ī, m** *hloupý člověk, hlupák, pošetilec, blázen*
- ¹⁷ **stupēō, ēre, uī, –** *jsem zaražen, ohromen, žasnu*
- ^a **suādeō, ēre, suāsī, suāsum** *doporučuji, radím, vybízím, přemlouvám*
- ▷ ⁱ **suae** (*gen./dat. sg. f; nom. pl. f*) → **suus**
- ▷ ⁱ **suārum** (*gen. pl. f*) → **suus**
- ▷ ⁱ **suāvēs** (*nom./ak. pl. m/f*) → **suāvis**
- ▷ ⁱ **suāvibus** (*dat./abl. pl. m/f/n*) → **suāvis**
- ⁱ **suāvis, e** *sladký, příjemný, milý*
- ¹⁵ **suāvisonus, a, um** *libozvučný*
- ⁴ **sub** (*předl. s abl.*) *pod (kde?); pod, za, v (kdy?)*
- ⁴ **sub** (*předl. s ak.*) *pod (kam?); za, v, na (o čase)*
- ¹¹ **subdō, ere, didī, ditum** *podrobuji, podmaňuji, přidávám, dodávám*
- ¹⁵ **subdūcō, ere, dūxī, ductum** *vyvádím, vytahuji, odvádím, podvádím; odčítám*
- ¹⁴ **subeō, subīre, subīī, subitum** *jdu pod něco, vstupuji, vcházím, podstupuji*
- ⁹ **subitō** *náhle, nenadále*
- ⁹ **subitus, a, um** *náhlý, nenadálý, neočekávaný*
- ¹⁵ **sublevō, āre, āvī, ātum** *zdvhám, nadlehčuji, podporuji*
- ⁹ **sublīme** (*adv.; → sublīmis*) *ve výši, vysoko, do výše, vzhůru*
- ⁹ **sublīmis, e** *vznášející se, vysoký, vznešený, slavný*
- ^a **substantia, ae, f** *podstata, obsah; jsoucnost; majetek, materiál*
- ▷ ² **substantīva** (*nom./ak. pl.*) → **substantīvum**
- ▷ ² **substantīvōrum** (*gen. pl.*) → **substantīvum**
- ² **substantīvum, ī, n** *gram. podstatné jméno, substantivum*
- ² **substantīvus, a, um** *podstatný*
- ¹² **subsum, subesse, –, –** *jsem dole, vespod, pod něčím*
- ¹⁵ **subtrahō, ere, traxī, tractum** *vytahuji (zpod něčeho), odstraňuji, odnímám*
- ¹⁶ **subveniō, īre, vēnī, ventum** *přicházím na pomoc, pomáhám, přispívám*
- ¹⁷ **succēdō, ere, cessī, cessum** *podstupuji, vstupuji, postupuji, nastupuji, střídám*
- ¹² **succendō, ere, cendī, cēsum** *zapaluji, podpaluji, rozněcuji, podněcuji*
- ¹ **successor, ōris, m** *nástupce, následovník, dědic, následník*
- ^a **successus, ūs, m** *postup, nástup; příznivý výsledek, zdar, úspěch*
- ⁵ **succurrō, ere, succurrī, cursum** *podbíhám, беру na sebe; spěchám na pomoc*
- ¹³ **sūdārium, īī, n** *potní šátek, potní rouška*
- ¹³ **suēscō, ere, suēvī, suētum** *zvykám si, navykám*
- ¹³ **suēvī, suēvisse** (*perf.; → suēscō, ere, suēvī, suētum*) *zvykl jsem si, mám ve zvyku*
- ¹⁴ **sufferō, sufferre, sustulī, sublātum** *snáším, беру na sebe, trpím*
- ¹⁵ **sufficiō, ere, fēcī, fectum** *dosazuji, nahrazuji; stačím, dostávám se*
- ¹⁵ **suffixum, ī, n** *přípona, sufix*
- ⁶ **suffrāgium, īī, n** *hlasování, hlas, přízeň, podpora, pomoc*
- ▷ ¹ **suīs** (*dat./abl. pl. m/f/n*) → **suus**

- ¹ **sum, esse, fuī, –, futūrus** *jsem, existuji*
- ^a **summa, ae, f** *nejvyšší místo; hlavní věc, jádro, podstata; součet, souhrn*
- ⁹ **summus, a, um** (*superl.*; → *superus*) *nejvyšší, nejhořejší; vrcholný, nejdůležitější; svrchovaný*
- ▶ ¹⁶ **summus pontifex** (*summī pontificis, m*) *nejvyšší velekněz, papež*
- ⁴ **sūmō, ere, sūmpsī, sūmptum** *beru, přijímám; požívám; vynakládám*
- ⁶ **sūmptus, ūs, m** *náklad, vydání, útrata*
- ▷ ⁱ **sumus** (*1. os. pl. ind. prez.*) → **sum**
- ▷ ⁱ **sunt** (*3. os. pl. ind. prez.*) → **sum**
- ^a **super** (*adv.*) *nahoře, navrchu, shora; nadto, nadmíru*
- ¹³ **super** (*předl. s abl.*) *nad, na, za, stran něčeho, pro*
- ² **super** (*předl. s ak.*) *nad, na, přes, více než, kromě, mimo*
- ⁹ **super, era, erum** → **superus**
- ¹⁵ **superbia, ae, f** *pýcha, hrdost, zpupnost*
- ⁵ **superbus, a, um** *pyšný, hrdý, zpupný*
- ⁴ **superexaltō, āre, āvī, ātum** (*vysoko*) *vyvyšuji, vynáším, velebím; převyšuji*
- ⁹ **superior, ius** (*kompar.*; → *superus*) *hořejší, vyšší, dřívější, mocnější, silnější*
- ⁹ **superior, ōris, m** (*řeholní*) *představený*
- ⁹ **superlātīvus, a, um** *v nejvyšším stupni, nejvyšší, hyperbolický*
- ⁸ **supernus, a, um** *horní, vrchní; nebeský, božský*
- ⁵ **superstes, stitis** *zbylý, pozůstalý, přeživší*
- ¹² **supersum, esse, fuī, –** *zbývám, přebývám, zůstávám*
- ⁹ **superus, era, erum / super, era, erum** *horní, vrchní; pozemský (vzhledem k podsvětí); nadzemský, nebeský*
- ² **supīnum, ī, n** *supinum, jmenný tvar slovesný*
- ² **supīnus, a, um** *vzhůru obrácený, naznak ležící*
- ^a **supplēmentum, ī, n** *doplnění, doplněk; dodatky*
- ⁵ **supplex, plicis** (*gen. pl. -um*) *pokorně prosící, prosebný, pokorný*
- ^a **supplicātiō, ōnis, f** *prosba, modlitba, pobožnost (prosebná); slavnost děkovná*
- ¹² **supplicium, īi, n** *prosba, modlitba; pokuta, trest, poprava; utrpení, ponížení*
- ¹⁵ **suppōnō, ere, posuī, positum** *podkládám, předpokládám*
- ⁶ **suprā** (*adv.*) *nahoře, svrchu, výše, dříve, nadto, více*
- ⁶ **suprā** (*předl. s ak.*; opak → *īnfrā*) *nad, přes, před*
- ⁹ **suprēmus, a, um** (*superl.*; → *superus*) *nejvyšší, nejhořejší, poslední*
- ⁵ **surgō, ere, surrēxī, surrēctum** *vstávám, povstávám, zdvím se*
- ^a **sūrsum** *vzhůru, do výše, nahoru; nahoře, ve výši, vysoko*
- ⁴ **suscipiō, ere, cēpī, ceptum** *přijímám, ujímám se; беру на себе, podstupuji*
- ¹⁴ **suscitō, āre, āvī, ātum** *zdvímám do výše, povzbuzuji, budím, podněcuji*
- ³ **suspīrō, āre, āvī, ātum** *zhluboka dýchám; vzdychám, sténám, toužím*
- ⁸ **sustineō, ēre, tinuī, tentum** *udržuji, podpírám, vydržím, snáším*
- ¹ **suus, a, um** *svůj*
- ¹ **syllaba, ae, f** (*z řec.*) *slabika*
- ▷ ¹ **syllabārum** (*gen. pl.*) → **syllaba**
- ⁷ **symbolum, ī, n / symbolus, ī, m** (*z řec.*) *znamení, odznak; vyznání víry*
- ¹⁴ **synagōga, ae, f** (*z řec.*) *sbor, shromáždění, synagoga*
- ^a **synodālis, e** *týkající se synodu, synodní, synodální*
- ¹⁰ **synodus, ī, f** *shromáždění (církvní), synoda, koncil*
- ⁶ **Syrācūsae, ārum, f** *Syrakusy, hlavní město na Sicílii*
- ^a **Syriacus, a, um** *syрский, ze Sýrie*

T

- ¹⁵ **tabella, ae, f** *destička, tabulka; dopis, obrázek, listina*
- ^a **tabernāculum, ī, n** *stan, bouda; stánek úmluvy, stan setkávání; svatostánek*
- ¹⁴ **tabula, ae, f** *deska; deska psací, tabule; zápis, listina*
- ⁴ **taceō, ēre, uī, itum** *mlčím; zamlčuji*

- ¹⁶ **taedeō, ēre, taeduī / taesum est** *teskním, jsem smutný, mám úzkost*
- ¹⁰ **taedet mē** (alicuius rei), **ēre, taedit / (per)taesum est** *oškliví se, protiví se, hnusí se mi (něco)*
- ⁶ **tālis, e** *takový, podobný*
- ¹² **tālis – quālis** *taký / takový – jaký*
- ¹² **tam** (adv.) *tak, tak velice, do té míry*
- ¹² **tam – quam** *tak – jak (jako); stejně tak – jako*
- ¹⁰ **tamen** *přece, ale přece, přece však, přesto, však*
- ¹⁰ **tamquam** *tak jako, jako, jakoby; jako kdyby*
- ¹¹ **tandem** *konečně, konečně přece, přece tedy, přece jen*
- ⁶ **tangō, ere, tetigī, tāctum** *dotýkám se, zasahuji; dávám se do něčeho; dostihuji; dojmám*
- ⁹ **tantō** (abl. sg. n. v platnosti adverbia; → tantus) *o tolik, o to, tím*
- ⁹ **tantum** (ak. sg. n. v platnosti adverbia; → tantus) *tak velice, tolik, tak dalece; tak málo, jenom*
- ¹² **tantum – quantum** *tolik – kolik*
- ⁹ **tantus, a, um** *tak veliký, takový (tak mocný, důležitý, malý ...)*
- ¹² **tantus – quantus** *tak veliký – jak veliký*
- ¹³ **Taurus, ī, m** *Taurus, pohoří v jižní části Malé Asie*
- ^a **Taxandria, ae, f** → **Tornholtum**
- ³ **-te** (postfix zesilující zájmeno tū) (ty) *sám, právě (ty)*
- ▷ ¹ **tē** (ak./abl. sg.) → **tū**
- ^a **technicus, a, um** *technický*
- ¹¹ **tēctum, ī, n** *kryt, střecha; přístřeší, příbytek, obydlí, dům*
- ▷ ¹ **tēcum** (abl. sg. + předl. cum; → tū) *s tebou*
- ¹⁴ **tegō, ere, tēxī, tēctum** *kryji, přikrývám, zahaluji, odívám, skrývám, tajím*
- ¹⁷ **temperiēs, ēī, f** *náležité smíšení / složení; přiměřenost, mírnost*
- ⁶ **templum, ī, n** *posvátné místo, svatyně, chrám*
- ¹⁵ **temporalis, e** *časový, dočasný, pomíjící*
- ¹⁶ **temporāneus, a, um** *časový, času vlastní, dočasný, pomíjící*
- ¹ **temptātiō** → **tentātiō**
- ¹⁰ **temptō** → **tentō**
- ² **tempus, oris, n** *čas, doba, období; pravý čas, chvíle; okolnosti, poměry*
- ▶ ¹⁴ **tempus Adventūs** *doba adventní*
- ▶ ¹⁴ **tempus Nātivitātis** *doba vánoční*
- ▶ ¹⁴ **tempus Paschāle** *doba velikonoční*
- ▶ ¹⁴ **tempus per annum** *liturgické mezidobí (doba během roku)*
- ▶ ¹⁴ **tempus Quadrāgēsimae** *doba postní*
- ⁶ **tendō, ere, tetendī, tentum** *napínám, natahuji; směřuji, táhnu; usiluji*
- ² **tenebrae, ārum, f** *tma, temnota*
- ▷ ¹ **tenendī** (gen. sg. m/n; nom. pl. m) → **tenendus**
- ¹ **tenendus, a, um** (gerundivum; → teneō) *ten, který má být držen; mající být držen/podržen*
- ¹ **teneō, ēre, uī, tentum** *držím; podržuji, zadržuji, obsahuji; poutám, zavazuji; směřuji*
- ¹ **tentātiō / temptātiō, ōnis, f** *pokoušení, zkouška*
- ▷ ¹ **tentātiōnem** (ak. sg.) → **tentātiō**
- ¹⁰ **tentō / temptō, āre, āvī, ātum** *pokouším, zkouším, znepokojuji, dráždím, napadám, útočím, dorážím; svádím*
- ¹⁶ **tenuis, e** *tenký, jemný, útlý, lehký, slabý, nepatrný*
- ¹³ **tenus** (předl. s abl. - klade se za jméno) *až po, až k*
- ¹⁶ **tepiditās, ātis, f** *vlažnost*
- ¹⁶ **tepidus, a, um** *teplý, vlahý, vlažný*
- ¹⁴ **ter** *tříkrát*
- ^a **terminātiō, ōnis, f** *omezení, vymezení, určení, zakončení*
- ^a **terminus, ī, m** *mezník, mez, hranice, cíl; výraz, termín*
- ¹⁴ **ternī, ae, a** *po třech, trojí*
- ¹ **terra, ae, f** *země; hlína, půda; kraj, krajina*
- ▷ ¹ **terrā** (abl. sg.) → **terra**
- ¹⁶ **terrēnus, a, um** *zemitý, zemský, pozemský*
- ⁵ **terribilis, e** *strašný, hrozný, děsný*
- ▶ ¹⁴ **tertia pars** (tertia pars, f) *třetina*
- ³ **tertius, a, um** *třetí*
- ¹⁵ **testāmentum, ī, n** *závěť, poslední vůle; smlouva, zákon*
- ⁸ **testificor, āri, ātus sum** *svědčím, dosvědčuji, dokazuji, vypovídám*

- ¹⁰ **testimōnium, īī, n** *svědectví, svědecká výpověď; důkaz; listina*
- ⁹ **testis, is, m/f** *svědek / svědkyně*
- ¹⁷ **tetrarchēs, ae, m** (*řec.*) *kníže, tetrarcha* (vládce v jedné čtvrtině rozděleného území)
- ¹ **textus, ūs, m** *tkaní; tkáň, pletivo; text*
- ▷ ¹ **textūs** (*gen. sg.; nom./ak. pl.*) → **textus**
- ^a **theātrum, ī, n** *divadlo*
- ^a **thema, atis, n** (*z řec.*) *námět, téma, obsah*
- ¹ **theologia, ae, f** *teologie, bohosloví*
- ^a **theologicus, a, um** *teologický, bohoslovný*
- ^a **theologus, ī, m** *teolog, bohoslovec*
- ¹⁵ **thēsauros, ī, m** (*z řec.*) *poklad, pokladnice; skladiště, zásobárna*
- ^a **Thessalonīcēnsēs, ium, m** *Thessaloničané, Soluňané*
- ^a **Thessalonīcēnsis, e** *thessalonský, soluňský*
- ^a **Thōbī / Thōbis, is, m** (*ak. -in, abl. -ī*) (*NVulg.*) *Tobiáš (otec)*
- ^a **Thōbiās, ae, m** (*NVulg.*) *Tobiáš (syn)*
- ^a **Thōmānus, a, um** *tomášovský, tomášský, Tomášův*
- ⁴ **Thōmās, ae, m** *Tomáš*
- ¹⁰ **Thōmās** (*ae, m*) **ā Kempīs** *Tomáš Kempenský*
- ^a **thrēnus, ī, m** (*řec.*) *pláč, nářek, kvílení; žalozpěv*
- ¹⁰ **thronus, ī, m** (*z řec.*) *křeslo, trůn*
- ⁶ **Thyatīra, ae, f** *Thyatira, město v Lydii v Malé Asii*
- ¹⁷ **Ti. / Tib.** (*zkr.*) → **Tiberius**
- ⁴ **Tiberis, is, m** (*ak. -im, abl. -ī*) *Tiber, řeka tekoucí Římem*
- ¹⁷ **Tiberius, īī, m** *Tiberius, římské osobní jméno*
- ¹⁷ **Tiberius Claudius Nerō** (*ōnis, m*) *1: římský císař Tiberius, 14–37 po Kr.; 2: římský císař Nero, 54–68 po Kr.*
- ⁸ **timeō, ēre, uī, –** *bojím se, obávám se, strachuji se*
- ▷ ¹³ **timeō alicui** (*dat.*) *bojím se o někoho*
- ▷ ⁸ **timeō aliquem** (*ak.*) *bojím se někoho*
- ⁹ **timidus, a, um** *bázlivý, bojácný, ustrašený; zbabělý; opatrný, obezřetný*
- ¹⁰ **timor, ōris, m** *bázeň, strach, obava; hrůzná věc, hrůza*
- ⁸ **Timotheus, ī, m** *Timoteus, Timotej*
- ¹⁵ **tinea, ae, f** *mol; housenka, červ*
- ^a **titulāris, e** *titulární*
- ^a **titulus, ī, m** *nápis, nadpis, titul; vyznamenání, pocta; zasvěcení (kostela); záminka*
- ¹ **Titus, ī, m** *Titus, mužské vlastní jméno*
- ^a **Tōbiās, ae, m** (*Vulg.; NVulg.* → *Thōbī / Thōbis; Thōbiās*) *Tobiáš*
- ⁴ **tollō, ere, sustulī, sublātum** *zdvihám, pozvedám; беру na sebe; snímám, odnáším, odstraňuji*
- ⁸ **tomus, ī, m** *oddíl, kus; svazek, díl knihy*
- ¹⁵ **tonat, āre, tonuit, –** *hřmí*
- ¹⁵ **tonō, āre, tonuī, –** *hřímám, hřmotím, rachotím, burácím*
- ¹² **tormentum, ī, n** *vratidlo, rumpál, mučidlo; trýzeň, trápení*
- ^a **Tornholtum / Turnholtum, ī, n** (*též Taxandria, -ae, f*) *Tornhout / Tournhout / Turnhout, město v Belgii*
- ⁷ **torqueō, ēre, torsī, tortum** *točím, kroutím; mučím, trýzním, týrám*
- ¹² **tot** *tolik*
- ¹² **tot – quot** *tolik – kolik*
- ▷ ¹ **tōta** (*nom. sg. f; nom./ak. pl. n*) → **tōtus**
- ▷ ¹ **tōtī** (*dat. sg. m/f/n; nom. pl. m*) → **tōtus**
- ¹² **totiēs** → **totiēns**
- ¹² **totiēns / totiēs** *tolikrát, tak často*
- ¹² **totiēns – quotiēns** *tolikrát – kolikrát*
- ▷ ¹ **tōtīus** (*gen. sg. m/f/n*) → **tōtus**
- ▷ ¹⁰ **tōtum** (*ak. sg. m; nom./ak. sg. n*) → **tōtus**
- ¹ **tōtus, a, um** (*gen. tōtius, dat. tōtī*) *celý, všečen*
- ¹⁰ **tractātus, ūs, m** *dotýkání, jednání, zpracování, pojednání, kázání*
- ¹⁴ **trāditiō, ōnis, f** *odevzdávání, předávání, podání, tradice*
- ⁷ **trādō, ere, didī, ditum** *odevzdávám, předávám, svěřuji; vydávám, zrazuji; předávám zprávu, říkám*
- ^a **trahō, ere, trāxī, tractum** *táhnou, vleču; přitahuji, lákám; uchvacuji, strhuji*
- ¹⁷ **Trachōnitis, idis, f** *Trachonitis, území na severovýchodě od Palestiny*
- ¹⁶ **trāmes, itis, m** *stezka, pěšina, cesta, dráha*

- ¹³ **trāns** (předl. s ak.) přes, za
- ¹⁴ **trānseō, ĭre, ĭi (ĭvī), ĭtum** přecházím, překračuji; procházím, pronikám; opomíjím; zanikám
- ¹⁴ **trānsfero, ferre, tulī, lātum** přenáším, přepravuji; překládám, tlumočím
- ¹⁵ **trānsiliō, ĭre, siluī, – (trāns + saliō)** přeskakují
- ⁴ **trānslātiō, ōnis, f** přenášení, přenesení; převedení, překlad
- ¹⁵ **trānsportō, āre, āvī, ātum** přenáším, přepravuji, převážím
- ¹⁴ **trecēnī, ae, a** po třech stech
- ¹⁴ **trecentēsīmus, a, um** třístý
- ¹⁴ **trecentī, ae, a** tři sta
- ¹⁴ **trēdecim, neskl. (číslovka základní) třináct**
- ⁵ **tremendus, a, um** (gerundivum; → tremō) hrozný, děsný, strašlivý
- ⁵ **tremō, ere, uī, –** třesu se, chvěji se, hrozím se, strachuji se
- ¹⁴ **trēs, tria** tři
- ¹⁵ **tribulātiō, ōnis, f** mláčení (obilí); muka, útisk, trápení
- ¹⁴ **tribūnal, ālis, n** tribunál, tribuna, řečníště, místo soudu, soud
- ⁷ **tribūnus, ī, m** tribun, náčelník tribue a jejího vojska
- ▶ ⁷ **tribūnus plēbis / plēbī** tribun lidu, zastánce práv lidu
- ⁶ **tribuō, ere, uī, ūtum** dělím, rozděluji, rozdávám, uděluji, dávám
- ⁶ **tribus, ūs, f** (dat./abl. pl. tribubus) tribus (název oddílu římského národa); okres; cech
- ▶ ¹⁴ **tribus vicibus** (→ trēs; vicis) třikrát
- ¹⁴ **trīcēnī, ae, a** po třiceti
- ¹⁴ **trīcēsīmus, a, um** třicátý
- ^a **Tridentīnus, a, um** tridentský
- ^a **Tridentum, ī, n** Trident
- ¹⁴ **trīduum, ī, n** tři dni, doba tří dnů, triduum
- ▶ ¹⁴ **Trīduum paschāle** velikonoční třídenní
- ¹⁴ **trīgintā, neskl. (číslovka základní) třicet**
- ² **trīnitās, ātis, f** trojice
- ▶ ² **trīnitātis** (gen. sg.) → trīnitās
- ¹⁴ **trīnus, a, um** trojí, trojitý, potrojný
- ¹⁴ **triplex, triplicis** trojitý, trojnásobný
- ¹⁴ **triplus, a, um** trojitý, trojnásobný
- ² **trisagion** → trisagium
- ² **trisagium / trisagion, ĭi, n** (řec.) trisagion, trojnásobné zvolání «Svatý» ke cti nejsv. Trojice
- ⁹ **trīstis, e** smutný, zarmoucený, žalostný; nevládný; přísný
- ¹⁷ **trīstitia, ae, f** smutek, zármutek, truchlivost, zasmušilost; přísnost
- ^a **triumphus, ī, n** triumf, průvod vítěze
- ¹ **tū** (gen. tuī, dat. tibi, ak./abl. tē) ty
- ▶ ¹ **tua** (nom. sg. f; m; nom./ak. pl. n) → tuus
- ▶ ² **tuā** (abl. sg. f) → tuus
- ¹⁴ **tuba, ae, f** trouba, polnice
- ▶ ¹ **tuī** (gen. sg. / nom. pl. m) → tuus
- ¹⁵ **Tullius, ĭi, m** (vok. Tullī) Tullius, římské rodové jméno
- ¹² **tum** (adv.) tu, tenkrát, tehdy, potom
- ¹² **tum / tunc – cum** tehdy – když
- ¹² **tum / tunc – quandō** tehdy – kdy
- ⁷ **tunc** tehdy, tu, tenkrát
- ⁹ **tunica, ae, f** tunika (spodní šat římský), košile
- ¹⁷ **turba, ae, f** ruch, zmatek, nepokoj; směsice, dav, zástup
- ¹³ **turbō, āre, āvī, ātum** rozháním, uvádím ve zmatek, rozrušuji
- ¹³ **turbor, ārī, ātus sum** (→ turbō) bouřím se, rozčiluji se, znepokojuji se
- ⁹ **turbulentē / turbulenter** (adv.; → turbulentus) nespořádaně, zmateně, vzrušeně, bouřlivě
- ⁹ **turbulentus, a, um** nespořádaný, zmatený, neklidný, bouřlivý
- ^a **Turnholtum** → Tornholtum
- ⁴ **turris, is, f** (ak. -im, abl. -ī) věž
- ⁴ **tussis, is, f** (ak. -im, abl. -ī) kašel
- ¹⁶ **tūtēla, ae, f** hlídání, ochrana, dohled; správa, starost; poručnictví, hájení práv svěřenců
- ⁹ **tūtō** (adv.; → tūtus) bezpečně, jistě
- ⁹ **tūtus, a, um** chráněný, bezpečný, jistý
- ▶ ¹ **tuum** (ak. sg. m; nom./ak. sg. n) → tuus
- ¹ **tuus, tua, tuum** tvůj
- ⁸ **typicus, a, um** vzorový, typický; obrazný, alegorický, symbolický

¹⁴ **typus, ī, m** (z řec.) *obraz, vzor; relief; značka, znak, typ, písmeno; tisk*

U

■ ⁶ **ubī / ubi** (*adv. tázací n. spojka vztahná*) *kde; kdy, když, jak, jakmile, kdykoliv*

¹⁷ **ubīque** *a kde, a když; kdekoli, leckde, všude*

■ ¹² **ūllus, ūlla, ūllum** (*gen. ūllius, dat. ūllī*) *některý, nějaký; subst. někdo; po záporu: žádný, nikdo*

⁹ **ulterior, ius** (*kompar. od neužívaného ulter, ultra, ultrum*) *vzdálenější, odlehlejší, zadní*

⁹ **ulterius** (*kompar. adv.; → ultrā*) *dále, déle, více*

¹⁰ **ultimātus, a, um** (*part. perf.; → ultimō*) *konečný, poslední*

¹⁰ **ultimō, āre, āvī, ātum** *končím se, jsem poslední*

■ ⁹ **ultimus, a, um** (*superl.; → kompar. ulterior*) *nejvzdálenější, nejzazší, krajní, poslední*

⁹ **ultrā** (*adv.*) *na oné straně, tam, dále; nadto, více; přístě*

¹³ **ultrā** (*předl. s ak.; opak → citrā*) *na oné straně, dále / déle než, za, nad, přes*

⁴ **umbra, ae, f** *stín, tma; přízrak, prelud*

⁵ **ūnā** (*adv. = isol. abl. sg. f; → ūnus*) *spolu, zároveň, společně, pohromadě, najednou*

► ⁵ **ūnā cum praesentī populō** *spolu s přítomným lidem*

► ^a **ūnā vice** (*→ ūnus; *viciis*) *jednou*

■ ¹⁰ **ūnctiō, ōnis, f** *mazání, pomazání*

■ ⁶ **unde** *odkud, odtud; pročez, proto*

¹⁴ **ūndē...** (*např. ūndēviginī, ūndētrīgintā*) *jeden od (pro opis číslovky s devítkou na konci, např. devatenáct, dvacetdevět)*

■ ⁸ **ūndecim, neskl.** (*číslovka základní*) *jedenáct*

■ ¹¹ **ūndecimus, a, um** *jedenáctý*

¹⁴ **ūndēnī, ae, a** *po jedenácti*

¹⁴ **ūndēvīcēnī, ae, a** *po devatenácti*

■ ¹⁴ **ūndēvīcēsīmus, a, um** *devatenáctý*

■ ¹⁴ **ūndēvīgīntī, neskl.** (*číslovka základní*) *devatenáct*

⁶ **ungō / unguō, ere, ūnxi, ūnctum** *mažu, pomazávám, potírám, mastím*

► ¹³ **ūnī** (*dat. sg. m/f/n*) → **ūnus**

¹⁷ **ūnicē** (*adv.; → ūnicus*) *jedině, jedinečně*

⁸ **ūnicus, a, um** *jediný, jedinečný*

■ ⁴ **ūnigenitus, a, um** *jednorozený*

■ ¹⁰ **ūnitās, ātis, f** *jednota, jednotnost; jednoťka*

► ¹⁴ **ūnīuscuiusque** (*gen. sg.*) → **ūnusquisque**

¹⁴ **ūniversālis, e** *povšechný, obecný, všeobecný*

ⁱ **ūniversitās, ātis, f** *veškerenstvo, celek, souhrn; univerzita*

► ⁱ **ūniversitātibus** (*dat./abl. pl.*) → **ūniversitās**

► ⁱ **ūniversitātis** (*gen. sg.*) → **ūniversitās**

■ ^a **ūniversum, ī, n** *veškerenstvo, vesmír, svět*

¹ **ūniversus, a, um** *veškeren, všechny, celý, úplný*

► ⁷ **ūnum** (*ak. sg. m; nom./ak. pl. n*) → **ūnus**

■ ⁷ **ūnus, a, um** (*gen. ūnīus, dat. ūnī*) *jeden*

¹⁴ **ūnusquisque, ūnaquāeque, ūnumquodque** (*gen. ūnīuscuiusque, dat. ūnīcuique*) *jeden každý*

¹⁵ **urbānus, a, um** *městský; domácí, civilní; jemný, uhlazený*

■ ⁴ **urbs, urbis, f** *město (větší, hlavní)*

¹² **ūrō, ere, ussī, ustum** *pálím, spaluji; mučím, trýzním; pas. hořím*

^a **ūsītātus, a, um** *často užívaný, obvyklý, obyčejný, běžný*

⁷ **ūsque** (*adv.*) *ustavičně, pořád, stále, až, dokud*

⁷ **ūsque ad** *až k, až do, až po*

► ^a **ūsum** (*ak. sg.*) → **ūsus**

^a **ūsūrpō, āre, āvī, ātum** *užívám, používám; uplatňuji; přivlastňuji si (násilím)*

■ ^a **ūsus, ūs, m** *užívání, upotřebení, zvyk, užitek*

■ ⁴ **ut** (*zesíleně utī; adv.; spojka s ind.*) *jak, jako, jakoby, jakmile, kdykoli*

■ ² **ut** (*spojka s konj.*) *aby, ať, kdyby; tak, že; třeba, byť (i), i kdyby*

■ ¹² **uter, utra, utrum** (*gen. utrīus, dat. utrī*) *kdo / který ze dvou, obou; jeden ze dvou, obou*

¹² **utercumque, utracumque, utrumcumque** (*gen. utrīuscumque, dat. utrī-*) *kterýkoli, kdokoli ze dvou, z obou*

■ ¹¹ **uterque, utraque, utrumque** (*gen. utrīusque, dat. utrī-*) *oba, obojí, jeden i druhý, ten i onen (každý zvlášť)*

¹² **utervīs, utravīs, utrumvīs** (*gen. utrīusvīs, dat. utrīvīs*) *kterýkoli z obou, jeden nebo druhý, ten nebo onen*

- ¹⁴ **utī** → **ut**; **utinam**
- ⁵ **ūtilis, e** *užitečný, prospěšný, upotřebitelný, vhodný*
- ¹² **ūtilitās, ātis, f** *užitek, užitečnost, vhodnost, upotřebitelnost*
- ⁹ **utinam** / **utī** *ať, kéž, kéž by*
- ¹⁰ **utinam nē** *ať ne, kéž ne, kéž by ne*
- ¹¹ **utique** *vším způsobem, jakkoli; naprosto, jistě, obzvláště*
- ¹¹ **ūtor, utī, ūsus sum** (*s abl. - aliquā rē*) *užívám, používám něčeho; zacházím s něčím*
- ▷ ¹¹ **utrumque** (*ak. sg. m; nom./ak. sg. n*) → **uterque**
- ¹⁴ **uxor, ōris, f** *manželka, choť, žena*

V

- ¹⁴ **V** *římská číslice 5*
- ⁶ **V.** (*zkr.*) → **versus, ūs, m**
- ³ **vacuus, a, um** *prázdný, volný, pustý, marný*
- ⁶ **vādō, ere, vāsī, vāsum** *kráčím, jdu, ubírám se; ženu se, ubírám se*
- ³ **vae** *běda, ach*
- ⁷ **valdē** *velmi, velice, silně, mocně*
- ⁷ **valē, valēte** (*imper.; → valeō*) *buď zdrav, buďte zdraví; sbohem*
- ¹⁴ **valēns, entis** (*part. prez. akt.; → valeō*) *silný, zdatný, statný; mocný, schopný*
- ³ **valeō, ēre, uī, –, valitūrus** *jsem silný, mocný, schopen, zdrav*
- ^a **valētūdō, inis, f** *zdraví, zdravotní stav*
- ¹² **validē** (*adv.; → validus*) *silně, mocně; platně*
- ¹⁵ **validus, a, um** *silný, zdatný, statný, mohutný; zdravý; platný, účinný*
- ▷ ³ **valle** (*abl. sg.*) → **vallis**
- ³ **vallēs** → **vallis**
- ³ **vallis** / **vallēs, is, f** *údolí, úval, dolina*
- ¹⁵ **vallum, ī, n** *ohrada, násep, val; záštita, ochrana*
- ¹⁵ **vānus, a, um** *prázdný, marný, nicotný*
- ¹³ **varius, a, um** *rozličný, rozmanitý, rozdílný, pestrý*
- ⁴ **vās, vāsis, n** (*pl. vāsa, ōrum*) *nádoba, váza; v pl. nádobí, náčiní, nářadí*

- ^a **vastō, āre, āvī, ātum** *pustoším, plním*
- ▷ ⁱ **Vāticānum** (*ak. sg. m; nom./ak. sg. n*) → **Vāticānus**
- ⁱ **Vāticānus, a, um** *vatikánský*
- ¹⁵ **vēcordia, ae, f** *zběsilost, šílenost*
- ¹⁵ **vēcors, cordis** *zběsilý, šílený*
- ⁹ **vehemēns, entis** *prudký, rychlý, náhlý; rázný, důrazný, přísný; silný, mocný, násilný, dravý*
- ⁹ **vehementer** (*adv.; → vehemēns*) *prudce, rychle, náhle; rázně, důrazně, přísně; násilně; tuze, velice, velmi, nadmíru*
- ⁱ **vel; vel - vel** *buď, nebo, nebolí, třebaš i; buď - anebo*
- ▷ ¹² **velīs** (*2. os. sg. konj. prez.*) → **volō**
- ▷ ¹² **velīs imprimere** (*→ velīs; volō*) *ať chceš / chtěj vtisknout, abys vtiskl, vtiskni*
- ⁹ **vēlōciter** (*adv.; → vēlōx*) *rychle, hbitě, čerstvě*
- ⁵ **vēlōx, ōcis** *rychlý, hbitý, čerstvý, pohyblivý*
- ¹³ **velut / velutī** *jako, jakoby*
- ▷ ⁷ **vēnātum** (*sup.; → vēnor*) *lovit*
- ¹⁴ **Venceslāus, ī, m** *Václav*
- ¹⁴ **vēndō, ere, didī, ditum** *prodávám, dávám do prodeje*
- ¹⁴ **vēneō** (*vēnum eō), **īre, vēnī, –** *jsem prodáván / na prodej; přicházím do dražby*
- ¹³ **venerābilis, e** *ctihodný, velebný, ctěný*
- ⁵ **veneror, ārī, ātus sum** *uctívám, ctím, prokazuji úctu*
- ▷ ¹ **venī** (*imper. 2. os. sg.*) → **veniō**
- ▷ ¹ **vēnī** (*1. os. sg. ind. perf. akt.*) → **veniō**
- ▷ ⁹ **veniās** (*2. os. sg. konj. prez. akt.; → veniō*) *ať přijdeš / přijď*
- ¹ **veniō, īre, vēnī, ventum** *přicházím*
- ▷ ³ **vēnīstī** (*2. os. sg. ind. perf. akt.*) → **veniō**
- ▷ ² **venit** (*3. os. sg. ind. prez. akt.*) → **veniō**
- ⁷ **vēnor, ārī, ātus sum** *lovím, honím*
- ¹ **venter, ventris, m** *břicho, žaludek; mateřský život*
- ¹⁵ **ventilābrum, ī, n** *vějíčka*
- ▷ ¹ **ventris** (*gen. sg.*) → **venter**
- ¹² **ventus, ī, m** *vítr*
- ¹⁴ **Venus, eris, f** *Venuše, římská bohyně lásky, půvabu a mládí*

- ¹⁴ **vēr, vēris, n jaro**
- ⁴ **vērāciter** *pravdivě, pravdomluvně*
- ⁵ **vērāx, ācis** *pravdomluvný, pravdivý*
- ⁵ **verbālis, e** *skládající se ze slov, slovní, ústní; slovesný*
- ¹³ **verbō tenus** (→ *tenus*) *doslova*
- ▷² **verbōrum** (*gen. pl.*) → **verbum**
- ² **verbum, ī, n** *slovo, výrok; sloveso*
- ⁶ **vērē** *pravdivě, opravdu, vpravdě, vskutku*
- ⁵ **vereor, ērī, veritus sum** *bojím se, ostýchám se, vážím si*
- ⁷ **vēritās, ātis, f** *pravda; pravdivost, upřímnost, poctivost; věrnost*
- ⁸ **vērō** *vpravdě, opravdu, vskutku, ovšem; ale, avšak*
- ^a **versiō, ōnis, f** *překlad, přetlumočení*
- ¹⁵ **versō, āre, āvī, ātum** *obracím, převracím, otáčím, pohybuji*
- ¹⁵ **versor, ārī, ātus sum** *obracím se, otáčím se, pohybuji se, nacházím se*
- ¹¹ **versum** (*adv.*) → **versus**
- ¹¹ **versus / versum** *ad aliquem (adv.) (směrem) k někomu*
- ¹¹ **versus, a, um** (*part. perf.;* → *vertō*) *obrácený, otočený; položený, ležící*
- ⁶ **versus, ūs, m** *obrat, otáčení; řádka, verš*
- ¹¹ **vertō, ere, vertī, versum** *obracím, otáčím, převracím; mířím (někam)*
- ⁸ **vērum, ī, n** *pravda, skutečnost*
- ⁹ **vērum** (*spojka*) *vskutku, ale, avšak, však, nýbrž*
- ³ **vērus, a, um** *pravý, pravdivý, opravdový, skutečný*
- ¹⁵ **vēsānus, a, um** *zběsilý, šílený, zuřivý*
- ⁶ **vesper, erī, m / vespera, ae, f** *večer*
- ⁶ **vespera, ae, f** → **vesper**
- ^a **vesperae, ārum, f** *nešpory*
- ¹⁵ **vesperāscit, ere, vesperāvit, –** *stmívá se, šerí se, nastává večer*
- ⁶ **vespere** → **vesperī**
- ⁶ **vesperī** (*lok.*) / **vespere** *zvečera, večer, navečer*
- ³ **vester, vestra, vestrum** *váš*
- ³ **vestīmentum, ī, n** *šat, roucho, oděv*
- ¹⁴ **vestiō, īre, īvī, ītum** *šatím, oblékám, odívám*
- ¹³ **vestis, is, f** *šat, oděv, oblek; látka, tkanina, příkrývka*
- ⁱ **veterēs, um, m** (→ *vetus*) *staří, předkové*
- ^a **veterīnārius, a, um** *týkající se těžných zvířat*
- ▷ⁱ **veterum** (*gen. pl. m/f/n*) → **vetus; veterēs**
- ¹⁷ **vetō, āre, uī, itum** *zakazuji, zapovídám; zabraňuji, překážím*
- ⁱ **vetus, eris** (*abl. sg. -e; gen. pl. -um, nom./ak. pl. n. -a*) *starý, starobylý, starodávný, dávný, dřívější*
- ⁹ **vetustus, a, um** *starý, starobylý, starodávný, starožitný*
- ¹⁰ **via, ae, f** *cesta, silnice, ulice, dráha*
- ¹⁰ **viāticum ī, n** *cestovné, stravné; pokrm na cestu; eucharistie jako posila na cestu do věčnosti*
- ^a **vicārius, a, um** *zástupný, náhradní*
- ^a **vicārius, ū, m** *zástupce, náměstek; vikář*
- ¹⁴ **vīcēnī, ae, a** *po dvaceti*
- ▷¹⁴ **vīcēs** (*nom./ak. pl.*) → ***vicis**
- ¹⁴ **vīcēsimus, a, um** *dvacátý*
- ▷¹⁴ **vīcibus** (*dat./abl. pl.*) → ***vicis**
- ⁴ **vīcīnus, a, um** *sousední, blízký, okolní*
- ¹⁴ ***vicis**, *defekt., f: gen. vicis, ak. vicem, abl. vice střídání*
- ⁹ **vicissim** *střídavě, zase, z druhé strany, navzájem*
- ⁹ **victima, ae, f** *žertva, obětní zvíře, oběť*
- ² **victor, ōris, m** *vítěz*
- ^a **Victor, ōris, m** *Viktor (vlastní jméno)*
- ¹² **victōria, ae, f** *vítězství*
- ¹⁵ **vīctrix, īcis, f** *vítězka; vítězná*
- ² **videō, ēre, vīdī, vīsum** *vidím, hledím, dívám se; dbám, starám se*
- ¹³ **videōr, ērī, vīsus sum** (*pas.;* → *videō*) *jevím se, projevuji se, ukazuji se, zdám se*
- ▷⁶ **vigilēmus** (*1. os. pl. konj. prez. akt.;* → *vigilō*) *ať bdíme / bděme; abychom bděli*
- ¹⁴ **vīgilia, ae, f** *bdění, hlídka, stráž, ostražitost; svatvečer*
- ² **vigilō, āre, āvī, ātum** *bdím; jsem bdělý, ostražitý*
- ¹⁴ **vīgintī**, *neskl. (číslovka základní) dvacet*

- ¹⁵ **vīlescō, ere, vīluī, – stávám se bezcenným, laciným, všedním**
- ^a **villa, ae, f statek, dvůr, dvorec, vila; vesnice, osada**
- ⁶ **vincō, ere vīcī, victum (aliquem) vítězím (nad někým), přemáhám, porážím**
- ^a **Vindeliciī, ōrum, m Vindelikové, keltský národ mezi Alpami, Rýnem, Dunajem a Innem**
- ^a **Vindobona, ae, f Vídeň**
- ¹⁶ **vīnum, ī, n víno**
- ³ **vīr, ī, m muž; choť, manžel; hrdina, rek; člověk**
- ¹⁴ **virga, ae, f prut, proutek, větvička, ratolest, výhonek**
- ¹⁴ **virgae, ārum, f proutí, hůl, metla; bití, rány metlou, tělesný trest**
- ▷ ³ **virginem (ak. sg.) → virgō**
- ² **virgō, inis, f panna, dívka**
- ⁹ **virītim muž po muži, po mužích**
- ⁸ **virtūs, ūtis, f mužnost, statečnost, síla, moc, ctnost**
- ³ **vīrus, ī, n jed, otravná štáva**
- ⁴ **vīs, f (ak. vim, abl. vī; pl. vīrēs, -ium) síla, moc, schopnost; násilí**
- ¹¹ **vīscera → vīscus**
- ¹¹ **vīscus, eris, n, obyč. pl. vīscera, um, n vnitřnosti, útroby; nitro, jádro, podstata**
- ⁷ **vīsibilis, e viditelný**
- ¹⁷ **vīsiō, ōnis, f vidění, patření; zjev, ukaz; představa, vize**
- ¹ **vīsītātiō, ōnis, f přehlídka, prohlídka, návštěva, navštívení**
- ¹ **vīsītō, āre, āvī, ātum přehlížím, prohlížím, navštěvuji**
- ▷ ⁷ **vīsō Dominō (vazba abl. absol.) když uviděli Pána**
- ▷ ² **vīsum (supinum; → videō) vidět**
- ² **vīta, ae, f život, žití**
- ¹⁵ **vitiōsus, a, um chybný, vadný, bludný, zvrácený, neřestný**
- ¹⁰ **vītis, is, f (vinná) réva; hůlka (odznak centurionů, setníků)**
- ⁹ **vitium, iī, n vada, chyba, nedostatek, neřest**
- ¹¹ **vitulus, ī, m tele**
- ¹² **vīvidus, a, um živý, živoucí, plný života, svěží, silný**
- ⁷ **vīvificō, āre, āvī, ātum oživuji, probouzím k životu**
- ⁷ **vīvō, ere, vīxī, –, victūrus žiji, jsem živ**
- ⁷ **vīvus, a, um živý, žijící, živoucí**
- ¹ **vocābulārium, iī, n slovník, slovní zásoba**
- ^a **vocābulumm, ī, n slovo (jednotka řeči); jméno, název**
- ^a **vōcālis, e mluvící lidským hlasem; zvučný, zpěvný, libozvučný**
- ² **vocātīvus, ī, m vokativ, 5. pád**
- ² **vocō, āre, āvī, ātum volám, povolávám, zvu; nazývám, jmenuji**
- ¹⁵ **Vojtěchus, ī, m Vojtěch**
- ¹² **volātilis, e létající, létavý; prchavý, pomíjivý**
- ¹² **volātilis, is, m pták**
- ⁱ **volgō → vulgō**
- ⁱ **volgus → vulgus**
- ¹⁰ **volō, velle, voluī, – chci, přeji si, žádám; jsem ochoten**
- ¹² **volucer, cris, e létající, létavý, okřídlený; prchavý, nestálý**
- ¹² **volucris, is, f pták, okřídlenec**
- ▷ ¹⁰ **voluerit (3. os. sg. konj. perf. akt.; → volō) ať chtěl, chtěl by**
- ^a **volūmen, inis, n závit, kotouč; svitek papyru; kniha, spis, svazek**
- ^a **voluntārius, a, um dobrovolný; úmyslný**
- ¹ **voluntās, ātis, f vůle, chtění, přání; úmysl, rozhodnutí**
- ¹⁵ **voluptās, ātis, f rozkoš, požitek, slast; chtíč, choutka**
- ¹⁵ **volūtābrum, ī, n / volūtābrum luī (-> lutum) bahniště, kaliště (místo, kde se válejí prasata v blátě)**
- ¹⁵ **volūtō, āre, āvī, ātum válím, koulím; zabývám se něčím; přemítám**
- ⁶ **volvō, ere, volvī, volūtum valím, válím, otáčím**
- ³ **vōs (gen. vestrī / vestrum, dat. / abl. vōbīs) vy**
- ¹⁵ **vōtum, ī, n slib, zaslíbená věc, přání, oběť, modlitba**
- ¹⁰ **voveō, ēre, vōvī, vōtum slibuji, zaslubuji**

- ⁴ **vōx, vōcis, f** *hlas, zvuk, tón; slovo, jméno*
- ⁸ **Vulgāta, ae, f** (→ *vulgātus*) *oficiální latinský překlad bible, Vulgáta*
- ⁸ **vulgātus, a, um** (*part. perf.*; → *vulgō*) *rozšířený (mezi lidem), rozhlášený, všeobecně známý*
- ⁸ **vulgō / volgō, āre, āvī, ātum** *zobecňuji, rozšiřuji, uveřejňuji, rozhlašuji*
- ⁱ **vulgus / volgus, ī, n** *obecný lid, lid, dav*
- ¹² **vulnerō, āre, āvī, ātum** *zraňuji, poraňuji, urážím, dotýkám se*
- ⁴ **vulnus, eris, n** *rána, zranění; pohroma*
- ⁴ **vulpēs, vulpis, m/f** *liška, lišák*

X

- ¹⁴ **X** *římská číslice 10*

- ¹ **xenium, ī, n** (*z řec.*) *výslužka z hostiny, přátelský dar, dárek*

Z

- ⁸ **Zachaeus, ī, m** *Zacheus, celník v Jerichu*
- ¹⁷ **Zachariās, ae, m** *Zachariáš*
- ¹⁶ **zēlus, ī, m** (*z řec.*) *horlivost, žárlivost*
- ³ **zōna, ae, f** *pás, opasek; pásmo*

ZKRATKY – ABBREVIATIONES

A. LATINSKÉ ZKRATKY — ABBREVIATIONES LATINAE.

1. Libri sacrae Scripturae

Latinské názvy biblických knih a jejich zkratky jsou uvedeny podle Nové vulgáty. V různých edicích Vulgáty, v latinských liturgických knihách i v odborné literatuře mívají tyto zkratky i jinou podobu; některé z těchto variant jsou zde vtištěny kurzivou. České zkratky jsou uváděny podle Jeruzalémské bible.

Abd	Prophetia Abdiae	Kniha proroka Abdiáše	Abd
Act	Acta Apostolorum	Skutky apoštolů	Sk
Ag	Prophetia Aggaei	Kniha proroka Aggea	Ag
Am	Prophetia Amos	Kniha proroka Amosa	Am
Ap	Apocalypsis Ioannis	Kniha Zjevení sv. Jana (Apokalypsa)	Zj
Bar	Liber Baruch	Kniha proroka Barucha	Bar
Cant	→ Ct		
1 et 2 Chr	→ 1 et 2 Par		
Col	Epistula ad Colossenses	List sv. apoštola Pavla Kolosanům	Kol
1 Cor	Epistula I ad Corinthios	1. list sv. apoštola Pavla Korintňanům	1 Kor
2 Cor	Epistula II ad Corinthios	2. list sv. apoštola Pavla Korintňanům	2 Kor
Ct / Cant	Canticum Canticorum.	Píseň písní	Pís
Dan	→ Dn		
Deut	→ Dt		
Dn / Dan	Prophetia Danielis	Kniha proroka Daniela	Dan
Dt / Deut	Liber Deuteronomii	5. kniha Mojžíšova (Deuteronomium)	Dt
Eccle / Qoh	Liber Ecclesiastes (= Qohelet)	Kniha Kazatel	Kaz
Eccli / Sir	Liber Ecclesiasticus (= Liber Siracidae)	Kniha Sirachovcova	Sir
Eph	Epistula ad Ephesios	List sv. apoštola Pavla Efesanům	Ef
Esd	Liber Esdrae	Kniha Ezdrášova	Ezd
Est	Liber Esther	Kniha Ester	Est
Ex	Liber Exodus	2. kniha Mojžíšova (Exodus)	Ex
Ez	Prophetia Ezechielis	Kniha proroka Ezechiela	Ez
Gal	Epistula ad Galatas	List sv. apoštola Pavla Galaťanům	Gal
Gen	→ Gn		
Gn / Gen	Liber Genesis	1. kniha Mojžíšova (Genesis)	Gn
Hab	Prophetia Habacuc	Kniha proroka Habakuka	Hab
Heb / Hebr	Epistula ad Hebraeos	List Židům	Žd
Hebr	→ Heb		
Iac	Epistula Iacobi	List sv. apoštola Jakuba	Jak
Idc / Iudic	Liber Iudicum	Kniha Soudců	Sd
Ids / Iud	Epistula Iudae	List sv. apoštola Judy	Jud
Idt / Iudt	Liber Iudith	Kniha Judit	Jdt
Ier	Liber Ieremiae	Kniha proroka Jeremiáše	Jer
Il / Ioel	Prophetia Ioēl	Kniha proroka Joela	Jl
Io	Evangelium secundum Ioannem	Evangelium podle Jana	Jan
1 Io	Epistula I Ioannis	1. list sv. apoštola Jana	1 Jan
2 Io	Epistula II Ioannis	2. list sv. apoštola Jana	2 Jan
3 Io	Epistula III Ioannis	3. list sv. apoštola Jana	3 Jan
Iob	Liber Iob	Kniha Job	Job
Ioel	→ Il		
Ion	Prophetia Ionae	Kniha proroka Jonáše	Jon

Ios	Liber Iosue	Kniha Jozue	Joz
Is	Liber Isaiae	Kniha proroka Izaiáše	Iz
Iud	→ Ids		
Iudic	→ Idc		
Iudt	→ Idt		
Lam	Lamentationes (= Threni)	Kniha Žalozpěvů	Pláč
Lc	Evangelium secundum Lucam	Evangelium podle Lukáše	Lk
Lev	→ Lv		
Lv / Lev	Liber Leviticus	3. kniha Mojžišova (Leviticus)	Lv
1 Mac	Liber I Maccabaeorum	1. kniha Makabejská	1 Mak
2 Mac	Liber II Maccabaeorum	2. kniha Makabejská	2 Mak
Mal	Prophetia Malachiae	Kniha proroka Malachiáše	Mal
Mc	Evangelium secundum Marcum	Evangelium podle Marka	Mk
Mic	→ Mich		
Mich / Mic	Prophetia Micheae	Kniha proroka Micheáše	Mich
Mt	Evangelium secundum Matthaeum	Evangelium podle Matouše	Mt
Nah	Prophetia Nahum	Kniha proroka Nahuma	Nah
Ne / Neh	Liber Nehemiae (= II Esdrae)	Kniha Nehemiášova	Neh
Neh	→ Ne		
Nm / Num	Liber Numeri	4. kniha Mojžišova (Numeri)	Nm
Num	→ Nm		
Os	Prophetia Osee	Kniha proroka Ozeáše	Oz
1 Par / I Chr	Liber I Paralipomenon (= I Chronicorum)	1. kniha Kronik (Paralipomenon)	1 Kron
2 Par / 2 Chr	Liber II Paralipomenon (= II Chronicorum)	2. kniha Kronik (Paralipomenon)	2 Kron
1 Pe / I Petr	Epistula I Petri	1. list sv. apoštola Petra	1 Petr
2 Pe / 2 Petr	Epistula II Petri	2. list sv. apoštola Petra	2 Petr
1 et 2 Petr	→ 1 et 2 Pe		
Phil	→ Philp		
Philm / Phm	Epistula ad Philemonem	List sv. apoštola Pavla Filemonovi	Flm
Philp / Phil	Epistula ad Philippenses	List sv. apoštola Pavla Filipanům	Flp
Phm	→ Philm		
Prov	→ Prv		
Prv / Prov	Liber Proverbiorum	Kniha Přísloví	Žl
Ps	Liber Psalmorum	Kniha Žalmů	2 Mak
Qoh	→ Eccle		
1 Reg	Liber I Regum (= III Regum)	1. kniha Královská	1 Král
2 Reg	Liber II Regum (= IV Regum)	2. kniha Královská	2 Král
Rom	Epistula ad Romanos	List sv. apoštola Pavla Římanům	Řím
Rt / Rut	Liber Ruth	Kniha Rut	Rt
Rut	→ Rt		
1 Sam	Liber I Samuēlis (= I Regum)	1. kniha Samuelova	1 Sam
2 Sam	Liber II Samuelis (= II Regum)	2. kniha Samuelova	2 Sam
Sap	Liber Sapientiae	Kniha Moudrosti	Mdr
Sir	→ Eccli		
Soph	Prophetia Sophoniae	Kniha proroka Sofoniáše	Sof
Tb / Tob	Liber Thobis (Tobiae)	Kniha Tobíáš	Tob
1 et 2 Th	→ 1 et 2 Thess		
1 Thess / I Th	Epistula I ad Thessalonicenses	1. list sv. apoštola Pavla Soluňanům	1 Sol
2 Thess / 2 Th	Epistula II ad Thessalonicenses	2. list sv. apoštola Pavla Soluňanům	2 Sol
Thren	→ Lam		
1 Tim	Epistula I ad Timotheum	1. list sv. apoštola Pavla Timotejovi	1 Tim
2 Tim	Epistula II ad Timotheum	2. list sv. apoštola Pavla Timotejovi	2 Tim
Tit	Epistula ad Titum	List sv. apoštola Pavla Titovi	Tit
Tob	→ Tb		
Zac	→ Zach		
Zach / Zac	Prophetia Zachariae	Kniha proroka Zachariáše	Zach

2. Scripta Patrum et Theologorum – editiones

CChr / CCL CCL → CChr	Corpus Christianorum seu nova Patrum collectio. Series Latina. Tornholti 1953 – .
CG	Sancti Thomae Aquinatis Summa contra gentiles
CSEL	Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum. Vindobonae 1866 – .
Ed.Leon.	Editio Leonina = Sancti Thomae Aquinatis Doctoris Angelici <i>Opera omnia</i> iussu impensaue Leonis XIII P. M. edita.
EP	Enchiridion Patristicum. Ed. M. J. Rouët de Journel. Freiburg ²³ 1965.
PG	Patrologia Graeca = Patrologiae cursus completus. Series Graeca. Ed. J. P. Migne. Paris 1857–1866. 111 tomi.
PL	Patrologia Latina = Patrologiae cursus completus. Series Latina. Ed. J. P. Migne. Paris 1878–1890. 211 tomi.
PLS	Patrologiae Latinae Supplementum = Patrologiae cursus completus. Series Latina, Supplementum. Ed. A. Hamman. Paris 1958 – .
PS	Patrologia Syriaca. Ed. R. Graffin. Paris 1894–1926. 3 tomi.
STh	Sancti Thomae Aquinatis Summa Theologica <i>Příklad citace: STh 2/2, q. 7, a(rt). 2 ad 1 = Summa Theologica, [pars] secunda secundae [partis], quaestio septima, articulus secundus ad primum (Summa teologická, druhé části druhý díl, otázka sedmá, článek druhý, k prvnímu).</i>

3. Documentorum ecclesiasticorum editiones

AAS	Acta Apostolicae Sedis. Romae 1909–.
ASS	Acta Sanctae Sedis. Romae 1865–1908.
ASy	Acta Synodalia sacrosancti Concilii oecumenici Vaticani II.
CCEO	Codex canonum Ecclesiarum orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. promulgatus [die 18 Octobris 1990].
CIC	Codex iuris canonici
CIC-1917	Codex iuris canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus [die 27 Maii 1917].
CIC-1983	Codex iuris canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus [die 25 Ianuarii 1983].
COD	Conciliorum Oecumenicorum Decreta. Bologna 1962.
DS	DENZINGER, H. – SCHÖNMETZER, A., Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum. Barcinone ³⁶ 1976.
EB	Enchiridion Biblicum. Documenta ecclesiastica Sacram Scripturam spectantia auctoritate Pontificiae Commissionis de re biblica edita. Neapoli ⁴ 1961.
EB	Enchiridion Biblicum. Documenti della Chiesa sulla Sacra Scrittura. Edizione bilingue. Bologna, Edizioni Dehoniane 1994. 23, 1361, 86 p.
EO	Enchiridion Oecumenicum. Bologna, Edizioni Dehoniane 1985– .
EV	Enchiridion Vaticanum. Documenti del Concilio Vaticano II e della Santa Sede. Bologna, Edizioni Dehoniane 1966– .
Mansi	MANSI, J. D.: Sanctorum Conciliorum et Decretorum collectio nova. Lucca 1748–1752. / Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio. Paris 1748–1927. 60 tomi.

4. Documenta Concilii oecumenici Vaticani II

AA	Apostolicam actuositatem – Decretum de apostolatu laicorum (<i>dekret o apoštolátu laiků – 18. 11. 1965</i>)	AL
AG	Ad gentes – Decretum de activitate missionali Ecclesiae (<i>dekret o misijní činnosti církve – 7. 12. 1965</i>)	M
CD	Christus Dominus – Decretum de pastoralis episcoporum munere in Ecclesia (<i>dekret o pastýřské službě biskupů v církvi – 28. 10. 1965</i>)	B
DH	Dignitatis humanae – Declaratio de libertate religiosa (<i>deklarace o náboženské svobodě – 7. 12. 1965</i>)	NS
DV	Dei Verbum – Constitutio dogmatica de divina Revelatione (<i>věřoučná konstituce o Božím zjevení – 18. 11. 1965</i>)	Z

GE	Gravissimum educationis – Declaratio de educatione christiana (<i>deklarace o křesťanské výchově</i> – 28. 10. 1965)	KV
GS	Gaudium et spes – Constitutio pastoralis de Ecclesia in mundo huius temporis (<i>pastorální konstituce o církvi v dnešním světě</i> – 7. 12. 1965)	CS
IM	Inter mirifica – Decretum de instrumentis communicationis socialis (<i>dekret o hromadných sdělovacích prostředcích</i> – 4. 12. 1963)	SP
LG	Lumen gentium – Constitutio dogmatica de Ecclesia (<i>věroučná konstituce o církvi</i> – 21. 11. 1964)	C
NA	Nostra aetate – Declaratio de ecclesiae habitudine ad religiones non-christianas (<i>deklarace o poměru církve k nekřesťanským náboženstvím</i> – 28. 10. 1965)	NN
OE	Orientalium ecclesiarum – Decretum de Ecclesiis Orientalibus Catholicis (<i>dekret o katolických východních církvích</i> – 21. 11. 1964)	VC
OT	Optatam totius – Decretum de institutione sacerdotali (<i>dekret o výchově ke kněžství</i> – 28. 10. 1965)	VK
PC	Perfectae caritatis – Decretum de accomodata renouatione vitae religiosae (<i>dekret o přizpůsobení obnově řeholního života</i> – 28. 10. 1965)	Ř
PO	Presbyterorum ordinis – Decretum de Presbyterorum ministerio et vita (<i>dekret o službě a životě kněží</i> – 7. 12. 1965)	K
SC	Sacrosanctum Concilium – Constitutio de sacra liturgia (<i>konstituce o posvátné liturgii</i> – 4. 12. 1963)	L
UR	Unitatis redintegratio – Decretum de Oecumenismo (<i>dekret o ekumenismu</i> – 21. 11. 1964)	E

5. Nonnullae abbreviationes communes

Z množství ostatních latinských zkratk jsou některé uvedeny v připojeném slovníku (→ s. 126–200). Jiné latinské zkratky uvádějí obecně i speciální latinské slovníky, popř. příručková a encyklopedická literatura (→ bibliografii na s. 209–213). Tak např. zkratky latinských názvů řeholních společností, ale i zkratky římských osobních jmen aj. najdeme v Jouganově latinsko-polském slovníku. Jako pomůcka mohou posloužit i následující příklady:

a.a.	ad acta	(uložit / odložit) do spisů / ke spisům
a.c.	anni currentis, anno currente	běžného roku, tohoto roku
a.Ch.n.	ante Christum natum	před narozením Kristovým, před Kristem
A.D.	anno Domini	léta Páně
A.D.I.	anno Dominicæ Incarnationis	léta (od / po) vtělelní (narození) Páně
a.m.c.	a mundo condito	od stvoření světa
a.p.	anni praesentis	tohoto roku
a.p.	anni praeteriti	předěšlého, minulého roku
a.s. / A.S.	anathema sit	budiž proklet, vyobcován (exkomunikační formule)
a.u.c. / A.U.C.	anno Urbis conditae	v roce založení města [Říma] (tj. r. 753 př. Kr.)
a.u.c. / A.U.C.	ab Urbe condita	od založení města [Říma] (tj. od r. 753 př. Kr.)
a.u.s.	actum ut supra	stalo se tak, jak výše uvedeno
add.	addatur; adde	budiž připočteno, přidáno; připočti, přidej
aep.	archiepiscopus; archiepiscopalis	arcibiskup; arcibiskupský
arg.	argumentum	důkaz
B.	beatus, beata	blahoslavený, blahoslavená
B.M.V.	beata Maria Virgo	blahoslavená Panna Maria
c.	casus	pád (<i>gram.</i>)
c. / cap.	caput	hlava (v knize), kapitola
cca	circa	přibližně, asi
cf. / cfr.	confer	porovnej, srovnej
cod.; codd.	codex; codices	kodex; kodexy
corr. corr. imp.	correctis corrigendis imprimatur	po provedení oprav budiž vytištěno
CSc.	candidatus scientiarum	kandidát věd
d.a.	dicti anni	řečeného roku
d.d.	de dato	ode dne vyhotovení, ode dneška
d.d.	dono dedit	dal darem
d.d.d.	dat, dicat, dedicat	dává, zaslibuje, věnuje
D.G.	Dei gratiā	z Boží milosti

d.m.	dextra manu	pravou rukou
D.N.I.C.	Dominus noster Iesus Christus	náš Pán Ježíš Kristus
d.u.s.	datum ut supra	stejné datum jako výše, jako předtím
del.	deleatur	budiž vynecháno, zrušeno (dosl. zničeno)
del.	delineavit	nakreslil
Dr.h.c.	doctor honoris causa	čestný doktor
Dr.tech.	rerum technicarum doctor	doktor technických věd
DrSc.	doctor scientiarum	doktor věd
e.c.	exempli causā	například
e.g. / e.gr.	exempli gratiā	například
ed.	editio; edidit	vydání; vydal
em.	emeritus	vysloužilý, bývalý, pensionovaný
Em.	Eminentia	eminence
ep. / episc.	episcopus; episcopalis	biskup; biskupský
eqs.	et quae sequuntur	a co následuje, a tak dále
err.	error; errata	omyl; omyly, chyby
esq.	et sequentia	a následující / další, a tak dále
etc.	et cetera	a ostatní (věci), a tak dále
Exc.	excellencia	excelence
excl.	exclusive	z toho vylučuje, vyjma, nepočítaje v to
f.c.	fieri curavit	obstaral, postaral se (aby se stalo)
fasc.	fasciculus	sešit (časopisu); svazek, svazeček
fec.	fecit	zhotovil; nakreslil, namaloval
fig.	figura	obraz, obrázek
fol.	folium	list, strana
g.	genus	rod (<i>gram.</i>)
gen.	generalis	generální
h.a.	huius anni	toho roku
h.c.	honoris causā	z pocty, pro poctu; čestný
h.e.	hoc est	ano, tak; ano, to; tak jest
h.m.	huius mensis	tohoto měsíce
i.d.	ita dictus	takzvaný, tak řečený
i.e.	id est	to jest
I.H.S.	Iesus hominum Salvator	Ježíš, Spasitel lidí
I.N.R.I.	Iesus Nazarenus rex Iudaeorum	Ježíš nazaretský, král židovský
ib. / ibid.	ibidem	tamže
incl.	inclusive	včetně
inv.	invenit	vynalezl, vytvořil
inv.	invenitur	najde se, nachází se
JUC.	iuris utriusque candidatus	kandidát obojího práva (církevního i občanského)
JUDr.	Iuris utriusque doctor	doktor obojího práva (tj. občanského i církevního)
JUSt.	Iuris utriusque studiosus	studující obojí právo, posluchač obojího práva
L.A.M.	Liberalium artium magister	mistr svobodných umění
l.c.	loco citato	na uvedeném (citovaném) místě
L.S.	locus sigilli	místo pečeti, místo pro pečeť / razítko
m.p.	manu propria	vlastní rukou
Mgr.	magister	magistr
ms.; mss.	manuscriptum; manuscripta	rukopis; rukopisy
MUDr.	medicinae universae doctor	doktor veškerého lékařství
MVDr.	medicinae veterinariae doctor	doktor zvěrolékařství
N.	nomen	jméno
n. / num.	numerus	číslo
N.B.	nota bene	dobře si všimni, dávej pozor
N.N.	nomen nescio	jméno neznám
NVulg.	Nova Vulgata [Bibliorum Sacrorum editio]	Nová vulgata
O.A.M.D.G.	omnia ad maiorem Dei gloriam	vše k větší slávě Boží
o.c.	opus citatum, opere citato	citované dílo, v citovaném díle
O.P.	Ordo Praedicatorum	Řád kazatelů (dominikáni)
op.	opus	dílo, spis
opusc.	opusculum	dítko, spisek

p. / pag. / pg.	pagina	strana (v knize)
P.	Pater	Otec
p.a.	per annum	během roku
p.a.	per annum, pro anno	každoročně
p.Ch.n.	post Christum natum	po Kristu, po narození Kristově
p.d.	post diluvium	po potopě (světa)
P.M.	Pontifex Maximus	nejvyšší velekněz, papež
p.m.	post meridiem	odpoledne
p.p.	perge, perge!	pokračuj, pokračuj! / a tak dále
P.S.	post scriptum	po napsání, dodatek, douška
P.T.	pleno titulo	plným titulem
PP. / Pp.	Papa	papež
PaedDr.	paedagogiae doctor	doktor pedagogiky
par.	paragraphus	paragraf, oddíl
Past.	Epistolae pastorales	pastorální listy sv. Pavla (souborné označení)
PhDr.	philosophiae doctor	doktor filozofie
PhMr.	pharmaciae magister	magistr farmacie
prot.	protocollum	protokol
q. / quaest.	quaestio	otázka (vědecky probíraná), kvestie
Q.B.F.F.F.S.	quod bonum felix faustum fortunatumque sit	ať je to dobré, šťastné, zdárné a požehnané
Q.D.B.V.	quod Deus bene vertat	nechť to Bůh obrátí v dobré
q.e.d.	quod erat demonstrandum	to / co se mělo dokázat
R.I.P.	requiescat / requiescant in pace	ať odpočívá / odpočívají v pokoji
R.P.	Reverendus Pater	ctihodný (důstojný) Otec
resp.	respondeo; responsio, responsum	odpovídám; odpověď
RNDr.	rerum naturalium doctor	doktor přírodních věd
s.	sive	neboli
s. / saec.	saeculum	století
S.; SS.	sanctus / sancta; sancti / sanctae	svatý / svatá; svatí / svaté
s.a.	sine anno	bez roku, bez udání roku
S.I. / S.J.	Societas Iesu	Tovaryšstvo Ježíšovo (jezuité)
S.P.Q.R.	senatus populusque Romanus	senát a národ římský
S.T.	salvo titulo	bez újmy titulu
sc. / scil.	scilicet (= scire licet)	totiž
sim.	(et) similiter	a tak podobně
sq.; sqq.	sequens; sequentes, sequentia	následující
SS. / Ss. / ss.	sanctissimus; sacratissimus	nejsvětější, nejposvátnější
t. / tom.	tomus; tomi	svazek; svazky
T.P.	tempus Paschale, tempore Paschali	doba velikonoční, v době velikonoční
ThDr.	theologiae doctor	doktor teologie
ThLic.	theologiae licentiatius	licenciát teologie
tit.	titulus; titularis	titul; titulární
tr. / tract.	tractatus	traktát
v.	verte	převrať, obrať (list)
v.	vide	viz
v.	vidi	viděl jsem
v.c.	verbi causā	pro slovo, například
v.g. / v.gr.	verbi gratiā	pro slovo, například
vic.	vicarius	vikář
vol.	volumen	svazek (knihy), svitek (papyru)
voll.	volumina	svazky, svitky
Vulg.	Vulgata [versio / editio Bibliae sacrae]	Vulgáta

B. POUŽITÉ MLUVNICKÉ A BIBLIOGRAFICKÉ ZKRATKY

Potřebné zkratky latinské (→ odd. A, s. 201–206) i české (→ odd. B, s. 207–208), a také zkratky v ostatních jazycích, mohou mít i jinou podobu a dá se jich vytvořit značné množství. Proto v odborných dílech a edicích jsou zpravidla uváděny seznamy použitých zkratk.

Nutnost připojit přehled použitých zkratk platí i pro seminární a diplomové práce, i kdyby použitých zkratk nebylo mnoho a zdálo by se, že jsou všeobecně známé.

abl.	ablativ (6. pád)	jm.	jméno, jmenný
abl. absol.	ablativ absolutní	kol.	kolektiv, kolektivní
absol.	absolutní, absolutně	kompar.	komparativ (2. stupeň)
adj.	adjektivum (přídavné jméno); adjektivní, adjektivně	konj.	konjunktiv (spojovací způsob); konjunktivní
adv.	adverbium (příslovce); adverbialní, adverbialně	KTF	Katolická teologická fakulta
aj.	a jiné	KUL	Katolicki Uniwersytet Lubelski <i>pol.</i> = Katolická univerzita v Lublinu
ak. / akuz.	akuzativ (4. pád)	L	lekce
ak. s inf.	akuzativ s infinitivem	lat.	latina; latinský, latinsky
akt.	aktivum (činný rod); aktivní, aktivně	lok.	lokál (6. pád)
ap. / apod.	a podobně, a podobný	m / mask.	maskulimum (mužský rod)
atd.	a tak dále	min.	minulý
Aufl.	Auflage <i>něm.</i> = vydání, náklad	MU	Masarykova univerzita (Brno)
AV-ČR	Akademie věd České republiky	n / neutr.	neutrum (střední rod)
b.m.	bez místa (vydání)	n. / num.	numerus <i>lat.</i> = číslo
b.m.n.r.	bez (uvedení) místa, nakladatele, roku	n.vl.	nákladem vlastním
b.n.	bez (uvedení) nakladatele	nakl.	nakladatel, nakladatelství
b.r.	bez (uvedení) roku	např.	například
Bd.	Band <i>něm.</i> = svazek	násl.	následující
Bde.	Bände <i>něm.</i> = svazky	neklas.	neklasický, neklasicky
bibliogr.	bibliografie; bibliografický	něm.	němčina; německý, německy
c.	casus <i>lat.</i> = pád	neos.	neosobní, neosobně
cf. / cfr.	confer <i>lat.</i> = srovnej	neskl.	nesklonné (jméno)
círk.	církevní, církevně	nestr.	nestránkovaný
č.	číslo	nom.	nominativ (1. pád)
čisl.	číslovka	nom. s inf.	nominativ s infinitivem
ČKCh	Česká katolická Charita	obr.	obraz, obrázek; obrazový
ČSAV	Československá akademie věd	odd.	oddíl, oddělení
dat.	dativ (3. pád)	opr. / oprav.	opravený; opravil
defekt.	defektivum, defektivní	os.	osoba, osobní
délk.	délkový	p. / pag.	pagina <i>lat.</i> = strana
dep.	deponens, deponentní	part.	participium (příčestí, přechodník)
dopl. / dopln.	doplněk, doplnil, doplněný	pas.	pasívum (trpný rod); pasívní, pasívně
dvojhl.	dvojhláska	perf.	perfektum (minulý čas ukončený)
f / fem.	femininum (ženský rod)	pl. (bibliogr.)	plán, plánec
fot.	fotografie, fotografický	pl. (gram.)	plurál (množné číslo)
fototyp.	fototypický	plqpf.	plusquamperfektum (předminulý čas)
fut.	futurum (budoucí čas)	pol.	polština; polský, polsky
g.	genus <i>lat.</i> = rod	pomn.	pomnožné (jméno)
gen.	genitiv (2. pád)	popř.	popřípadě
gram.	gramatický, gramaticky	pozn.	poznámka
hebr.	hebrejščina; hebrejský, hebrejsky	préz.	prézens (přítomný čas); přítomní
hlav.	hlavní	prot.	protokol; protocollum <i>lat.</i>
imper.	imperativ (rozkazovací způsob)	předl.	předložka
impf.	imperfektum (min. čas neukončený)	přel.	přeložil
ind.	indikativ (oznamovací způsob)	přeprac.	přepracovaný; přepracoval
inf.	infinitiv (neurčitý způsob)	příl.	příloha
instr.	instrumentál (7. pád)	r.	rok
		rkp.	rukopis, rukopisný

roč.	ročník	tom.	tomus <i>lat.</i> = svazek
řec.	řecký, řecky	tzv.	takzvaný
řím.	římský	u.	und <i>něm.</i> = a
s. / str.	strana	ÚCN	Ústřední církevní nakladatelství
S.	Seite / Seiten <i>něm.</i> = strana / strany	UK	Univerzita Karlova (Praha)
samohl.	samohláska	UP	Univerzita Palackého (Olomouc)
seš.	sešit	vl.	vlastní
sg.	singulár (jednotné číslo)	vl. jm.	vlastní jméno
sl.	sloupec	vok.	vokativ (5. pád)
srov. / srv.	srovnej	vol.	volumen <i>lat.</i> = svazek
st.	státní	vyd.	vydání; vydal
st. / stol.	století	vých.	východ, východní, východně
str.	strana	wyd.	wydanie <i>pol.</i> = vydání
stř.	střední	zájm.	zájmeno
středov.	středověký	záp.	západ, západní, západně
subst.	substantivum (podstané jméno); substantivní, substantivně	zp.	způsob
sup.	supinum	zprac.	zpracoval
superl.	superlativ (3. stupeň)	zvl.	zvláštní, zvláště
sv.	svatý; svazek	/	nebo
tab.	tabulka	*	předpokládáný tvar
tj.	to jest	→	viz

BIBLIOGRAFIE

Výběr doporučené literatury ke studiu latiny

O LATINĚ VŠEOBECNĚ (jazyk, literatura, kultura, studium):

- BARANDOVSKÁ-FRANK, Věra: **Latina jako mezinárodní jazyk**. Dobřichovice. KAVA-PECH 1995. 84 s.
- Encyklopedie antiky**. Kol. pod vedením Ludvíka Svobody. Praha, Academia 1973. 741 s.
- GROH, Vladimír: **Život v starém Římě**. Pro potřebu středních škol napsal ... 2. uprav. vyd. Praha, Jednota českých filologů 1937. 162 s., 60 obr. příl., 1 pl.
- IOANNES – Pp. – XXIII: Constitutio Apostolica De Latinitatis studio provehendo *Veterum Sapientia*, 22 Februarii 1962. → AAS 64 (1962), p. 129–135.
- KEPARTOVÁ, Jana: *Orbis Romanus et Latinus*. Praha, b. n. 1997. 88 s. – Vyd. Pedagogická fakulta University Karlovy.
- NECHUTOVÁ, Jana: **Středověká latina**. Brno, Vydavatelství MU 1995. 124 s.
- PAULUS – Pp. – VI: Litterae Apostolicae motu proprio datae **Studia Latinitatis** quibus Romae conditur Pontificium Institutum altioris latinitatis, 22 Februarii 1964. → *Seminarium* 16 (1964), p. 177–181.
- SACRA CONGREGATIO DE SEMINARIIS ET STUDIORUM UNIVERSITATIBUS: Ordinationes ad Constitutionem apostolicam «*Veterum Sapientia*» rite exsequendam **Sacrum Latinae Linguae depositum**, 22 Aprilis 1962. → AAS 64 (1962), p. 339–368.
- SACRA CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA: Lettera circolare **Le risposte alla nostra** con la quale viene costituita in Roma una «Scuola di latino», prot. n. 1060/68/F, 1 gennaio 1974. → *CpR* 55 (1974), p. 81–83.
- Slovník latinských spisovatelů**. Zprac. kol. autorů za vedení Evy Kuťákové a Anežky Vidmanové. Praha, ODEON 1984. 718 s.
- STIEBITZ, Ferdinand: **Stručné dějiny římské literatury** pro střední školy. Praha, Jednota českých filologů 1938. 296 s.

UČEBNICE (včetně učebnic speciálního zaměření):

- BARTONĚK, Antonín: **Latina pro posluchače filozofické fakulty**. Druhý dotisk 7. vyd. Brno, n. vl. 1993. 326 s. – Vyd. Masarykova univerzita v Brně, fakulta filozofická.
- BARTONĚK, Antonín a kol.: **Latinská syntaktická cvičení (se slovníkem)**. 2. dopl. vyd. Praha, Karolinum 1993. 192 s. – Vyd. Univerzita Karlova jako skripta pro posluchače filozofické fakulty UK.
- BEJLOVEC, Josef a kol.: **Latina pro vysoké školy**. 5. vyd. Praha, St. pedagogické nakl. 1993. 286 s.
- FLOSS, Karel – NEJESCHLEBA, Tomáš: **Úvod do latinské filozofické terminologie a čtení**. Olomouc, Univerzita Palackého 2000. 127 s. – Určeno pro posluchače 2. ročníku oboru filozofie
- KOČÍ, Jiří: *Fundamenta linguae Latinae*. Olomouc. Matice cyrilometodějská 1994. 27 s.
- KORONTHÁLYOVÁ, Markéta: **Latinská syntax**. Cvičné věty pro bohoslovce. 2. přeprac. vyd. Praha, Karolinum 1996. 37 s. – Vyd. Univerzita Karlova jako skripta pro posluchače katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy.
- KUŤÁKOVÁ, Eva: **Latina I**. Soubor textů a cvičení pro základní kurs latinského jazyka. 2. opravené a rozšířené vyd. Praha, Karolinum 1997. 139 s. – Vydalo KAROLINUM jako učební text pro posluchače filosofické fakulty UK.
- KUŤÁKOVÁ, Eva – MOUCHOVÁ, Bohumila – SLABOCHOVÁ, Eva: *Linguae Latinae studeamus*. Praha, EWA Edition 1998. 235 s.
- KUŤÁKOVÁ, Eva – SLABOCHOVÁ, Dana: *Ad fontes – cursus Latinus*. Praha, Karolinum 2000. 332 s.

- MOUCHOVÁ, Bohumila – KUŤÁKOVÁ, Eva – MAREK, Václav: **Disco Latine 1. / 2.** Televizní kurs latiny. Praha, Scientia 1995–1996. 2 sv.
- NECHVÍLOVÁ, Alžběta: **Terminologické minimum k Latíně I.** Praha, Filozofická fakulta Univerzity Karlovy 1996. 43 s.
- PECH, Jiří: **Latina pro gymnázia.** 1. / 2. díl. Praha, LEDA 1994–1996. 2 sv.
- PROS, Josef: **Latinitas viva 1** (učební text latinského jazyka pro gymnázia). Dotisk 1. vydání. Boskovice, ALBERT 1998. 115 s. – Vyd. Gymnázium Boskovice v roce 1996 jako pomůcku pro studenty a učitele.
- PŘECECHTĚLOVÁ, Milena: **Cvičebnice latiny pro bohoslovce.** 2. upravené vyd. Praha, Kalich 1993. 58 s. – Vyd. Evangelická teologická fakulta UK.
- SEINEROVÁ, Vlasta: **Cvičebnice latiny pro střední školy, především gymnázia.** Praha, FORTUNA 2000. 134 s.
- SEINEROVÁ, Vlasta: **Latina pro střední školy, především gymnázia.** 1. / 2. část. Praha, FORTUNA 1997. 2 sv.
- SLABOCHOVÁ, Dana: **Latina II.** Soubor textů a cvičení pro základní kurs latinského jazyka. 2. přeprac. vyd. Praha, Karolinum 1999. 176 s. – Vyd. Univerzita Karlova jako učební text pro posluchače filozofické fakulty UK.
- STRŽÍŽ, Antonín: **Kurs latiny pro samouky.** Praha, SKRIPTUM 1992. 122 s. – Reprint vydání z roku 1944, doplněný Klíčem k překladům.
- ŠPAŇÁR, Július – KETTNER, Emanuel: **Latina pro 1. – 3. ročník středních všeobecně vzdělávacích škol.** Přel. Jiří Pech. Praha, St. pedagogické nakl. 1966. 457 s., obr. příl.
- ŠTVÁNOVÁ, Ludmila: **Latina.** Univerzální příručka pro maturanty a uchazeče o studium na vysokých školách. Praha, ORFEUS 1992. 133 s. – «Přehled středoškolského učiva.»
- ZACHOVÁ, Jana: **Latina pro historiky a archiváře.** 3. přeprac. vyd. Praha, Institut sociálních vztahů 1994. 103 s.

MLUVNICE:

- BILÍKOVÁ, Eva: **Přehled latinské mluvnice.** [4. vyd.] Brno, MC nakladatelství 2001. 63 s.
- KORONTHÁLYOVÁ, Markéta: **Souhrn latinské gramatiky.** Praha, KAIROS Holman 2000. 8 sl.
- KUŤÁKOVÁ, Eva – SLABOCHOVÁ, Dana: **Gramatické a lexikální minimum k Latíně I.** Praha, KLP – Koniasch Latin Press 1994. 98 s.
- NOVOTNÝ, František a kol.: **Základní latinská mluvnice.** 2. vyd. Jinočany, H&H 1992. 297 s.
- PIHLÍK, Petr: **Latinská gramatika.** Plzeň, VESET 1992. 113 s.
- QUITT, Zdeněk – KUCHARSKÝ, Pavel: **Latinská mluvnice.** 2. vyd. Praha, St. pedagogické nakladatelství 1974. 202 s.

SLOVNÍKY:

- FÜRST, Kamil: **Slovník latinsko-český** se zřetelem k potřebě žactva středních škol. 6. vyd. Praha, Kvasnička a Hampl 1941. 391 s. – Přítisk: MEISSNER, Josef: **Slovník česko-latinský.** Praha, Kvasnička a Hampl [1941]. 334 s.
- KÁBRT, Jan a kol.: **Latinsko-český slovník.** 4. vyd. Praha, St. pedagogické nakladatelství 1996. 483 s.
- KÁBRT, JAN a kol.: **Latinsko-český slovník.** Praha, LEDA 2000. 575 s.
- PRAŽÁK, Josef M. – NOVOTNÝ, František – SEDLÁČEK, Josef: **Latinsko-český slovník.** Přepracoval dr. František Novotný. Praha, St. pedagogické nakladatelství 1955. 2 sv.
- PRAŽÁK, Josef M. – NOVOTNÝ, František – SEDLÁČEK, Josef: **Latinsko-český slovník.** Přepracoval dr. František Novotný. 20. vyd. Praha, KLP – Koniasch Latin Press 1999. 7, 1425 s. – Reprint 16. vydání z roku 1948.
- QUITT, Zdeněk – KUCHARSKÝ, Pavel: **Česko-latinský slovník starověké a současné latiny.** – Lexicon Bohemo-Latinum voces antiquae et recentioris Latinitatis continens. Praha, St. pedagogické nakladatelství 1992. 901 s.
- QUITT, Zdeněk – KUCHARSKÝ, Pavel: **Česko-latinský slovník.** Lexicon Bohemo-Latinum. Příloha. Praha, St. pedagogické nakladatelství 1993. 45 s.
- ŠENKOVÁ, Silva: **Latinsko-český / česko-latinský slovník.** 2. oprav. vyd. Olomouc, Nakladatelství Olomouc 1999. 262 s.

SPECIÁLNÍ SLOVNÍKY:

- CAPPELLI, Adriano: **Lexicon abbreviaturarum**. Wörterbuch lateinischer und italienischer Abkürzungen, wie sie in Urkunden und Handschriften besonders des Mittelalters gebräuchlich sind. 2. verbesserte Aufl. Leipzig, J.J.Weber 1928. 66, 543 S., 8 Tafeln. – Obsahuje též zkratky vyskytující se v nápisech.
- ERDŐ, Péter: **Latin-magyar egyházjogi kisszótár** [Malý latinsko-maďarský církevně-právní slovník]. Budapest, Márton Áron Kiadó 1993. 83 [s.] – «Studia Theologica Budapestinensia. Series Academiae Theologicae Rom.-Cath. a Petro Pázmány. Vol. 6. (Subsidia 2.)»
- GRAESSE – BENEDICT – PLECHL: **Orbis Latinus**. Handausgabe. Lateinisch-deutsch. Deutsch-lateinisch. 4. revidierte u. erweiterte Auflage herausgegeben u. bearbeitet von Helmut Plechl unter Mitarbeit von Günther Spitzbart. Braunschweig, Klinkhardt & Biermann [1971]. 579 S.
- GRAESSE – BENEDICT – PLECHL: **Orbis Latinus**. Lexikon lateinischer geographischer Namen des Mittelalters und der Neuzeit. Großausgabe, bearbeitet und herausgegeben von Helmut Plechl ... unter Mitarbeit von Sophie Charlotte Plechl. Braunschweig, Klinkhardt & Biermann [1972]. 3 Bde.
- HABEL, E.: **Mittelateinisches Glossar**. Unter Mitwirkung von ... F. Gröbel ... Paderborn, Ferdinand Schöningh 1931. 8, 431 S.
- HELLER, Jan: **Vocabularium biblicum septem linguarum – Biblický slovník sedmi jazyků**. 4. rozšířené vyd. Praha, Vyšehrad 2000. 21, 368 s. – Slovník hebrejsko-řecko-latinsko-anglicko-německo-maďarsko-český.
- JOUGAN, Alojzy: **Słownik kościelny łacińsko-polski**. Wyd. 3 zmienione i uzupełnione [1958]. Warszawa, Wydawnictwo Archidiecezji Warszawskiej 1992. 15, 746 s.
- KUCHARSKÝ, Pavel: **Právnícký slovník a právnícké texty latinské**. Praha, Univerzita Karlova 1970. 112 s.
- KUKLICA, Peter: **Slovník stredovekej latinčiny**. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 2000. 166 s.
- Latinitatis medii aevi lexicon Bohemorum**. Slovník středověké latiny v českých zemích. Zprac. kol. autorů z Kabinetu pro studia řecká, římská a latinská ČSAV [od seš. 15: z Ústavu pro klasická studia AV-ČR]. Praha, Academia 1977–1993. Seš. 1–14; Praha, KLP – Koniasch Latin Press 1995 – . Seš. 15 – .
- MAREŠ, Jan: **Latinsko-český slovník pro genealogy**. Praha, Česká genealogická a heraldická společnost 1996. 149 s. – «Vademecum genealog. Svazek 2.»

LATINSKÉ BIBLICKÉ KONKORDANCE:

- DE RAZE, Henricus – DE LACHAUD, Edmundus – FLANDRIN, Joan[nes] Baptista: **Concordantiarum SS. Scripturae manuale**. Editio 16. Parisiis, Apud Victorem Lecoffre, bibliopola J. Gabalda et socios 1908. 8, 751 p.
- PEULTIER – ETIENNE – GANTOIS: **Concordantiarum Universae Scripturae Sacrae Thesaurus ... auctoribus ... aliisque e Societate Iesu presbyteris**. Parisiis, Sumptibus P. Lethieuleux editoris [1897]. 15, 1238 p. – «Cursus Sacrae Scripturae auctoribus R. Cornely, I. Knabenbauer, Fr. de Hummelauer aliisque Soc. Iesu presbyteris. Pars tertia. Textus. 5. Concordantiae Latinae.»

SBÍRKY LATINSKÝCH CITÁTŮ:

- HRABOVSKÝ, Jozef: **Latinské výpovede, porekadlá a heslá**. Sosb. a prel. ... Trnava, Spolok Sv. Vojtecha 1948. 107 s.
- KUŤÁKOVÁ, Eva – MAREK, Václav – ZACHOVÁ, Jana: **Moudrost věků**. Lexikon latinských výroků, přísloví a rčení. Praha, Svoboda 1988. 661 s.
- REBRO, Karol: **Latinské právnícké výrazy a výroky**. Římské právo od A až do Z. Přeložil Emil Charouzd. Praha, Ivo Železný 1999. 233 s.
- STOILOV, A.: **Věčná slova**. Slovníček latinských citátů. Praha, Orbis 1942. 270 s.

LATINSKÉ TEXTY:

- Nova Vulgata Bibliorum Sacrorum editio**. Editio typica altera. [Città del Vaticano], Libreria editrice Vaticana 1986. 31, 2316 p.

- Biblia Sacra iuxta Vulgatam versionem.** 3. Aufl. Stuttgart, Deutsche Bibelgesellschaft 1983. 31, 1980 p.
- Biblorum Sacrorum iuxta Vulgatam Clementinam nova editio** breviario perpetuo et concordantiis aucta adnotatis etiam locis, qui in monumentis fidei sollemnioribus et in liturgia Romana usurpari consueverunt. Curavit Aloisius Grammatica. [Città del Vaticano], Typis polyglottis Vaticanis 1959. 16, 1186 p.
- Novum Testamentum Graece et Latine.** Apparatu critico instructum edidit Augustinus Merk S. J. Editio nona. Roma, Pontificium Institutum Biblicum 1964. 47, 873 p.
- Breviarium Romanum** ex decreto SS. Concilii Tridentini restitutum, Summorum Pontificum cura recognitum cum textu Psalmorum e versione Pii Papae XII auctoritate edita. Editio iuxta typicam. Ratisbonae, Sumptibus et typis Friderici Pustet [1961]. 2 tomi.
- BRUNO z Querfurtu: **Život svatého Vojtěcha.** Legenda Nascitur purpureus flos. Přel. Marie Kyralová. Praha, Zvon 1996. 158 s. – Latinský text s paralelním českým překladem.
- Catechismus Catholicae Ecclesiae.** [Latina Catechismi Catholicae Ecclesiae typica editio]. [Città del Vaticano], Libreria editrice Vaticana 1997. 10, 949 p.
- Collectio precum** ad usum clericorum Seminarii archiepiscopalis Pragensis. Praegae, Sumptibus Seminarii archiepiscopalis 1930. 109 p.
- DENZINGER, Henricus – SCHÖNMETZER, Adolfus: **Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum.** Editio 36 emendata et aucta. Barcinone ..., Herder 1976. 33, 954 p.
- FROLÍKOVÁ, Alena: **Rané křesťanství očima pohanů.** (Svědectví řecky a latinsky píšících autorů 1. – 2. století). Praha, H&H 1992. 96 s.
- GUIGO – převor – II: → **Scala paradisi.**
- IGNATIUS de Loyola: **Exercitia spiritualia S. P. Ignatii de Loyola.** Versio litteralis ex autographo Hispanico notis illustrata auctore R. P. Joanne Roothaan. Augustae Vindelicorum, typis et sumptibus Instituti Litterarii Dr. M. Huttler 1887. 40, 325 p.
- KORONTHÁLYOVÁ, Markéta: **Latinitas ecclesiastica.** Čítanka latinských církevních textů. Praha, Univerzita Karlova 1994. 69 s. – Skripta pro posluchače katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy.
- Liturgia Horarum** iuxta ritum Romanum. Editio typica. Octava impressio. [Città del Vaticano], Typis Polyglottis Vaticanis 1974–1975. 4 tomi.
- MAŁUNOWICZÓWNA, Leokadia: **Roma Christiana.** Podręcznik Łaciny Chrześcijańskiej. Wyd. 3. Lublin, Redakcja Wydawnictw KUL 1991. 451 s. – Katolicki Uniwersytet Lubelski – Wydział Nauk Humanistycznych.
- Missale Romanum cum lectionibus** ex decreto Sacrosancti Concilii Vaticani II instauratum auctoritate Pauli PP. VI promulgatum. Editio iuxta typicam alteram. [Città del Vaticano], Libreria Editrice Vaticana 1977. 4 tomi.
- Modlitby doporučené sv. Ludvíkem M. Grignionem z Montfortu.** Příloha ke knize O pravé mariánské uctě. Olomouc, Matice cyrilometodějská 1997. 59 s. – Latinské texty modliteb s paralelním českým překladem jsou na str. 28–55.
- Nejčastěji zhudebněvané latinské duchovní texty** s českým překladem. Praha, SCRIPTUM 1992. 12 s.
- Preces ante et post Missam** pro opportunitate sacerdotis dicendae. Accedunt hymni, litaniae, aliaeque preces in frequentioribus publicis supplicationibus usitatae. Editio sexta. Ratisbonae, Sumptibus, cartis et typis Fr. Pustet 1893. 96 p.
- Scala paradisi.** Stupně k ráji. [Autor: Guigo – převor – II]. Přel. Markéta Koronthályová. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 1996. 46 s. – Latinský text s paralelním českým překladem.
- ŠIMANDL, Josef: **Textūs commūnēs ad rīte prōnuntiandum praeparātī.** Ēditiō tertiā, aucta et ēmendāta. [Praha], KTF UK 1993. 45 p.
- THOMAS a Kempis: **De imitatione Christi tractatus quattuor.** Textum autographi Thomani accurate descripsit et novo modo distinxit ... P. Michael Hetzenauer O. C. Oeniponte, Typis et sumptibus Fel. Rauch 1901. 16, 409 p.
- Základní modlitby.** Česká a latinská verze. Brno, Petr Sypták 2001. 23 s.

■ *Zde upozorňuji na možnost vybrat si ke studiu církevní latiny (Latinitas Christiana) také texty doporučené v příloze II. k dokumentu «Sacrum linguae Latinae depositum» (→ AAS 64 [1962], p. 365–368).*

ČESKÉ PŘEKLADY TEXTŮ:

Český překlad Písma sv., např.:

Bible. Písmo svaté Starého a Nového Zákona (včetně deuterokanonických knih). Český ekumenický překlad. 4. přeprac. vyd. Praha, Česká biblická společnost 1993. 1007, 283 s.

Jeruzalémská bible. Svatá bible vydaná Jeruzalémskou biblickou školou. Českou verzi připravila skupina překladatelů pod patronací Československé provincie Řádu bratří kazatelů. Pracovní vydání. Praha, Krystal OP 1992–
– Dosud vyšlo 11 svazků.

Písmo svaté Starého Zákona v překladu mons. dr. Josefa Hegera. Praha, Česká katolická Charita 1955–1958. 3 sv.

Nový Zákon. Sýkorův překlad v revizi Hejčlově k tisku upravil, rozčlenil, úvody a poznámkami opatřil dr. Rudolf Col. Olomouc, Velehrad 1947. 799 s. – V pozdějších letech několik dalších vydání.

Nový Zákon. Text užívaný v českých liturgických knihách přeložený z řečtiny se stálým zřetelem k Nové vulgátě. Praha, Česká liturgická komise 1989. 879 s.

Český misál. Praha, Česká liturgická komise 1983. 1006 s. – Vydáno ve Vatikáně pro potřebu římskokatolické církve v Československu.

Český misál pro neděle a významné dni liturgického roku. Praha, Zvon 1995. 815 s.

Denní modlitba církve. Praha, Česká liturgická komise 1988. 3 sv. – Vydáno ve Vatikáně pro potřebu římskokatolické církve v Československu.

Denní modlitba církve. Lekcionář pro modlitbu se čtením. Praha, Česká liturgická komise 1988–1989. 5 sv. – Vydáno ve Vatikáně pro potřebu římskokatolické církve v Československu.

Denní modlitba církve. Ranní chvály, modlitba uprostřed dne, nešpory, modlitba před spaním. Praha, Česká liturgická komise 1987. 1863 s. – Vydáno ve Vatikáně pro potřebu římskokatolické církve v Československu. – Druhý dotisk 1. vydání vydalo Karmelitánské nakladatelství v Kostelním Vydří r. 1994.

Denní modlitba církve. Hymny a básnické modlitby. Praha, Zvon 1993. 283 s. – Připravila Česká liturgická komise.

IGNÁC z Loyoly – sv.: **Duchovní cvičení.** Přel. P. Robert Kunetka SJ. Řím – Praha, Křesťanská akademie 1990. 156 s.

Liturgie hodin. Praha, Česká dominikánská provincie 2000–... 5 sv. – Vydáno pro vnitřní potřebu dominikánského řádu. – Dosud vyšel svazek I. – Pátý doplňkový svazek bude obsahovat vlastní texty dominikánského řádu.

Misál na každý den liturgického roku. Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství 2000. 2480 s. – Vydáno ve spolupráci s Liturgickým institutem v Praze.

TOMÁŠ Kempenský: **Čtvero knih o následování Krista** (Zlatá knížka). Přel., nejobvyklejší modlitby připojil a svým nákladem nově vydal dr. Jan Nep. Sedlák. 4. poopravené vyd. Praha, n. vl. 1930. 464 s.

TOMÁŠ Kempenský: **Následování Krista.** Přel. Josef Pernikář. Řím, Křesťanská akademie 1969. 272 s. – Vyšlo též u nás v r. 1969 (ÚCN-ČKCh); později několik dalších vydání.

ŘEČTINA:

BARTOŇ, Josef: **Uvedení do novozákonní řečtiny.** 2. přeprac. vyd. Praha, Karolinum 1994. 107 s. – Vyd. Univerzita Karlova jako skriptum pro posluchače Katolické teologické fakulty Univerzity Karlovy.

MUCHNOVÁ, Dagmar: **Souhrn starořecké gramatiky – klasická řečtina.** Praha, Holman 2000. 8 sl.

NIEDERLE, Jindřich – NIEDERLE, Václav – VARCL, Ladislav: **Mluvnice řeckého jazyka.** Pracovní text pro vysoké školy. Praha, SCRIPTUM 1991. 288 s. – Fototypické vydání dle vyd. z r. 1956.

PRACH, Václav: **Řecko-český slovník.** Fototyp. vydání dle vyd. z r. 1942. Praha, Vyšehrad 1998. 588 s.
Přířek: SCHULZ, Jaroslav Gustav: **Attické tvary slovesné** podle nápisů a rukopisů. 135 s.

SOUČEK, Josef B.: **Řecko-český slovník k Novému zákonu.** 5. vyd. Praha, Kalich 1997. 374 s. – Fotomechanický přetisk vydání z roku 1987. [2. dopl. vyd. z r. 1973 připravili Jan Heller a Petr Pokorný, 3. vyd. revidovala Milena Přecechtělová.]

SEZNAM TEXTŮ K ČETBĚ – INDEX TEXTUUM LEGENDORUM

- Absolutio [actus paenitentialis]* → Misereatur nostri
Acclamatio post Consecrationem (1) → Mortem tuam annuntiamus
Acclamatio post Consecrationem (2) → Quotiescumque manducamus panem hunc
Acclamatio post Consecrationem (3) → Salvator mundi, salva nos
Acclamatio post praefationem (trisagium) → Sanctus, Sanctus ...
Actus paenitentialis (1) → Confiteor Deo omnipotenti
Actus paenitentialis (2) → Miserere nostri, Domine
Actus paenitentialis (3) → Qui missus es sanare contritos corde
Ad signum crucis → In nomine Patris
Alma Redemptoris Mater [20] → s. 42
Amen, amen dico vobis → Qui non intrat per ostium
Angele Dei, qui custos es mei [33] → s. 62
Angelus Domini [6] → s. 23
Anima Christi, sanctifica me [14] → s. 36
Antiphona ad «Nunc dimittis» → Salva nos, Domine, vigilantes
Antiphona finalis ad beatam Mariam Virginem (1) → Alma Redemptoris Mater
Antiphona finalis ad beatam Mariam Virginem (2) → Ave, Regina caelorum
Antiphona finalis ad beatam Mariam Virginem (3) → Salve, Regina
Antiphona finalis ad beatam Mariam Virginem (4) → Sub tuum praesidium
Antiphona finalis ad beatam Mariam Virginem (5) → Regina caeli
Aspirationes ad Sanctissimum Redemptorem → Anima Christi, sanctifica me
Ave Maria [3] → s. 12
Ave, Regina caelorum [27] → s. 56
Benedictio → Divinum auxilium
Benedictio → Nos cum prole pia
Benedictus Dominus Deus Israel (Lc 1, 68–79) [64] → s. 121
Canticum beatae Mariae Virginis (Lc 1, 46–55) → Magnificat anima mea Dominum
Canticum Simeonis (Lc 2, 29–32) → Nunc dimittis
Canticum Zachariae (Lc 1, 68–79) → Benedictus Dominus Deus Israel
Cantus choralis pro tempore paschali → O filii et filiae
Concede mihi, misericors Deus [15] → s. 36
Confiteor Deo omnipotenti [8] → s. 29
Consecratio studiorum in honorem Immaculatae Conceptionis B. M. V. → Sub patrocinio tuo, Mater dilectissima
Cor Iesu flagrans amore nostri [18] → s. 42
Cor Iesu sacratissimum, effunde, quaesumus [59] → s. 116
Credo, Domine, sed credam firmitus [58] → s. 114
Credo in Deum [30] → s. 61
Credo in unum Deum [26] → s. 56
Cum complerentur dies Pentecostes (Act 2, 1–11) [62] → s. 120
Cum esset sero die illo prima sabbatorum (Io 20, 19–23) [63] → s. 121
De Actibus Apostolorum (2, 1–11) → Cum complerentur dies Pentecostes
De epistola secunda b. Pauli apostoli ad Timotheum (4, 1–5) → Testificor coram Deo et Christo Iesu
De Evangelio secundum Ioannem (10, 1–10) → Qui non intrat per ostium
De Evangelio secundum Ioannem (20, 19–23) → Cum esset sero die illo prima sabbatorum

De Evangelio secundum Matthaeum (28, 16–20) → Undecim autem discipuli abierunt in Galilaeam
De Imitatione Christi auctore Thoma a Kempis (tract. 3, cap. 9) → Fili, ego debeo esse finis tuus supremus
De libro primo Regum (7, 1–12) → Domum autem suam aedificavit Salomon
De ritu Communionis [ex Ordine Missae]: [42] → s. 82
Defende, quaeso, Domine [56] → s. 111
Deus nos omnes diligat [70] → 125
Deus, qui populis tuis indulgentia consulis [40] → s. 75
Divinum auxilium [17] → s. 36
Domine Iesu Christe, omnis sapientiae fons [19] → s. 42
Domine Iesu, noverim me, noverim te [48] → s. 93
Domine, non sum dignus [42] → s. 82
Domum autem suam aedificavit Salomon (1 Reg 7, 1–12) [52] → s. 102
Doxologia in honorem Ss. Trinitatis → Gloria Patri
Doxologia post embolismum → Quia tuum est regnum
E cantico «Iesu, auctor clementiae» → Iesu, flos Matris Virginis
E libro Exercitiorum spiritualium s. Ignatii de Loyola → Homo creatus est, ut laudet Deum
E Liturgia Horarum: [11]; [16]; [20]; [21], [22]; [27]; [31]; [51]; [54]; [60]; [64] → s. 29; 36; 42; 48; 56; 62; 95; 110; 116; 121
E Normis universalibus de Anno liturgico et de Calendario → Christi opus salutiferum
E Prece eucharistica: [5], [34] → s. 23, 69
Ecce Agnus Dei [42] → s. 82
Embolismus → Libera nos, quaesumus, Domine
En ego, o bone et dulcissime Iesu [46] → s. 87
Evangelium de Dominica quarta Paschae – anno A → Qui non intrat per ostium
Evangelium de Sollemnitatem Ss. Trinitatis – anno B → Undecim autem discipuli abierunt in Galilaeam
Evangelium Dominicae Pentecostes (in die) → Cum esset sero die illo prima sabbatorum
Ex allocutione Ioannis Papae XXIII habita die 7 aprilis 1959 → Providentissimo disponente Deo
Ex Ordine Missae: [5]; [8], [9], [10]; [12], [13]; [26]; [34]; [42]; [45] → s. 23; 29; 35; 56; 69; 82; 87
Fili, ego debeo esse finis tuus supremus [37] → s. 74
Formula precandi pro aliis → Defende, quaeso, Domine
Fratres, agnoscamus peccata nostra [8] → s. 29
Gloria in excelsis Deo [13] → s. 35
Gloria Patri [4] → s. 23
Gratia Domini nostri Iesu Christi [12] → s. 35
Gratia vobis et pax [12] → s. 35
Homo creatus est, ut laudet Deum [65] → s. 122
Hymnus [ex Ordine Missae] → Gloria in excelsis Deo
Hymnus de memoria B. M. V., Mediatricis omnium gratiarum → Maria, quae mortalium
Christi opus salutiferum [53] → s. 103
Iesu, auctor clementiae → Iesu, flos Matris Virginis
Iesu, flos Matris Virginis [66] → s. 122
In nomine Patris [1], [12] → s. 12, 35
Invitatio ad paenitentiam → Fratres, agnoscamus peccata nostra
Invocatio ad sanctum Angelum Custodem proprium → Angele Dei, qui custos es mei
Invocatio ad sanctum Michaellem Archangelum → Sancte Michael Archangele
Invocatio Spiritus Sancti → Veni, Sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium
Laudate Dominum, omnes gentes (Ps 117 [116]) [25] → s. 55
Lectio altera de Officio lectionis festi sancti Adalberti → Vocat te cor contritum
Lectio prima Missae Dominicae Pentecostes (in die) → Cum complerentur dies Pentecostes
Libera nos, quaesumus, Domine [42] → s. 82

Liturgia Horarum → *E Liturgia Horarum*

Magnificat anima mea Dominum (*Lc 1, 46-55*) [31] → s. 62

Maria, quae mortalium [60] → s. 116

Memorare, o piissima Virgo Maria, [24] → s. 48

Misereatur nostri [8] → s. 29

Miserere mei, Deus (*Ps 51 [50]*) [41] → s. 81

Miserere nostri, Domine [9] → s. 29

Mortem tuam annuntiamus [34] → s. 69

Mysterium fidei [34] → s. 69

Nos cum prole pia [7] → s. 23

Nunc dimittis (*Lc 2, 29-32*) [21] → s. 48

O clementissime Iesu, amator animarum [35] → s. 69

O filii et filiae [50] → s. 94

O Maria, sine labe concepta [39] → s. 75

O sanctissima, o piissima [69] → s. 124

Oblatio sui → *Suscipe, Domine, universam meam libertatem*

Orate, fratres [45] → s. 87

Oratio ad Dominum nostrum Iesum Christum Crucifixum → *En ego, o bone et dulcissime Iesu*

Oratio ad impetrandam bonam mortem → *O Maria, sine labe concepta*

Oratio ad sanctum Ioseph → *Virginum custos et pater, sancte Ioseph*

Oratio ad sanctum Vojtěchum (*de Brunonis Vita Adalberti*) → *Vocat te cor contritum*

Oratio cotidiana sancti Thomae Aquinatis ante studium → *Concede mihi, misericors Deus*

Oratio Dominica → *Pater noster*

Oratio pro agonizantibus → *O clementissime Iesu, amator animarum*

Oratio pro Concilio vel Synodo → *Deus, qui populis tuis indulgentia consulis*

Oratio sancti Bernardi ad beatam Mariam Virginem → *Memorare, o piissima Virgo Maria*

Oratio sancti Petri Canisii ante studium → *Domine Iesu Christe, omnis sapientiae fons*

Oratio sancti Petri Canisii post studium → *Tibi laus et gloria, Deus aeternae*

Oratio universalis sub nomine Clementis Papae XI vulgata → *Credo, Domine, sed credam firmius*

Ordo Missae → *Ex Ordine Missae*

Pater noster [2] → s. 12

Piae petitiones sancti Augustini → *Domine Iesu, noverim me, noverim te*

Preces ad sacratissimum Cor Iesu → *Cor Iesu sacratissimum, effunde, quaesumus*

Prex eucharistica → *E Prece eucharistica*

Prex iaculatoria ad sacratissimum Cor Iesu → *Cor Iesu flagrans amore nostri*

Principium et fundamentum (*ex Exercitiis spiritualibus s. Ignatii de Loyola*) → *Homo creatus est, ut laudet Deum*

Providentissimo disponente Deo [55] → s. 111

Psalmus 51 (50) → *Miserere mei, Deus*

Psalmus 95 (94) → *Venite, exultemus Domino*

Psalmus 117 (116) → *Laudate Dominum, omnes gentes*

Qui missus es sanare contritos corde [10] → s. 29

Qui non intrat per ostium (*Io 10, 1-10*) [57] → s. 114

Quia tuum est regnum [42] → s. 82

Quod omnia ad Deum sicut ad finem ultimum sunt referenda → *Fili, ego debeo esse finis tuus supremus*

Quotiescumque manducamus panem hunc [34] → s. 69

Regina caeli [51] → s. 95

Ritus Communionis → *E ritu Communionis*

Ritus initiales [*ex Ordine Missae*]: [8], [9], [10]; [12], [13] → s. 29; 35

Rosarium beatae Mariae Virginis [68] → s. 123

Salutatio (1) [*ritus initiales*] → *Gratia Domini nostri Iesu Christi*

Salutatio (2) [ritus initiales] → Gratia vobis et pax
Salutatio angelica → Ave Maria
Salva nos, Domine, vigilantes [22] → s. 48
Salvator mundi, salva nos [34] → s. 69
Salve, Regina [11] → s. 29
Sancte Michael Archangele [32] → s. 62
Sanctus, Sanctus ... [5] → s. 23
Sequentia de compassione beatae Mariae Virginis → Stabat Mater
Sequentia de Spiritu Sancto → Veni, Sancte Spiritus, et emitte caelitus
Sequentia paschalis → Victimae paschali
Stabat Mater [47] → s. 88
Sub patrocinio tuo, Mater dilectissima [67] → s. 122
Sub tuum praesidium confugimus [16] → s. 36
Suscipe, Domine, universam meam libertatem [38] → s. 75
Suscipiat Dominus sacrificium [45] → s. 87
Symbolum apostolicum → Credo in Deum
Symbolum Nicaeno-Constantinopolitanum → Credo in unum Deum
Testificor coram Deo et Christo Iesu (2 Tim 4, 1–5) [28] → s. 60
Thomas a Kempis: De Imitatione Christi (tract. 3, c. 9) → Fili, ego debeo esse finis tuus supremus
Tibi laus et gloria, Deus aeternae [44] → s. 82
Trisagium → Sanctus, Sanctus ...
Undecim autem discipuli abierunt in Galilaeam (Mt 28, 16–20) [29] → s. 58, 61
Veni, Sancte Spiritus, et emitte caelitus [61] → s. 120
Veni, Sancte Spiritus, reple tuorum corda fidelium [23] → s. 48
Venite, exultemus Domino (Ps 95 [94]) [36] → s. 74
Victimae paschali [49] → s. 94
Virginum custos et pater, sancte Ioseph [43] → s. 82
Vocat te cor contritum [54] → s. 110

VĚCNÝ REJSTŘÍK — INDEX RERUM

Hvězdička * za číslem strany znamená, že jde pouze o vysvětlující zmínku v poznámce, zpravidla k překladu věty ve cvičeních nebo některého textu. Kurzívou jsou vyznačeny vzory a některá jiná latinská slova, která jsou předmětem mluvnického výkladu, u sloves jsou v závorkách uvedeny pouze infinitivy, informace o stupnicích sloves a tvarech ostatních slov podává příslušný výklad nebo slovník na str. 126–200.

A

ablativ (6. pád) 18, 39, 44
ablativ absolutní 39, 42*, 55*, 61*, 82*, 87*, 95*,
111*, 116*, 118
ablativ času 28*, 55*, 59*, 61*, 100, 101
ablativ srovnávací 65, 122*
ablativ vztahu 55*
ācer (*ācris*, *ācre*) 37
adjektiva 1. a 2. deklinace 19, 25
adjektiva 3. deklinace 37–38
adjektiva 3. deklinace v platnosti substantivní 38
adjektiva dvojvýchodná 13, 37
adjektiva jednovýchodná 13, 37, 38
adjektiva trojvýchodná 13, 19, 37, 38
adverbia 13, 66–68
adverbia adjektivní (sekundární) 66
adverbia primární 66
adverbiale → příslovečné určení
age, *agite* 91
ager (*agrī*, *m*) 24
agnus (*agnī*, *m*) 25
aiō 91
akuzativ (4. pád) 18, 44
akuzativ gerundia 39
akuzativ neutra 24, 31
akuzativ plurálu neutra 24, 31
akuzativ s infinitivem 47*, 48*, 88*, 94*, 111*, 117,
122*
ambō (*ambae*, *ambō*) 83
audiō (*audīre*) 32–34, 45–46, 71, 78
avē, *avēte* 91

B

blandior (*blandīrī*) 40–41
bonus (*bona*, *bonum*) 25, 64
brevis (*breve*) 37
budoucí čas → futurum

C

capiō (*capere*) 32–34, 45–46, 71, 78
causā 92
circumdō (*circumdare*) 104
církevní latina 7, 9, 19, 26, 58, 64, 90, 91, 100
citoslovce 13
cīvīs (*cīvis*, *n*) 30
coepī (*coepisse*) 90
«*cum historicum*» 119
cum (jako postpozice) 26, 76, 92
časování 19–20
částice 13
časy hlavní 72
časy slovesné 19
časy vedlejší 72
číselná adverbia 99
číslovky 13, 98–100

D

dativ (3. pád) 18, 19, 118
dativ přivlastňovací 42*, 55*
deklinace 18
deklinace první 19, 25–26
deklinace druhá 24–26
deklinace třetí 30–32, 37–39
deklinace čtvrtá 43
deklinace pátá 49
dēleō (*dēlēre*) 27–28, 45–46, 71, 78
délka slabik 11
Deus (*Deī*, *m*) 25
dny v týdnu 100
dō (*dare*) 104–105
důležitost znalosti latiny 7
duo (*duae*, *duo*) 83, 99

E

edō (*edere* / *ēsse*) 105

ego 26
elativ 66
eō (īre) 97
esse → *sum*
ēsse → *edō*

F

faciō (facere) 85
fēlīx (fēlīcis) 37
fēmina (fēminae, f) 19
ferō (ferre) 96
fiō (fiert) 85
**for (fāri)* 91
futurum I. 19, 20, 21, 27, 33, 40, 52, 84, 85, 89, 96,
97, 104, 105
futurum exaktum → *futurum II.*
futurum II. 19, 45, 46, 52, 53, 84, 85, 90, 97

G

genitiv (2. pád) 18, 26
genitiv celkový (partitivní) 26, 65
genitiv na -ās 19
genitiv předmětový (objektivní) 26
gerundium 39–40, 54
gerundivum 39, 54
grātiā 92

H

hortor (hortāri) 40–41

I

Iēsūs (Iēsū, m) 25
imparisyllaba 30
imperativ 21, 22, 27, 33, 40, 89, 90, 96, 97, 104,
105, 106
imperpektum 19, 20, 21, 27, 32–33, 40, 52, 68, 71,
78, 84, 85, 89, 97, 105
indikativ 20, 21, 27, 32, 33, 40, 45–46, 51, 52, 53,
84, 85, 89, 90, 96, 97, 104, 105
infinitiv futura aktiva 51, 53
infinitiv futura pasíva 51
infinitiv perfekta aktiva 45
infinitiv perfekta pasíva 51, 53
infinitiv presentu aktiva 21, 27, 33
infinitiv prezentu pasíva 21, 27, 33, 40
infix 106
inquam 91
instrumentál (český 7. pád) 18, 44

is (ea, id) 26

J

jména měsíců 100
jména na -ius, -ium 25
jména pomnožná 19, 99
jmenné tvary slovesné 20

K

kalendář antického Říma 101
kalendář liturgický 100, 103
kalendář starořímský 100, 101
kmen 18
kmen perfektní 20, 46
kmen přítomný 20
kmen supinový 20, 49–50
kmeny samohláskové 18
kmeny souhláskové 18
komparativ (2. stupeň) 63, 65
konjugace → *časování*
konjugace → *slovesa*
konjunktiv 20, 68
konjunktiv imperfekta (morfologie) 68, 71, 84, 85, 89,
96, 97, 104, 105
konjunktiv imperfekta (význam a použití) 72
konjunktiv možnosti 72, 79
konjunktiv neskutečnosti 72, 79
konjunktiv perfekta (morfologie) 78, 85, 90, 97
konjunktiv perfekta (význam a použití) 79
konjunktiv plusquamperfekta (morfologie) 78, 85, 90,
97
konjunktiv plusquamperfekta (význam a použití) 79
konjunktiv přítomného času (morfologie) 68, 71, 84, 85, 89,
96, 97, 104, 105
konjunktiv přítomného času (význam a použití) 72
konjunktiv přací 72, 79
konjunktiv přípustkový 72
konjunktiv rozkazovací 72
konjunktiv rozvažovací 72
konjunktiv ve větách účelových 72–73
konjunktiv vybízecí 72
konjunktiv zabraňovací 72, 79
konjunktivy opisného časování 78–79
konjunktivy slovesa sum (esse) 68, 77

L

latinská abeceda 9
latinský jazyk 7
laudō (laudāre) 20–21, 45–46, 71, 78

legō (legere) 32–33, 45–46, 71, 78
letopočet 100
lexikální minimum 8
liber (libera, liberum) 25
liturgické dny 100
liturgické doby 100
lokál (český 6. pád) 18, 44, 67
Lūcās (Lūcae, m) 19

M

mālō (mālle) 89–90
mare (maris, n) 30
memint̄ (meminisse) 90
mluvnická terminologie 18, 19–20, 63
morfologický rozbor 58–59
morfologie 57

N

následnost 51
názvosloví → terminologie
nēmō (nūllŭs) 83
neutra zakončená na *-e*, *-al*, *-ar* 31
nihil (nūllŭs rei) 83
nōlō (nōlle) 89–90
nōmen (nōminis, n) 30
nominativ (1. pád) 18, 19, 24, 26, 30, 31
nominativ s infinitivem 118
nōs 26
nōvī (nōvisse / nōsse) 91

O

ōdī (ōdisse) 90
odvozeniny slovesa *dō (dare)* 104–105
odvozeniny slovesa *edō (edere / ēsse)* 105
odvozeniny slovesa *eō (īre)* 97
odvozeniny slovesa *sum (esse)* 84–85
odvozeniny slovesa *faciō (facere)* 85
odvozeniny slovesa *ferō (ferre)* 96
odvozeniny slovesa *fiō (fierī)* 85
odvozování slov pomocí předpon 106–107
odvozování slov pomocí přípon 107–108
opisné časování činné 52, 54, 78
opisné časování trpné 52, 53, 54, 78–79
osoby 19
oznamovací způsob → indikativ

P

pády 18

parisyllaba 30, 31
participium futura aktiva 51, 54
participium perfekta pasíva 50
participium přezentu 38–39, 54
pator (patī) 40–41
perfektum 19, 45, 46, 51–52, 53, 77, 78, 84, 85, 90, 91, 97
perfektum s významem přítentním 90, 91
perfektní systém → kmen perfektní
pluralia tantum → jména pomnožná
plusquamperfektum 19, 45, 46, 51–52, 53, 77, 78, 84, 85, 90, 91, 97
podstatná jména → substantiva
possum (posse) 84–85
postpozice (předložky postponované) 92
pozitiv (1. stupeň) 63
prefix 84, 106, 107
přezens 19, 20, 21, 22, 27, 32, 33, 40, 52, 68, 71, 78, 84, 85, 89, 96, 97, 104, 105
přezentní systém → kmen přítentní
prosum (prodesse) 84–85
předčasnost 46, 50, 118
předložka *cum* 26, 76, 91, 92
předložky 13
předložky postponované → postpozice
předložky s ablativem 91
předložky s ablativem nebo akuzativem 92
předložky s akuzativem 91
předminulý čas → plusquamperfektum
předpony (prefixy) 66, 96, 106–107
přechodník
překlad latinské věty 34
příčestí
přídavná jména → adjektiva
přípony (sufixy) 18, 39, 50, 51, 63, 66, 67, 106, 107–108
přípony kmenotvorné 18
příslovce → adverbia
příslovečné určení času 44
příslovečné určení místa 44
přítomný čas → přezens
přízvuk 11
puer (puerī, m) 24
pulcher (pulchra, pulchrum) 25

Q

quaeso, quaesumus 91
quī (quae, quod) 27, 76–77
quis, quid 76

R

roční období 101
rēs (*reī*, *f*) 49
rod slovesný 20
rod substantiv 18, 19, 24, 30–31, 43, 49
rozkaz 72
rozkazovací způsob → imperativ

Ř

římské číslice 98

S

salvē, *salvēte* 91
scriba (*scribae*, *m*) 19
sequor (*sequi*) 40–41
servus (*servī*, *m*) 24
skládání slov 106
skladba → syntax
skloňování → deklinace
skloňování 18
skloňování substantiv a adjektiv – zvláštnosti 19, 25,
31–32, 38, 39, 43, 49
slova adjektivní povahy 57
slova neohebná 13
slovesa 13
slovesa 1. konjugace 20–21, 45–46, 71, 78
slovesa 2. konjugace 27–28, 45–46, 71, 78
slovesa 3. konjugace 32–34, 45–46, 71, 78
slovesa 4. konjugace 32–34, 45–46, 71, 78
slovesa deponentní 40–41, 53–54
slovesa neosobní 105–106
slovesa nepravidelná 20
slovesa neúplná 90, 91
slovesa počínavá 108–109
slovesa pravidelná 20
slovesa semideponentní 53–54
slovesa se zvláštním významem 3. osoby sg. 106
slovní zásoba 8, 12–17
současnost 39, 119
souvztažná adjektiva 84
souvztažná příslovce 84
souvztažná zájmena 85
spojky 13, 72, 79, 119
spojovací způsob → konjunktiv
středověká latina 90, 97
studium jazyků 8
studium latiny 8
stupňování adjektiv 63–66
stupňování adverbíí 66, 67–68

stupňování nepravidelné 64
stupňování neúplné 65
stupňování opisné 64
substantiva 13
substantiva 1. deklinace 19
substantiva 2. deklinace 24–25
substantiva 3. deklinace 30–32
substantiva 4. deklinace 43
substantiva 5. deklinace 49
substantiva nestejnoslabičná → imparisyllaba
substantiva stejnoslabičná → parisyllaba
substantivizace → zpodstatňování
suēvī (*suēvisse*) 91
sufix 18, 38, 106, 107, 108
sum (*esse*) 21–22, 46, 68, 77
superlativ (3. stupeň) 63, 65–66
superlativ na *-issimus* 63
superlativ na *-limus* 63
superlativ na *-rimus* 63
supinový systém → kmen supinový
supinum 50
syntax 51, 68

T

tenus 92
terminologie filozofická 22
terminologie mluvnická 18, 19–20, 63
terminologie teologická 22, 100
trēs (*tria*) 99
Trinitās (*Trinitātis*, *f*) 100
trīnus (*trīna*, *trīnum*) 100
tū 26
tvarosloví → morfologie
tvaroslovný rozbor 58–59
tvoření adverbíí 66–67
tvoření a odvozování slov 106–109

U

ūnus (*ūna*, *ūnum*) 99
určení času 99, 101
určení místa 44
určování tvarů 58–59
ustrnulé pády 67
ustrnulý ablativ 67
ustrnulý akuzativ 67

V

verbum (*verbī*, *n*) 24
vereor (*verēri*) 40–41

věty časové s «*cum historicum*» 119
věty podmínkové 79–80
věty účelové 72–73
victor (victōris, m) 30–31
vokativ (5. pád) 18, 24, 25, 26, 31, 37, 39
volō (velle) 89–90
vōs 26
Vulgáta 8, 58, 71, 91
výslovnost 9–11, 27
význam a užití konjunktivu 72, 79

Z

zájmena 13
zájmena neurčitá 77

zájmena osobní 26
zájmena přivlastňovací 26
zájmena tázací 76
zájmena ukazovací 26, 70–71
zájmena vztažná 27, 76–77
zájmenná adjektiva 83
zákaz, záporný rozkaz 72, 85, 89
zlomky čísel 99
zpodstatňování slov adjektivní povahy 57
způsob slovesný 20
způsob neurčitý → infinitiv
způsob oznamovací → indikativ
způsob rozkazovací → imperativ
způsob spojovací → konjunktiv

RUDIMENTA LINGUAE LATINAE
ad usum Sacrae Theologiae studiis deditorum
ZÁKLADY LATINSKÉHO JAZYKA
pro posluchače teologie
Formarum doctrina - Tvarosloví

Mgr. Milan Šlesinger

Lektorovali: PhDr. Markéta Klosová
PhDr. Josef Šimandl

Vydala Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum, Ovocný trh 3, Praha 1
jako učební text pro posluchače katolické teologické fakulty UK
Praha 2001

Dáno do tisku: říjen 2001

Výtiskla tiskárna nakladatelství Karolinum

AA 19,10 - VA 18,73 - 2. rozšířené vydání - náklad 1000 výtisků

382-013-01 17/99

Cena Kč 160,-

Tato publikace neprošla jazykovou ani redakční úpravou nakladatelství

ISBN 80-246-0368-3

9 788024 603681